

Juhász Eszter

Ostromnapló

Budapest, 1944–45

Eszter, a pilóta

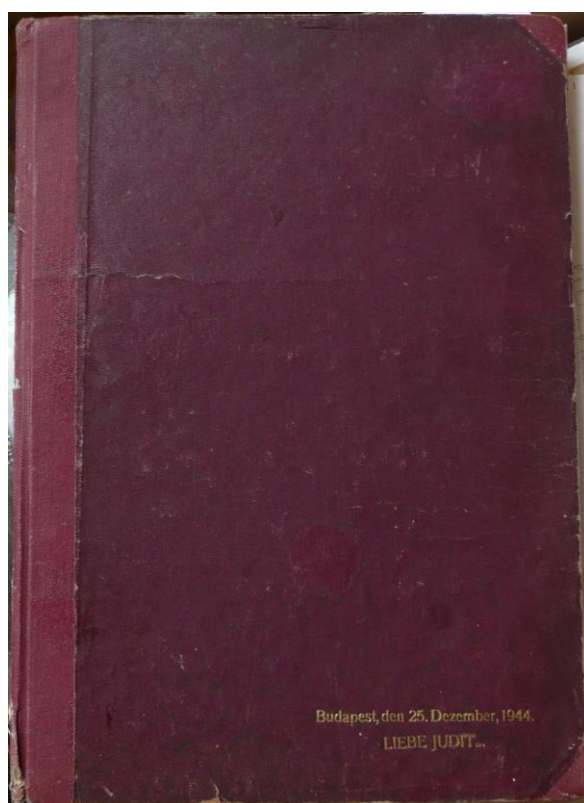
Mécses VIII.

MÉCSÉS SOROZAT

Család és történelem

Sorozatszerkesztő
Miklauzič István

Az ostromnapló német eredeti digitalizált kézirata az Országos Széchenyi Könyvtár
Magyar Elektronikus Könyvtárában

Digitális magánkiadás
© Dr. Miklauzič István, 2018
Németről fordította: Juhász Judit
Német-magyar lektor: Keresztes András
Szerkesztés, borító, képek: Miklauzič István
ISBN 978-615-00-2267-3

Előszó

1944 karácsonyát megelőzően még mit sem sejtve az emberek lelkesen jártak, keltek – miközben többször óvóhelyre kellett rohanni légiriadó idején –, bevásároltak, az éttermek még vendégül látták a vacsorázni betérőket Budapesten. December 25-én az orosz gyűrű rohamszerűen bezárult, az ágyú- és aknatűz hadszíntérré változtatta a várost, az ágyúzás robaját már lakáson belülről is hallani lehetett, de a kisgyerekeknek még karácsonyfát díszítettek, ahol lehetett. Aztán lehullott az első bombazápor, és a lakosság leköltözött a pincékbe. Elindult a katlanban a földalatti élet, ezzel egy időben az Ostromnapló is megkezdte felvenni lapjaira a föld feletti és alatti világ álélt eseményeit, érzéseit, hogy megőrizze őket mind a mai napig számunkra.

A napló felnyitása előtt érdemes megtudni néhány olyan körülményt, amelyeknek ismeretében az olvasó majd jobban beleélheti magát a napló írójának személyiségébe és az események forgatagába.

Juhász Eszter az ostrom idején igen fiatal asszony és édesanya volt, huszonegyedik életévében járt, nem sok élettapasztalattal a birtokában. Mint vitorlázó repülőnövendék, tizennyolc éves korában ment feleségül az oktatójához 1941 nyarán, igazi repülő szerelem volt, pilóták álltak sorfalat az esküvőről kifelé jövet. Egy év múlva megszületett első kisfiuk, a következő évben a második kisfiú, aki rá egy évre meghalt. A tragédia után néhány héttel már az ostrom rontott be az életükbe az Orly utca 4-ben, a friss gyászt szinte elnyomta a bombázásokat kísérő általános halálfélelem. Érdekes módon azonban őrá ez egyáltalán nem hatott, fiatal és életderűvel teli lelkülete, ösztönös megérzései és finom humorérzéke átsegítették őt a nehéz helyzeteken. Ugyanakkor élesen vizslatta környezetét, ifjanc hevülettel kritizálta a számára helytelenül viselkedő sorstársakat, ezt a naplóban is felfedezhetjük, amikor egyes lakókat szellemes, de csípős nyelvvel jellemez. Egyéniségét ismerve azonban tudjuk, hogy ebben nem lehetett bántó szándék, a fiatalok mindazonáltal már csak ilyenek.

A Gammában felvett haditechnikai ismeretek, a vitorlázó és motoros repüléssel szerzett saját tapasztalatai, és a Junkers bombázógéppel is repült férjének pilótaélményei gazdag tudástárat jelentettek számára, ennél fogva a rémhíreket is jól el tudta különíteni a valós hírektől. Leszögezhető, hogy mindezeknek köszönhetően a naplóban rögzített számos megállapítása hadtörténeti hitelességgel is bír, így ez a kötet bizonyos mértékig történeti forrásnak is tekinthető.

Az Orly utcai házban, Juhász Eszter családjának szálláshelyén, mondhatni, egy kis „hírközpont” működött. Jöttek befelé a hírek a budatétényi házukból, a Fehérvári úti Gamma gyárból, Hűvösvölgyből, az elején még telefonon is, mígnem aztán egyszer csak oroszul szóltak a kagylóba a túloldalon, és az ijedtségtől vonalszakadás állt be. Később már csak a „futárszolgálat” működött, bátor egyének a lövöldözések közepette is osontak és látogatóba érkeztek, hozták a híreket Pestről a Zsil utcai Gamma székhelyről, az Andrássy útról Juhász István felől is, egészen a hidak felrobbantásáig. Aztán már csak a budai hadműveleti területről érkeztek még hírvivők, később már ők sem, mert a budai vári kitörést követően a főváros elesett. A beérkezett hírek kifelé nem mentek, de az Ostromnaplóban rögzültek, és ma már innen első kézből az utókor is értesülhet az akkor történt izgalmas eseményekről.

Az eredeti napló német nyelven íródott, ennek indokát nem ismerjük. Ostrom után Juhász Eszter egybeszedte a tintával, tintaceruzával papírlapokra és cédulákra kézzel írt jegyzeteket, majd a teljes szöveggyűjteményt írógéppel letisztázta és egy kötetbe foglalta, amelynek egy indigós másolata maradt fenn. Ennek digitalizált változata „Belagerungstagebuch, Budapest, 1944–45” címmel az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtárának állományában olvasható.

Miklauzič István

Budapest, 1944. december 25. hétfő

Kedves Judit!

Örömmel kaptuk meg leveleidet, de azt hiszem, választ egyelőre nem fogsz kapni. A háborús események itt annyira megváltoztak, hogy levelezésre egyáltalán nem gondolhatunk. Mindenesetre megkísérlem élményeimet naponta feljegyezni, hogyha egyszer végre hazajössz, képet kapjál erről az időről és eseményekről.

Először is röviden össze akarom foglalni, hogy elutazásod óta mi történt. Az idő rohan, mint egy versenyfutó, minden vasárnap csodálkozom, hogy megint eltelt egy hét. Én naponta bejártam a gyárba, mint addig, bár többet voltunk az óvóhelyen, mint az irodában. Sajnos most pár napig itthon kellett maradnom, mert a vakbelem megint kellemetlenkedett. Szerdán a Pajor-szanatóriumban valószínűleg meg fognak operálni, bár azt hiszem, ez nehezen fog menni, ahogy a helyzetet nézem.

Néhányszor voltunk az Operában, legutóbb az Aidát láttuk pompás előadásban. Utána a Kék Duna étteremben vacsoráztunk, az étel remek volt, csak fűtés nem volt, így némi angol ginnel voltunk kénytelenek felmelegíteni magunkat. Valóban nagyon szép este volt. A zenekar halkán játszott és behízelgően, a csodálatosan kivilágított teremben mindenütt boldog arcokat lehetett látni, a tányérokra rég áhított ételek voltak, a kristálypoharakban csillogott az aranyszínű bor. Rövid időre elfelejtettük a háborút és politikát, légiriadót és bombázást, csak a közelgő ünnepekről beszélgettünk, a karácsonyról. De ez az önbecsapás nem tartott sokáig, rövidesen légi veszélyt jelentettek, és amikor a kellemes világitást kikapcsolták, a derült égből visszaestünk a földre. Az utcán olyan koromsötét volt, hogy a hazamenetelre nem is gondolhattunk, így ismerősökhöz mentünk, akik a közelben laktak, és ott vártuk be a végét. Riadó szerencsére nem volt.

Néhányszor színházban és moziban is voltam, bár nagyon ritkán, hiszen szinte sehová se lehet menni anélkül, hogy az egész időt ne a légópincében töltse az ember. Így inkább otthon maradok, ott már megszoktam, hogy nyugodtan a lakásban vagyok, vagy a kertből figyelem az eseményeket. De, úgy gondolom, végre a tárgyra térhetnék.

Tegnap karácsonyt akartunk ünnepelni, nem nagy kedvvel, mert az ágyúszót már nagyon közelről hallottuk, de a kis Pisti miatt még feldíszítettük a karácsonyfát. Délig meglehetősen csend volt, nem hallottunk rossz híreket, a rádió is csak német sikerekről számolt be. Éppen azt mondta, Esztergom ismét a kezünkön van, és Budapestről szó sem esett. De kora délután telefonhívást kaptunk apám egy barátjától - egy őrnagytól - , aki közölte velünk, hogy a Vörös Hadsereg egy éke Hűvösvölgyön át már behatolt a fővárosba Pasarétig, és az Új Szent János kórháznál súlyos harcok vannak. Mindenesetre ez derült égből villámcsapásként hatott, első pillanatban nem is tudtuk elhinni. Hogy a rádió nem az igazat mondja meg, azt tudtuk, de ilyen meglepetésre nem számítottunk. Ugyanis, erről az

oldalról olyan váratlan volt, Csepel felől egy ilyen hír természetes lett volna. Állítólag Esztergomnál keltek át a Dunán, és így tudtak előre nyomulni a budai oldalon.

Ez a hír a még meglévő kevés ünnepi hangulatunkat is elűzte, csak a gyerek kedvessége vidított fel egy kissé, és az ő kedvéért elfojtottuk könnyeinket, s mi is mosolyogni kezdtünk, hallva örömrivalgását a csillogó karácsonyfa láttán.

Délután még átszaladtam nagymamához, ők természetesen nem sejtettek semmit. Az utcán megfigyeltem az embereket, akik kisebb-nagyobb csomagokkal siettek haza, arcukon az ünnepi várakozással. Senki sem tudott arról, ami a szívemet olyan nehézzé tette, és azt kívántam, hogy a mai napon senkinek se kelljen megtudnia a rossz hírt. Csak katonák és rendőrök siettek komoly arccal, és éppúgy nézték a többi embert, mint én, kissé irigykedve, hogy ők talán még egy szép estét tölthetnek a családjukkal, de ez nekünk nem adatott meg. Nem tudtam, hogy a nagymamának megmondjam-e, vagy sem, aztán úgy döntöttem, hogy majd csak megmutatkozik a helyes út.

Amikor bementem, a nagynénémmel ketten a sötét szobában ültek egy fenyőág előtt, és az elmúlt évekre emlékeztek, amikor még valóban boldog karácsonyt ünnepelehetünk. Természetesen rögtön a háborúról beszéltünk, a nagynéni ismét a németekért rajongott. Erre tettem egy megjegyzést, ami a „barátokra” nem volt éppen hízelgő, amitől felháborodott, és rosszindulatúnak nevezett. Így aztán nem tudtam tovább hallgatni, és egészen nyugodtan megjegyeztem, hogy az elkövetkező napokban a saját bőrén fogja tapasztalni, hogy az általa imádottak a valóságban milyenek, hiszen az oroszok már az ajtónk előtt állnak. Nem voltak annyira elkeseredve, mint amennyire vártam, és nagymama úgy vélte, sokkal jobb, hogy megmondtam az igazat.

Amikor hazamentem, az utcán már egészen sötét volt, és rajtam kívül már senki sem járt kint. Távolról néha felugatott egy légelhárító ágyú, aztán ismét csend lett, csak a lépteim visszhangoztak a nagy csendben. Örültem, amikor ismét a meleg szobában ültem, és Pistike hangját hallottam.

Nemsokára meggyújtottuk a gyertyákat, átadtuk az ajándékokat és boldog karácsonyt kívántunk egymásnak. Sokat gondoltunk Rád, nehéz szívvel. Egészen tisztán éreztük, hogy még sok nehéz nap, sőt hét áll előttünk, és most már teljesen részt kell vennünk a háborúban, akár tetszik, akár nem. Jobb lenne, ha az egész család együtt lehetne, de legalább nyugodtak lehetünk, hogy Neked bizonyára könnyebb ott, ahol vagy.

Karácsonyi ajándékként egy gyönyörű sötétkék bársonyt kaptam estélyi ruhára és egy üveg francia parfümöt. Nem is tudom elhinni, hogy lesz még idő, amikor estélyi ruhát vehetünk fel.

Ma délelőtt megtudtuk, hogy Tétény felől is jön a Vörös Hadsereg, és a házunkat is elfoglalták már. Nagyon érdekes volt, mert még tudtunk

telefonon beszélni, és elmondták, hogy a kertben két orosz katona sétálgat, de a házba nem mentek be, csak fegyvereket kerestek, amelyek természetesen nem voltak. Megnyugtatták a lakosságot, hogy semmit sem vesznek el, és egyáltalán nem kell félni tőlük. Azt persze csak később fogjuk megtudni, hogy megtartották-e szavukat.

Közben természetesen nagy a lövöldözés, de úgy meg lehet szokni, hogy az ember alig hallja meg. A hidakon csak csoportosan lehet átmenni, várni kell, míg öt-tíz ember összeverődik, és akkor katonai kísérettel lehet átkelni.

Villamos és autó egyáltalán nem létezik már, a benzint már egy hete utolsó cseppig begyűjtötték. Állítólag Hitlertől kaptunk tankokat, de üzemanyagot persze nem tudtak adni hozzá. Azt hiszem, ez a biztos út a végső győzelemig, ha a páncélosok részére még az öngyújtókból is összegyűjtik a benzint.

Mi teljesen körül vagyunk véve németekkel, a házba SS-eket költöztettek egy zsidók által elhagyott lakásba, akiket még októberben elhurcoltak. Az utca tele van különböző járművekkel, de főleg kocsikkal és lovakkal, amitől első osztályú falusi levegőt élvezhetünk. A kerten keresztül szép piros vezetékkel telefonösszeköttetést létesítettek. Úgy általában az egész társaság meglehetősen fejetlen, mindenki össze-vissza rohangászik és ordít, de ennél több nemigen történik. Utcai harcokra akarnak berendezkedni, lent a Horthy Miklós úton tankcsapdákat létesítettek, amikbe este minden további nélkül remekül bele lehet esni, csak azt hiszem, hogy az orosz páncélosok nem fogják megtenni nekünk ezt a szívességet.

Az oroszok már Budafokon vannak az ún. Elágazásnál, kb. 1,5-2 km-re a gyártól. Ott nagy összevisszaság uralkodik, S. igazgató minden áron ellenállást akar szervezni, a portás kétségbeesetten telefonált, hogy mit csináljon. Az igazgató fel akarja töretni a raktárt és a korábban céllövészeti gyakorlatokon használt puskákkal akarja megvédeni a gyárat. Ilyen örültséget még nem hallottam. De valószínűleg ő lesz az első, aki sürgősen eltűnik az első orosz páncélos láttán.

Apa még tegnap átment Évához az Andrássy útra és nagyon okosan ott is maradt. A nyilaskereszteseikkel, akik a gyárban dirigálnak, egyáltalán nem akar együtt dolgozni, de nagy ostobaságokat - például az ellenállás ötletének megvalósítását - megakadályozandó, a férjemet és barátját, G. Palit küldte ki, akik mindketten a gyárban dolgoznak. Nincs könnyű dolguk, a főnyilas nyugodtan a szemükbe mondta, hogy ő csak egy vezért ismer, Szálasit, és csak neki engedelmeskedik. A gépeket mindenképpen meg akarja semmisíteni, ez parancs, és István fogja be a száját. Nagyon kíváncsi vagyok, hogyan lesz tovább, de azt hiszem, nem sokáig fognak vitatkozni, ha az oroszok ilyen tempóban közelednek. Akkor a kedves „testvéreknek” már nem nagyon lesz idejük szeretett vezérüknek engedelmeskedni.

Természetesen mindenütt nagy a zűrzavar, a legkülönbözőbb rémhírek terjednek. Talán emlékszel rá, hogy a Lánchídnál egy ágyú állt Pestre irányítva. Most mesélik, hogy azt az ágyút megfordították, hogy az Alagúton keresztül lőjön. Nagyon kíváncsi vagyok, hogy egy tüzér mit szólna ehhez a remek ötlethez.

Mindenesetre szép karácsonyunk van. A gyűrű bezárult körülöttünk, és azt hiszem, csak hiú álom, hogy a várost majd feladják. Hitlernek ugyanis minden perc drága, és őt legkevésbé sem érdekli, hogy itt ezrek halnak meg, hogy az ő életét pár perccel meghosszabbítsák.

Igazán sokat gondolunk Rád, és a távolból minden jót és szépet kívánunk Neked az ünnepekre. Viszontlátjuk majd egymást?

Most a közelben hullott le néhány bomba, de szerencsére az ablakaink épségben maradtak.

1944. december 26. kedd

Megint elmúlt egy nap, és nem hozott semmi jót. Bár ez is relatív. Az oroszok már Albertfalva-Budapest határán vannak, de nem hoztak ellenállási intézkedéseket. Teljes anarchia uralkodik. A katonák és a nyilas-keresztesek, akik a gyárban egy „főhadiszállást” alakítottak ki, teljesen részegek, de hogy harcolni is kellene, arra egyik sem gondol. Az előcsarnokban hatalmas teherautók állnak, mindenütt szemét és piszok, és ennek megfelelően bűzlik is. Ez a szép tiszta gyár biztosan nem gondolta, hogy valamikor így fog kinézni. Hát, mi sem. A németek itt egészen nyugodtan sétálgatnak, arcukon a biztos győzelem mosolyával. Egészen furcsa és érthetetlen, hogy valójában mit akarnak. Azt hiszem, ezt ők sem tudják. Apával mindig csodálkozunk ezen, de nem leszünk okosabbak. Úgy gondoljuk, ha nem adják fel a várost, ami iszonyú bűn lenne, akkor legalább rendesen harcoljanak érte. De sem az egyik, sem a másik, egyik sem lesz az igazi.

A férjem most jött a Gammából és meséli, hogy a németek ott egészen rendesen harcolnak, de a mieink egyáltalán nem. Egy csapat jól táplált rendőr indult el, nagy öndicséret közepette, állítólag a frontra. Sofőrünket is elkapta a harci kedv, és velük akart tartani, de nemsokára lógó orral tért vissza, mert a hősök rövidesen hátraarcot csináltak, és mindenki gyorsan hazament. Ez hát a híres magyar vitézség? Igazán megnyugtató érzés, hogy ilyen emberek védenek minket.

A nyilasok is csodálatosan viselkednek. Ugyanis, az utolsó pillanatban megérkezett egy teherautó tele cukorral, amit az élelmiszerjegyekre kellett volna kiosztani. De mivel már igen kevés munkás volt a gyárban – hiszen nem folyik munka – a férjem azt javasolta, hogy osszák ki azok között a kevesek között, akik ott vannak, ők meg majd továbbadják a közelükben lakó többi munkásnak. Ez mindenképpen jobb lenne, mint az oroszoknak otthagyni. De a „főtestvér” – így nevezték a nyilasok vezetőjét – hallani sem akart erről, hanem a teherautóval és a cukorral együtt Pestre távozott az egész társaság, ahol – úgy gondolták – nagyobb

biztonságban érezhetik magukat. Most legalább láthatjuk, hogy az egész díszes társaság, valóban csak a munkások érdekeit tartja szem előtt, magukra csak legutoljára gondolnak!

Ma egy kis kirándulást tettem Pestre. A hídon minden további nélkül át tudtam menni, most már nem kísérik katonák. De nagyon sok német őr van ott, akik a robbantó vezetékeket őrzik. Mert a hidaknak a levegőbe kell repülniük, így van a tervben, ettől nem lehet eltérni. Még akkor sem, ha nincs semmi értelme, hiszen az oroszok már régen átkeltek a Dunán.

Az emberek teljesen meg vannak zavarodva, naponta mennek át Pestről Budára és vissza. Ha az oroszok itt néhány méterre előretörnek, az egész társaság átmegy Pestre, ha a Vörös Hadsereg ott hatol előre, akkor jönnek vissza. Hogy ez mire jó, azt egyáltalán nem értem, hiszen a legjobb otthon maradni, és ott kivárni a végét. Riadó is volt, de ennek már semmi értelme, hiszen reggeltől estig itt szállnak fölöttünk. A hídon csak azért kissé kellemetlen, mert az oroszok a repülőkről gépfegyverrel lövik az egyes embereket, és ott nem igen lehet fedezéket találni. Pesten semmi különöset nem tapasztaltam, de már sokan a pincében laknak.

Délelőtt megint telefonált S. Őrnagy és újdonságokról érdeklődött. Meséltem neki Tétényről, említettem, hogy még tudtunk telefonon beszélni, amikor az oroszok már ott voltak, amire ő még egy kedves esetet mesélt el. Amikor meghallotta, hogy Húvösvölgyet már elfoglalták, megpróbálta egy barátját felhívni, aki ott lakik. A kapcsolat után pár perccel egy bizonyos Ivanovics kapitány jelentkezett. Biztosan nagyon csodálkozott, hogy orosz kérdéseire nem kapott választ, mert S. Őrnagy vészes gyorsasággal letette a kagylót. Téténnyel sajnos már nincs kapcsolatunk, mivel az Elágazásnál a viaduktot a telefonvezetékekkel együtt felrobbantották. Talán ott is oroszok jelentkeznének.

Tulajdonképpen holnap kellene engem megoperálni, délelőtt kell érdeklődnöm, hogy van-e részemre szoba. Nem tudom eldönteni, mit csinálnak, talán ilyen nem túl sürgős műtéteket nem is vállalnak már. Majd holnap meglátom.

Idő: 23 óra 40 perc, most kezdődik egészen a közelben egy nagy lövöldözés, főleg aknatűz. Gyorsan le akarunk feküdni, hogy holnap ne legyünk nagyon fáradtak.

Pali is itt van még, már nem tudott hazamenni, túl késő volt, mikor a gyárból megjöttek. Ugyanis, már nem szabad délután 5 óra után az utcán járni, hamis vagy rémhíreket terjeszteni, fegyvert rejtegetni, ellenkező esetben a vétkest azonnal agyonlövik. Továbbá teljes szesztilalom van, háromnál több ember nem mehet együtt az utcán. Ezt nevezik tulajdonképpen ostromállapotnak, de természetesen erről szó sincs. Hiszen most már küszöbön áll a győzelem.

1944. december 27. szerda

Éjszaka remekül aludtunk, most újra nagy bombázás van. Villanyvilágítás már csak ritkán van, de a környéken, ahol váltóáram van, már egyáltalán nincs. Azt hiszem, ha már egyáltalán nem lesz villany, már öt órakor le kell feküdnünk, mert nagyon kevés gyertyánk van. A gázzal már nincs problémánk, hiszen az volt az első, amiről le kellett szoknunk. Fánk sajnos csak nagyon kevés van, így nem tudom, mi lesz a főzéssel. A legrosszabb azonban a sötétség lesz, amikor se olvasni, se írni, se varrni nem lehet.

Sajnos ma kicsit ideges vagyok, de az persze nem csoda. Vilma néni - nagymama nővére - néha teljesen elviselhetetlen. Neki semmi sem elég jó, semmiképpen sem tudja megszokni a megváltozott helyzetet, egyfolytában panaszodik, persze minden komoly ok nélkül. Még a friss levegőre sem dugja ki az orrát, és azt hiszi, az élet éppen úgy megy tovább, mint néhány héttel ezelőtt. Nem lehet vele megértetni, hogy az üzletek zárva vannak, és a pénzzel nem lehet mit kezdeni, azt kell enni, ami a spájzban található. Rajong a németekért, elsősorban Hitlerért, teljes szívvel. De, ha egy ágyúlövést hall, teljesen kiborul és mélyen meg van sértődve, hogy a nyugodt emésztését megzavarják.

A belső ablakokat sajnos nyitva kell tartanunk, hogy legalább ezeket meg tudjuk óvni. A szoba hőmérsékletén ez nyilván érződik, de még mindig jobb, mint teljesen ablak nélkül maradni. Tudod, gyakran gondolkodom arra, milyen gyorsan meg lehet szokni mindent. Amikor még messziről hallottuk elvétve az ágyúzást, nagy hősöknek képzeltük magunkat, mert ennek ellenére naponta végeztük a munkánkat a gyárban. Most már sajnos nem tudunk a Gammába menni, de egyáltalán nem érzem hősnak magamat, amikor nyugodtan sétálok az utcán, és tisztán hallok a gépfegyverek és géppuskák lövéseinek hangját. Néha az egész ház megrázkódik a robbanásoktól, de már a kis Pisti sem törődik az ilyen semmiségekkel. Esetleg megjegyzi, hogy „bumm! bumm!”, és ezzel számára a dolog el is van intézve.

A legújabb hírek szerint az oroszok a Felten & Guillaume gyárnál vannak, nem messze a Gammától, de komoly ellenállásról nincs szó.

A rádió remek. Az egész bátor társaság már régen nyugatra menekült, és onnan ordítják nekünk, hogy őrizzük meg nyugalmunkat, és tartsunk ki a végső győzelemig. Úgy gondolják, Budapestnek második Sztálingrádnak kell lennie, és ezért mindent, de mindent meg kell semmisíteni, még ha teljesen kilátástalan is a helyzet. Ezek a nemes urak talán jönnének ide, és mutatnák meg személyesen, hogyan kellene viselkedni, ne a biztos távolból küldözgessék tanácsaikat.

Most cigányzenét hallhatunk, és egy rémes hang közli velünk, hogy szalagos kalapját fújja a szél. Talán azt hiszik, érdekel most minket a szalagos kalapja? Némileg más gondjaink vannak.

A gyár portása közli, hogy 65 nyilas és katona érkezett, hogy majd továbbmenve az oroszokat legalább Budafokig visszaverjék, de M. őrnagy, a körzet csapatainak parancsnoka, az egész társaságot hazaküldte azzal a

megjegyzéssel, hogy ennek semmi értelme. Ezt a véleményét én is készséggel osztom, de ha ez a helyzet, akkor miért nem adják fel végre a várost? Az őrnagy úr különben egy igazi hős, a legmélyebb légópincében ül térképeivel és néhány borosüveggel, még a kapuig sem merészkedik. Tudom, hogy a levegő némileg puskaporos, de egy katonának ez nem lehet gond. Természetesen egy kocsni éjjel-nappal készenlétben áll, hogy kellő időben elpárologhasson a helyszínről. A férjem tegnap elkérte ezt a kocsit, hogy kimehessen az Öntödébe, mielőtt az oroszok azt is megszállják, de az őrnagy megtagadta a kérését. Valószínűleg az ő szemében ez nem volt olyan fontos, mint hogy R. százados feleségét és leányát a Gellért Szállóba fuvarozzák. Ehhez ugyanis azonnal rendelkezésre bocsátotta az autót.

Azt hiszem, már nem kell sokáig várjunk arra, hogy az oroszokat személyesen is megismerjük.

Az idő oly gyönyörű, mintha a legnagyobb béke uralkodna a földön. Minden fehér, vastagon hóval és dérrel betakarva, csak az élénken virító piros huzalok emlékeztetnek a háborúra, ami már a közelünkben tombol. Amikor a fehér tetőket és fákat nézem, eszembe jut egy karácsony, amikor még gyerekek voltunk, és az ünnepeket apánkkal Ausztriában töltöttük. Akkor is ilyen volt az idő, az autó csúszkált, és mi boldogan neveltünk, és mélyen belélegeztük a friss hideg levegőt. Boldog voltam és elégedett, és azt kívántam, bár sohasem érnének véget ezek a napok. De ez már nagyon régen volt, és most úgy tűnik, hogy ez csak egy szép álom lett volna. Miért kell a szép álmokból felébredni? A műtétem természetesen kútba esett, csak sebesülteket és nagyon súlyos és sürgős eseteket látnak el. Azt hiszem, jobb is most már ilyen dologba nem belekezdeni. Valószínűleg hamarosan megszakad az összeköttetés Pest és Buda között, és nem szeretnék a szanatóriumban idegen emberek között rekedni.

1944. december 28. csütörtök

Tegnap este kilenckor teljesen elment a villany. Már előzőleg is nagyon gyengén világított a lámpa, de jobb volt a semminél. Ezért korán lefeküdtünk, de számítottunk rá, hogy az éjszaka egy részét a pincében kell töltenünk, mivel mindkét oldalról erős ágyúzás kezdődött. Szerencsére nem lett belőle semmi.

A férjem és Pali éppen azon fáradoznak, hogy a szobámat a belövésektől a lehetőség szerint megóvják, bár erről az oldalról ez egyelőre még nem történt meg, de jobb az óvatosság. Az ablakot és a balkonajtót egy nagy szekrényel elbarikádozzák, a szekrényre több szőnyeget raknak, ezeket hátul leengedik, így az ablak és a szekrény között is vastag szigetelő réteg jön létre. A bombák ellen természetesen nem véd meg, de szilánkok ellen biztosan.

Most elég jó a villanyvilágításunk, de néha teljesen megszűnik. Kíváncsi vagyok, meddig tart ez a játék? Kintről nagy robbanások hallatszanak.

A gyár egy órája elesett. Most már ezek szerint egész közel vannak. Furcsa most a Gamma szót kimondani. Gyermekkorom óta örömet és büszke-

séget éreztem ennek a szónak hallatán, és most fáj, és a szemem megtelik könnyel. Olyan érzés, mintha a gyár a világnak egy nagyon távoli részébe repült volna, ahová nem tudjuk követni. De remélni szeretném, hogy egy-két napon belül mi is ahhoz a világhoz tartozunk majd.

A kis elemes rádió egészen jól működik, Budapestet, jobban mondva Magyaróvárt nem lehet fogni, de különböző német állomásokat igen. Most jó zenére találtam, ettől máris jó hangulatba kerültünk.

Délután egy kis felfedező útra vállalkoztam, elmentem a Bicskei utcába, ahol nagymama és a nagynéni lakik. Délelőtt ugyanis egy asszony azt a hírt hozta, hogy a lakásukat gránátrepeszek megrongálták. Hát az utca meglehetősen barátságtalan képet mutat, mindenütt üvegcserep és vakolatörmelék ropog az ember lába alatt. A házak „szeplősek” lettek a repeszekről és a repülőgépekről érkező gépfegyver-sorozatokról. Az egész utca úgy néz ki, mint egy olyan istálló, amit sosem takarítanak. Mindenütt csak pusztulást lát az ember, amerre jár.

Onnan még pár percre elmentem a Sziklakápolnába a Gellért-hegyre, éppen litánia volt és szép zene. Az orgona mindig is a gyengém volt, ezért elhatároztam, hogy minden nap átmegek oda. Más szórakozásom úgy sincs, zene nélkül pedig minden olyan szomorú. A papot nem kell nézmem, és akkor minden rendben van.

Most már egyáltalán nincs villanyunk, ezért holnap folytatom az írást.

1944. december 29. péntek

Tegnap este gyertyafénynél vacsoráztunk, ami arra volt jó, hogy Vilma néni nem látta, mennyit eszünk. Mindig úgy tesz, mintha mi lennénk az ő vendégei, és nem fordítva. Mi persze nem zavartatjuk magunkat, és jó étvágygal eszünk, de nagyon kellemetlen, ha az ember szájából kinézik a falatot.

Nagy lövöldözés közben aludtunk el, miután megállapítottuk, hogy az egész ház a pincében ül, de aztán nem hallottunk már semmit. Reggel félálomban úgy éreztem, hogy az ágyam inogni kezd. Azt hittem, a következő pillanatban az egész ház összedől, vagy legalábbis valami hasonló történik, de mindezt kivárni nem volt időm, mert mély álomba zuhantam. Reggel hallottuk, a nagy robbanás okozója az volt, hogy az összekötő vasúti hidat felrobbantották. A robbanást tulajdonképpen nem hallottuk, csak a rázkódást és a kilengéseket éreztük. Délre a Horthy híd felrobbantását is tervbe vették, de egyelőre elhalasztották.

Délben nagy lövöldözés volt, Vilma néni minden dördülésnél megkérdezte: mi volt ez már megint az Istenért?

Eleinte még udvariasan válaszolgattunk neki, aknákról, gránátokról, bombákról stb., de egy idő után meguntuk, mert láttuk, hogy egyáltalán nem érti meg a helyzetet. Minden zaj neki egy bomba volt, ezért meghagytuk ebben a hitében. Tulajdonképpen ez neki teljesen mindegy. Egy-egy nagyobb detonáció után egy „ah”-t, vagy egy „oh”-t kiáltott, amin mi

remekül szórakoztunk, erre ő sértődötten megjegyezte, hogy jó idegeink vannak. Igen, Istennek hála, ez igaz, és én különben is azt gondolom, hogy jobb nevetni, mint sírni, a helyzeten ez úgysem változtat.

Most megint igazán jó dolgunk van, megint van áramunk és vizünk, az élet tulajdonképpen egészen szép. A villany ugyan nem világít teljes erővel, de ez nem baj, hiszen már meglehetősen igénytelenek lettünk.

Nemrégem megint voltam a Sziklatemplomban, de ma borzasztó volt. A kántor másként játszott, mint ahogy énekelt, vagy fordítva, s ezt egyáltalán nem tudtam élvezni. Talán elcserélte a kottákat, ami ebben a nyugtalan időben nem lenne csoda. A templom előtt is nagyon sok törmelék van, láthatólag ott is voltak belövések. Jó, hogy nem éppen akkor sétáltam ott, kissé kellemetlen lett volna például egyik lábamat otthagyni. Amikor eljöttem otthonról, egy Iván - így nevezzük a vörös repülőket - szállt fölöttünk. Először azt hittem, hogy saját gép, olyan alacsonyan szállt, de aztán láttam, hogy a németek nagyon igyekeznek fedezni magukat, amikor felénk közeledett. Nagy köd volt, igazán nem tudom, mit akarhatott itt.

Amikor a templomból kimentem, három pap és egy asszony állt a kijáratnál, és egy ifjú. Gondterhelten kémlelték az eget, és amikor elmentem mellettük, az asszony félénken megjegyezte:

- Egy repülő van itt.

Az egyik pap elhivatottsága magaslatán és egy félig elsüllyedt padon állva kijelentette:

- Zavarórepülés.

Ez sokkal kevésbé zavar, mint annak a lehetősége, hogy 5 óra után agyonlőnek, gondoltam, és mivel az órám 3 percet mutatott 5 óra előtt, nyugodtan hazafelé vettem az irányt. Ők csodálkozva néztek utánam, mintha kísértetet látnának, talán imádkoztak is a lelki üdvömért, mert valószínűleg az volt a véleményük, hogy az ördöggel cimborálok. A légvédelmisek szaporán tüzeltek az árnyékszerű repülőre, ami csak arra volt jó, hogy a pilóta pontosan bemérhesse az ütegeket. Éppen a Gellért Szálló kapuja előtt mentem el, ahol néhány német katona állt, amikor egy 40 mm-es ágyú egy sorozatot lőtt ki. A következő pillanatban a kamerádok úgy eltűntek, mintha sosem lettek volna ott. Nem tudtam a mosolyomat elfojtani, hiszen tudniuk kellett, hogy a lövések a saját állásaikból dördültek el.

Apa természetesen még odaát van. Kora reggel kapta meg az értesítést a gyárról. Két alkalmazott maradt ott, akik jelentették, hogy tíz orosz sétált be, cigarettát kértek, és amikor kérésüket teljesítették, továbbálltak. Egyelőre nem tettek kárt semmiben. Isten adja, hogy a későbbiekben se tegyék! Most egyáltalán nem félünk az oroszoktól, de nagyon veszélyes lehet majd, ha a németek a Svábhegyről fogják löni a várost, amire már gondolhatunk. Mi mindent kell még majd átélnünk?

Ma mesélték, hogy nyugatról német páncélosok át fogják törni a gyűrűt. Na, majd meglátjuk, mi lesz ebből. Tegnap azt hallottuk, hogy az ebben az utcában lévő német el fog vonulni, de még többen jöttek hozzájuk. A kertben felállítottak egy vágóhidat - mindjárt az utca mellett - és levágtak egy tehenet. Az ehető részeket mindjárt levitték a házmesternőnek, aki jó ebédet főzött belőle. A továbbiakban nem törődtek az állat tetemével, az estig ott hevert, az arra járók vágyódó pillantásai közepette.

Az új jövevények még a piros vezetékeket is leszerelték. Nem is értem, hogy nem veszik figyelembe az esztétikai érzelmeket!

Mária barátnőm éppen most búcsúzott el telefonon, mert végleg leköltöznek a pincébe. A helyzet ott sokkal komolyabb, néhány méterre tőlük állítottak fel két üteget, amelyek természetesen nem működnek hangtalanul. Ez még nem lenne olyan nagy veszély, mint a válaszul jövő becsapódások. Mindenütt hullák és döglött lovak hevernek. Az embereket a templom mellett temetik el, ha akad egy kis nyugalom, a lovakat sorsukra hagyják. Valóban nagy szerencse, hogy fagy. Rémes lehet egy óvóhelyen a ház összes lakójával együtt lenni, ráadásul rendes világítás nélkül. Nekik ott legalább bőven van helyük, de ha arra gondolok, hogy talán pár nap múlva nekünk is le kell mennünk, a hideg futkos a hátamon.

Az arcvonal most a vasúti töltésnél van a Fehérvári úton.

Úgy tartja a fáma, hogy német páncélosok jönnek rést törni a gyűrűn, ahol az itt maradottak kimenekülhetnek, és akkor azután végre feladhatjuk a várost. Bizonyára ez lenne az egyetlen helyes út, a kérdés csak az, hogy ez a manőver valóban sikeres lesz-e?

Mára - úgy gondolom - ennyi elég is, nagymama megint az idegeimen táncol, az étel sehogyan sem jó neki, pedig még most is legalább két fogás van, délben és este. Vilma néni sem jobb, ő állandóan jajgat, igazán nyugodtan hazamehetne a fiához.

Iván még mindig itt röpköd felettünk, már több mint három órája. Ennek sosem kell tankolnia?

1944. december 30. szombat

Tegnap este petróleumlámpa mellett olvastam egy rémregényt, amikor hatalmas robbanás rázta meg a házat. A fürdőszobából és az ebédlőből nagy üvegcsörömpölést hallottam. Először azt hittem, hogy egy bomba volt, bár más hangja volt a robbanásnak. Férjem kioktatott, hogy ez valódi belövés volt, amit ágyúból lőttek ki. Így bővültek ki az erre vonatkozó ismereteim. Rögtön felfedező útra indultunk a lakásban, és vérző szívvel láttuk, hogy két szobában szinte egy ablak sem maradt épen. Miután rövidesen még két ilyen ajándék érkezett meglehetősen közel, így István is hozzánk jött aludni „a bunkerszobába”. Én sürgősen lefeküdtem, a ház összes lakója pedig, leköltözött a pincébe. Úgy hallatszott, mintha egy elefántcsorda trappolna az őserdőben, olyan lármával és lábdobogással rohantak le.

Persze, minden elmúlt már, mire leértek, ennek ellenére csak reggel jöttek fel. Nem tudom, miért gondolják az emberek, hogy éjszaka veszélyesebb a lakásban maradni, mint napközben. Mert nappal is lemennek, ha valami van, de amikor csend van, rögtön feljönnek. Éjszakára viszont lent maradnak, az első fény megjelenéséig. Akkor feljönnek megmerevedett tagokkal, kialvatlan szemekkel, és egész nap olyanok, mint akiket agyonütöttek. Azt hiszem, sokkal jobb ágyban aludni, és nem törődni a külvilággal. Mindenki nagyon csodálkozott, hogy mi itt maradtunk, és azt hiszem, néhányszor még el fognak csodálkozni. S. asszony, az a vén boszorkány, üzenté nagymamának, hogy ma éjszakára feltétlen menjünk le. Kémei biztosan jelentették neki, hogy ma éjjel mennyit és hova fognak lőni. Hiszen ő mindig olyan jól értesült.

Reggel megnéztük, hová találtak a belövések, és megállapítottuk, hogy a szomszéd kertbe talált az egyik, kb. ötvenméternyire tőlünk. Röviddel ezután két aknát kaptunk reggeli üdvözlétként. Az egyik a kertben robbant fel, de nem tett semmi kárt. A másik kellemetlenebb volt, mert az egyik kéményt találta el, és a tetőn nagy rést ütött. A ház előtt állt két ló egy kocsi elé befogva, az egyiket repesz találta el, és félig kimúlt. Egy katona rögtön odalépett egy késsel, leszúrta, aztán egy másikkal elvontatták. Egy nagy vértócsa maradt utána. A háborúban hozzá kell szokni a vérhez és hasonló látványokhoz, azt hiszem, elég hamar meg is történik. Az utcánk már úgy néz ki, mint egy elhanyagolt istálló. Tele van kocsikkal és lovakkal, itt etetik őket és szórnak le szalmát alomnak, de sohasem takarítanak. A járda is tele van szeméttel.

Ma alkalmam volt szomorú tapasztalatokat szerezni. Elgondolkozva néztem ki az ablakon, amikor a szomszéd kertben szokatlan mozgásra lettem figyelmes. A kis kertrészben néhány német katona ásott, meglehetősen nehezen, mert a föld erősen fagyott volt, a többiek pedig hátul egy alaktalan halom mellett tevékenykedtek. Nem kellett sokáig gondolkodnom a szokatlan tevékenységen, hamar megkaptam a feleletet. A kertben sírt ástak, a halom pedig, négy katona holtteste volt. Teljesen merevre voltak fagyva. Csupa fiatalember, barna és kék arccal, merev tagokkal, mint néma vándírat. Az egyik szemében olyan iszonyat ült, amelyet életem végéig sem fogok elfelejteni. Mit láthatott, mielőtt lelke a többi bajtársához szállt, akik az értelmetlen harcot már egy jobb világból figyelték?

A temetés rettenetes volt, bár nem is lehetett annak nevezni. A lábuknál fogva húzták őket a gödörhöz, egymás mellé és fölé fektették, és egy rossz pokróccal takarták le őket. Aztán rájuk lapátolták a földet, miközben vidáman beszélgettek és nevetgéltek, aztán a katonák továbbmentek a dolguk után. Nagy szemekkel néztem, hogy ilyesmi előfordulhatott. Egy rövid ima nélkül, a sapkát egy percre sem levéve, nevetve elföldelni négy embert, hiszen bajtársak voltak, együtt harcoltak, egy cél lebegett a szemük előtt.

A négy családra gondoltam, akik talán most írnak egy kedves levelet, vagy csomagot készítenek össze a forrón szeretett férjnek vagy fiúnak. A

fiatalember pedig már idegen földben fekszik, és nem igazán tudja, hogy halála, a legnagyobb áldozat, amit a hazájáért hozott, teljesen haszontalan volt. Mert ha előbb nem is, de a mostani napokban még ezek a propaganda által becsapott emberek is rájöhetnek, hogy ez egy értelmetlen küzdelem, és hogy lelkipurdálás nélkül küldik őket a vágóhídra. De a most elhunytaknak is csak egy élete volt, amit csak egyszer adhattak oda - ha talán nem is meggyőződésből, hanem parancsra -, s ők is megérdemeltek volna egy imát vagy néhány rövid búcsúszót. Ezek a bajtársak vajon nem gondoltak arra, hogy legközelebb ők következhetnek, és nekik is fájna, ha csak úgy kaparnák el őket, mint egy döglött állatot?

Elhiszem, hogy öt év háború érzéketlenné teheti az embereket, és sok mindenhez hozzászokhatnak, de hogy ennyire, ezt nem tudom megérteni.

Néztem a rohamsisakokat, amelyek a négy fiatal végső nyughelyét megjelölték, és könnyeim csendesen folytak le az arcomon. Csak négy fiatalembert láttam, és még azt a sok-sok többbit, akik az életüket áldozták, és sajnáltam mindegyiküket, bármelyik nemzethez tartoztak is.

Később L. úr hírei felvidítottak, azt mesélte ugyanis, hogy az oroszokat Albertfalváig visszavertük. A férjem a sofőrrel együtt rögtön útra kelt, a gyárba akartak menni, de csalódott arccal jött vissza, az oroszok ugyanott állnak, ahol tegnap. A vasúti töltésnél tombolnak a harcok, a németek az oroszokat géppisztollyal verték vissza. Palit is meglátogatták a II. kerületben (*II. Margit rkp. 25/a, ma: Bem rkp. - a szerk.*). Már ők is az óvóhelyen ülnek, a ház három találatot kapott. A környéket alaposan elintézték, a házak romokban vannak, vagy legalábbis súlyosan sérültek, és mindenütt halottak és dögök hevernek, temetésre csak ritkán kerül sor.

Délután nagymamát és a nagynénit meg akartam látogatni, de senkit sem találtam a lakásban, már ők is a pincében vannak. Sajnos arra nem volt időm, hogy ott megkeressem őket, mert öt óráig nem értem volna haza. Útközben megpróbáltam telefonálni, de az utcai automaták természetesen nem működtek. A mi telefonunk most olyan, hogy minket tudnak hívni, csak mi nem tudunk mást felhívni. Mi ugyanis megbízhatatlan elemek vagyunk a nyilaskeresztesek szemében. Apa is csak reggel telefonált, mert ő is a pincében ül. Lassan különlegességnek számítunk, mert még mindig az első emeleti lakásunkban vagyunk. Minden ismerősünk már az óvóhelyen található. Semmi kedvem példájukat követni, amíg csak lehet, itt maradunk.

Éppen most hallottam Párizsból a Szerelmi álmokat, Liszt szerzeményét, és közben Rád gondoltam. Emlékszel, milyen gyakran hallgattuk együtt? Hát igen, azok egészen más idők voltak. Az Iván megint itt száll feletünk, de olyan sűrű a köd, hogy csak hallani lehet, látni nem.

A Farkasréti temetőben is ott vannak már az oroszok, és a bejáratnál, ahol a virágárusok bódéi voltak, van a mi vonalunk. Rossz rágondolni, hogy fog kinézni Mami és Péterke sírja.

Csupa jó hír.

De az újságban ma a következő tartalmú felhívás jelent meg: a végsőkig tartsunk ki, minden munkás, aki hadiüzemben dolgozik, vegye fel a munkát, a pék, aki nem süt kenyeret, felkoncoltatik. Aláírás: Szálasi.

Milyen szép és megkapó! Bécsből vagy Sopronból agyonlövetni a péket, aki a bombázás és a belövések miatt nem tud kenyeret sütni, valóban hősi tett! Esetleg nincs egy gramm lisztje sem. Honnan vegye? És én hogy dolgozzam megint? Igazán szeretnék, de ha ott már az oroszok vannak. Inkább fognák be a szájukat, ahelyett, hogy ilyen hülyeségeket parancsolgatnak.

A gyárból két fiatal munkás kémtevékenységben vett részt, az egyik meghalt, a másik haslövést kapott. Hát megérte?

1945. január 1. hétfő

Boldog Újévet Kedves Judit! Azt hiszem, ez az a kívánság, ami mindenkinek jól jön, mert boldogságot most sehol sem lehet találni. Ilyen szomorúan még sosem köszöntöttük az újévet. De a rossz kezdés talán egy jobb befejezést hoz. Most egyáltalán nem úgy néz ki, de hiszen mindig optimista voltam, és így talán még a nehéz időket legalább félig-meddig jó hangulatban fogom átélni.

Tegnap nem értem rá írni, nagyon sok munkánk volt. Károly - szintén a férjem barátja - egész nap itt volt, és szorgalmasan segített. A bunker-szobában a védőbástyát szét kellett szedni, mert az ágyam mellett is kitört egy ablak, és a hideg olyan erővel húzott a fejemre, hogy nem tudtam aludni. A kispárnát a fejemre kellett tennem, hogy meg ne fagyjak. De így meg nem kaptam levegőt. Így egész éjjel azon töprengtem: mi jobb, megfagyni, vagy megfulladni, és nagyon keveset tudtam csak aludni. Most addig könyörögtem Istvánnak, míg Imre - a sofőr - és Károly segítségével megint szétszedték a szőnyeget. Amikor az ablak kiszabadult, elámulva láttunk ott egy ágyúlövedéket feküdni. Olyan nehéz volt, hogy ilyen közélről az örök vadászmezőkre küldhetett volna. És nem volt messzebb a fejemtől fél méternél. Kicsit melegem lett, mikor megláttam. Ez tegnapelőtt jöhetett, amikor megint nagy tűzérési tűz volt, amikor lefeküdtünk aludni. Természetesen nagy vitánk volt az öregekkel arról, hogy maradjunk-e a lakásban vagy költözzünk le mi is, természetesen úgy gondoltuk, mint mindig, hogy jól akarunk aludni, ezért indultunk is lefeküdni. Mária néni úgy gondolta, hogy az ő öreg életéért nem kár, és követi példánkat.

Már félig az álmok birodalmában voltam, mikor egy nagy csattanás és üvegcsörömpölés visszahozott a való életbe. Teljesen világos volt előttem, hogy a barikád mögött tört ki az ablak, de akkor semmit sem tehattünk.

Az öregek természetesen nagyon megijedtek, és nagymama síri hangon szólt a nővéréhez:

- Mária, mégiscsak menjünk le, öltözz fel!

A válasz síri hangon így hangzott:

- Fel vagyok öltözve.

Így. A kis ravasz nem féltette öreg életét, csak éppen menetkészen feküdt az ágyban. Természetesen már minden elmúlt, mire végérvényesen döntöttek és elindultak lefelé. Olyan jó volt a meleg ágyban, csak a jeges levegő zavart, ami rám ömlött, úgy gondoltam, hogy most semmi sem történhet, ami a jó meleg fészke elhagyására készítené. Csak ¼ 1-kor jöttek vissza. Fél négykor nagy robbanásokra ébredtünk, Iván megint itt volt a kávédarálójával. Mária néni földöntúli hangon beszélgetni akart nagymamával, de ő nem méltatta válaszra. Reggel aztán kiderült, azért akarta a nagymamát szóra bírni, mert úgy érezte, hogy „a légnyomás fölötte száll el” és tudni akarta, hogy életben van-e még. De egyáltalán nem izgatta magát, amikor nem kapott választ.

Délelőtt felfedező útra indultam, egészen a Horthy-körútig. Az utca nagyon szomorú képet mutatott, az Iván nagyon alapos munkát végzett. Láthatólag nem voltak nagy bombái, de így is minden ház megsérült. Mindenütt találatok láthatók, sehol egy ép ablak és az üzletek is mind tönkrementek. Ahová az ember lép, üvegcserep csörren a talpa alatt.

Hazafelé megint bementem a templomba, ami ma eléggé kísértetiesnek hatott. A villany nem égett, csak az oltáron világított két gyertya. A bejáratnál koromsötét volt, semmit sem láttam. Úgy mentem, mint egy világtalan, majdnem orra estem, de a kellő pillanatban feltűnt egy pap, aki láthatóan nem vetette meg a sört, és így nagy huppanással az ő terjedelmes hasán landoltam. Kissé meg volt lepve, de láthatóan nem érezte kellemetlenül magát. Én elhaló hangon - Pardon-t rebegettem és tovább botladoztam. A miséről természetesen már lemaradtam, már csak három pap hajlongott az oltár előtt, érthetetlen szavakat mormolva. A gyenge gyertyafényben, a fehér alakok különös mozdulatai láttán úgy éreztem magam, mintha katakombák idejébe csöppentem volna. Körülöttem lerongyolódott, kiéhezett alakokat láttam, akiknek sápadt arcából csak szemeik világítottak. Néhányan ijedten néztek az ajtóra, mintha mögöttük már vad üldözőiket látnák, akik korbáccsal a kezükben közelednek. Csak a papok voltak kissé túl díszesek ehhez a képhez, és az jutott eszembe, hogy azok szintén lerongyolódott papok és apostolok, akik a misét tartották a katakombákban, vajon nem sugároztak-e több áhítatot, mint ezek itt. Kik voltak kedvesebbek az Úrnak?

Az ágyúk egyre hevesebben ugattak, így a hazamenetelre kellett gondolnom. A sovány alakok eltűntek, és én hirtelen újra a való életben találtam magamat.

Otthon már várt rám Károly, és a legjobb szórakozást találtuk ki, ami ebben az időben lehetséges volt. A vörös repülők állandóan felettünk köröztek, és nagyon sok bombát dobtak le. Amikor hallottuk, hogy közelednek, gyorsan a balkonra szaladtunk, és néztük, hová esnek a bombák. Sokat dobáltak, de kicsiket, így nem sok kárt okoztak. Láthatólag az ágyúállásokat keresték, nem sok sikerrel. Három lelövést láttunk, amitől mindjárt jó étvágyunk támadt az ebédhez. Fedélzeti gépfegyverrel is

dolgoztak, és néha olyan alacsonyra jöttek le, hogy nemcsak a vörös csillagot, de a pilótát is láttuk. Nagyon sajnáltam, hogy nem volt a kezem ügyében egy légelhárító ágyú, igazán bosszantó, mikor olyan közel vannak, hogy az ember kézzel elérhetné, és mégsem tudja megsemmisíteni.

Ezt a játékot alkonyatig üztük, aztán átrendeztük a bunkerszobát. Amikor az „ajándékot” az ablakban megtaláltuk, mindjárt levittük a pincébe, hogy a rémült lakókat egy kicsit még jobban megijesszük. Megállapítottuk, hogy ez egy 85 milliméteres lövedék volt, ráadásul német, a sas képét nagyon jól lehet látni rajta. A Gellért-hegyről lőtték ki, de a felsőrésze önállósította magát, és nálam kötött ki. Talán én rokonszenvesebb voltam nekik, mint az oroszok? Ha bajtársaktól ilyen ajándékot kapunk, mit várjunk az ellenségtől?

Lent nagy sikerünk volt, még a németek is tisztelettel néztek ránk, és nem akartak hinni a szemüknek, és nem hitték, hogy mi ezek után sem akarunk leköltözni a pincébe.

Délután átnéztem a szomszédokhoz, a két lány meglepő módon a lakásban volt, de az öregek ritkán és csak pár percre jönnek fel, amikor csend van. A két vénkisasszony elmesélte szerelmi történeteit a jelenből és a múltból, és a jövőről is ijesztő képet festettek. Élénken ecsetelték nekem, milyen borzasztóan félnek a bombáktól és az ágyúktól, és nem utolsó sorban a megerősszakolásoktól. Kétségbe esetten mondták, hogy mi értelme volt egy tiszta vallásos életnek, ha jön egy jöttment orosz, és mindennek vége. Röviden közöltem velük az erről alkotott véleményemet, hozzáátéve, hogy ők feltehetően a sor végére kerülnek, hiszen több fiatalabb és szebb nő van a házban. Alig hiszem, hogy éppen a negyven feletti hervadóban lévő szüzeket szemelnék ki maguknak. Természetesen ezt mind viccesen mondtam nekik, de komolyan gondolva. De ők a tréfánál maradtak, és egyáltalán nem voltak megsértődve. Nagyon jól szórakoztunk, cukorral és mogyoróval etettek, mint egy majmot az állatkertben. Mindig hálásak nekem, mert a jókedvemmel és optimizmusommal mindig felvidítom őket, hiszen úgy élnek, mintha egy kriptába lennének zárva, csak siránkozást hallanak egész nap.

Este megünnepeltük a szilvesztert, ha ezt ünneplésnek lehet nevezni. Károly is itt volt, és megittuk hármásban az utolsó üveg pezsgőt, ami sajnos elég savanyú volt. A hangulat nem volt éppen vidám, és én nemsokára le akartam feküdni. De mivel csak 10 perc hiányzott az éjféltől, a férjem a rádióhoz hurcolt, hogy Hitler éjféli beszédét meghallgassuk, én pedig lefordítsam. Halálos csendben ültünk a kis elemes rádió mellett, hiszen villanyunk már régen nincsen, és vártuk, vajon mit tud nekünk még mondani. Hát sok vigaszt és köszönetet nem kaptunk. Ránk ordított, hogy korrupt banda vagyunk, nem tartottunk ki, hanem éppen úgy összeroppantunk, mint a többiek, cserbenhagytuk őket. Mindig is utáltam, de most saját kezemmel tudtam volna megfojtani. De még mindig azok a jó bolondok vagyunk, akik úgy táncolunk, ahogy ő fütyül. Mire volt jó az

egész „hatalomátvétel” október 15-én, ha most ezt kell hallgatnunk? Szálasi bőrében sem szeretnék lenni, de azt fogja kapni, amit megérdemel.

Most teljes erővel ég a villany, így ünnepnapunk van, mert nem kell sötétben ülnünk. Tegnap este petróleumlámpa mellett kellett pezsgőnket meginnunk, és Hitler beszédét sem lehetett tisztán hallani a kis rádión. Vitánk is volt a személye felett. Károly azon a véleményen volt, hogy ez egy másik személy lehetett, régóta tartja magát az a vélemény, hogy Hitler már meghalt. Én megismertem a hangját, de nem tudom, kapunk-e még valaha választ erre a kérdésre.

Vizünk már csak ritkán van. Iván szorgalmasan dolgozott éjszaka és délelőtt, most azonban csodálatosképpen csend van, szinte békebeli hangulat van.

Délelőtt István és Károly elindult egy kicsit körülnézni, mivel egy német főhadnagy azt mondta a cselédlánynak a szomszédoknál, hogy az oroszok már a Horthy-körútnál vannak, és három órán belül nekünk is abban a szerencsében lesz részünk, hogy köszönhetjük őket. Mikor ezt meghallottam, első dolgom volt az ablakon kinézni, hogy lássam, vajon mit csinálnak a bajtársak, ha a veszedelem már ilyen közel van? Ők teljes lelki nyugalommal sétálgattak, így rögtön tudtam, hogy ez csak rémhír. Hiszen annyira félnek a vörösöktől, ha valóban ilyen közel lennének, már régen árkon-bokron túl lenne az egész társaság.

Minden nap látunk temetéseket, ma egy egész tömeget láttunk eltemetni. Borzasztó látvány, ahogy a halottakat levetkőztetik és a holmijukat a zsebükből kivesszik. A többiek olvassák a leveleiket, nézik a kis fényképeket, és egyáltalán nincsenek megatódva. És a fényképek rájuk nevetnek ugyanúgy, ahogy röviddel ezelőtt az elhunytakra nevettek. De ezek az idegenek nem láthatják a szeretteiket úgy, ahogy a bajtársuk, hiszen hiányzik valami azok mosolyából: a lélek. Az idegen csak egy képet lát ott, ahol a bajtársa élő és szerető személyeket látott.

A két öreg egész éjjel a pincében ült, de Mária néni nagyon dühös volt, és azt mondta, nem akar többé lemenni, mert nagyon sokan vannak lent, és ennek megfelelően büdös van. Valóban nem csábító a helyzet, mi is megnéztük tegnap, és semmi kedvünk nem támadt a lemenéshez.

Most megint kezdődik a lövöldözés, István azt mondja, a város már most úgy tönkre van téve, hogy a legjobb úton vagyunk ahhoz, hogy második Sztálingrádként vonuljunk be a történelembe. De itt nem fog megfordulni a háború, az oroszok nyugodtan tovább fognak menetelni nyugat felé.

Minden üzlet tökéletesen tönkre van téve, katonák és civilek nyugodtan ki-be járnak és mindenki vissz, amit lát. Egy édességbolt lakatját egy részeg német szétlőtte, de csak mézeskalács-utánzatot talált. Szép idők!

A férjem és Imre átmentek az anyósomhoz, és egy német kocsival jöttek vissza. Annak kocsisa is teljesen be volt rúgva, civileket is engedett felszállni, de amikor egy magyar katona közeledett, azt hasba lökte. Ez

valóban bajtársiasság, ilyen reménytelen helyzetben ez a megfelelő magatartás! Csak már tűnnének el innen ezek az átkozott németek. Mi csak szenvedünk tőlük, hiszen ők übermenschek, emberfeletti emberek, és ők az uralkodó nemzet, de most legalább látjuk, hogy viselkednek az übermenschek!

Péter lakása is teljesen elpusztult, a szép új ház romokban hever. Ez a környék valóban nagyon szomorú képet nyújt. Ablakkeretek és tetődarabok fekszenek az utcán. Lótetemek, telefonhuzalok, és más különböző dolog fekszik egymáson és egymás mellett a legnagyobb békességben. Péter már olyan ideges, hogy a kezei reszketnek. El tudod képzelni, milyen lehet a helyzet, hiszen ezt sosem gondoltuk volna Péterről.

S. asszony egész délután itt volt, és lehetetlen ötleteivel szerencsételtetett. Úgy gondolta, hogy öltözzem fiúnak - ez az ötlete onnan támadt, hogy itthon gyakran lát nadrágban -, és menjek fel hozzájuk. Nem egészen értem, miért jobb ott, hiszen a két emelet nem jelent különbséget, ha már itt vannak, akkor biztosan fel is fognak menni. De István rögtön tudta, hogy S.-né azért reménykedik abban, hogy szerencséje lesz az oroszokkal, mert az ereiben zsidó vér is csörgedez, nagy oroszbarát és kommunista. Ezt én is észrevettem, ő semmi rosszat nem akar elhinni a vörösökről, azt mondja, azok igazán nem vesznek el semmit, inkább adnak a kevésbé tehetőseknek. Hát valószínűleg hamarosan tapasztalni fogjuk.

Ma azt hallottuk, ha a németek harmadikáig nem tudják visszaverni az oroszokat, végre feladják a várost. Igazán történhetne már valami, így nagyon unalmas.

A német főhadnagy rémhíre nem volt teljesen alaptalan, úgy gondolom, valószínűleg találkát akart megbeszélni Mariskával 3 órára a Horthy-körúthoz, de mivel a lány nem tud németül, így értelmezte a hallottakat. Most láthatjuk, miként keletkeznek a rémhírek.

A múzeum könyvtára lángokban áll, és már két házra is átterjedt a tűz. A tűzoltóság már természetesen nem működik, azok is nagy sebességgel húztak nyugat felé minden felszerelésükkel együtt. Ilyen eszközökre egy megszállt városban ugye nincs is szükség. Néhány ház talán még megmenthető lenne, ami nagy bűn lenne, mert itt mindennek a földdel egyenlővé kell válnia. Hitler, Szálasi és főleg Vajna úr így lesz csak nyugodt. Nagyon büszkéek vagyunk ezekre az urakra.

De a bajtársak olyan bátrak, hogy feltétlenül példát kell vennünk róluk. Amikor István délután elment, néhányan közülük az utcán álltak, egy Góliát pedig a járdán. Éppen riadó volt, és már hallani lehetett a közeledő repülőgépeket. Mindenki felfelé nézett, István is, és tisztán látták a bombák kioldását. A következő pillanatban a Góliát olyan sebességgel rohant a házba, hogy Istvánt és még valakit magával sodort. Én mindezt az ablakból láttam, és nagyon jól szórakoztam rajta.

Tegnap a Pogány nővéreknek az a remek ötlete támadt, hogy a Vörös-kereszt segítségével írjak Neked. Igazán szívesen megpróbálnám, de azt

hiszem, ebben a helyzetben ez eléggé reménytelen. Ha nem is írhatok meg mindent úgy, ahogy valóban van, de annyit megtudhatnál, hogy életben vagyunk, és jól vagyunk. Most valóban nagyszerű a helyzet, a villany teljes erővel ég, a rádióban jó zenét hallunk külföldről, sőt, vizünk is van! Tíz perc alatt háromszor mostam kezet. Természetesen csak jéghideg víz van, ami nagyszerűen illik a fürdőszoba hőmérsékletéhez, ott ugyanis nincs ablak. A szél nyugodtan lengeti a törülközőt, míg hideg vízzel mosakszik az ember. Az azonban igaz, hogy hideg szobában jobb hidegvízben mosdani, mint meleggel. Ennek ellenére eléggé meg vagyok fázva.

Azt mondják, az oroszok nem tudják a vasúti töltést áttörni, és most a Sas-hegy felé fordulnak, onnan talán könnyebben megy. Majd meglátjuk.

Jelenleg heves légi tevékenység folyik. Mária néni néha basszus hangon felkiált: Réé-éé-mes! És ezzel részéről a dolog el van intézve. Nagymama lemegy a pincébe.

1945. január 2. kedd

Az éjszaka csendes volt, mi legalábbis nem hallottunk semmit. Nagymama öt órakor feljött.

A házmester csak déltájban fűtött be, a lakás olyan hideg volt, mint egy jégverem. Mire összeszedtem magam és kimásztam az ágyból, természetesen már nem volt víz, de a légi tevékenység elég korán megkezdődött, és a bombák vidáman potyogtak körülöttünk. Az éjszaka is kellett valaminek történnie, mert apa szobájában is kitörött az ablak. A légnyomás most kinyitogatja az ajtókat, a fürdőszoba papírablaka is egészen szétszakadt. Éppen a legnagyobb tűzben mosakodtam, de a tisztálkodást megúsztam anélkül, hogy maghaltam volna. A jéghideg vízben egy kefével jól ledörzsöltem magam, amitől jó melegem lett. De most elsőrendű lesz a fürdőszoba, oda is beállítunk egy kályhát, amin vizet is lehet melegíteni, az ablakokat pedig, kartonnal csináljuk meg, az talán egy kicsivel tovább tart.

Tudod, most nagyon örülünk annak, ha egy ablak félig-meddig meg van csinálva, ha a fűtőtestek egy kicsit elkezdenek melegedni, és ha a víz folyni kezd, olyan csatakiáltásban törünk ki, ami az indiánokat is meglepné. Mert eddig hál Istennek este és reggel van vizünk, bár ez biztosan nem lesz így sokáig.

Amikor a kissé szellős fürdőszobában mosakodtam, eszembe jutott a két év előtti nyár. A nagy hőségben beültem egy nagy kád langyos vízbe, egy jégbehűtött görögdinnyeszelettel vagy csokoládétortával, aminek a krémje jól megfagyott. És most boldog vagyok, ha ugyanabban a kádban gyorsan le tudom dörzsölni magam, ha nem fúj be a jeges szél, és nem kapok közben a fejemre egy bombát vagy repeszt. Most valóban nagyon kellemetlen a légi tevékenység, reggeltől estig dobják a bombákat és gépfegyverrel is dolgoznak szinte szünet nélkül.

A város egyre rosszabbul néz ki, a Gellért tér már egy romhalom, mindenütt halottak fekszenek. Legfeljebb a németeket cipelik el a halottaikat, a többiekkel senki sem törődik.

Az üzletek teljesen ki vannak fosztva, Imre is hozott néhány apróságot felfedező körútjáról. Mindenesetre most nem szeretnék üzlettulajdonos lenni.

Ha az ágy elkezd alattunk hintázni, vagy ha az ajtók maguktól felpattannak, már fel sem tűnik. Van néhány fanatikus örült, akik pus-kákkal lövöldöznek a repülőkre. Ablakot már sehol sem lehet látni a környéken, de minden házon vannak kisebb-nagyobb lyukak, bombáktól vagy ágyúlövésektől. Az emberek már régen a pincékben laknak, és már kezdődik az éhínség. Hiszen elég kevesen vannak, akik hosszabb időre tudtak élelmiszert beszerezni. Istenem, mi jön még ránk!

A nyilasok a Zsil utcai házat teljesen kirabolták, még Szabó altisztól is elvették saját kályháját, és amikor nem akarta kiadni a Gamma tulajdonát képező szőnyeget, géppisztollyal fenyegették meg. Igen bátor társaság, a legmélyebb óvóhelyen ülnek álig felfegyverkezve, de amikor V. főhadnagy átment hozzájuk és harcra szólította fel őket, természetesen senki sem csatlakozott hozzá. Még a főnöknek sincs hatalma a díszes társaságon.

Nem is vártunk tőlük semmit, amikor október 15-én átvették a hatalmat, de ezt azért nem gondoltuk volna. Nagy propagandát csinálnak az oroszok és a szövetségesek ellen, és nem gondolnak arra, hogy amit ők csinálnak, az legalább olyan rossz. Nagyon elégünk van ebből a bandából, a legtöbbjük már nyugatra menekült, és Sopronból kiabálnak, hogy tartsunk ki, de a tűzoltóságot, a mentősöket és szinte az egész rendőrséget magukkal cipelték. A házak romokban, el sem tudom képzelni, hol fognak az emberek lakni, akik most a pincékben élnek, mint a patkányok, és fölöttük a ház már elpusztult. De a várost még mindig nem adják fel, először teljesen rommá kell tenni.

Egészen komolyan mondják, hogy óriási felmentő csapatok jönnek, amelyek majd áttörik a gyűrűt, és felszabadítanak minket. Kíváncsi vagyok, ki hiszi el még ezeket a gyerekmeséket, Hitler beszéde után nem reménykedhetünk abban, hogy akár a kisujját is mozdítaná értünk.

Mindig ökölbe szorul a kezem, amikor ezeket a rémes repülőket, az örökös bombasüvitést és a robbanásokat hallom, és tudom, hogy 15-20 Messerschmitt-tel nagy segítségünkre lehetnének, de természetesen egy darab sincs itt. Ebből a háborúból mindenesetre elégünk van, az SS-t is alaposan kiismertük. Állandóan részegek, és közben éreztetik, hogy ők az uralkodó nemzet tagjai. A nyilaskereszteseknél az oroszok sem lehetnek rosszabbak, így nem kell nagyon félnünk. Biztosan sokat kell még majd a zsidóktól szenvednünk, ha az oroszokkal visszajönnek, de azt sem kívánhatom, hogy a nyilaskeresztesek maradjanak hatalmon, hiszen rosszabbak a legvadabb

állatoknál. Ezt a háborút már az elején elvesztettük, és mindig nagyon rossz legyőzöttnek lenni. Az ember mindenesetre a saját kárán tanul.

István és Károly éppen egy fát akartak kivágni, de az öreg Pogány rögtön feljött a pincéből és megmondta, hogy az a házé. Ők egy grammot sem engednek a magukéból.

Károly most már egészen itt lakik, az ő lakása is erősen megsérült. Nekünk nagyon jó, hogy itt van, nagyon ügyes, a munkát mindig a jó végéről fogja meg, és mindent pillanatok alatt megcsinál. Nagyon sajnálom, hogy nem kapott magához való feleséget, de a külseje után ítélve ezen nem is csodálkozom nagyon.

Sajnos a telefont is annyi, de ez persze nem csoda, a vezetékek mindenütt a földön fekszenek, villamosvezetékek is csak nyomokban lelhetők fel. Csak Mária néni várja naponta, hogy a villamosközlekedés helyreáll. Megmondtam neki, hogy ez majd csak orosz fennhatóság alatt fog megtörténni, ezért majdnem keresztbe nyelt le, mert hogy mondhatok ilyet, amikor a felmentő csapatok már szinte itt vannak, és a Führer nem hagy minket a slamasztikában. Igazán kellemetlen lehet, amikor az ember 82 éves korában csalódik a szerelmében, de ezt sajnos meg kellett tapasztalnia imádott Adolfjával kapcsolatban.

A férjem és Károly át akartak menni apámhoz, de a Gellért térről vissza kellett jönniük, mert olyan erős bombázás volt, hogy két órába telt, míg az ötperces utat oda-vissza megtették. Schupp pék házát is ma bombázták le. *(Horthy Miklós út 5. - a szerk.)*

1945. január 3. szerda

Ma mozgalmas napunk volt. Délelőtt heves légi tevékenység volt, és a légvédelmi tüzérség sem tétlenkedett. Innen a második ház telitalálatot kapott, közben nálunk is kirepült néhány ablak. A cselédszobában már egyáltalán nincs. Először azt hittem, hogy a szomszéd villa kapott belővést, mert olyan nagy porfelhő és lőporszag volt, hogy még a szoba is ködbe borult, de kiderült, hogy ebben tévedtem. El tudod képzelni Mária néni siránkozását, aki nagyon csodálkozott, hogy nyugodtan folytattam a manikűrözést, még csak a kezem sem remegett. Szomorú lenne, ha 21 évesen remegne a kezem. De ismert dolog az is, hogy kétszer ugyanarra a helyre nem lőnek, így a legközelebbi legfeljebb hozzánk érkezik. És akkor teljesen mindegy, hogy körömvágó olló vagy pedig cipőkefe van-e a kezemben.

Tegnap este Cs., a Gamma portása a Gellértnél megsebesült. Az oroszok persze tudják, hogy ott egy német főhadiszállás van, és nem spórolnak a lőszerrel.

Délután felfedező útra mentünk. Először Károly lakását kerestük fel a Bocskai úton, ami párhuzamos a vasúti töltéssel. A nagy bombázás óta nem voltam az utcán, mert tegnap fájt a torkom. Hát szépen éppen nem néz ki, sehol egy ablak, az üzletek romokban, a villanyvezetékek összegabalyodva a földön, és mindenütt üvegcserep és üvegcserep. Az elemi iskola előtt egy

halom lótetem, ilyenek egyébként mindenhol láthatók. Halottakat már nem láttam, tegnap állítólag még sok feküdt az utcákon. A házak erősen meg vannak rongálva, az egyik itt, a másik ott omlott be, a tetőkről és a falakról kisebb-nagyobb lyukak ásítanak felénk, félig leszakadt erkélyek lógnak fenyegetően a fejünk fölött, a fákon függönyök és redőny-maradványok lengenek, mindezek mellett egy nagy plakáton egy gyermek kiáltja felénk: „Ez történt Budapesten!” A Horthy teret szaladva kellett átszelnünk, mert a repülők minden emberre lőnek, aki szabadtéren látható. Mögöttünk is pattogtak a golyók, de szerencsére elértük a házakat, mielőtt azok értek volna el bennünket. Néha nem tudtunk az utcán menni, mert a törmelék elzárta az utunkat, néha összedőlt falakon és elhagyott lakásokon kellett átmásznunk, míg elértük a Bocskai utat. Ott kimentünk az útra, és ezért bolondnak tartottak minket, mert onnan szabad kilátás nyílt a vasúti töltésre, ahonnan az oroszok szorgalmasan lövöldöztek. Néhány golyót ránk is pazaroltak, de mindig egy-két másodperccel később érkeztek.

Károly lakása is kapott néhány telitalálatot, és csaknem teljesen kifosztották, csak néhány apróságot tudtunk megmenteni. Négy belövést láttam a Horthy útra, nagyon érdekes volt, olyan volt, mintha nagy izzó labdák gurultak volna az utcán.

A Fehérvári úton két magyar katonával találkoztunk, ők megmutatták azt a házat, ahonnan már az oroszok lövöldöznek. Az első nagy ház a vasúti töltés mögött. Már teljesen fásultak voltak, s ezen egyáltalán nem csodálkoztunk, amikor elmondták, hogy az egész egységüket a saját tüzérségünk lőtte szét. Mindketten megsebesültek, és enyhe kifejezés, hogy nem hittek a végső győzelemben.

Meglátogattuk nagymamát és a nagynénit a Bicskei utcában, ők természetesen már régen a pincében vannak. Meg akartuk nézni, hogy vannak elhelyezve, de nem volt valami vidám látvány. Nagymama egy 2 méter hosszú 1.70 méter széles pincerészen fekszik egy ágyon, fekete takaróval letakarva, a fejénél egy gyertya ég, igazán úgy néz ki, mint egy ravatal. Hogy hol alszik a nagynéni, azt nem tudtuk felfedezni, mert igazán semmi több hely már nem volt ott. Nagyon megörültek, hogy láttak minket, de nem tudtunk sokáig maradni, mert még Pestre is át akartunk menni.

Nagyon kevés embert láttunk az utcán, néhány asszony sietett csak vízért, tegnap óta ugyanis a vízvezeték sem működik. Szerencsére nem messze tőlünk van egy kút, ami persze kényelmetlen és veszélyes. Sajnos Imrénk eltűnt, remélhetőleg nemsokára hazajön, mert ő egy nagy vagány, aki nem fél sem bombától, sem más veszélytől.

Pesten először István anyjához és bátyjához mentünk. Az udvar, ami a házuk mellett van, bombatalálatot kapott, nem történt azonban semmi, ennek ellenére a panaszkodás állandó volt. Károllal mindig lökdöstük egymást az asztal alatt, és a visszafojtott nevetéstől alig tudtunk beszélni. Frigyes éppen hazajött a mennyasszonyával, Hannával, elmesélték, hogy a Pannonia Szálló is teljesen romba dőlt, és Hanna

megjegyezte, hogy Frigyes valódi hős. Ki kellett szaladnom a szobából, hogy hangosan fel ne nevessek, hiszen Frigyes köztudomásúlag egy gyáva nyúl.

Károly két lányismerősét is meglátogattuk, akik nagyon kedvesek voltak, nagyon sokat nevettünk. Amikor végre a hazamenetelre gondoltunk, már egészen sötét volt, és öt óra után csak a hadiüzemi igazolványunkkal járhattunk az utcán. A német őrség mindenütt megkérdezte, hogy hova megyünk, és senkinek sem jutott eszébe, hogy a munkahelyünk már régen orosz fennhatóság alatt van.

Természetesen holtfáradtan értünk haza, már vártam a pillanatot, hogy az ágyamba zuhanjak. Áram, gáz, telefon és víz már csak álmainkban létezik, úgy élünk, mint a középkorban. Csak most nincsenek lovagok és a nők nadrágot hordanak. Nagyon meg vagyok elégedve, hogy már az utcán is hordhatom, nagyon praktikus, ha az embernek szaladnia vagy másznia kell.

Persze, el kellett mesélnünk a tapasztalatainkat, a két öreg el sem tudja képzelni, hogy kint milyen a helyzet. Sötét színekkel ecseteltük, hogy minden üzlet romokban hever, és tökéletesen ki vannak rámolva, mire Mária néni megjegyezte, hogy ki kellene váltanunk a cukrot az élelmszerjegyre. Felajánlottuk neki, hogy talán próbálja meg személyesen, amire mélyen megsértődött. Minden nap azt reméli, hogy a villamosforgalom helyreáll.

Pistikét ilyen körülmények között persze nem lehet a friss levegőre vinni, de neki még mindig jobb a világos lakásban, mint sok más gyereknek, akik már napok óta a pincében vannak. Szerencsére egyáltalán nem fél, csak a nagyon nagy csattanásra rezzen össze, de az ijedtség nem tart sokáig. Már kezd beszélni, kár, hogy nem látod ebben a korában.

1945. január 4. csütörtök

Éjszaka halálos csönd uralkodott, és senki sem tudott jól aludni. Már úgy megszoktuk az állandó süvítéseket és durranásokat. Reggel 4 óra körül repülőket hallottunk, de azok német Gigantok voltak és Junkers 52-esek, az utánpótlást hozták. Ebből látható, a várost mégsem adják fel.

A tegnapi beszámolómból sajnos kifelejtettem, hogy délelőtt az apósom és Szerafin asszony boldogított bennünket. A legelképzelhetlenebb rémhíreket mesélték, apósom azt mondta, hogy az oroszokat visszaverték, Szerafin pedig azt, hogy az oroszok már áttörték a töltést és nagy sebességgel közelednek. Hát most ezen igazodjunk el. Azt hiszem, minden úgy van, mint tegnap. Az asszony azt ajánlotta, hogy keressük meg a vejét, aki a svéd követségen dolgozik, és az területenkívüliséget élvez. Csak azt nem tudom, hogy ez nekünk miért jó, amikor mi itt ülünk, és ő ott. De neki mindig ilyen buta ötletei vannak, közben nagyon okosnak tartja magát. Apósom és Szerafin kölcsönösen meghódították egymást, nem tudom, melyiknek rosszabb az ízlése.

Ma nem történt semmi különös, egész nap itthon maradtam, meglehetősen hideg volt a sétához. Így Károllyal főztük az ebédet, a szakácsné kenyérért ment, és az órákig tart. Károly persze, sokkal jobban főz, mint én, - de az nem nagy kunszt - és nagyon sokat neveltünk közben. István ma olyan, mint egy sértett oroszán, nem beszél, és nem eszik, de hát csinálja, ha ez neki így jó.

Egy hülye SS egész nap géppisztollyal lövöldöz a kertben, kár a lőszerért, inkább a fronton szórakozna a fegyverével. Kora reggel kezdte a szórakozást, amikor felébredtem, azt hittem, már az oroszok vannak itt, de aztán láttam, hogy ez csak egy „barát”.

Délután megérkezett Imre, őszintén örültünk, hogy újra láthattuk. Tegnap a Kálvin téren bombaszilánkokat kapott, és mostanáig a Rókus kórházban ápolják. Légnyomást is kapott, és ettől egy kicsit nyomott lett szegény.

Pár perce jött a házmester, hogy egy pap van itt, ha valaki gyónni akar, menjen a pincébe. Köszönetet mondtam, és fent maradtam. Ha ilyen kívánságom van, a templomba megyek, de az éppen nem fiatal hölgyek úgy be vannak gyulladva, hogy még az orrukát sem dugják ki a friss levegőre, talán mindjárt felvehetnék az utolsó kenetet. A szomszéd lányok nagyon felháborodtak a viselkedésemem. Be is fejezem, nem árt spórolni a petróleummal.

1945. január 5. péntek

Minden nap pontosan fel kell írnom, hogy milyen nap van, ugyanis se naptár, se újság, se rádió nem áll rendelkezésünkre, így néha fogalmunk sincs, hogy hétfő, esetleg csütörtök van-e, és főleg, hogy hányadika. Hiszen olyan mindegy, hogy hétköznap vagy ünnepnap van.

Az éjszaka megint csendes volt, az Iván is csak rövid ideig járt erre. Állítólag azért van most ilyen csend, mert a felmentő csapatok elérték a gyűrűt, ezért az oroszoknak a másik oldalra kell erejüket összpontosítani. A vasúti töltéstől is visszaverték őket egy kicsit, mondják. Ezek természetesen ellenőrizhetetlen hírek, és nagyon kicsi a valószínűsége annak, hogy igazak.

Délelőtt egy férfi volt itt a Zsil utcából, Kauz nevezetű, és nagyon panaszkodott a nyilasokra. Apa lakását is felnyitatták, hogy onnan néhány holmit vigyenek le az óvóhelyre. Amikor közölte velük, hogy ez a vezérigazgató privát lakása, röviden és velősen közölték véleményüket a vezérigazgatókról s a hasonlókról, és le akarták őt löni. Szerintem ez nem lett volna nagy hiba. A nagybátyánk szobáját is tönkretették, a szép bársony garnitúrát beköpdösték, bepiszkolták. Minek kell ilyesmit csinálni? Ezt soha nem fogom megérteni. Mi igazán nem tudunk ellenük semmit sem tenni, de jött a Gammától egy másik alkalmazott is, szintén nyilas és Szálasi jó barátja, és megígérte, hogy rendet csinál. Hogy valóban tudott-e valamit csinálni, azt sajnos nem tudjuk, a telefonok sajnos nem működnek.

Ma elterjedt egy hír, amelynek értelmében minden 16-48 év közötti hadiüzemi alkalmazottnak, akinek a munkahelye nem működik, jelentkeznie kell a Hungarista Légióba. Mindenki nagyon elkeseredett, inkább mennének katonának, mint ebbe a légióba, ami olyan, mint az SS. Minden fellelhető újságot átnéztünk, de nem találtunk ilyen rendelkezést. Persze, nehogy azt hidd, hogy az újságokkal az a helyzet, mint régen. Három jelenik meg naponta, egy ív nagyságban, ami két oldalt jelent. Az ára tíz fillér. Természetesen nem hozzák házhoz, az újságos bódék is eltűntek, csak Pesten van egy-két újságos fiú, akik percek alatt eladják ezeket a lapokat. Így hát, művészet újságot szerezni, ezért egyszerűen nem veszünk tudomást erről a rendelkezésről. Tulajdonképpen, honnan kellene tudnunk róla? Az utcán nem jár senki, plakátok nincsenek, és rádióadás sincs. A kis elemes rádióval magyar adást nem lehet fogni, legfeljebb a „Donausendert” (német adó) vagy Prágát. Sajnos már Londont sem halljuk, pedig most lenne igazán érdekes. Délután megint átmentem Pestre, és egy kis sétát tettem a belvárosban. A Váczi utcára, ahol a leggyönyörűbb üzletek voltak, szinte rá sem lehet ismerni. Minden tele van törmelékekkel és cseréppel, az egyik házról egy egész emelet hiányzik, a másikról kettő, ép házat alig látni. Mikor lehet majd ennyi kárt helyreállítani? És még hol vagyunk a végétől!

Egyelőre nem tehetünk mást, mint hiszünk a felszabadító csapatokban, amelyeket ma németeknek, holnap oroszoknak nevezünk. Mindig a helyzettől függ. Borzasztó, hogy arról nem tudhatunk semmit, vajon a fent ülők hogy gondolkodnak rólunk. Azt hiszem, ők maguk sem tudják, csak a bőrüket mentik, és ami itt történik, az nem nagyon izgatja őket. De ha csoda történne, és valóban német győzelemmel végződne a háború, ők lennének a legnagyobb hősök.

Most már olyan jól megy sorsunk, hogy egy ma megjelent rendelet értelmében a házparancsnoknak a pincétől a padlásig át kell vizsgálnia a házat, és jelentést kell írnia minden fellelhető élelmiszerről, amelyet a házmester is aláír. Ahogy hallottam, az 1919-es kommün alatt is a házmesterek voltak a legnagyobb urak, és most ezek is velük kezdik. Azt hiszem, egyáltalán nincs is olyan nagy különbség a kommunisták és a nyilaskeresztesek között, csak a zsidókérdésben különböznek. Mindketten azt mondják: ami a tied, az, az enyém, ami az enyém, ahhoz semmi közöd. A tapasztalat legalábbis ezt mutatja. Nagyon kíváncsi vagyok, hogy J. úr hogy fogja a dolgot elintézni. Ő ugyanis régi ellenségünk, aki pár kellemtelenséget már szerzett nekünk. Ő természetesen már régen a pincében ül, hiszen a legveszélyesebb helyen, a földszinten lakik.

Azt hiszem, az egész ház gyűlöl már minket, mert amíg ők éjjel-nappal a sötét, levegőtlen pincében ülnek és próbálnak aludni, mi fent élünk a világos lakásban és kényelmes ágyunkban alszunk. Ráadásul naponta megtesszük a sétánkat, ami után farkasétvággal ülünk asztalhoz. Ez olyan nagy bűn, hogy ezek a reszkető emberek ezt sosem tudják megbocsájtani. El tudom képzelni, milyen rémisztő dolgokat fognak a

háború után mesélni. Hetekig a pincében vegetálnak, anélkül, hogy friss levegőt szívnának, napokig csak borsót esznek, még a pap is házhoz jön hozzájuk, hogy gyónhassanak. A borsóhoz még halkán hozzáteszem, hogy a szomszédjaink a legnagyobb békében is hat napig borsófőzeléket ettek és a hetedikén a leves maradékát.

És mi ezekről a napokról nem tudunk mást mondani, hogy néhány ablak valóban betört, és elég sokat fáztunk, de legalább jól tudtunk enni és aludni, és friss levegőben sem szenvedtünk hiányt. Egyelőre legalábbis nem panaszkodhatunk, és adja Isten, hogy később se legyen rosszabb. Csak ne kelljen lemennünk a pincébe! Ott az ember mindenképpen tönkremegy. Innen legalábbis így látszik. Nagymama se megy le már két napja.

1945. január 6. szombat

Ma az a legnagyobb szenzáció, hogy Pistike bárányhimlős. Tegnap este láttam a mellén két-három kis piros foltot, és azt hittem, megcsípte valami. De ma már néhány az arcán és a teste többi részén is jelentkezett. Mindjárt hívtam V. doktorkisasszonyt, aki megállapította a diagnózist. Láza hál' Istennek nincs, a hangulata is remek. Étvágya ugyan nincs, csak cukrot szeretne mindig, és mit lehet tenni, ha ritkán is, de teljesíteni a kívánságát.

Délelőtt két vad nyilas tűnt fel, mint utóbb kiderült, a Zsil utcai különítményhez tartoznak, és különböző meséket adtak elő. Először is 15.000 pengőt kértek az ellátásukra, és nagyon fel voltak háborodva, mikor megmondtuk, hogy Kauz úr tegnap 40.000-et kapott, mert ő erről nem szólt nekik. Természetesen ezt az összeget nem azért vitte magával, hogy ebből mindjárt adjon is e díszes társaságnak. Metzger úr, Szálasi barátja, aki nekünk a rendcsinálást megígérte, természetesen nem volt odaát. Ezek ketten a töltésnél védik a hazát, és azt mondják, nincs több, mint három század orosz odaát, és nagy szégyen, hogy nem tudjuk visszaverni őket. De azoknak golyószóróik és aknavetőik vannak, nekünk pedig...? A mi tüzésünk sikerrel lőtte a saját állásunkat. El tudod képzelni, a társaság jó hangulatát és tettekeszségét!

Ma végre olvastunk egy olyan rendelkezést, amit tegnap említettem. Vajna úr adta ki és az a címe: Gyülekező (Vergatterung). Így Istvánt ez igazán nem érdekli, mert tartalékos tiszteket csak behívóparanccsal lehet hívni. Ezt már Péter is tudta, aki felbukkant nálunk. Kicsit piszkos volt, és nagyon hálás volt, hogy megmosakodhatott. A lakása teljesen tönkrement.

Reggel a meleg fürdőszobában meleg vízzel le tudtam mosakodni, ami most különleges élmény. Még hajam is mostam, utána egészen fekete lett a víz. Valóban csodálatos volt, úgy érzem magam, mint aki újjászületett.

Éjszaka állítólag megint nagy lárma volt, el is tudom hinni, ugyanis megint nagyon jól tudtunk aludni. Igen, ha az ember megszokja a lövöldözést, nehéz a csendet elviselni. Nagymama is hőiesen kitart itt fent, ami az ő korában egy tiszteletreméltó teljesítmény. Azt mondja, nagyon meg

volt elégedve, amikor a „bombákat” hallotta, és szépen feküdt az ágyában, mert így szép halott lett volna belőle, ha az egyik bomba ide esik. Persze, szó sem volt bombázásról, a mi tűzértségünk igyekezett az ellenségnek veszteséget okozni. És nagymama, az örök naív, azt hiszi, ha egy bomba ideesik, akkor ő szép halott lesz az ágyban.

Mária néni naponta azzal fenyeget, hogy most már valóban átköltözik a fiához a Parlamentbe, de sajnos még nem tette meg. Még azt a javaslatot is tettük, hogy a németektől kérjen egy autót erre a célra, mi adunk nekik ehhez benzint, csak távolítsák el már innen. Nagyon kíváncsi vagyok, hogy mikor követi tett az ötletet. Megemlítettük neki, hogy fia, Ernő nem túl sokat törődik vele, mióta nincs telefon, nem is tud a fiáról semmit. Azt ugyan láthatja Ernő, hogy mi állandóan nagy bombázás alatt vagyunk, de még sosem érdeklődött anyja felől. Mária néni egy kicsit meg is sértődött és megjegyezte, hogy nyilván sok dolga van a fiának. Természetesen. Ül a légópincében és felesége buzgón mossa a fehérneműjét a bombázások után.

Sajnos már a kutak is kiapadtak, a Dunáról kell vizet hoznunk. A Gellértben természetesen lenne víz, de onnan nem adnak. Talán arra fogjuk a nyilaskereszteseinket használni, hogy hassanak oda, hogy adjanak. Hiszen ott van egy forrás, disznóság, hogy elzárják. Legalább ivóvizet adjanak.

Jelenleg kellemesen ülünk együtt, István és Károly olvas, Pistike az ölemben játszik.

Sajnos megint nem tudtam apához elmenni, ilyen hidegben ugyanis nem tanácsos vizes fejjel kint sétálni. Pedig igyekeznem kellene, mert azt mondják, az oroszok már a Városligetben vannak, az pedig nincs messze apától.

Apósom ma azzal a mesével állított be, hogy 150.000 oroszot bekerítettek. De azt nem tudta, hogy hol és hogyan. Ilyen híreket én is ki tudok találni.

Nagymama kezd alkoholistává válni, pár napja, amikor nagyon hideg volt, gint kért, és most minden ok nélkül barackot iszik. Már komolyan aggódom érte.

Éppen vendégünk volt, Tordás Béla, aki Varga úr megbízásából járt itt, aki a vasúti töltésnél kétszáz emberrel tartja a frontot a Budafoki úttól a Fehérvári útig. Szegény Tordás a töltés előtti utolsó házban lakik. Tizenkét napja vannak a pincében, ahol kétszázötven ember zsúfolódott össze. Fekvésről persze szó sem lehet, mindenki egy széken ül éjjel-nappal. Nincs kenyérük, és napközben nem tudnak az utcára merészkedni, mert orosz mesterlövészek mindjárt gondoskodnak a vakmerők gyors és fájdalommentes haláláról. Most ő is csak a sötétség beálltával jön és megy.

Varga úr üzeni nekünk, hogy csapatával megkísérel egy nagy kitörést egészen a Gammáig. Ha sikerül a gyárat elfoglalni, katonákkal fogja őriztetni, hogy se német, se nyilaskeresztes ne tehesse be a lábát, hogy

mentés címszó alatt szabadrablást csináljon. Azt hiszem, szegény ember már elvesztette a józan esztét. A hősi akció hamar bekerítéssel végződik, s akkor mindnyájukat megsemmisítenék.

A Meinel-gyárban az oroszok abszolút csúnyán viselkedtek, a nőket megerőszakolták, a férfiakat összeverték. Hát, ez igazán nem volt szép tőlük, de azt hiszem, már nagyon dühösesek voltak, mert onnan erősen lötték őket.

Ezzel szemben a svábhegyi obszervatóriumban egész rendesen viselkedtek. Tordás beszélt telefonon a barátjával, aki ott lakik. Amikor azt a környéket elfoglalták, bejött néhány orosz, akik a rádiókat és telefonokat szétverték, de egy telefont nem találtak meg, így ez működik. Az asszonytól elvették az óráját, de az ékszereit visszaadták azzal a megjegyzéssel, hogy azzal nem tudnak mit kezdeni. Nagyon éhesek voltak és valami ennivalót kértek. Mivel sok krumpli volt a házban, az asszony paprikás krumplit főzött nekik, egy magyaros ételt, aminek az oroszok először nagyon örültek. De amikor elkezdtek enni, a paprikát túl erősnek találták és szomorúan megjegyezték, a krumpli nem jó, és elmentek.

Az élelmiszerek összeírását nem csinálja senki, J. úr sem nézte még meg, hogy mi van nálunk. De mindenki fel van háborodva, hogy azt a keveset, ami még megvan, el akarják venni. Azt hiszem, jó lenne, ha a nyilasok egy kicsit visszafognák magukat, az elkeseredés ugyanis elég nagy már. Ma megint itt volt a két ember a Zsil utcából, és elmesélték, hogy P. főtestvér megsebesült és seblázban fetreng. Már majdnem elkezdtek sajnálni és csodálni a hősiességéért, hogy mégis harcba indult. De a kérdéseinkre adott válaszokból megtudtuk, a nagy bátorságból csak arra futotta, hogy elment a kapuig, körülnézett, de ott rögtön szilánkot kapott, minek következtében a jövőben le kell mondania a családalapításról. Most valóban fetreng, amin nem csodálkozom. Valóban rémes egy társaság, csak kiabálnak, elveszik az emberektől, amijük van, de nem csinálnak semmit. Ha az összegyűjtött élelmiszer elfogy, nem lehet másikat beszerezni.

A Tordás házában lévő légópincében is elsősegély állomást rendeztek be, mivel nagyon közel van az első vonalhoz. A kétszázötven emberből csak egy nő van, aki ért a dologhoz, és mindent egyedül csinál, mivel orvos sincs a környéken. Eleinte volt még egy, de az továbbállt a dohánygyárba, és amikor egyik éjjel az oroszok háromszor megkísérelték az áttörést, meg sem állt a műegyetemig, ami a Gellért téren van.

De mi azért tartsunk ki a végsőig! A győzelem biztos! Persze, mi mást tehetnénk, mint hogy kitartsunk? Legfeljebb felkötni magunkat, de ezt a szívességet nem teszem meg nekik. Itt már az egész ház a pincében lakik, és Sz.-né, a házmesterné kétségbeesésében a haját tépi, mert mindenki az ő konyhájában főz. Igazán nem irigylem ezért a szórakozásért.

Holnap állítólag marhahúst kapunk, legalábbis ez áll az újságban. Állítólag háromezer marhát vágta le. No, majd meglátjuk.

A légi tevékenység gyengébb lett, mert elég sok gépet lelőttünk, és ma néhány Messerschmitt is megjelent. Minden lelövésakor akkora örömujjongás tör ki, hogy csak erre kapjuk fel a fejünket, mert a bombázás már fel sem tűnik.

Tudod, nemrég már egészen megbarátkoztunk a gondolattal, hogy az oroszok pár órán belül elérnek bennünket, és egyáltalán nem voltunk kétségbe esve. Csak azt kívántuk, hogy történjék végre valami, de most egyáltalán nem kívánom megismerni őket. Minden nap más a hangulatunk, és minden nap azt kívánjuk, történjék már valami döntő esemény.

Ha valóban jó lenne a vezetésünk, talán nagyobb harci kedvünk lenne, és szívesen feláldoznánk mindent, de így? Honnan lenne harci kedvünk? Csak azt látjuk, hogy akik az országot a legnagyobb szerencsétlenségbe döntötték, azok voltak az elsők, akik megfutamodtak. Akik pedig itt maradtak, azok is rabolnak és fosztogatnak, de harcolni senki sem akar. És mindent magukkal vittek. Ha arra gondolok, mi történne, ha az oroszok gyújtóbombákat alkalmaznának, égnek áll a hajam. Nincs se tűzoltóságunk, se vizünk, és egyáltalán mink van? De, ha már kimondták, a várost megvédjük, akkor valóban védjük meg, vagy adjuk fel. Ez az egész lakosság szíve vágya. De miért kell romhalmazzt csinálni a városból, azt nem értem. Mindenesetre egy biztos: ha csoda történne - csodák pedig nincsenek - és az oroszokat legyőznék, az csak a németeknek lenne köszönhető, semmiképp a nyilasoknak. Most látjuk igazán, hogy mit érnek ők és tetteik.

Istenem, miért kell ilyen történelmi időkben élnünk, milyen jó lenne most Svájcba vagy a Magas-Tátrába utazni, és ott síelni, és nem egy sötét szobában ücsörögni, és ötször is meggondolni, hogy a kezünk már valóban olyan koszos-e, hogy a kézmosást a kevés víz ellenére sem halogathatjuk, vagy méltók vagyunk-e arra, hogy igyunk egy pohár vizet, hiszen annyira kell spórolni vele. Az 1945-ös év mindenesetre jól kezdődik!

1945. január 7. vasárnap

Ma végre sikerült apát meglátogatni. Az idő nem volt igazán kellemes, olvadt, és fentről is jött valami nedvesség. Negyven perc alatt odaát voltam, minden nehézség nélkül, apa legnagyobb meglepetésére. Az Andrássy út is több bombát kapott, de ma eltakarították a romokat. Csodálatosképpen nagy jövés-menés volt az utcán, valószínűleg a szünetelő légi tevékenységnek köszönhetően. Először a lakásba mentem fel, mert nem hittem, hogy az apám a pincében ül. De amikor ott nem találtam senkit, a házmesterné megmutatta az utat a pincébe. Ott meglehetősen kényelmesen vannak elhelyezve, még áramuk is van, amit nagyon irigyelek. Apa éppen szunyókált, Éva keresztretjtvényt fejtett, amikor beléptem. Természetesen nagyon meg voltak lepődve, és kicsit meg is hatódtak. Sajnos nem sokáig tudtam maradni, apa különben is aggódott, miként érek majd haza, így el kellett búcsúznom a sötétség beállta előtt. Elmeséltem a bombázásokat és a belövéseket, és nem mulasztottam el ecsetelni a ház lakóinak nagy félelmét, amin a többiek is remekül szórakoztak. Csodálták a bátorságomat, ami nekem inkább természetes viselkedés volt. Amikor elmeséltem, milyen békés

körülmények között élünk a lakásban, el sem akarták hinni. Láttam apán, hogy szívesen lenne velünk, Pistikét is többször említette, róla is sokat kellett mesélnem. Olyan jó lenne együtt lenni, kár, hogy ez nem lehetséges, sokkal jobb, ha ő ottmarad. Éva szobájában minden ablak kitörött, de szép bútorait még időben kivitték. Ott még jó élet van, árammal és vízzel, bár nem mindig, de nagyon gyakran.

A férjem és Károly egy kis lámpát eszkábáltak, olyan gyenge ugyanis az áram, hogy egy hat voltos kis körtével egy olvasólámpa készíthető.

Szép hóesésben jöttem haza, és rögtön az ablakhoz ültem az elmúlt szép telekre emlékezve. Sajnos nem sokára jött Sch. úr, akinek az érdektelen történeteit kellett hallgatnom, közben a pokolba kívántam.

A front nem áll valami jól, már a Horthy térről lövöldöznek. London már a felszabadító csapatokat emlegette, de hogy azok mekkorák lehetnek, arról fogalmunk sincs.

Állítólag most már becsületesen harcolunk, de azt hiszem, ma éjjel a havazás és a köd leple alatt át tudnak jönni az oroszok.

A Gellért-hegyen 15.5 cm-es lövegeket állítottak fel, így valószínűleg nemsokára nekünk is le kell mennünk a pincébe, mert a bombák ezeket a lövegeket fogják keresni. Láthatóan a vasárnapi hírek sosem jók, ez már babona.

Még egyszer át szeretnék menni apához, több mindent kért, amit szeretnék neki elvinni. Holnap ezt még feltétlenül szeretném megpróbálni.

1945. január 8. hétfő

Az ijedelem megint alaptalannak bizonyult, mert ma nagyobb nyugalom honol, mint tegnap. Apósom megint itt volt, és azt a hírt hozta, hogy egy megafonos autó közölte: az oroszokat Nagytétényig visszaverték. A vasúti töltésen azonban most sem lehet átmenni, mert ott partizánharcok folynak. Ő maga nem hallotta a megafont, nem is hiszem el egy szavát sem.

London azonban azt mondta - ezt saját fülemmel hallottam -, hogy a Parlamentet és a tőzsdepalotát olyan meglepetésszerűen foglalták el az oroszok, hogy nem is volt idő a védekezésre. Ez az egész egy nagy hazugság, magam ott jártam a környéken, és Mária néni is hála Istennek ma átment a fiához a Parlamentbe, és szerencsésen meg is érkezett. Az utat gyalog kellett megtennie, ami két óráig tartott, 82 évesen ez igazán tiszteletre méltó teljesítmény.

Megint odaát voltam apánál, nagyon örült, hogy újra meglátogattam. Az Erzsébet térig volt egy kísérem, aki délelőtt meglátogatott minket, s aztán velem átjött Pestre. Nagyon kellemes volt nekem, mert kis, de nehéz koffert vittem magammal, és így azt nem kellett magamnak cipelni. Tele volt kávékonzervvel, aminek egész szép súlya volt. Így is az Erzsébet tértől az Andrássy útig cipelhettem, bár ez nem nagy távolság.

A Váci utcában nagyon anarchikus állapotok uralkodtak, az egész tele van kocsikkal és autókkal, alig lehet menni. Katonák rohángásztak kiabálva ide-oda, minden kapuhoz őrséget állítottak, azt hittem, el sem érek apámhoz, az oroszok biztosan itt vannak már közel. A Vörösmarty téren is járműoszlopok és gulyáságyúk álltak, a nagy zűrzavarban éppen ebédet osztottak. A futkosó katonák ide-oda lökdöstek, minden pillanatban azt vártam, hogy hazaküldenek. Nagyon félelmetes volt, éreztem a háború szelét. Fellelegeztem, mikor végre átjutottam és csendes utcákon mehettem tovább.

Évánál ettem, kivételesen fenn voltak a lakásban, apa nagy élvezettel fűtött, ám kevés sikerrel, mivel a kályha nagyon rossz volt. Aztán meghallgattuk a híreket Londonból, és hazajöttem. Apa, különben is állandóan dolgozik, fát vág, kutat és és akkumulátorokat tölt, stb.

Most a petróleumlámpa mellett ülünk - az áram már teljesen megszűnt -, a kis lámpát sem tudjuk használni, és élvezzük Mária távollétét. Víz van a feljebb fekvő házakban, de itt nincs. Ezt nem egészen értem, de nem baj.

1945. január 9. kedd

Tegnap este még volt egy rémisztő élményünk. Nagy lövöldözés kezdődött, de mi nyugodtan levetkőztünk és bebújtunk a meleg ágyba, és hamarosan elszenderedtünk. Hirtelen hatalmas csattanásra ébredtünk, az ablakok csörömpöltek, és az egész ház inogott és remegett. Nem állíthatom, hogy nem ijedtünk meg, István mindjárt átszaladt a nagymamához, mert onnan jött a füst és a lőporszag. Nagymama nagyon megrémült, de nem történt semmi baja. Az ablakok kirepültek, a fűtőtestek is megsérültek, úgyhogy lassan mindent elöntött a víz. Én is mindjárt átszaladtam, de a portól és füsttől nem láttam semmit. A löportól erősen köhögünk, a füsttől pedig a szemünk könnyezett, ahogy egymásra néztünk, hangosan elkezdtünk nevetni. Gyorsan leküldtük Károlyt a házmasterhez, hogy eressze le a vizet a fűtésrendszerből, mielőtt mindent eláraszt a víz. Mindjárt megnézte kívülről a házat, hogy a belövés hova talált. Megint szerencsénk volt. A lövedék a lakásunk padlóján robbant, úgyhogy nagy szerencsétlenség nem történt, az alsó lakásban is csekély kár esett. Ha pár centivel feljebb történik ez a robbanás, most szép angyalkák és csúnya hullák lennénk.

Nagymamát rögtön áthoztuk a mi szobánkba, amely aránylag jobb állapotban van. Károlyt is meghívtuk, hiszen az egész már úgyis egy „Granadai éji szállás” volt, de ő nem jött. Szegény nagymama teljesen meg volt zavarodva, állandóan a szemüvegét kereste, és csak akkor feküdt le, amikor megtalálta. Megint felöltözve feküdt le - amit sosem fogok megérteni -, de a fő, hogy aztán nagyon jól aludt. Mi is visszafeküdtünk, de előbb megegyeztünk abban, hogy holnap körülnézünk a pincében, milyen ott a helyzet.

Reggel, mikor felébredtem, István és Károly már nagy munkában volt, nagymama szobájában rendet csináltak. Ugyanis, elég vigasztalanul nézett ki, mindenütt törmelék, üvegcserep és víz, de igazán szépen megcsinálták.

Délelőtt Péter volt itt, először is alaposan megtisztálkodott, aztán elmesélte a legfrissebb híreket. A lakásuk teljesen elpusztult, három telitalálatot kapott, így nem is csoda. A Fő utca sarkán egy ötemeletes ház dőlt össze teljesen, mert egy lőszeres kocsi a rakparton felrobbant. Természetesen nagyon sok törmelék van ott, alatta pedig nagyon sok faanyag, a környék lakossága onnan gyűjti magának a tüzelőt. Erre mi is hegyeztük a fülünket, hiszen a központi fűtés tönkrement - tegnap még két találatot kapott a ház -, így nagy gondunk van a fűtéssel. Most már lenne fánk, csak egy kocsi kellene hozzá. István lement a németekhez, és addig panaszkodott a vezetőjüknek, hogy Pistike meg fog fagyni, hogy holnapra megígért egy kocsit. Remélem, sikerrel járunk majd.

1945. január 10. szerda

Tíz óra körül István és Károly elment a kocsival és én itt maradtam a lakbérfizetéssel. Közben rendbe kellett tennem a szobát, és vigyáznom a kicsire is, mert a szolgálólány kenyérért ment, ami pár órát vesz igénybe. Apósom is természetesen betoppant, hogy még nagyobb rumliban legyek. Az elején nagymamával és a gyerekekkel az ebédlőben voltunk, az egyetlen meleg helyiség a lakásban. Ahogy nagymama felemlítette az öreget, az rögtön meg is jelent. Így most már négyen voltunk, a legnagyobb rendtelenségben voltunk, amit a kicsi megpróbált még fokozni, sikerrel. Nemsokára jelentették, hogy nagymamát egy hölgy, engem egy úr keres. A beosztás nem rossz, gondoltam, és a következő pillanatban megjelent az ajtóban Malvin néni - nagymama barátnője - és K. úr - egy alkalmazott a Gammából. Szerencsére nagymama a vendégét a szalonba cipelte, ahol jó hideg volt, de úgy látszik, nem fázós Malvin néni feneke, mert délben alig tudtuk kitessékelni. Én K. úrral beszélgettem és kifizettem a pénzt, hiszen nem a két szép szememért jött. Ahogy elment, jött három másik, az egyik apát akarta meglátogatni, gyorsan becsomagoltam neki néhány süteményt, és írtam pár sort. Kauz úr is kért 20.000 pengőt a Zsil utcának, amit kiszámoltam neki, már elegendő volt az egészszéből. Pistike is folyton rángatta a szoknyámat, hogy játsszunk bújócskát, úgyhogy őszintén örültem, amikor végre csend lett körülöttem. Akkor gyorsan kitakarítottam, a kicsinek enni adtam, s addigra a férjem is megérkezett. Sok és jó száraz fát hoztak, ez valóban egy főnyeremény. Az egész ház kiszaladt a szenzációt megcsodálni, egészen sárgák voltak az irigységtől, de nem szólhattak egy szót sem, most nem mondhatták, hogy ez az övük is.

Ebédre talkedli volt, a férfiaknak hússal, nekünk lekvárral töltve. Ez csak azért említésre méltó, mert a szakácsnő a kettőt összekeverte, úgyhogy nem tudtuk, hogy a húst együk a cukorral, vagy a lekvárt a sóval.

Az SS-ek a lépcsőházban vagy a folyosón tárolják zsákjaikat borsóval, babbal és hasonló dolgokkal. Ahányszor elme gyünk mellette, mindig lopunk belőle, hiszen ők is lopták valahonnan. Ma egy egész zsákot akartunk

felhozni, itt kiüríteni és az üres zsákot az alsó szomszédunk, régi ellenségünk lakásába bedobni, de sajnos a németek még idejében biztonságba helyezték a kincseiket.

Sz. úr is itt volt, ő egy valódi szerencsétlen flótás, nyáron kibombázták, a lakása teljesen tönkrement. Akkor nagy utánajárással kapott egy zsidólakást teljes berendezéssel, mire egy kicsit rendbejött, ide is leesett egy bomba, és ő megint utcára került. Aztán Budapest környékére költöztek, ahonnan utolsó pillanatban költöztette be családját a gyárba, és vissza akart menni a csomagokért és ennivalóért. Addig már az oroszok ott voltak, így most az asszonnyal és gyerekekkel minden élelmiszer nélkül áll itt. Valamit adtunk neki, sokat azonban nem tudtunk, mert a végén nekünk sem marad. Így is már egy népkonyhát tartunk fenn, mindenki hozzánk jön enni.

A Horthy téren is már egy kisebb temető van, most jelent meg egy rendelet, hogy minden halottat minél gyorsabban el kell temetni, és a sírról egy pontos helyrajzot kell készíteni.

1945. január 11. csütörtök

Délelőtt a szokásos bombázás és lövöldözésen kívül nem történt semmi érdemleges, de délután olyan erős és sok belövés volt, hogy legalább a gyereket le akartuk vinni a pincébe, hogy ott aludjon.

A légópincében nem adtak nekünk helyet, így megint a német parancsnokot kértük meg, engedje, hogy a kazánházba vigyük a gyereket, a németek is ott voltak elhelyezve. A főnök nagyon készséges volt, megengedte, így Istvánnal lementünk körülnézni. Nem volt valami biztató az a hely. Először is jéghideg volt - hiszen mitől lenne manapság meleg egy kazánház -, másodszor katonák heverték szanaszét, akik legalább tízévi fegyházra elítélt rabokra hasonlítottak, a levegő fojtogató és bűdös volt. Sötét is volt persze, csak egy mécses pislogott az asztalon. Gyorsan kimenekültem a leselkedő szemek elől, az árnyak óriásivá növekedtek a mécses remegő fényében, úgy éreztem, mintha hosszú karokkal utánam nyúltak volna. Amikor végre kint voltunk a friss levegőn, kétségbeesetten néztünk egymás szemébe, mert kint a lövöldözés egyre erősebb lett, és a kicsinek még mindig nem volt helye. Mert az biztos volt, hogy ide nem hozzuk, itt vagy megfulladna, vagy megfagyna. Végül szakácsnőnk Gizi mentette meg a helyzetet, amikor Viktóriát ajánlotta, az elhurcolt zsidó család házvezetőnőjét, aki szintén az alagsorban lakott. Így reménykedő szívvel indultunk Vikihez. Egy csinos kis meleg szoba tárult a szemünk elé, amikor az ajtót kinyitottuk. Az asszony nagyon kedves volt, és nagyon örült, hogy Pistikét hálvendégként fogadhatja. Nagyon szereti, nem régen adott neki ajándékba egy tejkonzervet.

Így megnyugodtunk, mindjárt le is vittem a gyereket, és jó hangulatban játszottam vele, míg el nem álmosodott, és lefektethettem aludni. Amíg lent voltam, megint egy malőr történt a lakásban, ugyanis a bunkerszoba egyszer csak úszni kezdett. Tegnap este és ma reggel gyönyörű hóesés volt,

de délután már elkezdett olvadni. Az erkélyajtó el van torlaszolva, az eresz pedig eldugult, így a víznek nem volt más útja, mint az ajtó alatt beszivárogni. Mire észrevették, a víz már bokáig ért. Tizenhárom vödörrel merték ki, mire a szoba száraz lett.

Amikor feljöttem, az egész szobának nedves szaga volt, a levegő is kellemesen hideg volt, így gyorsan ágyba bújtam, az ágy hamar felmelegedett. Mindent felpakoltam az asztalra és a székekre, a papucsom is előkelő helyett kapott az ágyon, hiszen nem tudhattuk, mennyi hó van még az erkélyen. Éjjel ezek után azt álmodtam, hogy az ágy velem együtt úszni kezd.

1945. január 12. péntek

Vikivel megegyeztünk, hogy mindnyájan hozzá költözünk, hiszen az óvóhelyen semmi hely sincs, de nem is lenne túl nagy kedvünk odamenni. Itt van még egy kis helyiség, amit lomtárnak használt, azt felajánlotta nekünk.

Délelőtt már lent voltam a kicsivel, kint nagyon erős lövöldözés volt. Apósom és Szerafin megint megjelent, utóbbi mindenbe beleütötte az orrát, amire eléggé barátságtalan lettem, így hamarosan eltávoztak. Ezután a nap többi része csomagolással telt, bár már néhányszor megállapítottam, hogy ez lesz az utolsó, de most némi holmit mégis le kellett vinnünk.

Ez alatt István és Károly remekül berendezték az új bunkert. Sajnos nagyon hideg, mert nincs benne kályha, de hely sincs hozzá. Bútort természetesen nem tudunk beállítani, mert olyan kicsi, hogy legfeljebb egy fért volna el keresztben, más semmi. Így a rekamiék matracait cipelték le és helyezték el a földön, s azokat letakarták szőnyegekkel. A falakra is szőnyeget akasztottak, olyan lett, mint egy szultánszoba. Az ablakot téglával befalazták, bentről deszkákkal borították. Éppen annyi helyünk van, hogy hárman le tudunk feküdni. Nagymama odaát fekszik a közös óvóhelyen, hiszen már az elején foglalt ott magának egy helyet, napközben pedig fent van velünk. A gyerekágynak a szomszéd szobában lett helye, így a két cselédlány is ott alszik.

Mivel nagymamának csak egy nyugágya van az óvóhelyen, ahol a mozgalmasabb órákat eltöltötte, kényelmesebb fekhelyet akartunk neki csinálni. István lement, hogy elmondja a tervünket, és hogy előkészítse a helyet egy kisebb díványnak. De ez a rémes banda elutasította a kérését azzal, hogy nincs elegendő hely. István annyira fel volt háborodva, hogy szó nélkül feljött. Hat-hét helyre tarthatnánk igényt, és ők képesek megtagadni a ház legidősebb és legtiszteletreméltóbb idős hölgyének ezt a kérését. Később nagymama is lement, és megmondta a véleményét. Jászoky mosta kezeit, azzal a buta kifogással, hogy ő korábban megkérdezett minket, és mi azt mondtuk, soha semmilyen körülmények között nem megyünk le az óvóhelyre. Hát ez a legnagyobb hazugság, ilyen ostobaságot nem mond az ember. Azt mondtam, hogy addig maradunk fenn, amíg csak lehet, de sosem lehet tudni, mi jön. Aztán bebizonyította, hogy ott valóban nincs több

hely, Orsolya asszony ötleteket adott, hogy lehet a nyugágyat kényelmesebbé tenni, és ezzel helyreállt a béke.

Az utcára most már nem lehet kimenni, akkora a bombázás és a tűzérési tevékenység, hogy valóban életveszélyes. Azok voltak a szép idők, amikor még a rádióból azt hallottuk, hogy „Légi veszély Budapest, légiriadó Budapest!”, és ezzel egy időben felüvöltöttek a szirénák, mi pedig nyugodtan néztük az erkélyről az amerikai repülőket, amelyek ezüstmadarakként húztak felettünk, és tudtuk, hogy ránk nem fog bomba hullani. De ezek most úgy repülnek, mint a bolond madarak, sokszor úgy néz ki, mintha össze akarnának ütközni, és mindenhová szórják a bombáikat. Sokszor már nem is halljuk a robbanást, csak érezzük, hogy remeg a padló a lábunk alatt.

1945. január 13. szombat

Tegnap este még nagyon jól szórakoztunk, reggel négyig. Amikor este lementem, Istvánt két némettel nagy társalgásban találtam. Pistike is szorgalmasan tevékenykedett a vendégek körül, hamutartót hozott és gyufát, amikor elővették a cigarettájukat, és állandóan mondogatta: gut, ja. Ezt a két szót jegyezte meg a sok beszédből. Én is leültem, s az egyik különösen is örült, hogy olyan jól beszélek németül, s így azután egészen kellemesen eltársalogtunk. Hamarosan bor is került elő, később likőrt és rumot hoztak. Mivel a vizespoharakat túl nagynak találtam ezekhez az italokhoz, fölmentem a lakásba, hogy pálinkás poharakat hozzak le. Az elemlámpa fényénél egy sötét alakot láttam az első emeleten a folyosóról kitámolyogni. Nem volt kellemes érzés így egyedül, egy nyilván részeg férfival szemben, akinek a szándékáról nem tudhattam semmit. Magyarul szólítottam meg, megkérdeztem, mit akar. Közben rávilágítottam, és láttam, hogy német egyenruhában van. Legnagyobb meglepetésemre tiszta budapesti magyar nyelven válaszolt, hogy szeretne valakitől kérni egy takarót vagy egy szőnyeget, mert nincs mire lefeküdni. A Svábhegyen sebesült meg, és két bajtársával gyalog kellett idáig jönniük, mert egy kocsi sem vette fel őket. Itt aludhatnának a földön, ami nem lenne olyan rémes, ha maguk alá teríthetnék a köpenyüket, de azzal inkább betakarózni szeretnének, mert nagyon hideg van. Ekkor már láttam, hogy nem részegség miatt dülöngél, hanem a sebesülése miatt támolyog. Behívtam, s míg a poharakat és a kért szőnyeget megtaláltam, elmondta, hogy ő egy pesti fiú, és négy héttel ezelőtt önként jelentkezett. Megkérdeztem, hogy érdemes volt-e, de nagyon félénk volt, és csak egy kézmozdulattal válaszolt. Egy háromhetes kiképzést kaptak és rögtön bevetésre kerültek. Most másodszorra sebesült meg, nem lehetett idősebb húsz-huszonkét évesnél, és nagyon sajnáltam. És hány ilyen rászédett fiatal van még itt? Adtam neki egy pohár konyakot és egy futószőnyeget, aminek nagyon megörült. Alig tudta lecipelni, de nem engedte meg, hogy segítsek neki. Elmondta, a sebesülteket már nem látják el a kórházakban, mert már nincs hely, őt is egy kötözőhelyen műtötték meg a József körúton, amikor először sebesült meg. Nagyon el volt keseredve.

Amikor lent megérkeztem a poharakkal, még egy bajtárs került elő egy tangóharmonikával, így egyre jobb lett a hangulat. Elég hangosan énekeltek az ismert bécsi dalokat, azt hiszem, úgy is mondhatnám: nem szépen, de hangosan. Az volt a szándékunk, hogy S. asszonyt és a Jászoky családot nem hagyjuk aludni a szomszédban. Remélem, ez sikerült.

A szórakozás mindenesetre nagyon demokratikus volt, a cselédlányok is velünk énekeltek és állandóan vihogtak. A németek próbáltak velük beszélgetni, de ez sehogyan sem ment, mert mindenre azt mondták: „Nem tudom”. Később az egységparancsnok őrmester is lejött, elnézést kért, hogy eddig nem jöhetett, mert szolgálatilag volt elfoglalva. Kissé nevetlenül neveltünk ezen, mert mindenki tudta, hogy a szolgálati elfoglaltság egy szomszédbeli ifjú lányra vonatkozik. Ő állítólag egy gróf, mondták is a nevét, de már elfelejtettem, és civilben gazdálkodó volt. Hát mindenki annyit hisz el ebből, amennyit akar.

István kicsit sokat ivott, és ettől ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy anyját meglátogassa. Így elment éjszaka - amikor egyáltalán nem lehet az utcán lenni - az ementáli sajthoz hasonlító hídon át. Nagyon féltettük, de minden kellemetlenség nélkül visszajött. Hiába, a részegembert az Isten is óvja.

Az új bunkerben aludtunk, de borzasztóan hideg volt. Amikor felébredtem, gyorsan átszaladtam a szomszéd szobába, ahol a kis kályhában égett a tűz. Délelőtt az a kellemes szórakozásom volt, hogy Károllyal rendet csináltunk a pincében.

A ház előtt megint becsapott a gránát, amitől két ló rögtön átköltözött az örök vadászmezőkre, nem tudom ugyan, hogy a lovak odatartoznak-e. Amikor ennek elment a híre, minden házból asszonyok és férfiak törtettek elő élesre fent késekkel és vérekes szemekkel pillanatok alatt szétszabdalták a két tetemet, szőrrel és bőrrel együtt. Amikor délben kimentünk egy kis friss levegőt szívni, még teljes erővel dolgoztak. Olyan gusztustalan és bestiális volt, hogy Károly majdnem rosszul lett, de még idejében elhurcoltam. Találkoztunk a német egységparancsnok őrmesterrel is, aki közölte, hogy holnap elköltöznek a Svábhegyre.

Még kaptunk tőle egy „felmentő-sereg-injekciót” is, így nevezzük a fantasztikus híreket, amelyek a németektől és a nyilaskeresztesektől származtak, és amelyekkel kedvet akarnak csinálni nekünk a további kinttartáshoz. Ebben az értelemben táviratozta a tábornok ezeknek az egységeknek, hogy azért jönnek olyan lassan, mert erős orosz egységeket kell legyőzniük és megsemmisíteniük, és a kiterjedt aknamezőket kell mentesíteniük. Vajon kinek táviratozta a jó tábornok ezt a szép mesét? Azt hiszem, a mi kedves barátunk álmában látta ezt. Persze, ők maguk sem hisznek ezekben a hírekben, sem a győzelemben, sem Hitlerben, sem a felszabadító csapatokban, és még Istenben sem.

Loptunk tőlük egy húskonzervet, nagyon jól fog jönni a vacsorához.

Kauz úr is itt volt és kért apa részére egy kis süteményt. Éppen akkor sütöttünk valamennyit, mindjárt át is küldtem neki. Ahogy megtudtuk, veseirritációja van. Igazán kellemetlen lehet, de ott nagyszerű ápolásban részesül, amit máshol nem kapna meg.

1945. január 14. vasárnap

Tegnap este elbúcsúztak a németek. Hoztak magukkal egy üveg Steinhäger, ami mindjárt kellemesebbé tette a dolgot, közben kiderült, hogy a parancsnok a dallamos Valentino nevet kapta a keresztségben. Ilyen szépet és előkelőt! Őszintén meg kell mondanom, hogy ez a név csöppet sem illett hozzá. Szerencsére a búcsúzkodás nem tartott sokáig, és nemsokára aludni tértünk.

Valóban nagyon korán tűntek el, de délelőtt már egy másik társaság jelent meg, néhányan az új lakók közül, akik nagytakarítást csináltak, kályhákat állítottak be, és így nemsokára egészen barátságos lett náluk.

Sok lőszer és tisztítószer maradt az elmentek után, hiszen kirámoltak egy illatszerboltot a Horthy úton. A házmester természetesen mindent összeszedett, de a cselédlányok sem voltak restek, és egy halom rúzs, és hasonló dolgokat hoztak el. Mindjárt ki is festették magukat, úgy néztek ki, mint a farsangi maszkok, de nagyon meg voltak elégedve magukkal.

Mi egész nap a fürdőszobában lustálkodtunk, ahol jó meleg volt. A légi tevékenység elég nagy volt, néha megnéztük az erkélyről, majdnem magukkal vitték a tetőt, olyan alacsonyan repkedtek. De nemsokára ez is unalmas lett, és így olvasással ütöttük agyon az időt a meleg szobában. Én egy nyugágyban ültem, amely nem volt nagyon stabil, és úgy billegett minden robbanásnál, hogy arra számítottam, egyszer csak a földön fogok csücsülni. Így egészen kellemesen telt a délelőtt, aztán lesétáltunk a Gellért térig, hogy van-e valami látnivaló, de csak egy felfordult teherautót láttunk. Nagyon szép idő volt, a nap sütött, az ég tiszta volt, csak a hideg csípte pirosra az arcunkat és az orrunkat. Igazán kellemes lehet ilyen időben ide-oda röpködni. Erről jut eszembe, azt mondják, hogy nők is részt vesznek a bombázásban.

István délután átment az anyjához, mert a bátyja, Feri, beteg és magas láza van. A mama természetesen ideges, Feri nem kevésbé, így Helén a villámhárító. Ezen egy kicsit csodálkozom, mert, ahogy őt ismerem, inkább ő lehetne a villám, de úgy látszik, vannak még csodák. István érdeklődött, hogy hol és hogyan fázott meg? Ó, a szegény szemet aprította a pincében. És miért nem csinálta azt fent? De hisz' az szigorúan tiltva van! És még csodálkoztak, hogy István bolondnak nevezte, ahelyett, hogy sajnálta volna őt. Most, amikor állandó bombázások és belövések között, örökös életveszélyben élünk, akkor a békebeli házirendet kell betartani?

Erről az esetről Mária néni jutott az eszünkbe, és nem győzünk eléggé hálát adni a sorsnak, hogy még idejében elhagyott bennünket. Itt lenn már igazán nem tudnánk elviselni.

Amíg István és Károly nem jöttek haza, leültem a zongorához, és egy kicsit játszani akartam. Ez remek szórakozás a jéghideg szobában, ahol a hideg még a billentyűkből is árad. Éppen egy gyertyát akartam megnyújtani, amikor óriási durranás riasztott fel szentimentális hangulatomból. A durranást természetesen azonnal üvegcsörömpölés követte. Hazudnék, ha azt állítanám, hogy nagyon jól éreztem magamat. Át akartam menni a másik szobába, hogy megnézzem, mi történt, amikor egy következő robbanás rázta meg a házat. Nem bomba volt, hanem egy belövés. Éppen az ajtóban voltam, és egy elég rendes légnyomást kaptam, úgyhogy még hülyébb lettem, mint máskor. Így a főfal mellé álltam, és megvártam a következő ötöt. Kicsit félelmetes volt, már majdnem egészen sötét volt, a ház remegett, és minden alkalommal azt hittem, a következő pillanatban rám dől. Az ebédlőben és a fürdőszobában végérvényesen kirepült minden ablak. Mire ezt megállapítottam, István is megérkezett és elmondta, a Ferenc József híd már lyukas sajthoz hasonlít, és elég veszélyes sétálni rajta.

Miközben az új károkat mértük fel, Károly azon kezdett jajgatni, hogy még haza kell mennie, mert minden okmánya otthon van. Ezen összevitatkoztak, mert István nem akart nappal, Károly pedig nem akart éjszaka menni. Én azon az állásponton voltam, hogy most örültség az utcára menni, az Iván igen erősen dolgozik és a tüzérség sem ül ölbe tett kezekkel az óvóhelyen. Alkonyatkor és éjszaka dolgoznak a legerősebben. De az orvlövészek a legkellemetlenebbek, sosem lehet tudni, honnan jön egy golyó. Mindenhová lőnek, ahol egy ember felbukkan, akár katona, akár civil.

Amikor pár nappal ezelőtt pesti kirándulásunkról hazatértünk, már egészen sötét volt, csak a Hold mutatta az utat, kb. 30 centire a sarkamtól csapódott be két világító golyó. Nem tudom, miért nem voltunk rokonszenvesek a lövészeknek, mindenesetre nagyon kellemetlen lett volna, ha az egyik lövésük eltalált volna. Valószínűleg Istvánt gondolták németnek, mert olyan sísapka volt a fején, ami hasonlít a németek sapkájára. A holdfényben természetesen nyilván nem láthatták, hogy nincs egyenruhában és a sapkája is sötétkék. Nem mindig tudtam a férfiakkal lépést tartani, néha lemaradtam pár lépéssel, de a két lövés után felkötöttem a nyúlcipőt, bár elég fáradt voltam.

A vita azzal zárult, hogy még este átmentek és szerencsésen vissza is érkeztek. Károly lakása már teljesen romokban hever, szinte semmit sem tudott a holmijából megmenteni. Nagyon sajnálom, mert már a nehezen összespórolt pestszentlőrinci házából is a csendőrök zavarták ki, amikor az oroszok ott előretörtek, és most még azt a kevés holmiját is elveszti, amit akkor a nagy sietségben még magával tudott hozni az új lakásába. S hány ember járt még így!

1945. január 15. hétfő

Ma azzal a kellemes hírrel ébresztettek minket, hogy német katonák az éjjel fel akarták törni a lakásunkat. Tegnap délután még viccelődtünk azzal, hogy manapság ilyesmi is előfordulhat, és most máris megtörtént.

Gizi, a szakácsnő és Károly még fönt alszanak, ők hallották a lármát. Gizi rögtön leszaladt a házmesterhez, aki felébresztette Jászokyt, amitől persze az óvóhelyen kitört a pánik. Jászoky rögtön fölment és rendet csinált. A jó bajtársak csak aludni akartak valahol, és mivel abban a lakásban, ahol a többiek voltak, már nem volt több hely, kerestek maguknak másikat. Ajtónk zárját mindenesetre tönkretették.

Olyan nagy volt az ijedelem az óvóhelyen, hogy még J. is elnézést kért Istvántól amiatt a feljelentés miatt, amit két éve tett ellenünk. Mindent az anyósára kent, aki valóban igazi boszorkány, de ezt nem találom nagyon lovagias cselekedetnek egy férfitől. Úgy gondolta, most már elfelejt-hetjük ezt a kicsiséget - fizette volna csak ő azt az ötszáz pengőt! - és tartunk össze, mert egységben az erő. Már feltűnt nekem, hogy egy idő óta szinte túlzó udvariassággal köszönt, ami eddig nem tartozott szokásai közé. Úgy látszik, az volt az előjáték a nagyelőadáshoz. A fő, hogy helyre-állt a béke. Természetesen Istvánt jól ki akarják használni, ezért ez az egész cirkusz.

Én mindenesetre kissé megijedtem, amikor az éjszakai kalandot meghallottam, és megint összecsomagoltam néhány holmit, amit levittem a pincébe. Igazából nem tudjuk, ki elől kell menteni értékeinket, mert barátság ide, bajtársiasság oda, a németek már néhány lakást kirámoltak, hogy az üzleteket ne is említsük. Az élelmiszereket mindenesetre levittük, borzasztó lenne, ha egy gránát éppen a éléskamrát találná el.

Olyan hideg volt a lakásban, hogy az ujjaim majd lefagytak. Károly leszerelt egy ablakot a másik szobáról, ami csodálatos módon épségben maradt, és az ebédlőben akarjuk megint felszerelni. István és én is segítettünk, mint „szakszerű segítség”. Hirtelen egy erős fényt láttam, szinte, mint egy villámot a szomszéd villában, de mielőtt kinyitottam volna a szímat, egy hatalmas durranás hallatszott, majd jött a lőporszag és a füst, és az ablak a fejünkre. Önkéntelenül hátraugrottam, elbotlottam egy kofferban és nekiestem a kredencnek. Károly is követte a példámot és rajtam kötött ki. Senkinek sem történet semmi baja, csak ő kapott három kis üvegszilánkot az orrára. Úgy megijedt, hogy szinte szóhoz sem jutott, és amikor megnyugtatóan megkínáltam cigarettával, úgy reszketett a keze, hogy nem tudta meggyújtani. Mindenesetre némi alkohollal erőt öntöttünk magunkba, és csak azután néztünk körül, hogy tulajdonképpen mi is történt. Tehát: a szomszéd villa sarkát vitte el egy telitalálat, és miután ez a villa nincs messzebb tőlünk negyven-ötven méternél, így az utolsó ablakunk is tönkrement.

Délelőtt jött egy alkalmazott a gyárból, és apához is át akart menni. Természetesen mindjárt küldtem vele néhány holmit, ő pedig visszafelé jövet megint eljött, és elmesélte élményeit. Apának sajnos vesehomokja van. Szerencsére volt már nála orvos, és most egy termoforral gyógyítja magát. A Zsil utcába is el akart menni, de abból nem lett semmi, mert az oroszok már a Lónyai utcában vannak. Mindenütt halottak hevernek az utcán, többet kell hason kúszni, mint gyalog menni. Az Andrássy úton is

csak az Oktogonig lehet elmenni, így tehát apát sajnos egyhamar nem tudjuk meglátogatni.

R. százados állítólag hivatalos úton megtudta, hogy a felmentő sereg 10 hadseregből áll, 7 páncélos és 3 rohamosztagból. Most már egészen nyugodt vagyok.

Délben remekül szórakoztam egy német katonán. A lakásból jöttem le hosszúnadrágban és pulóverben, a bundámmal a vállamon - ahogy mostanság mindig közlekedem - és persze némi arcfestéssel. A konyhában Vikit találtam, aki éppen szintén rúzzsal és púderrel sminkelte magát a tükör előtt, mögötte ült egy német, aki nagy szemekkel nézte a műveletet. Hogy nem volt éppen egy intelligens alkat, az enyhe kifejezés. Közben azért a csizmáját is tisztította, de ezt először nem vettem észre, és amíg Vikivel beszéltem, éppen eléje álltam. Így elvettem előle a világosságot, mire egy gyengéd lökessel tudomásomra hozta, némi kézjelekkel kiegészítve, hogy nem vagyok üvegből. Láthatólag nem tudta elképzelni, hogy értek németül, és ennek megfelelően eléggé meglepődött, amikor elnézést kértem tőle. Őszintén örült ennek, és miután engem és Vikit kellő ideig megfigyelt, még egyszer megkérdezte a biztonság kedvéért, hogy tudok-e németül. Folyékony válaszom nagyon boldoggá tette, aztán megkért, hogy magyarázzam meg neki, miért festjük ki a szánkat. Kissé csodálkoztam, hogy a huszadik században hogy kérdezhet ilyet valaki, és csak azt tudtam válaszolni, hogy azért, mert ez a divat.

- Na, ez igazán nem tetszik nekem, ilyesmivel egy nő nem tudna rám jó benyomást tenni - mondta.

- Hát, ez rám és minden más nőre nézve, akik rúzzst használnak, egy óriási csapás, de talán túléljük - válaszoltam, és így nem tudta, hogy most megsértődjön, vagy nem.

Miután megint alaposan szemügyre vett, megállapította, hogy én kivétel vagyok, nekem ugyanis jól áll, mert szép fogaim vannak, de különben ez a sminkelés egyáltalán nem szép. Most már sokkal nyugodtabb voltam, mikor ezt a véleményt meghallottam, és amikor még azt is közölte, hogy a sötét haj engem jól „öltöztet”, már a pulzusom is rendbe jött. Még azt is megkérdezte, hogy nem vagyok-e művésznő? Mikor erre nagy szemeket meresztettem, megnyugtatóan, hogy magától értetődően színésznőre vagy film sztárra gondolt, amire természetesen nemet válaszoltam, amit nagyon sajnált. Én is.

Azután a nadrágviseletünkön csodálkozott, amin viszont én csodálkoztam, mert a nők Németországban már sokkal régebben hordtak hosszú nadrágot az utcán, mint itt. Ő azonban azt mondta, hogy noha ő berlini, de még nem látott nőt nadrágban. Úgy látszik, mindig máshova nézett.

Délután Károly helyreállította a bunkert, mert Imre, a drága angyal hozott egy egészen kicsi kályhát az anyósától, amely éppen el is fér itt. Milyen remek lesz meleg szobában aludni!

A kellemetlen betörések elkerülése végett a ház férfitagjai őrséget tartanak 9-7-ig. J. még este eljött hozzánk, és udvarias kézcsókkal köszönte meg a beosztást, amit csináltam, és újabb német invázióról beszélt.

1945. január 16. kedd

A meleg szobában aludtunk fél 9-ig, és csak a robbanásokra ébredtünk fel, amitől a konyha utolsó ablaka is apró szilánkokra tört. A szomszéd kollégium tenispályája kapott bombatalálatot, ez sem volt messzebb ötven méternél. Igazán kíváncsi vagyok, hogy a lakásunk megmarad-e.

Az itteni németek nagyon csodálkoztak, hogy itt még nincs forradalom, és azt mondták, hogy az oroszok állítólag nem is olyan rossz emberek. Megsemmisítik ugyan a németeket és a nyilaskereszteseket, de a többiekre nézve nem veszélyesek. A németek nem hisznek sem a felmentő seregekben, sem a győzelemben. Ez nem is csoda, annyi a veszteségük és sebesültjük, élelmiszerük igen kevés, gyógyszerük pedig egyáltalán nincs. Kb. 60 ezren vannak itt bekerítve, és azt mondják, jöjjön, aminek jönnie kell, csak legyen már vége. Azt hiszem, igazuk van.

Egy bomba átszakította a tetőt, de már fent felrobbant, így nem tett nagy kárt.

A J. lakás is kapott egy találatot, de az nem okozott nagyobb kárt, mivel a lövedék már a falnál felrobbant.

Az oroszok még mindig a vasúti töltésnél vannak, de odaát Pesten szinte semmi sincsen a kezünkön.

A légi tevékenység igen erős.

1945. január 19. péntek

Egy csendőr jött Pestről, és azt mondta, hogy Pestet már föladták és az oroszok már elfoglalták. A magyarok Budát is fel akarták adni, de a németek nem adták hozzá a beleegyezésüket, mert Hitler azt a parancsot adta, hogy Budát és főleg a Várat az utolsó töltényig tartani kell. Szegény németeknek már 7000 sebesültjük van, akiket akkor sem tudnának magukkal vinni, ha egy csoda folytán ki tudnának törni. Ez a parancs az egész társaság számára egyenlő a halálos ítélettel. Nagyon sajnálom őket, csaknem mind egészen fiatal, 18-24 év közötti férfi, és teljesen kétségbe vannak esve. Az egyik most mehetett volna szabadságra, ehelyett a töltésre rendelték 24 órás szolgálatba, 5 óra pihenővel. Elég jó hangulatban volt, és úgy tett, mintha az egész dolog nem izgatná, de ez csak színjáték. Nekem is gyakran tartottak már előadást a felmentő seregekről és a győzelemről, de amikor azt hitték, hogy nem hallom, a legnagyobb elkeseredéssel beszélték az eseményekről.

Az oroszok állítólag már egy hidat vernek a felrobbantott Horthy híd mellett, de nem tudjuk ellenőrizni, hogy ez így igaz-e, hiszen nem tudunk kimenni az utcára. A hidak felrobbantásának sem volt semmi értelme, de ez láthatólag ezeknek az embereknek a beteges és veszélyes mániája.

Vajon mikor fogsz rólunk hallani valamit? És mit mesélnek majd nektek?

Az oroszok Pestről lövik a Horthy utat, most már egyáltalán nem lehet ezen az úton járni. Már nem megyünk ki az utcára, legfeljebb a kapuig egy kis friss levegőt szívni.

A mai nap szenzációja különben egy öreg, süket ember volt, aki nyilas-keresztes igazolvánnyal és azzal az írásos paranccsal jelent meg, hogy mivel bombakárosult, adjunk neki szállást. Ez nagyon gyanús, több okból kifolyólag:

1. Most már csaknem mindenki bombakárosult és a pincében lakik, tehát ennek semmi értelme.
2. Állítólag Pesten lakott, tehát miért és főleg hogyan jött át, miután napok óta nincsenek hídjaink, és állítólag ma jött át.
3. Nem beszél jól magyarul, legalábbis különös akcentusa van.
4. Bár ő süket - legalábbis ezt mondja -, de ha a közelében beszélgetünk, a legnagyobb figyelemmel hallgatózik, ha azt hiszi, hogy nem vesszük észre.
5. Állandóan meghazudtolja magát.

Tehát ő nagyon sötét egyéniség, valószínűleg kém, csak azt nem tudjuk, hogy nyilas, vagy orosz. Mindenesetre megegyeztünk, hogy előtte tartjuk a szánkat, csak az időjárásról és hasonló érdekes dolgokról beszélgetünk. Nagyon kíváncsi vagyok, mi lesz ebből, hiszen minden további nélkül lelőhetik és eltemethetik, manapság az ilyesmi fel sem tűnik.

1945. január 20. szombat

Nagyon szomorú napunk volt, Imre meghalt. Hajnalban elment kenyéréért és nem jött többet vissza. Már megkapta a kenyeret, mikor kijött a boltból, és be akarta csukni az ajtót, egy akna csapódott le mögötte, három repeszt kapott a tüdejébe és azonnal meghalt. Ebből a kenyérből egy falatot sem tudnék enni. Olyan kedves, derék fiú volt, nem lehetett olyat mondani, amit ne csinált volna meg azonnal, mindig vidám volt és hálás, hogy otthont adtunk neki. Volt háborúban, az orosz fronton, és sebesülés nélkül megúszta, nagy bombázásokat is túlélte a szabad ég alatt, és most így kellett meghalnia. Tulajdonképpen szép halála volt, mert nem kellett szenvednie. Így rendelte neki a sors és biztosan jó így, csak az ember nehezen fogadja el, hogy egy 24 éves fiatalembernek ereje teljében így kell végeznie.

Természetesen itt temettük el, de a föld annyira fagyott volt, hogy a férfiak nem tudtak ásni, így német segítséggel robbantani kellett. A holttest még mindig a pék udvarában fekszik, és csak este hozzák majd át, mert most nem lehet az utcán járni. Két német katona be akart indítani egy autót a ház előtt, mindkettő azonnal megsebesült. Remélhetőleg este

nem történik semmi, amikor a holttestért mennek, az már egy kicsit sok lenne.

Mindehhez még nagy izgalmunk volt, ugyanis jött egy nyilas, és azt a parancsot adta, hogy minden 10-96 év közötti férfinak mennie kell sáncot ásni. Felírta a férfiak névsorát, fél 5-kor kellett volna jelentkezniük a Horthy úti pártházban. Hát ez aztán már igazán sok, a munkát ugyanis legfeljebb kétszáz méterre az első vonaltól kellene végezni, természetesen állandó golyózáporban. Csupa civil, akiknek otthon családjuk van, és sokan sosem jönnének vissza. Ez az egész teljesen értelmetlen, miért kell akkor még több embernek meghalnia? István beszélt a német parancsnokkal, hozzon a parancsnokságtól egy írást, hogy a házban lakó férfiak a németeknek dolgoznak, és nem tudnak árokásásra menni. Ez persze nem igaz, de remélem, hogy ez menni fog, igazán borzasztó lenne, ha elhurcolnák őket. Egy ismerősünk egy egész éjszakát töltött ezzel a munkával, és ő mesélte, csoda hogy itt van, mellette nagyon sokan elestek. Ennek megfelelően nézett ki, olyan volt, mintha a saját maga árnyéka lenne.

Milyen hallatlanul ostobák ezek a nyilaskeresztesek, ezt mutatja a korhatár kijelölése is, a törvényben ugyanis az áll, hogy a felső határ 48 év, tehát akik 1896 előtt születtek, azok már fel vannak ez alól mentve. Hogy az alsó, 10 éves határral pontosan mi van, azt nem tudom, de ezzel is hasonló lehet a helyzet. Ezek biztosan csak futólag nézték meg a rendelkezést, és a saját izlésükre formálták. Az már eszükbe sem jutott, hogy egy 96 éves aggastyán örül, ha járni tud, nemhogy ásni. És még lenne szívük 10 éves gyerekeket is kihajtani.

Szegény Imrét is hazahozták már. Elég nehéz munka volt, mivel a Horthy úton nem lehet járni, a falakon tátongó lyukakon kellett átmászniuk, hogy eljussanak a pék udvarába. Az oda út még hagyján, de a nehéz holttesttel visszajönni, kemény munka volt. A koporsója egy teknő, a házmester, aki asztalos, csinál rá egy tetőt, és a Pogány-lányok egy kis párnát is hoztak a feje alá. Ágnes doktorkisasszony megejtette a halottszemlét, és este már el is temették Imrét. Tulajdonképpen reggel akartuk csinálni, de mivel a sír készen volt, nem akartunk tovább várni, ki tudja, mi történik holnap reggelig, ki tudunk-e menni egyáltalán a házból. A gépfegyvert olyan közelről halljuk, hogy már nincs sok reményünk.

Egy pap érkezett nemsokára és megkezdődött a szomorú szertartás. Erre a temetésre életem végéig emlékezni fogok, olyan szomorú és megható volt, most éreztük megint határozottan, milyen is a háború és a megszállás. A sír a kert másik végében van, ott nem maradhattunk sokáig, mert az egy eléggé nyílt terepen volt, és a golyók csak úgy süvítették István és Károly körül a sír mellett. Így szorosan a pap mellett felálltunk az udvar egy védett zugában, aki zseblámpa fénye mellett mondta el az imát. A hold megvilágította a kis csoportot, a fák árnyai a föld felszínén egy óriási polip karjainak tűntek, majdnem az volt az érzésem, hogy mindjárt megragadják a lábamat. A latin imában nincs semmi áhítat, eddig azt hittem, hogy ilyen gyorsan nem is lehet beszélni, ahogy ledarálta. De a

rövid imák, amelyeket mindegyikünk az Istenhez küldött, igazán szívből jöttek. Az egész ház ott volt, mert mindenki nagyon szerette Imrét, és nem tudtuk elhinni, hogy most már sosem jön vissza többé. Ott álltunk könnyekkel a szemünkben és megindult szívvel a sírnál, de aztán elcsitult bennünk az igazságtalanság érzése, és az ima végén már csendes megadással mondtuk az áment. Szegény, talán sok szenvedéstől szabadult meg és fájdalom nélkül repült át egy jobb világba. Egy keresztet állítottunk és virágokat helyeztünk a sírjára, az éjszakai csendben finom fehér leplet terített rá a hó. És egy kis faluban egy fehérhajú öregasszony még nem tudja, hogy most már fentről őrizi őt a fia.

1945. január 21. vasárnap

Éjszaka megint nagy ijedtségen estünk át, és megint szerencsénk volt a szerencsétlenségben. Éjfélkor, alig hogy ment István és Károly őrsgébe, nagy lövöldözés támadt. Egy hatalmas durranást követően Pistikét hallottam sírni. Úgy megijedtem, hogy a szívdobogástól majdnem összeestem, de aztán sikerült átérnem. Amikor kinyitottam az ajtót, lőpor és füst áradt felém, szemem-szám tele lett vele és szinte semmit sem láttam. A kiságy mindjárt az ajtó mellett állt. Az első dolgom volt, hogy a síró gyereket kikaptam belőle, és boldogan láttam, hogy nem történt semmi baja. De ő még mindig Annust, a gyereklányt hívta, az ő ágya ugyanis az ablak alatt volt, és a gyerek megérezte, hogy Annus a legveszélyesebb helyen fekszik. Hála Istennek azonban a lány ösztönösen a fejére húzta a takarót, úgy-hogy ő is sértetlen maradt. Amikor megláttam a mennyezetet a kiságy fölött, forró hálát kellett rebegnem a Jóistennek, mert a plafon teljesen tele volt szilánkokkal. És a gyerek sértetlen maradt. Mindjárt átvittem magammal, és olyan boldog voltam, mint talán soha.

Délelőtt megint jött az egyik nyilas a Gammából, és gyönyörű mesét mondott a kétezer páncélosról és hasonlóról. Állítólag már Érdrnél vannak - kb. 23 kilométerre Budapesttől -, a tüzérségünknek már egyáltalán nem szabad arrafelé lönie, nehogy eltalálják a felmentő sereget. Azt hiszem, mióta Andersen meghalt, nem találtak ki ennél érdekesebb mesét. Már inkább itt szeretném látni az oroszokat, akkor hamarabb megkezdődhetne a normális élet. A németekből és a nyilaskeresztesekből minden-esetre elegendem van, egyszer megpróbálhatnánk az oroszokkal is.

Ha látnád ezt az embert, biztosan éppúgy nevetnél rajta, mint én. Ugyanis a következőképpen van felszerelve: először is ő egy alacsony kövér ember, ehhez így öltözött fel: egy rövid barna bőrkabát, hozzá csizma és nadrág. A nyakában egy rossz színházi látcső lóg, az övén egy pisztoly, néhány kézigránát, egy tölténytáska, és talán még egy dugóhúzó, bár erről még nem tudtam meggyőződni. Kerek fején egy bőr pilótasapka, azon pedig egy rohamsisak valódi pléhből. Azt hiszem, ha az oroszok meglátnák, elejtenék a fegyverüket a nevetéstől. Természetesen nyilas szokás szerint hangos „Kitartás! Éljen Szálasi!”-val köszön, amire én halk Viszontlátást hebegek, és közben tartok attól, hogy rendreutasításban lesz részem. Büszkén mesélte, hogy apának némi alkoholt vitt, amikor beteg

volt, ugyanis ők „védtek egy Meisl üzletet, nehogy kifosszák” - magyarázta. Ő szereti apát, és úgy gondolja, hogy bár nem híve a „nagy eszmének”, ennek ellenére nincs még egy olyan jó ember, mint ő.

Azt ajánlotta, ha fogytán van az élelmiszerünk, menjünk Kopecskó „testvérhez”, és rá hivatkozva majd kapunk tőle. Valószínűleg egy ősrégi magyar család sarjáról lehet szó, a neve után ítélve.

Délután egy eddig ritka vendéget fogadhattunk, de attól félek, hogy ezután többször is felkeres majd minket. Jászoky estig itt ült, és egyfolytában beszélt. Látogatásának oka a nyilaskeresztesek voltak, akik állítólag keresik őt, mert tegnap senki sem volt a sáncásásnál. Ide valószínűleg nem jöttek volna, de ha mégis, van egy hátsó kijárat, és még a németekhez is futhattak volna védelmet kérni. Nagyon választékosan beszélt, mindig rám jött a nevetetnék, mikor ilyesmiket mondott, „ő többször volt házam vendége” stb. Mi csak úgy mondjuk, többször volt nálunk, de ez is nagy különbség köztünk.

Gizi a Gellértbe ment vízért, ahol csak akkor adnak, ha írásos engedélye van valakinek R. századostól - aki szintén a Gammában volt. A mienk Imre nevére volt kiállítva, így egy másikat kellett kérnünk. A százados úr természetesen a legmélyebb lyukban ül és iszik, ha van neki mit. István küldött is neki egy üveggel, aminek nagyon örült, és holnapra bejelentette a látogatását. Semmi kedvem csevegni vele, de sajnos így most nem mondhatjuk, hogy nem vagyunk itthon. De azt hiszem, nem lesz benne annyi mersz, hogy eljöjjön, bár csaknem az egész utat egy alagúton át teheti meg, csak pár lépést kell a felszínen megtennie.

Tegnap este lejött az egyik német az ennivalójával együtt, és azt mondta, nem tudja megenni, mert olyan erősen paprikás. Valóban az volt, ezért valami mást adtunk neki enni, sőt még egy darab süteményt is. Olyan boldog volt, a szemei ragyogtak, látszott rajta, hogy már régen nem evett ilyesmit. Egyszer már beszélgettem vele, eredetileg mérnökgyakornok, nem egy katonaként. A lábán sérült meg, és csak mankóval tud közlekedni. Azt mondja, már 7000 sebesültjük van, és csak egy sebészük, és néhány asszisztens. A fő kötőhely rémesen néz ki, magyarok és németek fekszenek ott a legsúlyosabb sebekkel, és szinte semmi segítség nincs. Kötszer már alig van, altatószer egyáltalán nincs, a legnehezebb műtéteket érzéstelenítés nélkül végzik, még az amputációkat is. A könnyebb sebesültek később egyáltalán nem kapnak orvosi ellátást, magukat kell átkötöztetniük, illetve maguknak kell gondoskodniuk új kötszerről. Ez természetesen lehetetlen.

A Gellért alagútjában is sok sebesült és beteg fekszik, egész sűrűn egymás mellett, sötétségben és állandó léghuzatban. Ennivaló szinte semmi sincs, naponta egyszer vagy kétszer kapnak egy híg levest, és más semmit. Ez már három hete így megy.

Grünbaum zsidó egyik ismerőse, aki az anyjával együtt elbújt a nyilasok elől, hozta a hírt, hogy London állítólag bement, az oroszok

már Sopront és Szombathelyt is elfoglalták. Ezt ugyan nem hiszem el, de szívből nevetnék, ha bátor nyilasok és németimádók hiába menekültek volna el, és hamarabb kerülnének fogságba, mint mi.

A Donausender persze azt mondja, hogy minden orosz támadást itt visszavertek. Hogy Pest elesett, arról nem lehet hallani. Most legalább láthatjuk, mennyire lehet hinni a német hadijelentéseknek, de most már egy kicsit késő.

Pesten még mindig nagy tűz van, de a helyét nem tudjuk megállapítani. Egyébként nagy csend van, a repülők pár napja nem jönnek nappal, csak éjszaka tűnnek fel Junkersek, amelyek utánpótlást hoznak.

Alkonyatkor a kapu előtt sétálgattunk, most még fiatalabbnak nézek ki, mert a hajamat két varkocsba fogtam össze, egy-egy piros maslival. Egy jégpályát szeretnénk ott csinálni, de ez persze csak egy álom.

Az öreg süket jövevényt csak pár percre láttuk, de tegnap a temetésnél nagyon sokat segített. A végén még majd kiderül, hogy egy teljesen értelmetlen és rendes öregember, csak a túlfeszített képzeletünk szüli bennünk a hülye gondolatokat.

1945. január 22. hétfő

Ivánék ma megint megkezdtek a munkát, délelőtt olyan zűrzavar volt, mint már régen nem. Gyönyörű idő volt, én is szívesebben repkedtem volna ide-oda, ahogy egy-két évvel ezelőtt a repülőegyletben, minthogy a földről nézzem, hová potyognak az oroszok ajándékai.

Sok látnivalónk volt, nem panaszkodhatunk, hogy irigyelték tőlünk. Majdnem kaptunk egy bombát, a szomszéd kertben esett le, kb. 10 méterre tőlünk. Ahogy a lakásunk ezután kinézett, arról jobb nem beszélni. Mindenütt sárdarabok, repeszek, amik még a redőnyöket is átszakították, az udvar is tele volt téglával és törmeléssel. Azt hittük, a ház kapta a találatot, csak azután láttuk, hogy csupán egészen a közelben történt a becsapódás. A légnyomás a téglákat a háromemeletes házon keresztül át dobta az udvarba. István és Károly éppen a fürdőszobában borotválkoztak, és már megint óriási szerencséjük volt, még légnyomást sem kaptak.

Nagymama szerint a ház rémesen néz ki, de ezt csak azért mondja, mert a város többi részét nem látta. Akkor örülhetne, hogy csak így nézünk ki. De a pincében mindenki ilyen, szegény öreg P. és Jászoky már egészen el vannak keseredve a sok öreg boszorkány miatt, akik ott egy rakásra összegyűltek, és állandóan veszekszenek. Reggeltől estig és estétől reggelig panaszkodnak, és minden bolhából elefántot csinálnak.

Rohonczy asszony egész nap, mint egy királynő ül a trónján, és a mostohalánya, valamint a sógornője csinál mindent helyette. Szőke fűrtjeit mindig becsavarva hordja, a fém hajcsavarok úgy állnak ki a fejéből, mint a sündisznó tüskéi. Én még nem láttam őt rendes frizurával, mindig ezekkel a dolgokkal szaladgál. Valószínűleg az oroszok tiszteletére fogja majd kifésülni a haját.

A főszerepet azonban Mikes asszony, Jászoky anyósa játssza. Ő viseli gondját unokáinak, a 13 éves Frigyesnek és a 10 éves Jánosnak, mondhatni majomszeretettel veszi körül őket. Az első fellépése reggel kezdődik, mikor megjelenik a „szent edénnyel” és a két nagy lakli ott intézi el minden dolgát az ágy mellett. Amikor a pince a művelet következtében kellően megtelt orrfacsaró búzzal, az egészet, egy gyertyával súlyosbítva, kiviszi. Nagyon sajnálom, hogy a karikatúrarajzolásban teljesen tehetség-telen vagyok, ez megérné a megörökítést. Közben az egész pince rajong a koraérett gyerekekért, akik ennek megfelelően képzetek is. Kiselő-adásokat tartanak a legkomolyabb problémákról, és úgy hallgatják őket, mint a prófétákat. Hiszen az apjuk sem a szerénységéről nevezetes!

Egy katonától vettünk 1500 cigarettát, így egy kis időre el vagyunk látva. Este megint lejött a sebesült német, és sok mindenféléről beszélgettünk. Nem híve a nácizmusnak, de a zsidókért sem rajong. Egy középutat szeretne, ahol nyugalom van. Azt mondja, Németországban is sokan vannak, akik nem szenvednek a háborútól, és mindenből kihúzzák magukat. Amikor kb. másfél éve Göbbels beszédére „a nép” a további háború mellett állt ki nagy lelkesedéssel, egészen a végső győzelemig, akkor a „nép” is ezekből állt, és nem volt köztük egyetlen anya sem, akinek a fia már évek óta harcol, sőt, talán már el is esett. Azok ugyanis majd mindnyájan tisztában voltak azzal, hogy ettől a háborútól már nem várható győzelem.

Aki főiskolán vagy egyetemen akar tanulni, annak az N.S.D.A.P. tagjának kell lennie, de különben ő nem tagja a náci pártnak. A hazája Thüringiában van, és megígérte, hogy visz Neked egy levelet, ha valóban kijutnak innen. Szeretném remélni, hogy ez majd lehetséges lesz, de valójában már sem én, sem ő nem tudunk hinni abban, hogy ez lehetséges. Csak kölcsönösen vigasztalni akartuk egymást.

Délután nagy felfordulás volt a házban, mert a németek is gyanúsak találták az öreget, követelték, hogy igazolja magát, és kiadták a parancsot, hogy nem hagyhatja el a házat. A dolog úgy kezdődött, hogy szeretett öreg barátnőnk S. asszony a katonai dolgok parancsnokát ki akarta kérdezni katonai kérdésekről, közben egy másik katonának feltűnt, hogy az öreg a lépcsőház sötét zugából figyel és hegyezi süket füleit. Ez némileg feltűnő volt, és nagy botrány lett belőle. Nagyon kíváncsi vagyok a fejleményekre és nagyon örülnék, ha S. asszonyt is bezárnák egy kis időre, biztosan jót tenne neki.

Este megint jöttek a Junkersek, három ejtőernyős csomag a kollégium kertjébe esett. Az egész ház az udvarban állt, és izgatottabbak voltak, mint amikor bombák hullottak. A katonák mindjárt kilőttek három piros világítórakétát, jelezve, hogy megfelelő helyre esett a küldeményük, de azt nekik sem volt szabad kinyitni, míg felsőbb parancsot nem kapnak. A nézők természetesen csokoládét és más élelmiszert vártak a bombaformájú tartályokból, de azok természetesen kézigránatokkal és hasonló nélkülözhetetlen holmival voltak tele. Azt hiszem, a csokoládé sokkal hasznosabb

lett volna, némileg enyhítette volna a katonák éhségét, de ez még arra sem jó. Jászoky megint nálunk töltötte az estét, de most nem annyira a nyilas-keresztesek elől bujkál, mint az öreg boszorkányok elől.

1945. január 23. kedd

Megint jó sokáig aludtunk, és Pistike ébresztett bennünket, aki „Jó reggelt Mami, Jó reggelt Papi”-val nyitotta ki az ajtót. Ezt most tanulta, és nagyon büszke a szókincsére.

Két Gamma alkalmazott várt ránk türelmetlenül, mert a pénzt akarták megkapni, mindkettőnek gyereke van, és kétszáz pengőért tudnának cukrot venni. Hát az biztos, hogy a gyerekeknek a legnehezebbek ezek az idők, hiszen sem élelmiszert, sem tejet nem lehet kapni. A szomszéd kertben is eltemettek nemrég egy kékthetes csecsemőt, akit az anyja nem tudott táplálni, így visszarepült oda, ahonnan nemrég megérkezett, és ahol biztosan jobb a sora, mint itt.

Nagyon csodálkoztunk, amikor az öreget ismét megpillantottuk, hiszen tegnap a németek elhurcolták. Amikor azt meghallottuk, nem jósoltunk neki hosszú életet, de úgy látszik, mégiscsak egy vén bolond. Saját elbeszélése szerint a magyar rendőrségnek adták át – azt hittem, ilyesmi már nem létezik –, akik továbbküldték egy nyilaskeresztes parancsnokságra, ahol kenyeret és szalonnát kapott és hazaküldték. A kenyeret és a szalonnát mi is láttuk, így a dolog félig-meddig igaz lehet, mert ilyesmit manapság nem talál az ember az utcán. Nagyon el van keseredve, azt mondta, ezt sose várta volna a németektől, hiszen olyan sokat dolgozott nekik, és azt nem így kellett volna megköszönniük. Hiszen igaza van, de mégiscsak ő tette magát gyanússá. Persze mindenki izgatottan várja a további fejleményeket. S. asszony is elárasztotta Istvánt kérdéseivel, de ő nem volt kapható véleménycserére. Nagymama próbál meggyőzni arról, hogy ne gyűlöljem ezt a vén boszorkányt, de őt senki nem szereti, miért én legyek a kivétel.

Délután kicsit kimentem a gyerekekkel a friss levegőre, eléggé csendes volt minden, alkonyatkor mindig van egy rövid szünet. Szinte az egész ház kint volt, amikor megjelent nagymama, teljes menetkészültségben, hön szeretett S. barátnőjével, hogy ők most egy kis sétát tesznek. Hirtelen azt sem tudtam, sírjak-e vagy nevessek, de persze az utóbbit választottam. Jászoky is megpróbálta megőrizni komolyságát és tekintélyét, és előhúzván zsebóráját, méltóságteljesen kijelentette, hogy öt óra van, és már senki sem mehet az utcára. Csendesen megjegyeztem, hogy a katonák is csak futólépésben, de főleg inkább a földön kúszva közlekednek, és azt is csak akkor, ha feltétlenül szükséges, tehát nem kell buta ötletekkel más embereket kínozni. Mindjárt tudtam, hogy ez az ötlet Szerafintól származik. De ő nem tudott olyan gyorsan megnyugodni, és legalább a kapuig elcipelte nagymamát. Megjegyezte, hogy az utca jelentősen jobban néz ki. Valóban nagyszerű, hogy a kocsik és a lovak elvonultak, és szorgalmas emberek a lótetemek maradványait is eltakarították. Ez is valami. El tudod képzelni, hogy pár hónapja még micsoda botrány lett

volna, hogyha egy megdőglött lovat helyben feldarabolnak, és a beleket meg a csontokat otthagyják? Hiszen egy darab papírt sem lehetett eldobni, de most annak örülünk, ha az utca nincs az említett dolgokkal díszítve.

Péter, a német sebesült megint lejött, Viki adott neki egy borotvát, aminek segítségével úgy megszépítette magát, hogy szinte meg sem ismertük. Viki magán kívül volt az örömtől, és hogy hízelegjen neki, előhozta egy SS katona fényképét, aki a nagy szerelme volt, és minthogy nem tud németül, röviden és velősen csak annyit mondott: Kamerád.

Erre Péter nagyon dühös lett, és azt mondta, hogy az SS-ek nem bajtársak, az egy undorító társaság. Ő a Wehrmacht tagja, és ők kölcsönösen utálják egymást.

Este azt hallottuk a Donausenderen, hogy Székesfehérvárt - Budapesttől 60 km-re dél-nyugatra - a felmentő csapatok ismét elfoglalták, és azok most Budapest felé tartanak.

1945. január 24. szerda

Ma éjjel nagyon szépeket álmodtam, és ezért egész nap jó hangulatban voltam. Ez most nagyon fontos, hiszen ezeket a napokat csak jó hangulatban lehet túlélni.

Ennek ellenére van okom rosszkedvre is, mert lassan, de biztosan hízom, és lassan egész kövér leszek. Ez főleg azért kellemetlen, mert lassan nem férek bele a ruháimba. A többiek irigyelnek, mert ők egyre fogynak. Azt hiszem, hogy az is sokat számít, hogy nem vagyunk azon a borzasztó helyen, és nem csak panaszkodással töltjük az időt, hanem megpróbálunk jól szórakozni.

Buzássy, egy alkalmazott a gyárból és nagy hódolóm, szinte naponta jön, csak sajnos én nem tudom őt elviselni. Rémesen beképzelt, és minden alkalommal elmeséli, hogy hány láda ezüstöt dugott el, és, hogy 400 pengőért vett egy inget. Ő ugyanis a gyárban lakott, és amikor az utolsó percben onnan elmenekült, minden holmija ottmaradt. Amikor jön, minden alkalommal udvariásan megkérdezi, hogy vagyok? Mit lehet erre válaszolni, csak azt, hogy köszönöm jól. De ő aggodalmasan megnéz és kijelenti, hogy az arcom nagyon beesett. Tehát ő egészen bolond, hiszen az arcom egyre kerekesebb lesz.

Ha a stílusom egy kicsit zavaros, azon ne csodálkozz, mert nem tudok nyugodtan és magamban írni egyik szobában sem. Most is a bunkerban ülök, Jászoky, István és Károly egyfolytában beszélnek, lehetőleg egyszerre, a kicsi meg közben mindenkit kínoz, főleg engem. Megpróbálok ebben a bábeli zűrzavarban koncentrálni, de szinte semmi reményem sincs, hogy ez sikerülni fog.

Nagymama azzal a hírrrel jött, hogy az oroszok az Ulászló utcánál vannak, de ez nem igaz, még nem jöhettek át a töltésen. A katonák azt mondják, ha tudnák az oroszok, mennyire gyengék vagyunk, már régen itt lennének.

Este jött Sch. egy zsákkal és kért egy kis krumplit és babot, mert a nővérével és azok gyermekeivel már éheznek. Ígért bort és két kiló borsót, a bort el is hozta. Egyik napon innen a Horthy út 4-be hat óra alatt tudott eljutni, ami különben 1-2 percre van. De át kell menni az utcán, és mivel állandóan erősen lőnek, igazán nem kellemes. Már aknaszilánkot is kapott a kezére.

Most azt akarja megszervezni, hogy a Gellérből egy vízvezetékot építsenek ki eddig a környékig. Mindig szerveznie kell valamit, de sosem lesz belőle semmi.

Itt természetesen sokat és jól evett, azután meghallgattuk a Donausender magyar híreit. Peter is lejött, máskor én szoktam az érdekesebb híreket lefordítani, de most természetesen ezt Sch. csinálta. Olyan borzasztó rosszul beszél németül, hogy egészen ideges lettem. Nem tudom, hogy tudott Papennel megbeszéléseket folytatni ilyen beszédtudással. Ugyanis azt mesélte, hogy Törökországban bridzselt és tárgyalt is vele.

Peter már teljesen el van keseredve, főleg az SS miatt. Azt mondja, ha a felszabadító csapatok valóban megjönnek, akkor először őket mentenék meg, a hadsereg nem fontos. Természetesen azért mentenék meg őket, mert mindenütt - főleg Oroszországban - olyan rettenetes dolgokat követtek el, hogy az oroszoktól azonnal megkapnák megérdemelt jutalmukat. Ők, a hadsereg már-már annyira elfáradtak, és olyan kilátástalannak látják a helyzetet, hogy legszívesebben máris hazamennének. Hát nem nagyon felemelő ezt hallgatni, mi egyáltalán nem tudjuk, milyen a helyzet valójában, mindig hallunk valamit, de nem tudhatjuk, mennyi ebből az igazság. Borzasztó ez a bizonytalanság.

Gál Péternek is elege lett az óvóhelyi életből, jelentkezett a katonáknál, és most parancsnok a citadellán a Gellérb-hegyen, tulajdonképpen egészen közel hozzánk. Már küldött két katonát, akik ezt elmondták, és kilátásba helyezték látogatását. Eddig még nem jött, de biztosan érdekes dolgokat fog mesélni. Nem szeretnék a felesége helyében lenni, aki március elejére várja kisbabáját, és ezekben az időkben egyedül lesz a pincében.

1945. január 25. csütörtök

Reggel jött egy magyar katona és azt mondta, hogy ma az oroszok Budát is elfoglalják. Már alig várja, hogy átmeheessen hozzájuk. Hát ehhez nem kell az egész várost elfoglalni, elég hely van, ahol összeköttetésbe lehet kerülni velük. Elég szomorú, hogy a mi katonáinknak ilyen vágyaik vannak, de ha már így éreznek, tegyék le mindannyian a fegyverüket, és nyíltan mondják meg, hogy nem akarnak többé harcolni. De ehhez természetesen túl gyávák és inkább egyenként szökdösnek át az oroszokhoz. Remélhetőleg később sem fognak csalódnani. A házmester sugárzó arccal közölte, hogy akkor két nap múlva már lehet menni dolgozni, mert úgy hírlik, Pesten mindenkinek naponta négy órát romokat kell takarítani.

Hát ezt én is szívesen csinálnám, ha végre nyugalom lenne, de az oroszoktól nagyon szívesen eltekintenék.

Ma nagyon érdekes napunk volt, sok mindent tudtunk meg, csak azt nem, hogy ebből mennyi igaz. De valamit mégiscsak hallani lehetett, és ez a fő.

Délután az egyik némettel nagyon sokat beszélgettünk, ő nagyon optimista és a következőket meséli: a felmentő sereg már nagyon közel van, legfeljebb öt nap és itt is vannak. Az egyik része Székesfehérvár és Budapest között van, a másik Szentendre és Budapest között. Az oroszok is már a visszavonuláshoz készülődnek és ezért fosztogatnak és gyűjtanak fel mindent Pesten, ezért vannak a tüzek, amelyeket minden este láthattunk. Nem akarnak a németeknek semmit átengedni. Hát azt hiszem, ezt tőlük tanulták. A német katona a jó hírei ellenére meglehetősen el van keseredve, a körülmények már túl régóta tart, nagyon sok veszteségük van, nincs gyógyszerük és kötszerük. Ma is volt temetésük, és naponta vannak újabb sebesültjeik és főleg halottak. Debrecennél minden holmiját elvesztette, de azt nem sajnálja, csak egyszer még hazaérjen a feleségéhez, akit nagyon szeret, de már három hónapja nem kapott tőle hírt. Lipcséből származik. Nagyon kimerült, látszik rajta, hogy sok mindenben ment keresztül. Most az a feladata, hogy ennivalót vigyen a vasúti töltéshez és a sebesülteket és a halottakat onnan elhozza. Nagy szerencsésének kell lennie, hogy ezt élve megússza. Nagyon sajnál minket, hogy éppen nekünk, akik utolsónak tartottunk ki mellettük, nekünk kell a legtöbbet szenvednünk.

Mind nagyon félnek az orosz fogságtól és azon sajnálkoznak, miért nem a nyugati fronton vannak, ott már régen átmentek volna az amerikaiakhoz.

Az egész beszélgetés úgy kezdődött, hogy ebéd után kimentünk Istvánnal a kapu elé egy kis friss levegőt szívni. Egyszerre feltűnt egy német katona az utcán, dobozokkal megrakodva. Már elment mellettünk, amikor visszafordult és az egyik dobozból egy Steiff-féle plüssnyulat nyújtott át. Nagyon kellemesen voltam meglepve, mert Pistike játékainak igazán jól jött egy kis utánpótlás, amit hálásan meg is köszöntem. Továbbment, mi még kint maradtunk. Nemsokára visszajött és egy nagy babát meg egy kis trombitát adott a kezembe. Gyorsan beszaladtam a zsákmányomat letenni, amikor az udvaron megint találkoztunk. Éppen Barlaynéval beszélgetett, közben a kabátja alól elővett egy celofánba burkolt kis babát, azzal, hogy ez a kabalája. A baba nagyon tetszett nekünk, erre előhúzott egy másikat és nekem adta. Mi minden is fért el egy katonaköpeny alatt! Amikor Pistike délutáni álmából felébredt, körül volt rakva az új játékaival. Örömrivalgása könnyeket csalt a szemembe, olyan jó volt ragyogó szemét látni. Hiszen még karácsonyra sem kapott ilyen sok játékot.

Amikor este az asztalnál beszélgettünk, bejött délutáni barátunk és szó nélkül egy kis szövetmalacot tett le az asztalra. Mire meglepetésemből összeszedtem magam, hogy köszönetet mondjak, már el is tűnt.

Amikor végre be akartam menni, egy másik német jött szembe, megnézett engem és némán egy nyulat nyújtott át. Lassan játékboltot nyithattam volna.

Egy játékboltot gránáttalálat ért, már innen láttuk, hogy a dobozok és a játékok az utcán hevernek, mindent onnan szedtek össze.

Nemsokára hozta az egyik azt a hírt, hogy a parancsnoka, egy főhadnagy itt akar lakni, és érdeklődött, volna-e itt 20 ember részére hely. Mi mindjárt jelentkeztünk, hogy a tisztet az egyik szobánkban el tudjuk helyezni, a legénység pedig elfér Jászokyék lakásában. Úgy gondoltuk, hogy egy ember kevesebb piszkot csinál, mint hús, és így a lakásunk más vendégtől meg lesz védve. Közvetlenül azután, hogy lakásunkat majdnem feltörték, két szobát kiürítettünk, hogy hasonló esetben ezeket átadhassuk, s így legalább a bútorok megmeneküljenek. A másik kettő most olyan, mint egy bútorraktár, mozdulni sem lehet benne. Tehát megnézték a szobát és nagyon meg voltak vele elégedve, de azután az egyiknek eszébe jutott, hogy ez az első emeleten van, és a főhadnagy biztosan nem akar majd itt lakni. Ezen egy kicsit csodálkoztunk, s akkor elmesélte a katona, hogy a bátor tiszt karácsony óta kétszer jött ki a bunkerjából, és ha a katonái felkeresik, csodálkozva kérdezi, hogy-hogy kimennek az utcára, nem hallják, hogy milyen erősen lönek? Még azt a jó tanácsot adta nekik, hogy ne legyenek könnyelműek, vigyázzanak az életükre, és még mélyebbre bújik. Természetesen a legénység nagyon tiszteli. Ők persze el vannak keseredve, mert a végén az ilyenek kapnak kitüntetést, és a katonák, akik valóban harcoltak, azok pedig semmit. Lassan megnyugszom, hogy ezek szerint ez nem csak nálunk van így. De ezeket a fiatalembereket nagyon sajnálom. Az otthonuk romokban van, családjukról hónapok óta nem hallottak, legtöbbjüknek testvére vagy apja szintén a fronton van valahol vagy fogságban, vagy talán már meg is halt, és ők egy ilyen kilátástalan helyzetben vannak. Azt kérdezik, ki akarta valójában ezt a háborút, de, hogy sem mi, sem ők nem voltak, az biztos. A katlan, az ellenség által körbezárt terület, amely még a mi kezünkön van, a katonák szerint nem lehet több 10 km²-nél.

Este jött a gyárból egy sofőr egyenruhában, és elmesélte a tapasztalatait. Karácsonyeste Érdnél fogságba esett, 10 napig volt ott, akkor néhányukat elengedték. Három napra fél kiló kenyeret kaptak, és nagyon rendesen bántak velük. Német katonák, tisztok, sőt SS tisztok is voltak köztük, de senkinek nem történt semmi baja. Volt egy, aki el akart szökni, azt is csak hátba vágta puskatussal és visszaküldték a sorba. A falvakban sem csináltak nagyobb botrányt, legfeljebb, ha alkoholt találtak. De akkor olyanok lesznek, mint az ördögök, lövöldöznek, fosztogatnak, megerősöskölnek az asszonyokat és a lányokat, tehát úgy viselkednek, mintha a német propagandát szóról-szóra megtanulták volna. Az órákat józan állapotban is elveszik, de addig nyitogatják és piszkálják, amíg el nem romlanak, és akkor eldobják. Az ékszerek sincsenek tőlük biztonságban, és ha egy háztartásban nagyon sok élelmiszert találnak, azt

is elveszik. Azt a jó tanácsot adta, hogy minden alkoholt tüntessünk el. István majd gondoskodik róla, hogy egy cseppet se találjanak az oroszok, ebből a szempontból nem izgulok.

Ő is el van keseredve, mert nem találja a családját, és nem is tudja megkeresni, mindig bevetésre kell mennie. De hogyan! Nagyon kevés lőszert kapnak, és ha az elfogy, rögtön magukat kell menteniük, ahogy csak tudják, mert utánpótlás nincs. Olyan puskát kapott, ami a harmadik alkalommal csütörtököt mondott. A mi lőszerünk átkozottul rossz, a németeké jó, de azzal ők harcolnak. Harmincnégy emberrel küldték a frontot tartani, de mire kiérték és körülnézett, már csak négyen voltak. A hadnagy úr és a többi harmincegy szépen lemaradt útközben. Szép, nem igaz? Második alkalommal nagy örömmel közölték, hogy a német segítség megérkezett, megkezdtek az előkészületeket a támadáshoz, és amikor a nagy egységet keresték, megjelent három, azaz három német katona. Ez már valóban vicclapba való. Azt hiszem, a felmentő sereg is hasonlóan nézhet ki. Már alig vannak katonáink, a civileket szedik össze az óvóhelyekről, és egy rossz puskával küldik ki őket az első vonalba. Csoda, ha élve hazatérnek. Az oroszok géppisztolyokkal vannak ellátva, és mesterlövészeik vannak, míg a mieink működésképtelen fegyverekkel, és olyan kézigránatokkal harcolnak, amelyekből hat közül egy, ha robban.

A rádió Bariból azt a hírt mondta, hogy Vöröss, a Debrecenben megalakított kormány feje már megkapta a fegyverszüneti feltételeket, és már megüzente a németeknek a háborút. Ezek a feltételek nem sok jót ígérnek nekünk, de hát, ha elvesztettük a háborút, nem tehetünk mást, mint „száját befogni és továbbszolgálni”.

1. A trianoni határokat visszaállítják, így a Felvidéket, Erdélyt és a Délvidéket megint elszakítják tőlünk.

2. Kötelezettséget vállaltunk, hogy tizenkét hadosztályt állítunk fel és bocsátunk az oroszok rendelkezésére.

3. Hárommillió dollár háborús jóvátételt kell fizetnünk Angliának, Amerikának és Oroszországnak, gépekben és gabonában.

Jól nézünk ki tehát, eddig mindent elhurcoltak vagy megsemmisítettek a németek, most pedig még azt a keveset, ami megmaradt, azt is oda kell adnunk. Barlayné kezd már nagyon ideges lenni, a férje, az idős professzor odaát maradt a klinikán, és semmit sem tud a gyermekeiről és az unokáiról. Nagyon sajnálom őt, nagyon rossz lehet így egyedül maradni ilyen nehéz időkben és örökös félelemben élni, hogy mi lehet a család többi tagjával. Mindenesetre ő a legrokonszenvesebb és legnormálisabb hölgy az egész házban.

Este fél tizenkettő van, István és Károly őrsgben vannak, és most én fűtök szorgalmasan, hogy jó meleg szoba várja őket, amikor majd átfagyva aludni akarnak térni. Ez a kis vaskályha ugyanis nagyon hamar lehűl, csak addig meleg, amíg jól tápláljuk. Eléggé álmos vagyok, de már csak félórát kell kibírnom. Ettől a világítástól sem lesz túl élénk az ember, és

minden percben attól félek, hogy a petróleumlámpa a fejemre esik, ugyanis egy polcon könyvek tetején áll, ami nem a legstabilabb elhelyezés. De ha látni akarok, nincs más lehetőség.

Délelőtt mise volt a közös óvóhelyen, de nekünk nem mernek már szólni.

Csordásnak az a véleménye, hogy a pesti tüzek a mi ágyúinktól származnak, amelyekkel Pestet lövik. Már német légitámadást is kaptak, hallottuk is a szirénákat. Hát igen, védelmünkre nem küldtek senkit, de ha támadásról van szó, akkor jönnek. Azt hiszem, megvédeni még mindig könnyebb, mint visszafoglalni. Bár most mind az egyik, mind a másik kilátástalan lenne. De akkor meg minek tovább kínozni az orosz bombáktól úgyszólván szenvedett lakosságot? Ez mindenesetre német mentalitás.

A sok egymásnak ellentmondó hírtől hamarosan megbolondulunk, ha nem történik végre valamilyen döntő esemény.

Végre megjöttek a férfiak az őrségből és elmondták, hogy jött egy német őrzőparancsnok, akik döglött bombákat kerestek, amivel nem tudunk szolgálni. Az őrmester elmondta, hogy Pesten az Erzsébet hídnál kb. 600 felakasztott nyilaskereszttest látott, felettük lengtek a zászlók. Ilyen hülyeséget csak álmában láthatott, ilyesmit egyáltalán nem tudok elképzelni. Az oroszok nem fognak ilyen ostoba propagandát maguk ellen csinálni, miközben megafonokon megadásra szólítanak fel minket, azzal, hogy senki-nek nem esik bántódása. És ezek után ne bolonduljon meg az ember?

1945. január 26. péntek

Délelőtt megint erős bombázás volt, a nagy ház a Horthy és a Csíky utca sarkán - tehát pont velünk szemben - szintén kapott egy találatot, amitől a fele teljesen romba dőlt. Délben egy kicsit leszaladtunk, hogy megnézzük az utcát, és az eltalált házat, hát nem volt egy szívderítő látvány. A harmadik emeleten a képek sértetlenül lógnak a falon, néhány bútor is a helyén áll, de egy díványpárnát már a mi utcánkban találtunk. Ezek a félbevágott szobák úgy néznek ki, mintha egy színdarab díszletei lennének. Igen, ezek valóban azok, egy hatalmas színpad képe, ahol egy tragédia játszódott le.

Az itteni németeknek is ott volt a konyhájuk, a kis utcában két teherautójuk is állt, persze minden tönkrement, a konyha, az autók és a raktár. Üzemanyag és élelmiszer, valamint százezer cigaretta. Természetesen nagyon el vannak keseredve, és nem tudják, honnan fognak ennivalót szerezni.

Az Ivánnak fogalma sincs, milyen pontosan talált.

Amikor lefelé mentünk, egy német katona feltartóztatott, és sürgősen vissza akart küldeni minket, azzal a megjegyzéssel, hogy ilyen könnyelmű emberekkel mindig történik valami. De megmondtuk neki, hogy ez csak a mi bajunk lehet, és törődjön csak a maga dolgával. Igen, a környék valóban úgy nézett ki, ahogy néhány héttel ezelőtt a moziban, a filmhíradókban láttuk. Az utcák tele vannak törmelékkel és omladékkal, a házak súlyosan

megrongálódtak, néhánynak a fele odalett, a sarkok mögül katonák kukucskálnak gondterhelten, aztán amilyen gyorsan csak tudnak, a másik oldalra rohannak, gépfegyver kattog nem messze, és golyók füttyülnek a fejük fölött. Amikor ilyen képeket láttunk, azt hittük, hogy egy ilyen városban nincs semmi élet, a katonákon kívül nincsenek ott emberek. És most a saját bőrünkön tapasztaljuk, hogy az élet megy tovább, a lakók a pincébe bújnak, mint a patkányok, némelyek úgy is táplálkoznak, maradékért és száraz kenyérért koldulnak ott, ahol a gazdagabbaknál megmaradt, és napokig azt rágcsálják, hogy kiéhezett gyomrukat némileg megnyugtassák. Elvégre öt hete ülünk a katlanban, ilyen sok tartaléka keveseknek volt. Nekünk még körülbelül egy hónapra elegendő tartalékunk van, ha naponta kétszer egytálételt eszünk és nem adunk mindenkinek nagy csomagokat, aki hozzánk jön. Vasárnap kicsit többet és jobbat eszünk, a csomagokat is szorgalmasan széosztjuk, hiszen az embernek nincs szíve nemet mondani, amíg nekünk még van.

Délután vidám és egészséges szórakozásunk volt. Károly fát fűrészelt, mi aprófát csináltunk belőle. A testi munka nagyon jót tett, hiszen már teljesen elpuhulunk a pinceéletben.

Este kedves látogatót kaptunk, Gál Péter jött el végre a citadellából. Majd fél órát tartott, míg kihámozta magát a hókabátjából. Elmesélte a kalandjait, megvacsorázott velünk és sietett vissza.

Miután a bunkeréletet nagyon unalmasnak találta, önként jelentkezett szolgálatra. Ekkor a Hungarista légióba osztották be, és alig tudott tőlük megszabadulni. De elég nagy szája van, és így átküzdötte magát a katonákhoz, és nemsokára parancsnok lett ott fent. Ott jó életük van, összesen 107-en vannak, ebből 7 tiszt. El vannak látva ruhával, ennivalóval, itallal és lőszerrel és nyugodtan ülnek. Tegnap kb. 105 belövést kaptak a környékükre és az épületre, de még a legfelsőbb tetőréteg sem szakadt át. Amikor fent megérkezett, az első dolga az volt, hogy távcsővel megnézze a gyárat és az Öntödét. Azt mondja, az Öntöde szinte egyáltalán nem, a gyár némileg sérült meg, az sem veszélyes. Pestre is átnéz néha, a Váci utcában már járkálnak az emberek, de túl nagy forgalom nincs, mert az utcán járni egyelőre nem egy életbiztosítás, hiszen most innen lövik őket. Péter azt mondja, hogy ez tulajdonképp egy borzasztó szolgálat, mert hiszen saját magukat kell löniük, majd mindenkinek van családtagja, ismerőse odaát. Most úgy áll a dolog, ha egy házat vagy egy utcát vesznek célba, jön egy parancs a feljebbvalóktól, urak, oda ne lőjete, a családom van ott. A legénységnek persze nincs szava. Igen, az a legborzasztóbb, hogy Pest így el van szakítva tőlünk.

Péter nagyon optimista, a felmentő seregeket illetően pontos híreket kap, és azt mondja, valóban már Érden vannak. Szerinte Budát biztosan felszabadítják, és aztán a Duna vonalát tartani fogják. Akkor Pest egyelőre orosz megszállás alatt maradna, de valószínűleg onnan is ki lesznek szorítva, a felmentő sereg egy része már átkelt a Dunán, és majd bekeríti az oroszokat. Ez kissé fantasztikusnak tűnik, és nem is lenne szerencsés,

ha Buda megint a nyilaskeresztesek és a németek kezébe kerülne, és Pesttől teljesen el lenne szakítva. Természetesen ő sem látott egyetlen akasztófát sem.

Péter esténként elmászkál, amit nappal persze nem tehet meg. Minden 2-3 napban hazamegy és természetesen az ismerősöket is meglátogatja. Ez a neki való élet, ezt nagyon jól csinálta. Azt a napiparancsot kapta, hogy a Hungarista Légió és a „Fegyveres Nemzetszolgálat” a magyar hadsereg alá lesz rendelve. A nyilaskeresztesek tetteit ellenőrzik és a dísznóságok elkövetőivel szemben megtorlást alkalmaznak, a párt így tisztítja meg önmagát, mondják ők. Hát igazán nagy tisztogatásra lenne szükség!

A Junkersek és a vitorlázórepülők nagyon sok utánpótlást hoznak, lőszert, élelmet és gyógyszert, de azt hiszem, ezt mind a Várba viszik, mert például ezek a katonák sem az egyiket, sem a másikat nem kapják meg. Mivel a vitorlázórepülők és gyakran a többi repülőgép tönkremegy a leszálláskor, a pilótákat Storch repülőgépekkel visszaviszik Németországba. Más gépekkel nem is tudnának erről a kis mezőről felszállni. Mit csinálnának, ha ez a Vérmező nem lenne itt a városban? Akkor valószínűleg már rég feladták volna a várost, mivel nem lett volna semmi utánpótlásuk.

A Duna teljesen befagyott, jobban mondva a hídroncoknál összetorlódott a jég. Azt hiszem, tavasszal még árvíz is lesz ebből, hiszen minden rossz egyszerre jön.

Állítólag az oroszok a Városmajorban előretörték - az Új Szent János Kórház vonaláig -, de visszaszorították őket, úgy, mint a Sas-hegynél, ami megint a mi kezünkön van.

Vajon mi lehet apával, egészséges-e, és hogy viselkedtek vele szemben az oroszok? Mikor kaphatunk választ ezekre a kérdésekre?

Itt a pincében borzasztó a hangulat, amin egyáltalán nem csodálkozom. A Pogány lányok mindig megcsodálnak, hogy milyen jó a kedvem, és majdnem mindig kapható vagyok a nevetésre. A „Napsugárasszonyka” hízelgő elnevezést kaptam, mert én - ahogy mondják - a ház derűje vagyok. Megmondtam nekik őszintén, hogy többnyire azért nevetek, ha velük, vagy a pince többi lakójával beszélek, mert arra gondolok, milyen jó nekem, hogy nem kell ott lennem a pincében, és már ettől jó a kedvem. Csak S. asszonnyal nem tudok elég vidám lenni, mert az utálat kiül az arcomra, és ezzel minden elveszett.

1945. január 27. szombat

Nagyon jól aludtam és szép álmaim voltak, ahol apa és Te is megjelentetek. Ez is valami, hogy legalább álmunkban együtt lehetünk.

Állítólag már megkezdődött a felszabadító seregek nagy támadása. Ez igaz lehet, ugyanis olyan hatalmas tűzharc fejlődött ki, olyan erős dörgés és füttyülés égen és földön, amelyet eddig még nem éltünk meg. A repülők egyfolytában körbe-körbe repülnek, de nem bombáznak, inkább légi

harcnak látszik. A Messerschmittek is biztosan itt vannak, csak nem tudjuk, melyik oldalról. Az oroszok ugyanis olyan sokat zsákmányoltak Romániában, hogy nekik is elég sok van belőlük.

Két nyilas azt a hírt hozta, hogy az itteni nyilaskeresztes parancsnokság összeköttetést tudott létesíteni a nagytétényivel, és már az is német kézen van.

Este a német Peter megint itt volt és elmondta, a németeket a Sas-hegynél megint viaszorították, az itteni csapatnak két halottja van. Ezek itt már nagyon rosszul vannak ellátva, naponta egyszer csak „vízlevest” kapnak, amelyben legfeljebb egy-két szem bab vagy borsó úszkál, és hetven embernek 150 gramm kenyér. Tehát a súlyos sebesültek, akik sok vért vesztek, és az egészségesek, akik állandóan harcban állnak, éheznek. Nagyon kíváncsi vagyok, hogy a Várban székelő legfelsőbb parancsnokságnak is ilyen az ellátása?

Ezek itt mind nagyon rendes fiatalemberek, legtöbbször mérnök vagy hasonló, és a gyerekeket mindenekfölött szeretik. Ezzel szemben Hitlert és Göbbelst szívből gyűlölik. Az egyenruhát szintén. Hogy a bekerítés előtt is ilyen érzelmeik voltak-e, azt sajnos nem tudom, de a Wehrmacht valójában sosem volt olyan lelkes, és azt hiszem, az SS is csak bőrét mentendő harcolt, ameddig lehet. Mindenesetre nagyon rossz érzés lehet így ülni a katlanban, minden remény nélkül. Már ők sem hisznek a felszabadításban - nekik csak egy szabadulás létezik -, mert csak a saját nyomorúságukat látják, és gondolatban már minden reményüket feladták. Csaknem mindegyiknek van családja, soknak kicsi gyermeke otthon, akiket forrón szeretnek, és szeretnének viszontlátni. Már csak a békére áhítoznak és haza kíváncsoznak, vajon megérik-e?

1945. január 28. vasárnap

Éppen öt hete vagyunk a katlanban, és három hete ülünk a pincében. István néha jövőbelátót játszik, és időpontokat ad meg, amik eddig soha nem jöttek be. Ma éjjel az az ötlete támadt, hogy a bekerítés éppen negyven napig fog tartani. Hát igen, ha az „illetékes helyről” nem kapunk időpontot, akkor az ember maga állít fel magának.

Peter délben egészen lesújtva jelent meg és hozta a hírt, hogy a felmentő csapatok szintén katlanba kerültek. Ettől a hírtől mi sem lettünk vidámabbak, még ha nem is kívántuk a németeket ide, csak azt, hogy történjen végre valami. Így most megint nem tudjuk, meddig kell a pincében kuksolnunk, és várunk, míg egy bomba a fejünkre esik, mi mást tehetünk?

Alig tudtuk megvigasztalni, de egy jó ebéd, ami nem „vízlevesből” állt, felvidította egy kicsit. Vikin nagyon sokat nevettünk, mert egyáltalán nem ért németül, de szavainkat kitekeri magyar kifejezésekre, amiből remek dolgok sülnek ki. Később jött a „bazáros ember”, ahogy a játékokat osztogató katonát elneveztük, és hozott egy harmonikát, amin először István játszott, nagy sikerrel. A vidám dallamokra lassan összegyűltek a

többiek is, utoljára Fritz jött, aki mindig jókedvű, most is olyan vidám arccal jelent meg, mintha a nagy győzelmet jött volna bejelenteni. A többiek szintén eléggé leverték voltak a „katlanhírektől”, de ő átvette a zenei műsor irányítását, Viki nagyszerű vacsorát tálalt föl, lópörköltet, István megvendégelte őket némi alkohollal, így nemsokára remek hangulat kerekedett. Közben megtudtuk, hogy a „bazáros embert” Wernernek hívják. Ő nagyon rosszkedvű volt, úgy nézett ki, mint aki nem hisz abban, hogy ma is szerencséje lesz, és az arcvonalról épségben visszatér. Mindenesetre még egyszer visszajött, hozott egy doboz cigarettát, aztán sietett a frontra. Viszonzásképpen néhány darab süteményt akartam adni neki, de mire István a kis csomaggal utána szaladt, már túl volt árkon-bokron. Reméljük, nem esik baja.

Azt a fantasztikus hírt hallottuk, hogy a hatos villamost Pesten üzembe helyezték. Inkább apáról szeretnék már hallani valamit, remélem, már egészséges.

Jászoky apja azt mondta, a magyarok végre már fel akarják adni a várost. Ez persze titokban, a németek háta mögött történne, de ha már ő is tud erről, akkor azok is tisztában vannak szándékainkkal.

Egy motorkerékpáros járőr csapat azt kérdezte J.-től, milyen útvonalon érhetik el a Szent Imre herceg útját, anélkül, hogy oroszokba botlanának. Nagyon jellemző a mostani helyzetre, hogy a katonák civilektől érdeklődnek ilyesmiről. Azt mondta, hogy biztos útmutatást nem tud nekik adni, miután már hetek óta pincében ül, de amennyire tudja, a töltést még nem lépték át. Erről sem tudtak. A Vérmezőről jöttek, ahol már szintén oroszok vannak, még nem egészen ott, de már csak pár lépés választja el őket. Ezek már azt mondják, hogy őket is visszaszorították. De ki tudhat itt biztosat?

Az előbb jött Sch. úr, azzal a jó hírrel, hogy két napon belül kapunk vizet, már csinálják a vezetéket a Gellérttől. Ez valóban remek lenne, a cselédlányok már nagyon fáradtak a vízfordástól, és nem is veszélytelen foglalkozás. Sch. most elszaladt, de később vissza akar jönni, azt hiszem, azzal a reménnyel, hogy egy jó vacsorát kap.

Tegnap fogtunk egy feketeterítőt, szegénynek eltörött a szárnya, és nem tud repülni. Ma már vidáman ugrál, és Pistike nagyon tiszteli. Reméljük, meggyógyul, és akkor persze szabadon engedjük.

Délután azt mesélte a házmester, hogy a Nagykovácsi üzletház kiárúsítást tart és potom olcsón lehet egészen jó dolgokat kapni. Persze, Anna és Mariska mindjárt odamentek, azonban ez is csak hamis hír volt. De útközben észrevették, hogy egy rövidáruüzlet kirakata be van törve, és mivel nem akartak üres kézzel visszajönni, bemásztak, és szinte teljesen kirámolták. Még kétszer visszamentek, és gyapjúfonalat, függönyt, kézimunkát, gombot, csipkét, zsebkendőtartót, és Isten tudja, még mi mindent hoztak el. Bizony jó fogásuk volt. A cukrászdába is bemásztak, de ott nem találtak semmit. Mivel Anna tudta, hogy mindig papír vagy füzet után áhítozom, amire írhatok, az üzleti könyveket is elhozta, amibe elegendő

üres papírt találtam, sőt, egy füzet is volt közte, amit azonnal használatba vettem. A kézimunkaboltban egy főhadnagy véget vetett a szabadrablásnak, valószínűleg attól félt, hogy neki nem marad semmi. Biztosan elvitte a maradékot, most ez a divat.

A németeknek már 18.000 sebesültje van.

1945. január 29. hétfő

Ma nem volt nagyobb izgalom, olyan halotti csend van, hogy ez már csaknem ijesztő. Tegnap este éppen le akartam feküdni, amikor István örömmel közölte, hogy Werner visszajött. Én is örültem neki, és kimentem, hogy a süteményt odaadjam neki. Nagyon hálás volt és nagyon kimerült. A többiek autóval mentek, de ő lemaradt, ezért a fájós lábával gyalog küldték haza. Most legalább megnyugodtunk, nagyon sajnáltuk volna, ha történik vele valami. Éjfélig fűtöttem és keresztretjvényt fejtettem, aztán jól és mélyen aludtam.

Egyébként a nap tolvajlás jegyében telt, a lányok ugyanis visszamentek, ahonnan tegnap elkergették őket, és még több gobelint, cérnát, sőt, szőnyeget is hoztak. A legnagyobb fogás két varrógép volt, az egyiket Viki, a másikat Gizi hozta magával. Közben az Iván állandóan röpködött, de most a lányok kivételesen nem zavartatták magukat, pedig máskor Viktória már akkor is reszket, ha csak megpillant egy repülőgépet.

Tehát az oroszok ma - ahogy Gál Péter szakaszvezető nekünk elmondta - 100 méterre vannak a Vérmezőtől. Szerinte most már csak pár napba telhet, hogy a dolog végére érjünk, mert tovább nem tudunk kitartani. Már nekik sincs lőszerük, és ők sem gondolnak a felmentő csapatokra. Oh, hányszor gondoltuk, hogy már csak néhány napról van szó, mert már nem bírjuk ki tovább.

Az Iván ma egész nap újra a Gellért-hegyet, jobban mondva a Citadellát bombázta.

Egy új sebesült ismerősünk - Waldemar - nagyon lesújtó dolgokat mesélt a Gellért-alagútról. Orvosi kezelésen volt odaát és találkozott ismerősökkel, akik már 34 napja a pincében vannak, egyetlen egyszer sem voltak friss levegőn, és valóban éheznek. Naponta egy híg levest kapnak, azon kívül semmit. Egy házaspár, akik a közelben laknak, szó szerint mindenét elvesztette, három kis táskában van minden vagyonuk. Egy német asszony 8. hónapja állandóan léghuzatban fekszik, és senkinek sincs ennivalója. Már annyit hallottam erről az alagútról, hogy elhatároztam, átmegeyek és megnézem, hogy valójában mi is van ott.

Hát, valójában sokkal rosszabb volt, mint ahogy az elbeszélések alapján elképzeltem. Ezt nem lehet szavakkal elmondani, ezt látni kell és beszívni azt a levegőt. Ez a pince tulajdonképpen egy hosszú folyosó, és két oldalán állnak az ágyak. Az ágyak között olyan kevés hely van, hogy egy ember alig fér el. De a sebesülteket és a halottakat is ott viszik el, a vizes és szennyvizes vödrökről nem is beszélve, melyek tartalma hol az

egyik, hol a másik ágyra loccsan ki. Világítás persze nincs, csak a víz-hordók gyertyája hoz időnként némi fényt. A gyenge és erősen lengedező gyertyaláng fényében sovány, szinte szürke arcokat láttam, beesett szemekkel, némelyik már olyan, mint egy hulla, kétségbeesetten meredtek ránk, vagy szinte érzéketlenül és utálkozva még kisebbre húzzák össze magukat, ha egy vödör mellettük lebeg el. Mi, a mi „keleti stílusú szobánkban” valóban nem tudjuk, hogy ezek az emberek itt mit szenvednek, sőt, a pincénkben lakó elégedetlenkedők is tehetnének ide egy sétát, amikor azt hiszik, hogy nem bírják ki tovább.

Waldemar 31 éves és hat éve nős, de összesen egy évet sem volt együtt a feleségével, ha az együtt töltött időket összeadja. A kisfia egy éves, és nagyon stramm kis kölyök. Nagyon jól elbeszélgettünk, miután a Wehrmacht-híreket megbeszéltük, azaz, hogy mennyit lehet belőlük elhinni. Biztosan nem egy nagy százalék.

Délután megint jött egy tartalékos hadnagy nyilas karszalaggal, és felszólította Jászokyt, hogy a férfiakat 6 órakor ismét vezesse a párt-házhoz, hogy eltakarítsák a Szent Imre herceg útján a törmeléket, mert zavarja a forgalmat. Minden férfi pontosan fel volt nála írva, de Jászoky addig beszélt neki, hogy az egyik beteg, a másiknak kicsi gyereke van, míg kiegyeztek háromban. A házmester jelentkezett a fiával együtt azonnal, harmadiknak Károly ment velük. Kicsit meg volt sértődve, hogy nem István ment, és nem akarta belátni, hogy neki végül is családja van, szemben vele, aki egyedülálló. El is mentek, de egy óra múlva meglógtak és hazajöttek. Remélhetőleg nem lesznek kellemetlen következményei. A hadnagy két listát is itt hagyott, amire a 16 és 60 év közötti férfiakat kell felírni, azzal a megjegyzéssel, hogy volt-e katona, vagy sem. Ez nem nagyon tetszik nekünk, de majd csak lesz valahogy. Azt mondja, a felmentő csapatok már három oldalról közelednek. Ezen a hülyeségen már mindenki nevet.

A németek vacsora után eljöttek a Donausender híreit meghallgatni. Magyarországról csak annyit mondtak, hogy Budapestről nyugatra súlyos, védekező harcok folynak. A katonák holnapra, 30-ára a Führertől meglepetést várnak, mert a hatalomátvétel évfordulója van, és olyankor állítólag kellemes meglepetéssel szokott szolgálni. Csak nehogy kellemetlen meglepetésben legyen részük!

1945. január 30. kedd

Elrontottam a gyomromat, és ezért meglehetősen nyugtalan éjszakám volt, úgy sétáltam a sötét folyosón, mint egy holdkóros.

Különben nyugodt éjszakánk volt, csak a Junkersek sétáltak szorgalmasabban nálam. Délelőtt fél tízkor erős tűzérségi támadás kezdődött részünkről, mire az Iván hamarosan megjelent. Régen nem kaptunk ilyen erős bombatámadást, mint ma, sajnos, az oroszok Iljusin gépekkel is jöttek, amelyeknek az a nagy hibájuk, hogy nagy bombákat is képesek magukkal

hozni. Most már csak mi vagyunk itt célpontnak, mivel éjszaka a Margit körutat is föladták.

Werner teljesen le van törve, beteg is minden irányban, de Waldemar különösen vidám, és azt mondja, 4-5 napon belül fel lesznek szabadítva. Állítólag az oroszok hangosbeszélője azt mondta:

„Ti mocskos kutyák, nagyon jól tudjuk, hogy 3 napon belül fel lesztek szabadítva, de erre a három napra örökké emlékeznetek kell!”

Ebben a szép szövegben csak az tűnik fel nekem, hogy „mocskos kutyák” (Schweinehunde) kifejezés tipikusan német.

Tehát ezek szerint nekünk sem szabad ezeket a napokat hamar elfelejtenünk.

Amikor az előbb az utolsó mondatot leírtam, még nem gondoltam, hogy mennyire igazam lesz. Úgy látszik, a próféta beszélt belőlem, ezt a napot biztosan nem fogjuk elfelejteni. Ugyanis pár perce bombakárosultak vagyunk. Éppen a konyhában ültem, a folyosóajtó mellett, szemben az ablakkal és pulóvert kötöttem. Hirtelen egy hatalmas robbanás rengette meg az egész házat, szemem-szám tele lett porral, az ölembe üvegcserepek hullottak, és végül az ajtó is rám esett. Amikor végre kitöröltem a szememből a port, az udvarra szaladtam, hogy megnézzem, mi is történt tulajdonképpen. Először is azt láttam, hogy Jászokyék verandája összedőlt, másodsor, Barlayék lakásából hiányzik egy fal, és a mienk - ami a kettő között van - szintén nem úszta meg károk nélkül. A szomszéd villa végül is teljesen tönkrement. A mi házunk erről az oldalról úgy nézett ki, mintha leborotvtáltak volna, a vakolat mindenütt lejött, a téglák csupaszon állnak.

Kívülről igazán nem látszott, hogy a lakásunk tökéletesen tönkrement, ezt csak akkor láttam meg, amikor fölérkeztünk. Hát, itt nem fogunk egyhamar lakni, nincsenek falak, se ajtók, se ablakok, bútorok! Egyszer volt, hol nem volt... Talán egy fogpiszkálógyárat fogok alapítani, hogy felhasználhassuk a romokat. A ruhák és a fehérnemű nagyjából megmaradt, de borzasztó piszkos minden. A szalonban a falak eltűntek, de a csillár teljes épségben lóg a helyén, sőt, az égők is sértetlenek. Azt hiszem, még ráakadunk néhány ilyen különös dologra, ha vesszük a fáradtságot és eltakarítjuk a romokat. Egyelőre maradjon minden így, a ruhák, amikre most nincs szükségünk, maradjanak ott, ahol vannak, ott nagyobb biztonságban vannak, mint a pincében. Így senkinek sincs kedve lopni, nagyon nehéz és piszkos munka lenne.

Hát, nem akarom azt mondani, hogy nem furcsa érzés így elveszíteni a lakásunkat, ahol szinte egész eddigi életemet leéltem, de azt hiszem, az a fő, hogy életben vagyunk. Egy új otthont még össze lehet hozni, de ha meghaltunk volna?... Egy új életet nem tudtunk volna magunknak teremteni. Istvánka az egészről nem igen vett tudomást, nyugodtan játszik a kisszobában, és minden nehézség nélkül megivott egy fél liter kakaót.

Legfeljebb azt mondja: – „Hagyjál engem repülő”, vagy – „Menj el Iván”, ha már nagyon unja a dolgot.

Amikor lejöttünk, a németekkel találkoztunk, akik aggódva kérdezték, mi is történt valójában. Nevetnem kellett, amikor megláttam őket, és meghívtam őket egy nyári ünnepségre, hiszen a lakásunk ennek megfelelően szellős. Werner meglepődött a viselkedésem, és elismerően azt mondta:

– A fiatalasszony még most sem vesztette el humorát! – és ő is egész vidám lett, amit korábban még nem mondhattunk el róla.

Igazán meg kell köszönnöm a Jóistennek, hogy ilyen erős idegekkel áldott meg, még szívdobogást sem kaptam.

Mostani rezidenciánkon a következő eredményre jutottunk. A konyhában is minden ajtó és ablak ki- és beesett, a nagy résen tégladarabok és üvegcserepek ömlöttek be. Szerencsém volt, hogy az egyik ajtó rám esett, mert az sok törmeléktől megóvott. Gizi a „biztos sarokba” húzódott, így természetesen egy üvegszilánkot kapott a fejébe.

A bunkerben szétrepült a kis kályha, de a szoba különben egészben maradt.

De mindig akad szerencse a szerencsétlenségben, most is így történt. Eddig ugyanis szinte naponta mentünk fel a fürdőszobába, ahol befűtöttünk és beszélgettünk, vagy elővettünk egy jó könyvet. Ott nincs olyan sötét, és főleg nem az a társaság van, amit itt élvezhetünk. Ma is fel akartam menni, de kicsit lusta voltam, és úgy gondoltam, hogy később majd erőt veszek magamon. Amikor most megnéztem a fürdőszobát, eszembe jutott ez és megállapítottam, hogy most kevéssé elegánsan feketnék ott, miközben a lelkem már az örök vadászmezőkön sétálna. Ez a gondolat némileg kellemetlen volt, de aztán azt mondtam magamnak, inkább örüljek, hogy itt állok, és nem ott fekszem, és meg is fogadtam a tanácsomat. Ugyanis megvan az a jó tulajdonságom, hogy jó tanácsokat adok magamnak, amiket engedelmesen el is fogadok.

Minden esetre hű szeretnék maradni a vezérelvemhez: „bár minden velem történik meg, de nem kell mindennek bennem is megtörténnie”.

1945. február 1. csütörtök

Tegnap délután kedves vendéget kaptunk, Méhes Lajos rohamtüzér zászlóst, István volt osztálytársát. Estig itt maradt nálunk, és nagyon érdekes, de lehangoló dolgokat mesélt, amiről megpróbálok rövid összefoglalást adni, hogy képet alkothass arról, milyen jól állunk.

Miután egységének egyetlen ágyúja sincs már, rohamtüzér beosztásukat felfüggesztették, és gyalogosként küldték őket harcba. Ehhez kilencüknek volt két puskája, egy pisztolya és kilenc kézigránátja. Összesen. Elképzelheted, milyen ezeknek az embereknek a harci kedve, akik ezzel a tökéletes felszereléssel mehetnek a halálba. Eddig a Várban voltak, de miután minden járművük megsemmisült a bombázásban, bunkerjük pedig

rájuk omlott, inkább erre a környékre jöttek. Természetesen nagyon sok magyar és német egység is lejött, emiatt nekünk is voltak kellemtelenségeink. Egy magyar katona jött a házukba azzal a hírrel, hogy ők itt fognak lakni, sok tiszt és hozzá a legénység, adjunk nekik szállást. Így Jászoky saját volt lakásába kísérte őt, ami nem sokkal jobban néz ki, mint a mienk, de a beszélgetésben megemlítette, hogy van itt egy zsidó lakás is, jó állapotban, ahova németeket szállásoltak be. Ez persze nem tetszett neki, a jó barátság a két társaság között már olyan, hogy legszívesebben megfojtanak egymást. Miután Jászoky jobb lakást nem tudott - és akart - adni, a katona megfenyegette, hogy a főhadnaggyal jön vissza, és minket majd kikergetnek a pincéből, és ők fognak ott lakni. Ez persze nem történt meg, de az ötlet nagyon kedves, ugye? A németek még szemtelenebbek, mindenütt rabolnak és fosztogatnak, igazán szerencsénk van a mieinkkel, ők inkább hoznak valamit, semmint, hogy bármit is elvegyenek. A nyilasok is megint igen nagy urak, igazán nem fogom őket sajnálni, ha a háború nem úgy végződik, ahogy szeretnék.

A nyilasok ma már minden lakást átvizsgáltak a Horthy úton, és majdnem minden élelmiszert elvittek, egészen kis adagot hátrahagyva. Hát kinek van még annyi, amiből még el lehetne venni. Harminckilenc napja vagyunk körbezárva, és semmi utánpótlás nem érkezett sehonnan. Itt még nem voltak, attól félek, hogy megmondanám a véleményemet a „hatalomátvételiükről”. Mindenesetre ez nem lenne életbiztosítás, mert gyorsan előrántják a pisztolyukat.

Ma egy örömhírt is kaptunk, aminek értelmében délután négyig kapunk ultimátumot és végre Budát is fel fogjuk adni. Állítólag a németek is meggondolták magukat, mivel nagyon nagyok a veszteségeik. Már igazán nem tudok ilyesmiben hinni és remélni, végül mindig kiderül, hogy az egész egy humbug. De a nagy csend mégis valami hasonlóra enged követhettni.

Gál Péter tegnap megint leküldte a szakaszvezetőjét, aki révén ma estére bejelentette jövetelét. A valódi ok tulajdonképpen az volt, hogy élelmiszert kérjen a nővérének, aki két kicsi gyermekével éhezik. Természetesen egy hatalmas csomagot állítottunk össze és írtam mellé egy levelet, hogy ameddig nekünk van, mindig szívesen adunk. A katona elmondta, hogy ők is nagyon rosszul állnak az élelmezést tekintve, naponta egy levest kapnak, és némi kenyeret. Ezt szívesen megismételnék, de nincs szívük a sebesült németek előtt elenni az ennivalót.

Werner azt mondja, a németek átmentek Pestre, hogy tárgyaljanak az oroszokkal, de nem fűz ehhez nagy reményeket. Az a véleménye, amelyik német megadja magát, sosem látja viszont a hazáját, mert ha néhány év után hazajön a fogságból, akkor agyonlövik. Látszólag nem gondol arra, ha a háborút elvesztik, Hitlernek sincs nagy jövője Németországban.

Délelőtt nagyon sok autót hoztak az utcánkba és óriási torlaszt építettek. A legnagyobb és legerősebb rész, amely az alapot képezte, egy rossz autó volt, amihez néhány deszkát támasztottak, aztán a művet egy

nagy kátránypapírral letakarták, és ezzel készen lett az alkotás. Legszívesebben egy táblát akasztottam volna rá, hogy „Köhögni és tüsszenteni ötven méteres körzetben szigorúan tilos!”. Ez az építmény egy színpadon is nevetségesen hatna. Amikor a németek meghallották lesújtó véleményünket művükről, sértődötten azt mondták, ez csak arra szolgál, hogy ne lássanak be az utcába. Hát, ez egészen nevetséges, mert:

1. Az oroszok nem nézhetnek be az utcába, mert még messze vannak.
2. Egyébként a repülőről néznek le, és azon ez nem segít.
3. Az utca hegynek megy, így a felső részt úgylátják.

Azt hiszem, csak egy kicsit játszani akarnak, mint a gyerekek, akik folyton építenek valamit.

Most megint abban a hangulatban vagyunk, hogy epedve várjuk az oroszokat, csak legyen már nyugalom. Lassan teljesen belefáradunk az állandó életveszélybe és bizonytalanságba. Olyan jó volt ez a kétnapi csend, ezt csak az érti meg, aki ilyesmiben részt vett. Aki meg akarja érteni, annak át kell élnie azt a hangulatot, hogy egyik nap az oroszokat várjuk, másnap talán a németeket, át kell élnie a nagy vágyódást végre valami biztosra, a pinceéletra, az örökös bombázást, ami ellen ez a rossz óvóhely, ami tulajdonképpen alagsor, egyáltalán nem véd meg, mindezt át kell élnie. Most megint félünk egy újabb légitámadástól, az utcák, mint a mienk is, tele vannak német járművekkel, így biztosan megint megszórnak bennünket. És ha ez az oldal megint kap egyet, utána csak a hulláinkat vonszolhatnák el. Nagyon bosszantó lenne, hogyha eddig ép bőrrel megúsztuk, most kellene fűbe harapunk. De azt hiszem, továbbra is szerencsénk lesz, mert „csalánba nem üt a mennykő”.

A közös óvóhelyen nem telik el nap nagyobb botrány nélkül. Az ok mindig Rohoncynétól ered, akit senki ki nem állhat. A rokonszenv természetesen kölcsönös, mindig panaszodik a hidegre, közben pedig egy halványkék rövid ujjú hálóköntösben megy aludni. Nagymama meséli, hogy mindig figyelmet fordít arra, hogy csinosan feküdjön ágyba. Hát igen, ha mindenki télikabátban és vastag takarók alatt fekszik, akkor ugye furcsa, hogy senki más sem fázik. Mindenesetre, ha valakinek hatvan éves korában olyan kívánalmak vannak, hogy egy halványkék valamiben térjen nyugovóra a pincében - ahol senki sem látja -, és még meztelen karjait is mutogatja, az fagyjon meg. És az örökös hajcsavarok!

Mikesné sem sokkal kedveltebb, ő a főzésnél mutatja be jeleneteit. Naponta meg akarja főzni a maga három fogását, ami kissé nehéz, ha hat családnak van egy tűzhelye. Egyáltalán nincs tekintettel a többiekre, akik így még az egytálételüket sem tudják megfőzni. Kalácsot is süt szinte naponta, nem panaszkozhatnak az éhezésre!

A listáról a Pogány görlöket sem hagyhatom le. Míg a többiek állandóan veszekszenek, ők mindig szolgálatkészek és szeretetre méltóak. Azt kell mondanom, hogy túl kedvesek. A negyven évükkel fiatalosak, kicsit kacér-

nak és főleg viccesnek szeretnének tűnni. Természetesen nem nekem, a férjem örvend náluk közszeretnek. Ha egy új hímnemű lény tűnik fel a pincében, rövidesen nekik is ott kell lenniük, és minden erővel hódítani akarnak. Ez olyan nevetséges, hogy már szomorú, és amikor látja őket az ember ezeknél a rohamoknál, mennyire ápolatlanul szaladgálnak, ezt mindennek, csak ízlésesnek nem lehet nevezni. Csak estefelé mosakszanak, és addig mindig azzal kérnek elnézést, hogy azért néznek ki így, mivel a tisztálkodás még előttük van. Hát utána sem láttunk előnyös változást, de legalább tudtunk róla. A fogak és a körmök állandóan egyformán piszkosak. Ehhez jön még a ruházatuk, ami megadja a kegyelemdőfést.

A fejükön egy rossz kendő, de nem, mint a parasztasszonyoknak, hanem fent megkötve és jól a homlokukba húzva. Az ápolatlan szürke hajuk itt-ott kilóg belőle és ragad a zsírtól. A nyakuk körül sál, de nem mindig. A színe változó. Aztán következik legalább három pulóver, és valahol mindig látszik az alatta lévő színe. Legfelül van ugyanis a legrövidebb, és legalul a leghosszabb. Így mindegyik pár centiméterrel kilóg a nyaknál, az ujjnál vagy a szoknyánál. Ha a színek legalább némileg összhangban lennének, de erről szó sincs. A szoknya az ötödik színben pompázik és nem egészen előnyösen szűk, kb. húsz évvel ezelőtti divat szerinti. Ehhez jön még a vastag meleg harisnya, ami mellett a legszebb harmonika is szégyenkezve elbújhat. A nem egészen kicsi lábukon hosszú hegyes cipő csattal, tehát ez sem a legújabb divat szerint. És ezzel a külsővel akarják szegény Istvánt és a többi férfit meghódítani. Mint a méhek, duruzsolják körül, minden második szavuk „István ezt, István így” és mindig azt mondják, a jobb profilja egy elhalt vőlegényükre emlékeztet – állítólag ilyenek is voltak – és akkor megcsodálják őt erről az oldalról. Hát valami magyarázattal mindig kell szolgálni! Szegény István néha egészen kétségbeesetten nyel egyet, aligha nem legszívesebben a nyakuknál megfogná és megrázná őket, hogy térjenek magukhoz. Amikor eltűntek az udvarról, az egész társaságtól hangos „Viszontlátással” búcsúztak, de még egyszer visszatértek és csábos mosollyal azt mondták:

– „Agyó, István!” – Szegény kimerülten zuhant egy közelben álló székbe.

Persze, a ruházatkodáson nem volna szabad gúnyolódni, világos, hogy mindenki a legrosszabb holmiját veszi fel, mert ott lent minden tönkremegy. De a viselkedés!

Hát, ahogy látom, ma megint csípős a nyelvem, így inkább befejezem az írást azzal a reménnyel, hogy holnap itt kitör a béke, és vasárnap apával a Gundelnél fogunk vacsorázni a Városligetben. Ma mesélték, hogy ez a vendéglő kinyitott, és nagyon sokan látogatják. Én inkább azt hiszem, hogy ott legfeljebb egy népkonyha nyílt.

Állítólag a németek is azért vannak a feladás mellett, mert az oroszok szabad elvonulást ígérnek a sebesülteknek.

1945. február 2. péntek

Erős belövésekre és sűrű ködre ébredtünk, amiből szorgos fejszámolás után arra a meggyőződésre jutottunk, hogy békéről szó sincs, de az Iván nem fog ma gyötörni minket. Így a nap eddig kellemes békében telt el, éppen megjött Gál Péter, nagyon kíváncsi vagyok, mit fog mesélni. De először erőre kell kapnia, ezért egy jó ebédet készítettünk neki.

Tegnap este még jól szórakoztunk a katonákkal, ugyanis megint hallgattuk a Donausendert, és nevetőgörcsöket kaptunk. A hadijelentésben azt közölték velünk, hogy a felszabadító seregek már 96 kilométerre vannak keletre a Velencei tónál. Így megállapítottuk, hogy úgy látszik, nem vettek minket észre, és elszaladtak mellettünk, vagy először Moszkvát akarják elfoglalni és majd a visszaúton minket felszabadítani. Ilyen ötletektől nagyon jó kedvünk lett, ami a kávénak és a krumplifánknak is köszönhető volt, amit kaptak. Ja, tele gyomorral a katlan sem néz ki olyan rossznak. Nagyon hálásak voltak, és azt mondták, hogy valódi békebeli hangulatban érezték magukat. A meleg szobában vagy konyhában, fehér asztal mellett valóban egész kellemes. Szegények, odaát a pincében nem is tudják, milyen kellemesen lehet most is élni. Bár azt hiszem, mi odaát is olyan kényelmesen élnénk, amennyire csak lehet, nekik sem kellene olyan állapotban lenniük. Csak az életkedvét és humorát ne veszítse el az ember!

Sch. volt itt délben, fél éjszakát ásnia kellett, az irhabundája egészen át volt ázva. Megint utópisztikus ötleteiről beszélt, törökországi terveiről, ott öntödét alapítani stb.

Pistike most velem alszik, és napról napra kedvesebb lesz. Ha felébred, felül, megrázza a vállamat és röviden és velősen közli:

- Mami, teát. - Ha nem nyitom ki rögtön a szememet, gondterhelten megrázza a fejét:

- Ej, ej.

Ha álmos, azt állítja, fájnak a szemei. Vajon később emlékszik-e majd ezekre az időkre? Nem hiszem, csak az idegei ne érezzék meg a megrázkódtatásokat.

Péter letargikus hangulatban volt, és attól félt, hogy az oroszok ezt a hatalmas katlant ketté akarják vágni a Sas-hegy és a Gellért-hegy között. Ez neki azért lenne kellemetlen, mert a Sas-hegyről nagyon jól lehetne őket löni. A Radeczky-kaszárnyát minden ellenállás nélkül feladták, a bátor katonák alsóruhában ugráltak ki az ablakon.

Tárgyalásokról szó sincs, ezzel szemben néhány orosz, akik a Duna jegén átjöttek, fogságba ejtettek. Egy hadnagy kihallgatásánál Péter is jelen volt. Az orosz nagyon elegáns és ápoltságos volt, s a kihallgatásánál egy propagandabeszédet tartott, hogy miért harcolunk ellenük, ha a németek az ellenségeink, és ők a barátaink stb. Nagyon udvariasan azt az ajánlatot tette, hogy ők felszabadítanak bennünket, és hogy megmutassák, milyen élet vár majd itt ránk, két magyar tiszt egy orosz katona kíséretében menjen át, ott két napig jól nézzen körül, aztán jöjjenek vissza és mesél-

jék el a tapasztalataikat. Ő pedig, addig túszként itt marad. Péter persze azonnal jelentkezett, ez neki való dolog lett volna, de a parancsnoka ezt nem engedélyezte. Ő ennek megfelelően dühös volt. Az orosz csak azt kérte, hogy ne az SS-nek adják át őt, de végül mégis egy német tiszt vezette el.

Megint halálos csend van, fogalmunk sincs, hogy ez mit jelent. Jókora köd is van, így nem kell félnünk az Ivántól, hiszen most már csak mi lehetnénk a célpont és a Vár. Állítólag a civil lakosság onnan már leköltözött.

Ma magyar katonák jöttek ide és Jászoky lakásában laknak, de a tisztek a kazánházban - ahol eddig németek voltak - akarnak berendezkedni. Az egyik százados fiatal feleségét és egészen kis csecsemőjét is magával hozta, igazán nem irigylésre méltó, amit eddig ki kellett állniuk. Nagyon rendes emberek, a legénység is udvarias és szolgálatkész.

Egy másik csoport is érkezett, azt hittük, hogy bolondok, de csak egyszerű vasutasok voltak, akiknek a háború az agyára ment. Azt mesélték ugyanis, hogy ők itt rekedtek Budán, de szeretnének végre Magyaróvárra utazni, nem tudnánk-e az utat megmutatni. Ez a község egészen a nyugati határnál fekszik, és azt mondtuk, ha lenne most oda egy biztos út, az a németeket nagyon érdekelné. De talán menjenek el az állomásra, ott biztosan kapnak felvilágosítást, talán kapnak különvonatot étkező- és hálókocsival. Mélyen meg voltak sértve, de amilyen a kérdés, olyan a felelet.

Lajos is megint meglátogatott minket, már egészen közel laknak, és megint tüzérként lesznek bevetve. Összlétszámuk most már csak hat, ezzel szemben több kézigránátot kaptak. Ez is valami. Azt mesélik egészen komolyan, de ezt az év viccének tartom, hogy az oroszok azért váratnak olyan sokáig magukra, mert élelmiszert gyűjtenek, amit rögtön ki akarnak osztani.

Azt hallottuk, hogy Pesten népkonyhák működnek és mindenkinek elvették az élelmiszereit. Különböző normális élet van, a villamosok is járnak. Nehéz elhinni.

Délután Jászoky gépírója voltam, két listát kellett összeállítanunk, az egyiket a 15 éven aluli gyerekeket, a terhes- és szoptatóanyákat kellett feltüntetni, mert ők több kenyeret kapnak. A másik íven a férfiakat kellett összeírni, természetesen a nyilaskeresztes részére, munkára. Tehát, gyönyörű írásokat csináltunk, teljesen hivatalosat, a kenyeres listára még egy pecsétet is tettünk. (Mi már otthon sütjük a kenyeret.) Ezeknek kellene az ilyen dolgok, mert minél több adat és jelzés, aláírás és pecsét van rajta, annál jobb. Segítségemet egy túlzottan udvarias kézcsókkal köszönte meg, nem győztem utána sikálni a kezemet.

Nagy volt az izgalom, mikor egy gyorsfutár jelentkezett és zihálva jelentette, hogy fél 4-kor a 11. számú házban egy ötszáz kilós bombát fognak felrobbantani, és mindenki bújjon el a legmélyebb bunkerben. Kicsit kételkedtünk ugyan benne, az oroszok ilyen nehéz bombát még nem

hoztak erre a környékre, de türelmesen vártunk. Részünkről elbújáról természetesen nem volt szó. A kapuban álltunk és vártuk a legújabb híreket és néztük a rémült embereket, akik a nevezett házból a mi pincénkbe jöttek. Közben szegény bomba titokzatos módon lefogyott, először 470, később 220 kilós lett, az idő is eltolódott $\frac{3}{4}$ -re. Végül az idő stimmel, de a bomba legfeljebb 50 kiló lehetett, alig hallottuk a durranást. Ezután a menekültek megint előjöttek és rémült arccal dugták ki az orrukat a kapun és alig mertek hazamenni. Biztosan azt hitték, hogy a házuk romokban hever.

A Gellért-pincében egy fél liter tokajit 200 pengőért adtunk el, mindannyian nagyon fel vagyunk háborodva. Biztosan R. százados áll a dolog mögött. Valószínűleg már tegnap este nekilátott a bornak, mert éjjel két órakor megjelent nálunk, és feltétlenül szükségesnek tartotta közölni velünk, hogy nem bírja ki tovább. Természetesen a háborút. Nagyon örültünk, hogy ebben az időben ilyen kedves vendéget fogadhatunk, röviden megmondtam neki a véleményemet:

- Tehát, ha ön nem bírja ki tovább, úgy sürgősen akassza fel magát, ezzel mindenkinek csak szívességet tenne, szívesen adok hozzá kötelet és egy jó nagy szöveget.

Annyira részeg volt, hogy még csak meg sem sértődött.

1945. február 4. vasárnap

Láthatóan ma sem fogunk apával vacsorázni, mert az oroszok egyelőre még nincsenek itt. De megint nehéz napunk van, a nap süt, igazi tavaszi idő van. Az Iván természetesen már kora reggel megérkezett, jól kipihenve, a tétlen napot nyilván be akarja hozni, nagyon szorgalmasan dolgozik. Én szerencsére - hála Istennek - megint nem vagyok ideges, bár, amikor a csendes napokon az újra várható bombázásra gondoltam, kicsit féltem. De, amikor az első bomba lehullott, megint olyan nyugodt voltam, mint annak előtte, amikor lakásunk kapott bombatalálatot. Megint nagyon közélről kapjuk őket, itt lenn a konyhában megint kirepült az ajtó, ablak, nem is egyszer. Nagyon kíváncsi vagyok, meddig fog ez tartani, de a lakosságnak már nagyon elege van.

Itt az emberek mint a denevérek ülnek egymás mellett, bár azok a kedves állatkák a lábuknál fogva csüngenek lefelé, ez az időseknek némileg megerőltető lenne. Egy kis gyertya vagy más fény ég középen és semmit nem lehet látni a helyiségben. Óriási árnyak lebegnek körbe és sápadt arcok merednek maguk elé. A doktorkisasszony szorgalmasan tanul oroszul, a Papp görlok a fény mellett kézimunkáznak, a társaság messze hátul ül szétszóródva, ahol szinte teljesen sötét van. Néha valaki felsóhajt - nekem olyan, mintha léghuzat támadt volna - és a gyenge láng kialszik. Csak néhány percig voltam ott bent, de sürgősen elmenekültem és mélyet lélegeztem a friss levegőn. Egy kripta kellemes és otthonos valami ehhez a pincéhez képest, és az az érzésem, a tetemek is kellemesebb társaságot képeznek.

Megint jó ebédünk volt, két kiéhezett vendéggel, és én is jó étvágygal ettem. Azt kell mondanom, hogy sajnós, mert már olyan kövér vagyok, hogy a ruháim botránnyosan feszülnek rajtam, és a kabátomat nem tudom levenni, ha egy idegen van jelen. De sehol sincs annyira meleg, hogy ez feltűnjön.

Ma enyhe idő van, olvad, minden csöpög és úszik, olyan szívesen tennék egy nagy sétát a meleg napsütésben. Ja, egy sétarepülés sem lenne rossz.

Pistike összeressen a nagy robbanásoknál, és kis kezével csapkodva azt mondja:

- Hagyjál engem, csúnya repülő!

Mit gondolhat vajon egy ilyen kis gyerek a mostani eseményekről?

Tegnap nagyon jól szórakoztunk Jászokyn. Ő úgy érzi, hogy kiválóan beszél németül, de a kiejtése nem éppen irodalmi német, inkább bugaci. Amikor a felrobbantandó bombáról hozták a hírt, a német katonákkal is közölni akarta, ezért amikor Wernerrel találkozott, lakonikus rövidséggel így szólt:

- Bomb spreng.

Szegény katona kicsit furcsán nézett rá, és az egyik bajtársához fordult, aki szintén éppen akkor ért oda, hogy ő talán többet értett ebből. De ő is csak némán csodálkozott, mikor Jászoky már kicsit ingerülten megismételte. Ekkor aggódva fejüket csóválták és továbbálltak. Jászoky meghökkenően állt és nagyon csodálkozott, hogy miért nem értik.

Sajnos most már nem halljuk a Wehrmacht meseóráit, úgy látszik, a rádió is elunta, mert már az sem akar egy szót sem kiadni magából. Így nem tehetünk mást, mint nyugodtan - vagy nyugtalanul - ülni a hátsónkon és kivárunk. De közben nagyon büszkék vagyunk, mert Sztálingrád csak huszonkét napig volt körülzárva, míg a XI. kerület már negyvenkét katlannapot élt meg. Mindenesetre az lenne a legviccesebb, ha Berlin előbb esne el, mint mi, az újságban már napokkal ezelőtt az állt, hogy az oroszok már csak nyolcvan kilométerre vannak, a német fővárostól, az itteni németek pedig harmincről tudtak. Hát kellett ez Adolfnak?

Az idő nagyon gyorsan szalad, mindig szombaton ébrednek arra, hogy megint eltelt egy hét. A Junkersek sem jönnek már három napja, azt hiszem, a Vérmező már elesett.

Nagy izgalom volt a házban, mert Grünbaum teljesen kifulladásra rohant le, és jelentette, hogy német és magyar katonák Pogányék kamrájából látják el magukat élelmiszerrel. Ennek a következménye az volt, hogy a németek kihallgatásra mentek a parancsnokhoz, és háromnapos elzárást kaptak, a magyar katonák pedig nyugodtan továbbálltak.

Délután Lajos volt itt, most még közelebb laknak a legnagyobb kényelemben, ugyanis villanyuk van. Van ugyanis egy generátoruk, amivel mindenhol tudnak áramot fejleszteni. Elmesélte, milyen pompás kristálycsillárt találtak a lakásban, és én már egészen sárga voltam az irigy-

ségtől. Valóság az, hogy nekünk is volt pár hete ilyenünk? Már el sem tudjuk képzelni. A parancsnokuk - egy százados - azonban egy borzasztó ember, egy szadista, aki a nagy bombázásnál az embereit pofonokkal és rúgásokkal küldte az utcára, miközben ordítva gyávának nevezte őket.

Az oroszokról a következő híreket hallottuk: a francia rádió állítólag azt mondta, hogy a vörösök öt kilométerre vannak Frankfurttól, így Berlint is körülzárás fenyegeti. Hát akkor már szívesebben ülök ebben a katlanban.

Reggel nagy riadalom volt, Viki egy tetűt talált az ágyban. Tegnap ugyanis a magyarok látogatásra jöttek, miközben a sapkájukat is elfelejtették levenni, és estig ott ültek. Peter és Waldemar is velük volt, de ők mindig olyan szépek és frissen mosdottak, és különben is már előbb is hoztak volna ilyen „partizánokat”. Viki dühkitöréseket kapott, és megtiltotta úgy a magyar, mint a német katonáknak, hogy lejjöjjenek. Egyelőre tényleg nem jönnek, de az előbb hozott Werner három galambot, hogy Viki készítse el nekik. Azt természetesen itt fogják elfogyasztani, így a tetvek ellen hozott védelmi intézkedések máris hatályukat veszítették.

1945. február 6. kedd

Tegnap este a németek a galambpecsenyőjüket jó étvággal elfogyasztották, és még sokáig beszélgettek a személyzettel. Mi korán aludni mentünk. Ma reggel Péter éppúgy megjelent, mint a tetűbotrány előtt, csak éppen szegény Waldemar vette a szívére a kitiltást, pedig ő a legrokonszenvesebb és a legápoltabb. István le akarja hívni, ha összetalálkoznak, valóban nagyon kellemes vele beszélgetni. Szegény annyira elkeseredett, amióta Breslau elesett és semmi hírt nem kap fiatal feleségéről és kislányáról. Igazán nincs ragyogó kilátása a jövőt illetően.

Délben megjelent Sch., éppen ebédeltünk, de semmiképpen nem akarta meghívásunkat elfogadni. De a végén nem tudott ellenállni, és farkasétvággal bekebelezett egy hatalmas adagot. Nagyon örültünk, amikor láttuk, hogy sokkal jobban érzi magát, hiszen teljesen ki van éhezve. Ebéd közben elkezdett folyni a víz, amihez forrón gratuláltunk, hiszen ő csinált mindent. A nyilasoktól díjazásképpen kapott 1 kiló borsót és 150 gramm cukrot. Ezek igazán nagyvonalú emberek! Örömünk sajnos nem tartott sokáig, mert pár perc múlva elállt a vízfolyás. Sajnos, mi magasabban vagyunk, és a nyomás nem elég nagy. Ha legalább a szomszédban lenne, az is sokkal könnyebb volna, a Gellértben néha 2-3 órát kell sorba állni egy vödör vízért.

István és Károly délelőtt átment a Gellértbe, ahol egy fodrász is lakik, és áthívták, hogy szépítse meg őket, mert már egészen elvadultan néznek ki. Tarzannak lehetett ilyen frizurája a dzsungelben. Délután át is jött, és Sch. is itt maradt, kihasználható az alkalmat. István fizetett a négy hajvágásért - Pistikét is megnyírta - egy kiló cukrot. Amikor Jászoky meghallotta, mi folyik nálunk, átjött és egy kilogramm lisztet akart

fizetni egy nyírásért, ami a borbélynak meg is felelt. Amikor elment a lisztért, egy jó félóráig tartott, mire visszaért. Kissé zavarban volt, de nem mondta el egyenesen, hogy otthon a liszt miatt szidást kapott, hanem mosolyogva azt mesélte nekünk, hogy a felesége kijelentette, számunkra két nap múlva vége lesz a háborúnak és akkor olcsóbban megúszhatja. Nem tudom, honnan veszi a két napot, de bár csak igaza lenne! Sokkal több élelmiszerük van, mint nekünk, és senkinek sem adnak belőle. És, ahogy a férfi kinéz! Amikor kissé csodálkozva néztünk rá, bocsánatkérően azt mondta:

- Hát, igen, nem akartam az asszonykával veszekedni!

Hogy egy férfi ilyen papucshős legyen, ez már rémes. Nagyon jót tudnék nevetni, ha az oroszok minden lisztjüket elvinnék, és ő itt maradna a hosszú hajjal. Olyan gusztustalanul néz ki, azt hiszem, csak vásár- és ünnepnapokon mosakszik, hiszen a vízzel is takarékoskodni kell. A mi férfijaink mindenesetre most sokkal civilizáltabban néznek ki, Pistike is büszkén járkal.

A hadijelentések a következők: a Várban az oroszok a Nádor-laktanyát, Németországban Frankfurt a. d. Odert elfoglalták.

Hamis hír: az oroszok a dohánygyárban vannak, ebben az esetben a vasúti töltés elesett.

A felmentő csapatok már itt vannak, Kelenföld felől már a torlaszokat bontják, hogy a német páncélosoknak szabadabbá tegyék az utat.

A mai óvóhely-szenzáció az volt, hogy Rohonczyné és Mikesné összevesztek, miközben kölcsönösen vén boszorkánynak nevezték egymást. Természetesen megint a főzés körül volt a vita, sajnos közelebbit nem tudok. Jászokyt persze nem kérdezhettük meg, hogy az anyósa milyen bókákat kapott. A két hölgynek tulajdonképpen nagyon jóban kellene lenniük, hiszen minden szombaton együtt vannak a Gellért-hegyen, állítólag a boszorkányok mindig ott tartják a boszorkányszombatot. Valószínűleg az egyiknek szebb seprője van, mint a másiknak, és innen ered az ellenségeskedés. Merthogy mindketten boszorkányok, ez tény, csak még senki nem merte a szemükbe mondani.

A férjem Károllyal együtt meglátogatta nagymamát, nekik sem megy a legjobban. Nekik is éppen elégük van a németekből, mint mindenkinek a katlanban. Igazán szerencsénk van itt a mieinkkel, ők eddig inkább segítettek, mint hogy követeljenek valamit. A nagynéni viszont kellemetlen tapasztalatokat szerzett a kedvenceivel. Egy altiszt jelent meg náluk, és felszólította nagynénémet, hogy nyissa ki a lakást. Ő természetesen nem volt elragadtatva ettől az ötlettől és megpróbált nemet mondani, de a következő pillanatban már egy pisztoly táncolt az orra előtt. Így nem maradt más hátra, mint hogy átadja a lakást. Két katona költözött be, és nagyon rémesen viselkedtek, mindent bepizskoltak, mindent a padlón intéztek el, bár a lakás minden komforttal fel van szerelve. Láthatóan ezek az emberek itt már mindent elfelejtének, amit otthon és az iskolában

megtanultak. Úgy gondolhatják, hogy itt a katlanban - ahol már csak az egyetlen út áll nyitva előttük és az oroszok karjába vezet -, teljesen mindegy, hogy ilyen dolgokat művelnek vagy sem. Igazán nem tudom elképzelni, hogy egy ilyen bepiszkított lakásban hogyan lehet enni és élni, főleg, ha valaki az „uralkodó néphez” tartozik, és Übermenschnek nevezi magát. Amikor pár nap múlva elvonultak, a nénikének kellett utánuk kitakarítani, és már egészen más lett a véleménye a barátaikról. Alig készült el ezzel, megjelent egy újabb „vendég”, aki rögtön a pisztolyát húzta elő. Ő az előszobában lakik, nagymama és a nagynéni pedig csendesebb napokon a konyhában húzzák meg magukat. De amikor én még karácsony előtt sokkal szelídebb dolgokat meséltem nekik, nagyon fel voltak háborodva, hogy én a zsidó propagandának hiszek, és az ellenséges rádióra hallgatok. A közmondás megint igaznak bizonyult, az ember a saját kárán tanul. Mindenesetre agyon sajnálom őket, az egész dolog már az idegeikre megy, és valóban borzasztó lehet így, minden segítség nélkül a vízholdás és a többi nehéz munka. Mikor lesz már ennek vége?

A nyilaskeresztesek kiköltöznek a pártházukból, még hozzá a legnagyobb gyorsasággal, de hogy hová, azt nem lehet tudni. István találkozott a gyárbeli vad Szálasi-baráttal, aki néha pénzért jött, de nagyon zavart volt, és megint elővette a „felszabadító csapatok” lemezét, és azt mondta, egyenesen Hindihez megy - Budapest véderőparancsnoka - és utána friss és megbízható hírekkel felkeres bennünket. Persze nem jött. Valóban nagyon kellemetlen lehet, ha az embernek mindig blamálnia kell magát.

Egész nap sűrű ködbe voltunk burkolózva, amiért nem tudunk eléggé hálásak lenni a Jóistennek, az utca úgy tele van tömve gépkocsikkal, hogy az Iván biztosan meglátogatott volna bennünket. Méhes azt mondja, a legközelebbi légitámadáskor ők fel fogják gyújtani az autókat az utcájukban. Nekünk is ezt kellene csinálni, de itt sokkal több német van, mint náluk, és az orruk előtt mégiscsak nehéz.

1945. február 7. szerda

Az újságban az áll, hogy Poznan elesett. Nekünk tulajdonképpen meddig kell még itt kitartanunk? Még igaz lesz a vicc, miszerint nekünk öt perccel tovább kell kitartanunk, mint maguknak a németeknek.

Hála Istennek, hogy ma rossz időnk van, ez a legnagyobb gondoskodás számunkra.

Sch. megint itt volt ebédre, és épp olyan hálás volt, mint mindig, és éppannyit evett, mint mindig. Amikor meghallotta, hogy naplót írok, rögtön jelentkezett, hogy fenntartja a jogot, hogy közösen írjunk majd egy könyvet. Na, ha rá kell majd várnom! Megmondtam neki mindenesetre, hogy én ezt csak Neked írom, és semmi olyan tervem nincs, hogy ezt könyvként adjam ki, de ő teljesen lázba jött, így meghagytam ebben a hitében, ahogy őt ismerem, úgyis hamar megfelejtkezik róla.

Arra is nagyon kíváncsi vagyok, mi lesz a törökországi terveiből, amivel nekünk - és főleg Istvánnak - kedvet ad a továbbélésre. Ő elég

sokáig volt kint, és ott okvetlenül fel akar állítani egy öntődét, amiből a jó törököknek állítólag kevés van. Istvánnak nagy kedve van hozzá, de én szeretnék vele menni. Ő - Sch. - alig tudja kivárni a harcok végét, akkor azonnal a török követségre akar szaladni - ahol természetesen egy csomó jó barátja van -, és ők a legrövidebb időn belül elősegítik az utazását. Hát, ilyen naiv is csak Sch. lehet. De ez neki nagyon jó lehet, hiszen mindig a fellegekben él. A legnehezebb időkben is fantasztikus tervekkel vigasztalódik, és amikor ezek kútba esnek, rögtön újakkal áll elő. Amikor Musset verseit és Tartuffe-t felfedezte könyveim között, rögtön elkérte pár napra. Persze azonnal odaadtam neki, mert ha franciául is olyan remekül beszél, mint németül, akkor bizonyára igen nagy élvezetben lesz része. Természetesen dicshimnuszokat fog zengeni, mikor visszahozza őket.

Este Werner jött le, nagyon kétségbe van esve. Elég sokáig beszélgettünk, természetesen ő volt az, aki beszélt, és szavai nyomán megértettük, hogy a németeknek sem megy semmivel sem jobban, mint nekünk. Legjobban a sebesültekért aggódik, eddig már 8000 olyan van, akiket csak hordágyon lehetne szállítani. Nagyon sok tiszt van közöttük. A Várban találkozott eggyel, akinek mindkét lába és a bal karja is hiányzott, és arra kérte Wernert, adja oda neki a pisztolyát, amit persze nem tudott megtenni. És ezrek vannak, a legsúlyosabb sebesülésekkel, naponta egy híg levest kapnak, egy darabka kenyeret és egy pohár vizet. A legtöbben a szomszúságtól szenvednek, hiszen legtöbbszörnek magas láza van, és így két deci víz igazán nem nagy segítség. A vár alatti alagutakban vannak elhelyezve, ahonnan naponta legalább száz halottat szállítanak el. Mit érezhetnek ezek a szerencsétlen emberek, akik sebeikkel és szenvedéseikkel fekszenek ott, annak a legkisebb reménye nélkül, hogy valaha is hazakerülnek. De az is borzasztó lehet, ezt a nyomorúságot látni, tudva, hogy nem segíthetünk nekik. Igen, az egyetlen segítség valóban a pisztoly lehetne! Wernernek már az idegeire megy. 90 emberére - akik között 36 sebesült is van - két napra a következő ellátmányt kapta: 2 db hagyma, 1 deci paradicsom és paprika, 2 kiló borsó, 1½ kiló zsír, 9 kenyér. De a kenyeret végül már nem kapták meg, egyszerűen azt mondták nekik: nincs.

És nem messze onnan, ahol ezeket kapta - vagy nem kapta - székel a legfelsőbb parancsnokság és a legnagyobb gondjuk, honnan szerezzenek pezs-gőt. Ők egész nap csak isznak és dőzsölnek, természetesen „hölgytársaságban”, és semmiről sem akarnak tudni, főleg arról nem, hogy néhány méterre tőlük alantasaik szenvednek és halnak meg az ő parancsukra. És ezek a szegény katonák már csak azért harcolnak, hogy ezeknek a disznóknak az életét pár perccel meghosszabbítsák. A németek azt szeretnék, hogy adnánk meg magunkat, és akkor magyar fogságba esnének. Igen, ez így nagyon szép elképzelés, de nem tudom, hogyan gondolják, hogy itt maradhatnának, ha a mi katonáink is orosz fogságba esnek? István azt a hírt hallotta, hogy Hindi a németek ellen akar fordulni, de ez nagyon okos dolog lenne, amit róla nem lehet feltételezni.

A Vérmező környékén nagyon sok halott fekszik, akiknek a legtöbbször a polgári lakossághoz tartozik. Eltemetve természetesen nem lesznek, mert ott minden négyzetmilliméterre lőnek. De az idő egyre melegszik, és lassan mindenütt nagyon kellemetlen szagot lehet érezni. A Horthy úton is sok lőtetem fekszik, amik lassan, de biztosan oszlanak indulnak. Azt hiszem, nem lett volna rossz, ha tífusz ellen beoltattuk volna magunkat.

Aztán mesélt Werner a Németországban lévő foglyokról, és az a véleménye, hogy az angol és amerikai pilótáknak remek ellátása van, zsír helyett vajot kapnak, és az oroszoknak sem megy rosszabbul. Azt kérdeztem tőle, nem osztja-e véleményemet arról, hogy azt a néhány táborot, ahol ilyen rendes ellátás van, csak a propaganda részére mutatják, vagy valóban azt hiszi, hogy mindenütt így van? Akkor nagyon komolyan rám nézett, és kétségbeesetten azt mondta:

- Igen, mindenesetre szívesen elhinnék, hogy mindenütt így van, de Göbbels-nél valóban elképzelhető, hogy úgy van, ahogy ön gondolja, asszonyka.

Azon a véleményen van, hogy ő nem nagyon borúlátó az elveszett háborúra vonatkozóan. Ez persze relatív, de ő csak arra gondol, hogy nem lesznek teljesen megsemmisítve, mert a német munkásokat mindenütt szívesen foglalkoztatják, akár Angliában, akár Amerikában, sőt a Szovjetunióban is. Ez persze, gyenge vigasz, de jobb a teljes kétségbeesésnél. Csak a szegény sebesültek számára teljesen reménytelen a jövő.

Petert is megoperálták, a melléből vettek ki egy szilánkot. Egy 8 centiméter hosszú és 3 centiméter mély vágást ejtettek rajta, de a repeszdarab már egészen belenőtt a húsába, így egy darabot abból is ki kellett vágni. Utána a vérzés alig akart elállni. Mindez minden altatás és érzéstelenítés nélkül, négy katona fogta le, és izzadt a fájdalomtól, valóban nagyon rosszul volt. Adtunk neki forró kávét és valamit enni, hogy kissé összeszedje magát. Időről időre az idegeire megy a katlan, és akkor úgy viselkedik, mint egy örült. Néhány napja le akarta szúrni Vikit, mert az egy másik katonával pár lépést táncolt, alig lehetett a kést kicsavarni a kezéből. Hosszú előadást tartott arról, hogy most nem olyan időköt élünk, hogy táncolni lehessen. Wernert teljes szívéből utálja, bár ő is neki köszönhet mindent, ellátást, elhelyezést, mindent. Egy mesét mondott, amelyet valószínűleg álmaiban látott, ez így szólt: a Vérmezőn van egy ház, ahol az I. és III. emeleten németek vannak, a pincében és a II.-on oroszok. Ez azért előnyös, mert így egyik részről sem lövik a házat, de onnan mindenkire lőnek. Állítólag néhányan a mi társaságunkból behatoltak oda a pincébe, ahol az oroszokat minden lelki-furdalás nélkül megsemmisítették, és egy csupor zsírt hoztak magukkal. Valóban, a zsírt láttuk, de az sajnos nem tudott beszélni. Állítólag az oroszok a katlant ketté akarják vágni.

A mai szenzáció az volt, hogy a nyilaskeresztések összeírják az élelmiszereket. De csak a lakásokat nézték át, így nálunk csak romokat találtak. De Barlayéknál 80 kiló lisztet írtak fel, ami csak Jászoknak

köszönhető, megint fontossá kellett tennie magát. Nem akart egy kilót adni a borbélynak, de másoktól szívesen vetetett el, holott az egy nagycsalád részére lett tartalékolva, ahol kisgyerekek is vannak. Tőlük persze, egyetlen grammot sem vettek el, jól eldugta. Három hétre való tartalékot engedélyeznek, akinek több van, annak le kell adnia. Mi sok mindent a németekhez vittünk fel, de itt nem is kerestek. Semmi kedvem ezt a bandát még etetni is. Akkor inkább a barátaink egyék degeszre magukat.

Jászoky szerint a Donausender bement, hogy a Déli pályaudvar és a Sas-hegy elesett. Tegnap mi is meghallgattuk, de csak a Vár hősies védőiről volt szó. Gondoltak közben az orgiákra is?

Nagyon sokat neveltünk egy hír hallatán, ami úgy hangzott: valaki látta, hogy odaát Pesten az utcákat zászlókkal díszítették fel, és a tömeg térden állva köszöntötte Miklós Béla - az Ideiglenes Kormány miniszterelnöke Debrecenben - csapatait. Hát ennek a szemtanúnak valóban nagyon jó szeme lehetett, mert olyan sűrű köd volt, hogy az ember az orráig is alig látott, nem hogy a Dunáig.

Még „Stan és Pan”, a két vad nyilas is felkeresett minket, de még ők sem meséltek a felmentő csapatokról, csak arról panaszkodtak, hogy milyen kellemetlen lesz, ha az oroszok bejönnek. Na persze, egy ilyen Szálasi-hívőnek ez biztosan meglehetősen kínos lesz. Már ők is éheznek, talán már akkor nem tart sokáig. Azért is nagyon el van keseredve, mert állítólag apa odaát Pesten tárgyalt az oroszokkal, és így a gyár a lehető leg-hamarabb üzembe lesz helyezve. Ezek csodálatos hírek, csak sajnos nem hihetőek. Bár csak átmehetnék!

Egy mérnök az Öntödéből evett ma itt nálunk, nagyon jó étvággyal, mindig nagyon örülök, ha látom, hogy valakinek ízlik a főztünk. Mindenesetre annyi előnyöm származott ebből, hogy töltőtolltintát ígért nekem, mert ezekkel a ceruzákkal elég rossz írni, olyan erősen kell nyomni, hogy az ember keze nagyon hamar elfárad.

Ma sem volt légi tevékenység, csak néhány belövés, de azok sem egészen ide. Már egészen elszoktunk az erős lövöldözéstől.

A Papp-görlök egy új áldozatot találtak, egy zászlóst, aki szinte napon-ta jön. De azt hiszem, nem sokáig, ha így viselkednek. Az ő elmondásuk szerint mindenütt nagyon szeretik őket, mint kellemes csevegőket, de ezt inkább másoktól szeretném hallani. Nagyon szellemesnek is hiszik magukat, de ebből még semmit sem vettem észre. Néha pikáns kuplékat súgnak a fülembe, de azok is száz évvel ezelőtt voltak pikánsak. Amikor este nagymamát átkísértem, az egyik éppen az új ismerőstől, búcsúzkodott, és amikor engem meglátott, nagy cuppanós csókot nyomott az arcomra. Azt hiszem, szívesebben nem nekem adta volna, valószínűleg a zászlós is erre gondolt, mert gyorsan elbúcsúzott és sürgősen eltűnt. Amikor a konyhában megint megjelentem, csodálkozva kérdezte Viki, ki csókolta meg, mert az arcomon egy szájformájú zsíros folt volt. Hát legalábbis evés után megtörölhetnék a szájukat.

Este megint lejött az egész német banda, ettek és ittak, Waldemar annyit mesélt, hogy közben majdnem elaludtam, mert kissé fáradt voltam. A férfijaink ugyanis hamarabb aludni mentek, én is szívesen eltűntem volna, de őket sem akartam cserbenhagyni, mert láttam Waldemaron, hogy megkönnyebbül, ha kiöntheti a szívét. Hiszen én vagyok az egyetlen, akivel beszélni tudnak, a cselédlányok csak vihognak, de egy szót sem tudnak szólni németül. 12 lett, mire végre elmentek és én is aludni térhettem. Miután az enyém a belső hely, a két alvó férfin kellett átbotladoznom, így lépteimet mély sóhajtások és nyögések kísérték. Úgy éreztem magam, mint egy szívtelen királynő, akit rabszolgái jajkiáltásai kísérik. Amikor a hangok elhaltak, én is elaludtam, és csak másnap 11-kor ébredtem fel.

1945. február 9. péntek

Legnagyobb örömünk az volt, hogy Viki a szobájára egy kis ablakot fabrikált, így végre megint napvilágnál tudtunk ülni. Borzasztó már ezekkel a mécsekkel, gyertyánk már régen nincs. Néhány napja István és Károly fent volt S. asszonynál, romos lakását egy kicsit összerámolni, eközben találtak néhány szép nagy gyertyát, pirosat és zöldet, amiket lelki-furdalás nélkül zsebre tettek. Most a zöldet tudjuk használni, ez Szálasi színe, remélem, nemsokára a pirosat találjuk majd időszerűnek. Az ablakkal persze egy kicsit veszélyesebb a szoba, mert az üvegcserepek könnyen sérüléseket okozhatnak, de már annyira elégünk van az örökös sötétségből, hogy valamit kockáztatni is kell.

Gyönyörű időnk van, ennek ellenére a repülőök békén hagynak. Reggel kaptunk néhány belövést, a fülem teljesen bedugult, délelőtt alig hallottam valamit, de mostanra már egy kicsit jobb lett.

Eddig nyugalom volt, de most megint újra kezdődik a harci hangzavar. Az idő 4 óra. Egészen új zajokat tanulunk meg felismerni, amiből nekem a legjobban az tetszik, amikor a gyűrű a lövedékről leválik, és külön folytatja útját. Egészen különös mély zümmögése van. Ma hallottam azt is, hogyan süvít az akna robbanás előtt. Aztán, amikor egy akna gellert kap, és nem robban, az nagyon különös volt. Először a süvítést hallottuk, aztán egy másodperc csendet - ekkor kellett volna robbannia -, aztán egy egészen éles füttyülést. Tehát így mindenfélet meg lehet tanulni, de szívesebben tanulnék valami békésebbet, mint aknákat és bombákat.

Az apósom ma meglátogatott minket, a bunkerélet már nagyon kikészítette szegényt. Már semmilyen világításuk nincs, állandóan sötétségben ülnek, és természetesen állandóan veszekszenek. De hát, mi egyebet csinálhatnak? Már mindenkinek az idegeire megy ez a patkányélet, ami nem csoda. Én valószínűleg majd akkor leszek ideges, amikor minden izgalmon túl leszünk, nekem már csak ilyen a természetem, és azt hiszem, ez nem is rossz.

A magyar parancsnok feljött a lakásunkba, és körülnézett, melyik ablakból tudnák a házat megvédeni, ha már itt is utcai harcok tombolnak.

De nevetett közben, mikor a nem túl derűs arcunkat meglátta, és megnyugtatót, hogy felelősséget vállal azért, hogy innen egyetlen lövés sem fog eldördülni. Igen, ez már jobban hangzik..

Amikor kb. 6 héttel ezelőtt az oroszok elérték a vasúti töltést, igazán nem gondoltunk arra, hogy ez ilyen sokáig fog tartani. Ha valaki akkor azt mondta volna, hogy a mai napig sem változik a helyzet, az illetőt valószínűleg hangosan kinevettük és bolondnak tartottuk volna, és most még mindig itt ülünk, és lassan elveszítjük a reményünket, hogy egyáltalán történni fog valami. Habár hallottunk egy hírt, miszerint a magyar és a német főparancsnokság összeveszett, de hogy ez ránk nézve kedvező lesz-e, ezt persze nem lehet tudni. A nézeteltérés alapja állítólag az volt, hogy a németek azt akarták, a magyarok vegyenek részt a kitörésben, természetesen az első vonalban, és aztán nyugatra meneteljenek velük. A mi katonáink persze, semmiképpen nem akartak kísérleti nyulak lenni, mindenki azt szeretné, hogy a németek hagyjanak békén minket. A kitörésben sem tud már senki sem hinni, egész Magyarország tele van már oroszokkal, hogy gondolják, hogy eljutnak Németországig? Meddig tarthat egyáltalán még a háború? Állítólag Győr és Sopron már elesett, persze biztosat nem lehet tudni.

1945. február 10. szombat

Tehát hetedik hete, hogy be vagyunk kerítve, és most azt hiszem, hogy most már igazán be fog következni egy fordulat. Mindenhol harcokat jelentenek, amelyek nyilván az utolsó kísérletet jelentik. Jászok beszélt egy magyar hadnaggyal, aki eddig mindig hatalmas német felszabadító csapatokról beszélt, de tegnap megkérdezett egy német tisztet, mondja meg végre az igazat. A következő újdonságokat tudta meg, hogy igazak-e vagy nem, azt csak később tudjuk ellenőrizni.

Az oroszok a Lenke térről (*ma Kosztolányi Dezső tér - a szerk.*) egy nagy támadást kezdtek, és a Gellért-hegyen a Citadelláig előrenyomultak. Akkor innen kb. ötszáz méterre lehetnek. Valószínűleg innen kezdődött négy órakor egy ellentámadás, ezzel kapcsolatban tette a hadnagy azt a nagy katonai szaktudásról tanúskodó megjegyzését, hogyha holnap itt megjelennek az oroszok, akkor az ellentámadás nem sikerült. Erre nem is gondoltunk volna!

A Várban is előretörték az oroszok, de az alagúton át jöttek, és az óvóhelyeken kötöttek ki. Állítólag ugyanazon azt úton visszaverték őket.

A Wehrmachtot ezen a környéken vonták össze, ezzel szemben az SS és a Gestapo a Várba húzódott vissza, ahol az utolsó lélegzetig védeni fogják magukat. A Wehrmacht-katonák velünk együtt alig várják, hogy ezt a részt feladják.

Pestről azt jelentették a kémek, hogy a lakosságnak nincs oka a félelemre, az oroszok bementek az óvóhelyekre, mindenkinek igazolnia kellett magát, csak katonákat és nyilaskereszteseket kerestek, na, és főleg németeket, néha a polgári lakosságból embereket vittek magukkal munkára,

de azok egy-két napon belül hazatértek. Az asszonyoknak nem történt bajuk, legfeljebb, ha maguk akarták, ahogy itt valószínűleg történni fog.

Jelenleg áll a front Sziléziában, de Kelet-Poroszország kétharmad része már az oroszok kezén van. Az angolok Köln ellen erős támadást kezdtek, ami még most is tart.

Tehát ezek a német tiszt hírei.

Azt hiszem, a repülőktől nem kell többé félnünk, biztosan nem jönnek, és a köd is naponta egyre sűrűbb lesz.

Délután egy kicsit ki akartunk menni a kapuhoz, de csak a lépcsőházig jutottunk, mert az tele volt SS-katonákkal, akiket eddig nem láttunk. Természetesen ők sem minket. Nem tudom, ki hiányolta jobban a másikat. A kép nagyon lehangoló volt, minden olyan sötét volt és komor, a vizes testek és ruhák gőze, és a cigarettafüst felhőként borította be az alakokat, akik szomorú szemekkel és sápadt arccal meredtek maguk elé. Kint füttyültek a golyók, süvítettek az aknák és zakatoltak a gépfegyverek, és mi halkán beszéltünk. Legnagyobb csodálkozásunkra azt hallottuk, hogy a legtöbb katona magyarul beszél, amiért S. asszonynak rögtön meg kellett kérdeznie, hogy lehet ez. Röviden elmondták, hogy ők svábok és mindig is Magyarországon éltek.

Most a Gellért-hegyről jönnek, és rögtön továbbmennek az első vonalba, itt csak egy kis pihenőt akarnak tartani és egy cigarettát elszívni. Mind teljesen le volt törve, és látszott rajtuk, hogy már mindennel számoltak, és szívesebben esnének most azonnal fogságba, minthogy még napokig kilátástalanul harcoljanak. A sorsukat úgysem kerülhetik el.

A kép valóban annyira háborús volt, a levegő és a hangulat olyan volt, mint egy fűtetlen váróterem egy állomáson, mielőtt a katonavonat kigördül. Csak ez a vonat nem akart jönni.

Amikor a katonák összeszedték magukat és elmentek, kimentem a kapuig, és a ködben eltűnő alakok után néztem. Milyen érzéseket hordhatnak ezek az emberek a szívükben, vajon németek-e tetőtől-talpig, vagy mégis kissé magyaroknak érzik-e magukat? Hiszen itt születtek, legtöbbször a szülei és nagyszülei is itt éltek, és amikor Németországba akarták őket telepíteni, nem akartak menni. Hát Magyarország tényleg kígyót melengetett a keblén?

A köd olyan sűrű volt, hogy minden levegővételnél éreztük, ahogy a nedvesség a tüdőnkre telepszik. Az utca már teljesen tele volt, hatalmas vöröskeresztes autókkal és más gépkocsival, amelyek a sűrű köd ellenére ügyesen elhelyezkedtek, szorosan egymás mellett. Amikor az egyik hatalmas kocsi a kapunk elé ért és a sofőr kiszállt, a társa azt mondta neki, hogy búcsúzzon el a gépétől. Olyan szomorú volt, ahogy a vizet és az üzemanyagot leengedték, még egyszer megsimogatták a kocsit és lassan elmentek. A sofőr még egyszer visszafordult, egy utolsó pillantást vetett elárvult „bajtársára”, aztán eltűnt a ködben.

Az elárvult autó úgy állt itt, mint egy nagy kivert állat, akit a veszélyben mindenki elhagyott, és tehetetlenül várja a végét. A két lámpa, mint két nagy szem nézett a távozó alakok után, a köd, mint könnycsepp gördült le az üvegen.

Közben egészen sötét lett, az utcán csak egy-két katona szaladt, akik a fűtyülő golyók elől gyorsan lebuhtak, s azok a fejük fölött zúgtak el. A környék, a súlyosan sérült házak titokzatos ködköpenybe beburkolóztak, mint akik olyan dolgokat tudnak, amilyeneket mi még nem. Igen, most már igazán történnie kell valaminek, ha a németek a gépkocsijaikat üzemanyag nélkül itt hagyják és elbúcsúznak tőlük, akkor ők, a maguk részéről a harcot befejezték.

Mi is visszahúzódtunk meleg, de nagyon gyéren megvilágított bunke-runkba, és szerettünk volna legalább a közeli jövőbe látni, de semmilyen kép nem sejlett fel a szemünk előtt.

Később még lejött Werner nagyon jó hangulatban, és megpróbált német sikerekről beszélni. Én oldalról ránéztem, hogy valóban teljesen hülyének néz, vagy nagyon elkeseredettnek tart, és meg akar vigasztalni. Amikor ezt észrevette, kezével leintette saját magát és mély sóhajjal azt mondta:

- Igen, magának igazán nem lehet ilyen bolondságot beadni, ugye, asszonyka? És vigaszra sincs szüksége, azt is tudom.

Amikor Istvántól elbúcsúzott, azt mondta neki, ha hirtelen el kell menniük, akkor természetesen mindent itt hagynak, és akkor hozza le István a cigarettát és a többi hasonló holmit magunknak. Megkérdeztem tőle, hogy ez még ezen az éjszakán várható-e, és nagyon kíváncsi voltam a válaszra.

- Még mi magunk sem tudjuk biztosan - mondta, és egy pillanatig elgondolkozott, aztán nagyon komolyan rám nézett és folytatta. - Igen, de ha úgy alakulna, hogy nem lenne időnk elbúcsúzni, most szeretném megköszönni önnek a nevetést, és jókedvet, amivel a legnagyobb bajban erőt adott nekünk a továbbéléshez. Isten jutalmazza meg jó szívéért. Viszontlátásra...

Mielőtt egy szót is ki tudtam volna nyögni, keményen megszorította a kezemet és eltűnt. Nagyon ostoba arccal állhattam ott, és úgy éreztem, mintha egy ütést kaptam volna a fejemre.

Most István van őrségben, de rövidesen vissza kell jönnie, nemsokára éjfél. Meglehetősen fáradt vagyok, de nem tudom, hogy jól fogok-e aludni, mert eléggé izgatottan várjuk, hogy a következő órák mit hoznak számunkra.

1945. február 11. vasárnap

Tehát megérkeztünk körülzárásunk ötvenedik napjához. És úgy látszik, ez a nap végre meghozza számunkra a szabadságot.

Amikor István éjfélkor bejött, én is lefeküdtem aludni, de a robbanásoktól újra és újra felriadtam, egész éjjel kiadós lövöldözés volt. Az idegeink nem igazán voltak nyugodtak, hiszen egy olyan élmény előtt álltunk, ami nem történik meg az emberrel minden nap. Négy órakor megint felébredtem egy aknasorozatra, és nem tudtam továbbaludni, mert a németek akkora lármával járkáltak, ami ebben az időben egészen szokatlan volt. Egy Junkerst is hallottunk, hosszú idő óta megint, néhány csomagot dobott le, talán ő is el akart búcsúzni. A németek dobogása világossá tette előttem, hogy Werner célzásai valósággá váltak. Nagyon vegyes érzelmekkel figyeltem a külső zajokra, néha már orosz katonák lépteit véltem hallani, de ez persze csak hallucináció volt.

De nemsokára súlyos léptek hallatszottak a recsegő lépcsőn, és a következő pillanatban a férfiakat is hangos kopogás ébresztette. A házmester állt előttünk és átadta a magyar százados üzenetét: e szerint a XI. kerület reggel 6 órakor fel lesz adva. Ő viseli a felelősséget, hogy innen egy lövés se dördüljön el, már kiadta a parancsot a fegyverek azonnali letételére. A németek és az öreg Rák mint nyilaskeresztes, fel lettek szólítva a ház elhagyására. Az öreg sírt, mert nem tudta, hova menjen. Nagyon sajnálom, a viselkedésén igazán nem lehetett látni, hogy párttag volt, ellenben mindenkinek segített és tegnap volt a 60. születésnapja. Valószínűleg ő is a Gellért-alagútba megy, ott vannak az ilyen szalajtott emberek. 6 órától nappal is őrséget kell tartani, Grünbaum és Károly egymást váltva fognak az őrhelyen állni, mert Grünbaum beszél oroszul, Károly pedig szlovákul, így értekezni tudnak az oroszokkal.

Alig szedtük össze magunkat a rég várt, de mégis fájdalmas hír hatása alól, amikor megint recsegett a lépcső, és mindhárman egyszerre mondtuk ki Werner nevét, mert tudtuk, hogy nem fog búcsú nélkül elmenni. Valóban ő tűnt fel az ajtóban, frissen mosakodva és rendesen felöltözve, mintha színházba készülne, és szó nélkül letette a kis harmonikát - ami mellett néha olyan jól szórakoztunk - István takarójára. Aztán elmesélte, hogy a sebesültek valószínűleg a Várba fognak menni, de a négy futár - akik közé ő is tartozik - itt akar maradni, megsemmisítik a fegyvereiket és a magyarokkal együtt megadják magukat. Semmi értelme tovább futni azért, hogy egy-két nappal meghosszabbítsák az életüket. Jöjjön, aminek jönnie kell.

Azután még egyszer némán megszorítottuk a kezét, úgy éreztem, mintha a torkom és a szívem is összeszorult volna, nem tudtam egy szót se szólani, csak két könnycsepp gördült le az arcomon. Valóban nagyon megkedveltük ezt az embert, és borzasztó volt arra gondolni, hogy néhány óra múlva már nem lesz életben. Hiszen mindig azt mondta, nem fogja hagyni, hogy fogságba essen. Alig hogy elment, még egyszer visszajött, és hozta annak a ládának a kulcsát, amelyben a cigarettát őrizték, mert végül nekik is az alagútba kell menniük, együtt a sebesültekkel. Tehát ismét elbúcsúztunk egymástól, és azután már csak a távolodó lépteket hallottuk, ahogy az

egész társaság elhagyja a házat. Igen, Werner igazi bajtárs volt, mindenkinek segített, mindenkinek adott, csak ő maga nem akart semmit elfogadni, amikor étellel vagy itallal kínáltuk. És náci valóban nem volt. Kár érte, ha meg kell halnia.

Peter is lejött, de csak Vikitől búcsúzott el, aki még csomagolt neki egy kis ennivalót, aztán ő is elment.

Hat óra körül keltünk fel, ami azt jelenti, hosszú lesz a mai nap. Az oroszok egyelőre még nincsenek itt, de mielőtt a németek kitették a lábukat a házból, a házmester családja rögtön kirámolta az egész lakásukat. A tízezer cigarettát a magyar katonáknak akartuk adni, de mire István felért, a láda fel volt törve, s a cigaretta eltűnt majd mind az utolsó szálig. Természetesen már Viki is ott volt, és sok mindent összegyűjtögetett.

Délelőtt rámolással és a gyerekekkel való játszással töltöttük a időt. Mosni csak egy keveset tudtunk, mert szigorúan tilos az utcára menni, s így ma nem lehetett egy csepp vizet sem hozni. És ami még maradt, azzal takarékoskodni kell. Készíttettem még egy pompás ebédet, ki tudja, mit hoz a jövő, talán tényleg elveszik az élelmiszert, így legalább búcsúzóul együnk jól.

Majd olyan erős lövöldözés kezdődött, hogy csaknem elvesztettük minden reményünket, hogy most már valóban változás fog bekövetkezni a sorsunkban. De a százados megnyugtató bennünket, ha valamit feladnak, az nem jelenti azt, hogy azonnal teljes fegyvernyugvás következik be.

Annak ellenére, hogy már mindannyian kellően izgatottak voltunk, jó étvágyal mindent megettünk, és miután az a hír terjedt el, hogy a németek ellenállást fejtenek ki a Horthy körtérnél, egy kicsit lefektünk, arra gondolva, hogy az oroszok csak később fognak elérni hozzánk.

Alig kezdett álom jönni ránk, amikor megjelent valaki a konyhában, és izgatottan arról beszélt, hogy az oroszok már a mi utcánkban vannak és minden házban a pincébe gyűjtik össze a lakókat.

Míg nagy nehezen összeszedelőzködtünk és felkeltünk, katonáink már az udvaron álltak és egy orosz kutatta át őket. Az orosz kapitány mellettük állt, de az egész esemény nyugodtan folyt le. Mi csak egy ajtón át, egy kis lyukon kukucskáltunk ki, de nem láttunk mást, mint nevető arcokat. Hirtelen hangos kiáltás hangzott fel:

- Huri! Huri!

És aztán hangos nevetés. Erre mi is kissé bátrabbak lettünk, és kinyitottuk az ajtót. A katonák éppen Budafokra indultak egy táborba. Mind nagyon vidámak és megelégedettek voltak, hogy ez a feszültség, ami hetek óta kínozta mindenkit, végre feloldódott. A tisztek megtarthatták a pisztolyukat, ami nagyon jó benyomást tett ránk. Mindenki nagy zajjal elbúcsúzott, de figyelmeztettek minket, hogy az óránkat és gyűrűnket tegyük le, mert a tovaris az ilyen apróságokat tőlük is elvette.

Míg a búcsúzás zajlott, kihasználtam a zűrzavart és megfigyeltem a két oroszot.

A kapitány valóban nagyszerű jelenség volt. Majd' két méter magas, hófehér kabátban, fekete nadrággal és csizmával. A fején szintén fehér kucsma, keskeny fekete szegéllyel. A kezében lovaglóstor, más fegyvert nem láttam nála. Az élesen metszett arcból hideg-kék szemek néztek, a tipikusan szláv száj fölött egy kis szőke bajusz díszelgett. Nagyon szép ember volt, úgy nézett ki, mint aki most lépett le az operettszínpadról. Igen, szép volt, de az arca kemény volt, és amikor a szemébe néztem, azt éreztem, nem lenne jó ezzel az emberrel összekülönbözni, mert nagyon kegyetlen lehet, ha dühbe gurul.

A katonája koránt sem volt olyan megnyerő jelenség, mint a főnöke. Piszkos volt és fekete, olyan szemei voltak, hogy a hideg futkosott a hátamon. Óriási géppisztoly lógott keresztben a hátán, és az övében is volt egy kisebb. Éppen úgy nézett ki, ahogy a német propagandaképeken ábrázolták őket. Azt mondják, itt legnagyobbbész fegyencek harcolnak, akiket halálra vagy életfogytiglanra ítélték, így akarnak büntetni minket, amiért nem adtuk fel azonnal a várost. Hát, ahogy ez kinézett, gondolkodás nélkül föl tudok róla tétélezni néhány gyilkosságot.

Ahogy a katonáink lassan eltűntek, azt hittük, hogy most a civil lakosság - tehát mi - kerülünk sorra. Legnagyobb csodálkozásunkra a kapitány szó nélkül elment és egy szál maga átsétált a Gellért-alagútba. Hát nem lehet gyáva, ha ilyen operett jelmezben, rohamsisak és pisztoly nélkül besétál egy sötét pincébe, ahol egy sereg német van, akik már a halálra várnak, és szívesen ajándékozzák utolsó előtti golyójukat egy oroszoknak.

Kissé megkönnyebbültünk, miután legalább egy oroszot láttunk, és félig-meddig megnyugodtunk, hogy ezek egész rendes emberek. De még mindig türelmetlenül tettünk-vettünk, nem szeretném - őszintén szólva - ezt az érzést gyakran érezni, ami ekkor eltöltött. Viki és Mária sápadt arccal a kezüket tördelve mormogták maguk elé:

- Isten segíts meg! Istenem, mi lesz velünk?

Hát igen, nem állíthatom, hogy az idegeim nagyon nyugodt állapotban szunnyadtak, de minden izgalom és félelem ellenére nevetnem kellett, amikor a zöld arcokat láttam. Sosem hittem a Donausendernek és más propagandaadóknak, de ebben a pillanatban egyáltalán nem voltam biztos abban, hogy semmi esetre sem kerül sor arra, hogy megerősokoljanak minket. És amikor arra gondoltam, hogy el fogják venni a jegygyűrűmet és a többi ékszeremet, akkor majdnem sírva fakadtam. Nem az értékük miatt - nem tudom, hogy ezek egyáltalán nagyon értékes holmik-e -, de mind emlék anyámtól, amelyeket még ő viselt, és a halála után megkaptam. Vagy, nagypapa születésnap ajándékai, amelyeket szintén nem tudnék pótolni, hiszen már ő sem él. De, amikor arra gondoltam, hogy így esetleg sokkal

nagyobb bajt megelőzhetek, akkor megvigasztalódtam, és arra gondoltam, jöjjön, aminek jönnie kell.

Közben kimentem, és amikor visszajöttem, egy orosz sétált a szobában, prémes sapkában és géppisztollyal, a férfiak pedig előtte egyik lábukról a másikra álltak. Az orosz a gyerekekkel foglalkozott, aki szintén elég barátságosan viselkedett. A kiságy mellé álltam, mivel máshol úgysem volt hely. Ahogy a kicsivel játszottam, kicsit felcsúszott a pulóverem ujja, és az órák - amit végül nem tettem le - láthatóvá vált. Az új vendég szeme felragyogott, és azt mondta: (magyarul)

- Szép óra! - láthatóan sokszor mondta már.

Már minden reményemet elvesztettem, hogy az órát megtarthatom, de aztán az jutott eszembe, mi történik, ha nem adom oda azonnal, hiszen nem is kérte.

Nem tudom, más hogy van vele, de én veszély esetén nagyon higgadt leszek. Ha előre tudom, hogy valami várható, akkor félek, de ha már itt van, akkor úgy látom a helyzetet és magamat, mint egy harmadik személyt. Akkor sokszor szentelen leszek, és arra gondolok közben: „na, most vajon mi történik?” Később, ha eszembe jut, hogy mi minden történhetett volna, akkor megint elfog a félsz, de a kritikus pillanatban nyugodt vagyok. Most is így volt.

Tehát nyugodtan visszahúztam a pulóverem ujját úgy, hogy az óra megint eltűnt. Közben elég unottan azt mondtam:

- Igen.

A katona egy kissé meglelődött, István és Károly pedig úgy néztek rám, mint egy bolondra. Én feszülten vártam, hogy most mi jön. Hát nem történt semmi, de Károly úgy félt, hogy szentelenségem miatt a következő pillanatban agyon leszek löve és aztán alighanem ők ketten is, hogy az oroszhoz fordult, és nagyon udvariasan megkérdezte tőle, hogy talán szüksége lenne egy órára? Erre az orosz azt mondta, hogy szívesen elfogadná, ha megajándékoznánk egyet, de erőszakkal nem veszi el, mert egy „ruszki szoldát” nem rabol. A beszélgetés ebben a szituációban olyan nevetséges volt, hogy gondolatban egy rokokó szalont láttam magam előtt, ahol hölgyek és urak rendkívül udvarias csevegést folytatnak. Károly rögtön neki adta az övét, és láthatólag nagyon örült, hogy életben maradt. De a szórakozásomat elrontotta, hogy sosem fogom megtudni, mi történt volna, ha Károly nem „ment meg” minket. Akkor az orosz elment, de a konyhában még kért bort. Nem volt nekünk egy csepp sem, csak ásványvizet tudtunk neki felajánlani. De csak akkor ivott, miután mi is ugyanabból az üvegből ittunk és undorodva így szólt:

- Víz nem jó.

Aztán az ajtóhoz lépett és már éppen kezdtünk fellélegezni a megkönnyebbüléstől, hogy végre kívül van az ajtón, amikor támadt egy ötlete, megfordult és István óráját is lecsatolta. De aztán valóban elment

és ingó léptekkel eltűnt a kertben. Titokban megsimogattam az órát és nagyon elégedett voltam.

Örültünk és megnyugodtunk, hogy valóban nem olyan veszélyes a helyzet és most várjuk, mit hoz az éjszaka. Szeretnék jól aludni, hiszen a nagy feszültségtől eléggé fáradt vagyok, és tegnap szinte semmit sem aludtam. De azt hiszem, éjjel sem fognak békén hagyni bennünket.

1945. február 17. szombat

Végre megint tudok írni, már sokkal nyugodtabb vagyok, mondhatnám, elégedett. Ehhez hangulat kell, és, hogy ez az utóbbi napokban hiány-zott, nem csoda. De a férjem most jött vissza az NKVD-nél történt kihallgatásról, és most olyan boldog vagyok, hogy megpróbálom pótolni az elmulasztottakat.

Tehát, az orosz fennhatóság alatt eltöltött első éjszakával kellene kezdenem illetve folytatnom.

Később, délután már nyugalmunk volt, mivel nem a közös óvóhelyen voltunk, mert odaát néha elég veszélyes volt. Állandóan jöttek az oroszok, néha tiszték is, és „nyemeckit” (németet) kerestek és fegyvert. (Jó kifogás!) Természetesen egyikből sem volt egyetlen példány sem nálunk, de úgy látszik, valaki mégis talált egy pisztolyt, és mivel nem volt elég bátorsága, hogy személyesen adja át a tisztnek, vagy eldobja a kertben, a lépcső alatt eldugta. Az orosz persze rögtön megtalálta és dührohámot kapott. Jászoky és a többiek majdnem megnémultak az ijedtségtől. Hiszen szinte esküvel bizonygatta, hogy minden fegyvert leadtak vagy megsemmisítettek, neki ugyanis mint házparancsnoknak erről tudnia kell, és most itt egy pisztoly. Azt vártuk, hogy most az egész házat kiirtják, de az orosz, miután kilötte a tárat, nyugodtan elment. Azt hiszem, a németeknél másként végződött volna a dolog.

Később jött néhány tiszt és enni akartak. A cselédlányok és Viki már magukon kívül voltak, amikor látták, hogy a katonák egészen rendesek. Mária nagyon elegánsan kiöltözött, és csodálatos frizurát kreált magának, aztán átment, főzött és kiszolgálta a vendégeket. Úgy látszik, elég hamar elfelejtették, hogy tegnap még a németeknek szépítkeztek, és Viki se nagyon gondolt „Péterkéjére”. Csak az egyenruha változik. Reméltük, hogy ezek a tiszték itt beszállásolják magukat, mert igazán eléggé rendesek voltak, és arra gondoltunk, hogy akkor a többiektől megvédenek bennünket. De, amikor jóllaktak, továbbmentek. Mária és Viki egészen el voltak ragadtatva, hogy milyen barátságosak az oroszok, ők is velük ittak, és rózsaszínben látták a világot. Én is reméltem, hogy nem kell semmi rosszat tapasztalnunk, de nem nagyon hittem benne.

Este már mindnyájan nagyon fáradtak voltunk, és szerettünk volna jól aludni, de nem mertünk úgy megágyazni, mint máskor, és ruhástól feküdtünk le. A személyzet kinevetett minket, és ugyanúgy hálóingben feküdtek le, mint máskor.

Éppen el akartam aludni, amikor nehéz lépteket hallottam jönni az udvar felől. A keramitkockákon olyan zajt csaptak a csizmák, hogy az ember rögtön felébredt, annyira túlfeszítettek voltak az idegeink. Néhány pillanat múlva az ajtó felpattant, és két orosz bámult ránk. Mindkettő egészen fiatal volt, és a szemük ragyogott, mikor körülnéztek. A polcon pár apróság volt összedobálva, néhány kis mécses kartonpapírból és viasszal töltve. Igazán értéktelen holmi volt, de az egyik mindjárt néhányat zsebre tett. Aztán megpillantották a cipőkanalat, amiről talán azt hitték, hogy fegyver, olyan szépen fénylett. István odanyújtotta az egyiknek, hogy meggyőződhessen, milyen ártatlan jószág. Meg is mutatta, hogyan kell ilyesmit használni, amin nagyon csodálkoztak. Lassan megnyugodtak, de néha bizalmatlanul rásandítottak, hogy nem változott-e át mégis egy ágyúvá. Akkor az egyik a kofferben - mindent átkutattak - egy üveg parfümöt talált. Először ki akarta inni, de amikor megszagolta, megváltozott a véleménye. Odament a társához, aki fiatalabb és láthatólag alárendeltje volt, és tanácstalanul ácsorgott az ajtó mellett. Levette a kucsmáját, a fél üveget a rövidre nyírt fejére öntötte. A parfüm lefolyt a homlokán, egyenesen a szemébe, ami kellően csíphette szegényt. A szeme rögtön bevörösödött, a parfüm könnyeivel vegyülve csorgott le az arcára, de nem hagyta el szó a száját. A sapkájára is kapott pár cseppet, és akkor elmehetett. Ami még az üvegben maradt, azt magára öntötte, aztán büszkén körülnézett, mint Napóleon egy győztes csata után, és az üres üveget visszaadta. Igazán nem voltunk jó hangulatban, s eléggé féltünk is, ennek ellenére alig tudtuk visszatartani a nevetésünket.

Na, de nemsokára elfelejtettük, hogy röviddel ezelőtt nevetni akartunk, amikor István szép bőrkabátját elvitték, állítólag az őrnagyuknak. De mi kételkedtünk ebben, amikor ő maga vette fel. A másiknak gálánsan egy bőrdzsekiet ajándékozott, szintén Istvánét, és nagyon meg volt elégedve a zsákmányával. Azután Károly csizmáját akarták elvinni, amitől nagyon kétségbeesett, mert más cipőt nem is hozott magával. István az övét jól eldugta, és most nyugodtan vigyorgott, mert viszont Károly, kis lábára tekintettel, eddig nem aggódott. De most az egyszer szerencséje volt Károlynak is, mert ugyan azt mondták, majd később visszajönnek a csizmáért, de nem jöttek többet. István nagyon le volt törve, úgy fájt a szívem, hogy szívesen odaadtam volna a bundámat, ha visszakaphatta volna a bőrkabátjait.

Amikor végre elmentek, olyan kimerültek voltunk, hogy azonnal mély álomba zuhantunk. Nem tudom, meddig időztünk az álmok birodalmában, de megint az udvaron felhangzó léptekre ébredtem fel, amelyek a mi ajtónkhoz közeledtek. Sosem fogom elfelejteni azt az érzést, amikor ezt a kopogást meghallottam, és a szívem a félelemtől görcsberándult. Sok mindenben átmentem, bombázáson és hasonló dolgokon, életveszélyben is voltam nem is egyszer, és sosem féltem. De most, őszintén be kell vallanom, rettentően féltem. Először is, mert nem értem a beszédjüket, nem értem, mit akarnak, csak kétségbeesetten hallgatom az érthetetlen ugatást és látom a rám fogott pisztoly csövét, és várom, hogy mikor fog fellobbanni. Hiszen

mindjárt a pisztollyal jönnek és ez olyan rettenetes, a kiszolgáltatottság érzése, az, hogy ők mindent megtehetnek, és mi semmit sem tehetünk ellene. A németekkel is majdnem ugyanígy volt, de azokkal meg tudtuk magunkat értetni, és ők mégsem voltak ellenségek. Hát ezek is azt mondják, hogy a barátaink. Szép barátság!

Szóval, félálomban hallottam a lépéseket, de csak Károly hatalmas ordítására ébredtem fel teljesen. Kinyitottam a szememet és azt láttam, hogy két orosz áll az ajtóban, akik láthatóan szintén meglepődtek és egy kicsit meg is ijedtek a nagy ordítástól. Felébresztettem Istvánt, közben Károly is magához tért, aki - mint később kiderült - csak álmában ordított, ami túlfeszített idegeire utalt. Az orosz meg akarta nyugtatni, mert folyton azt mondta:

- Nem félni, nem félni. - De a pisztoly közben Károlyra szegeződött.

Amikor meglátta, hogy mind ébren vagyunk, kérte a dokumenteket. Károllyal hamar végzett, ő beszélni is tudott velük, és ő egy kis, vékony ember, akiről el lehet hinni, hogy nem katona. Istvánnal már nehezebb volt a helyzet, és én majd' vért izzadtam, amíg a dolog elintéződött.

Az orosz ránézett, és azt mondta, hogy álljon fel. Ahogy István a felkelés során egyre magasabb lett, kinézete szerint sem volt halálos beteg, az orosz egyre komolyabb lett, és röviden és velősen annyit mondott:

- Szoldát.

Nagyon el voltunk keseredve, és István átadta neki az iratait, a gyártól az igazolást, és a védlevelet, amiből láthatta volna, hogy nem vett részt a háborúban, ha értett volna magyarul. Károly megpróbálta megmagyarázni, de az orosz csak azt ismételte:

- Szoldát, szoldát.

Közben nagyon komolyan olvassgatta az írásokat, és már szinte azt gondoltam, hogy érti is őket, amikor észrevettem, hogy az egyiket fordítva tartja, és úgy akarja olvasni. Már elvesztettem minden reményemet, hogy István megmenekülhet, amikor hirtelen megnyugodott, és tőlem kérte az iratokat. Odaadtam neki a gyári igazolványomat, amiből láthatóan csak annyit értett, hogy Istvánnal egyforma nevünk van, és azzal a megjegyzéssel adta vissza:

- Zsena.

És a férjemre mutatott. Tehát, tudomásul vette, hogy a felesége vagyok. Aztán megmagyarázta, hogy ő kapitány, és megkérdezte, hogy hol vannak még itt emberek. Rámutattunk a szemben lévő ajtóra, ami mögött a lányok és a gyerekek aludtak, a kapitány pedig eltűnt a kísérelőjével együtt, aki eddig némán állt mögötte, a pisztolyát gondosan ránk irányítva. Mi fellelegeztünk, csak Károly lett izgatott, hogy majd újra tolmácsszerepet kell játszania. Alig telt el pár másodperc, amikor óriási sikoltással

felpattant az ajtó, és Anna esett be rajta, arcán a félelem és undor kifejezésével. Igyekezett a legtávolabbi sarokba húzódni, ami persze nem volt messzebb, mint két lépés, de a kapitány is rögtön megjelent, természetesen egy hatalmas pisztollyal. - Menjen ki, mert különben lelövi. - Károly izzadt, amíg lefordította. Kétségbeesetten sikoltozott, hogy mentsük meg, de mit tudtunk volna tenni? Amikor a kapitány egy pillanatra eltűnt, átszaladt a közös bunkerbe, és elbújt a fürdőkádba, ahol aztán gyorsan párnákat és takarókat dobta rá. Amikor az orosz észrevette eltűnését, megint visszajött hozzánk, és azt mondta, ha nem hozzuk vissza a lányt, minket fog lelőni. Ezt persze mind Károllyal kellett megbeszélni, és ő már reszketett az izgalomtól, annak ellenére, hogy a kapitány - a fenyegetéstől eltekintve - meglehetősen barátságos volt velem.

Lassan csend lett, az oroszok a konyhában Gizellával és a szobában Máriával és Vikivel szórakoztak, de amikor az ajtó a szomszéd helyiségben kinyílt, én így gondolkodtam: a lányokkal valószínűleg nem megy könnyen, így arra fog gondolni, itt van egy asszony, azzal könnyebb dolga lesz, és most majd én jövök sorra. Úgy éreztem, hogy reggelre biztosan fehér lesz a hajam, és a szívem a félelemtől mindjárt megáll. És az idő nem akart múlni, úgy tűnt, minden óra megállt, a mutatók csigalassúsággal mozogtak. István is nagyon féltett, erősen fogta a kezemet. Ez egy kis biztonságot adott, de tudtam, hogy nem tudna megvédeni anélkül, hogy az életét kockáztatná. - Most már minden éjszaka ilyen lesz, mikor fogunk megint egyszer aludni, nyugodtan aludni? És különben is, meddig lesz ilyen az élet? - Ilyen gondolatok keringtek a fejünkben, de választ persze nem kaphattunk rá. Néha egy pár pillanatra elaludtam, de a legkisebb zörejre felriadtam, és majdnem sírtam a kétségbeeséstől, de nem akartam Istvánt még jobban elkészeríteni, úgyis elég ideges volt.

Lassan - nagyon lassan - reggel négy óra lett, akkor megint egy nagy kiáltást hallottunk, aztán hörgést, Mária botladozott ki a szobából a konyhába. Egészen kék és zöld volt, levegő után kapkodott, az orosz meg akarta fojtani. Nem tudtam tovább hallgatni, befogtam a fülemet és kétségbeesetten mondtam:

- Most már biztosan én jövök sorra - és halott sápadt voltam. Ekkor Károly hozzám fordult és azt mondta, de kicsit türelmetlenül, de megnyugtatóan:

- Ne izgasd fel magadat, hiszen azt mondta, hogy téged békén hagy, mert István felesége vagy.

Nem tudom azt az érzést leírni, ami ezekre a szavakra elkapott. Olyan könnyűnek éreztem magamat, legszívesebben sírtam és nevettem volna egyszerre, és a szívem háromszor olyan gyorsan dobogott, de aztán dühös lettem.

- Mikor mondta ezt? - kérdeztem Károlyt.

- Na, amikor jöttek - mondta nyugodtan és hozzátette: - megkért, hogy zárjam be az udvarra nyíló ajtót, és ha valaki jön, adjak neki

jelt, mert szigorúan tilos nekik lányokkal és asszonyokkal így bán-
ni, de hát végre is ők katonák, és egy férfinak ezt meg kell érteni.
De téged nem akart.

- És ezt csak most mondod nekem, és hagytál reszketni 11-től 4-
ig?! Na, ez hihetetlen! Örülhetsz, hogy a nagy izgalomtól egészen
gyenge vagyok, különben alaposan elvernélek... - mondtam neki
dültől és örömtől reszkető hangon, s valóban nem tudtam, hogy
haragudjak vagy legyek hálás.

- Bocsáss meg, elfelejtettem, hogy te nem érted, ha ezekkel
beszélek. Nemsokára mennek, fél 5-re vissza kell érniük, és megint
harcolni kell mennünk.

Most már nem is örültem olyan nagyon, hogy az, akitől most már
biztonságban éreztem magam, elmegy, talán mindjárt jön egy másik, és
kezdődik az egész előlről. Legszívesebben aludtam volna, már eléggé
megnyugodtam és elég fáradt is voltam. Nemsokára el is aludtam, és reggel
nyolcig az álmok birodalmában mindent el tudtam felejteni. Amikor
felébredtem, nem voltam éppen kipihent, de már jobb volt.

Délelőtt sok katona jött, de nem volt nagyobb zűrzavar, egyet s mást
magukkal vittek, és továbbmentek. Nappal a nők biztonságban vannak, csak
éjszaka...

Délben, amikor ebédnél ültünk, éjszakai látogatóink jöttek vissza, még
két bajtársukat és néhány üveget hoztak magukkal. Mindjárt leültek
hozzánk és az asztalra állították az üvegeket, amelyekben bor és pálinka
volt. Az étvágyam rögtön elment, és szinte semmit sem tudtam enni. A
lányok most persze biztonságban érezték magukat, és nemsokára mindegyik
a katonák ölében ült. Egész szívemből utáltam őket, arra gondoltam, hogy
milyen következményei lesznek ennek az éjjel. Az elmúlt éjszakára kellett
gondolnom, és a hideg futkosott a hátamon.

A kapitány Máriával foglalkozott, hozott is neki egy olcsó karórát -
kitől vette el vajon, és hogyan? - és mindent megígért neki. Autóval
elviszi a szüleihez, mert el akarja venni feleségül és elvinni Orosz-
országba. A buta liba félig ájult volt az örömtől és büszkeségtől, és nem
gondolt arra, milyen drágán fog ezért megfizetni. Azt hitte, a szépsége
fogta meg úgy az oroszot, hogy egyetlen mosolyáért lehozza neki a csilla-
gokat.

Anna az újonnan jöttek ölében ült, és szintén nagyon jól szórakozott,
ami nála könnyen megy, mert ő is beszél szlovákul, és így egész jól meg
tudta értetni magát. Az orosz ígért neki kenyeret és sok minden mást,
hogyha jó lesz hozzá. Anna csak nevetett és azt mondta, nem, nem, de ez a
nem inkább igent jelentett. De közben az orosz néha úgy nézett rám, hogy
lassan megint nagyon félni kezdtem, hogy éjjel talán engem is meglátogat,
így inkább eltűntem és bebújtam a szobába. De rövidesen vissza kellett
mennem, mert a kaptány azt kívánta, hogy a háziasszony is üljön az asz-
talnál.

Szorgalmasan ittak és egyre vidámabbak és hangosabbak lettek, persze a lányok is, és én egyre kellemetlenebbül éreztem magam. Hálát adtam Istennek, mikor végre elmentek.

Miután arra a következtetésre jutottunk, hogy több ember között jobban el lehet tűnni, elhatároztuk, hogy átmegyünk a közös bunkerbe. Ott olyan sok öregasszony van, hogy az oroszoknak nem lesz kedvük sokáig keresgélni közöttük. Most Jászoky sem mert semmit ellenkezni, hirtelen lett elég hely, még a matracukat is ideadták.

A belső helységben kaptam helyet, ami a legjobb volt, amit kívánhattam, S. asszony társaságában voltam, és lányával, valamint Méhesnével. Úgy néztünk ki mind, mint a boszorkányok, megpróbáltam olyan csúnyának és ápolatlannak mutatni magamat, ahogy csak tudtam. Fejemet egy kendővel kötöttem be, amit egészen a homlokomba húztam, a ruhámra még felvettem egy öreg hálóköntöst és sápadt arccal vártam, hogy mi következik. A gyerek is mindig mellettem volt, mert, ahogy észrevettük, az oroszok mindjárt barátságosabbak voltak, ha a kicsit látták, és reméltem, ha velem barátságot kötnek, talán az anyját nem fogják bántani. Kint a kapunál és a bunkerajtónál mindig volt őrség, és így mindig kaptunk jelzést, ha „vendégek” érkeztek. Akkor a fiatal nők mindig elbújtak és az öregeket toltuk előre. S. asszony nagyon boldog volt, hogy hön áhított barátai végre megjöttek és annyit beszélt velük, amennyit csak bírt. A katonák kevésbé voltak elragadtatva, néha durván rárivalltak, hogy fogja be a száját.

Szinte folyamatosan jöttek, újak és újak, és fegyvert kerestek, ami persze csak kifogás volt arra, hogy mindent átkutassanak és sok mindent magukkal vigyenek. A bőröndöket ki kellett nyitni, amelyekben mindenki a legfontosabb és legértékesebb holmikat tartotta. És mindenkinek tehetetlenül kellett végignéznie, ahogy az órák, ékszerek és a hasonló tetszetős dolgok az orosz zsebekbe vándorolnak. S. asszony egyre dühösebb lett, és a rendőrségre (!) akart menni, én nagyon elégedett voltam, és nagyon szemtelenül kinevettem. Hiszen semmi rosszat nem akart az oroszokról elhinni, most legalább a saját szemével láthatja, hogy milyenek. Néha az iratokat is kérték, és én már minden reményemet elveszítettem, hogy ép bőrrel megúszom a dolgot, mert az igazolványomban fénykép is volt, és így azt csinálhattam, amit akartam, azon látták, hogy nézek ki valójában. Néha meg is lepődtek, amikor a képet megnézték, majd elemplámpájukkal rám világítva engem is, de Pistike mindjárt beszélni kezdett és én meg voltam mentve. De egyszer az egyik mégis azt mondta:

- Szép asszony.

Még sosem voltam ennyire boldogtalan, amikor ezt a bókot hallottam, mint most. Sokkal szívesebben fogadtam volna, ha csúnya, öreg boszorkánynak nevezett volna.

És azután megint jött az éjszaka, s amikor az ebédre gondoltam, megint félni kezdtem. A lányok ugyan odaát maradtak, de amikor az oroszok jön-

nek, akkor megint biztosan ideszaladnak, és akkor megint ott állunk, mint eddig. Igazam is volt.

Alig helyezkedtünk el éjszakára, már jött az egyik és Annát kereste. Megmondtuk neki, hogy hol van, hiszen meg voltak beszélve, és ha ő ezt akarja, legyen boldog. De akkor megint jöttek a „hölgyek”, éppen úgy kétségbeesve, mint tegnap, és el akartak bújni. Mögöttük dobogott a kapitány és a barátja, természetesen a hatalmas pisztollyal, megint jött a kiabálás és az ide-oda futkosás, míg Károly és Jászoky valahogy békét teremtettek. A sok lárma és izgalom ellenére elaludtam, és olyan fáradt voltam, hogy az újabb zajra sem ébredtem fel, csak amikor egy zseblámpa élesen az arcomba világított. Nem nyitottam ki a szememet, csak szívdobogva vártam. Múltak a másodpercek, amiket óráknak éreztem, a homlokomra kiült a veríték, míg tovább nem ment. Ez még ötször-hatszor megisméltődött, de olyan kimerült voltam, hogy mindig újra elaludtam.

Reggel már elmehettünk vízért, így végre meg tudtam mosakodni, de közben reszkettem a félelemtől, hogy ez alatt ne jöjjön egy orosz sem. Az ajtó ugyan zárva volt, de az még rosszabb, mert akkor belőnek rajta. Az ablak előtt is elsétált néhány, ez így nem volt valami kellemes szórakozás.

István és Károly elment a gyárba és én nagyon aggódtam értük, mert a férfiakat összefogossák az utcán és elhurcolják.

És, ahogy kinéztek! Nem ismerted volna meg őket, ha az utcán találkozol velük. Ha valakin egy rendes ruha vagy kabát van, akkor az utcán „Burszuj!”-t kiáltanak rá, és ha pechje van, agyonlövik – de legalábbis jól elverik és a kabátjától is elbúcsúzhat. Így most mindenki, mint egy bolond szalad az utcán, és boldogtalan, ha nincs egy ócska ruhája. István ennek szellemében készült fel az útra. Cserélt az apjával, akinek a kabátja a pincében eléggé tönkrement, napokig nem borotválkozott, egy formáját vesztett kalapot nyomott a fejébe és felhúzta a csizmáját. Ezt az utóbbit féltette legjobban, mert az oroszok előszeretettel húzták le az ilyen szép és jó holmikat az emberek lábáról, és akkor szegények mehettek haza mezítláb. De hála a Jóistennek, szerencsésen hazaérkezett csizmástól, és a szívemről mázsás kő gördült le. Nagyon meg voltak elégedve a tapasztalattal.

A gyár áll, csak egy része égett ki, de a gépek épségben vannak, és végül is ez a fő. Hogy a tűz, hogyan tört ki, azt nem lehet tudni, de valószínűleg az oroszok égő újságpapír-fáklyákkal világítottak, és amikor leégtek, egyszerűen eldobták őket. Az irodában, ahol annyi papír és fa van, ez nem is csoda, ha így tűz keletkezett.

Az öntöde is egészben van, a gépek is. Itt tulajdonképpen lehetne dolgozni is. Fel is keresték rögtön az orosz parancsnokot, aki egészen kétségbe volt esve, amikor Istvánt meglátta, és nagyon csodálkozott, hogy a mérnökök ilyen elhanyagoltan szaladgálnak. Nem igazán értette, miért kell ilyen külsővel járni, amikor jobban is kinézhetne. Azt mondta, hogy

volt Amerikában is, de ilyen mérnököket ott sem látott. Lassan megértette István magyarázatát és kiadta a parancsot, hogy holnap rendszeren felöltözve és borotválkozva jelenjen meg. Különben egy nagyon kellemes ember volt, beszélt németül, angolul és franciául, és úgy viselkedett, mint egy igazi gentleman. Mindjárt jól össze is barátkoztak, és megígérte, szerez olyan iratokat, amelyekkel naponta nyugodtan jöhetnek dolgozni. Így nagyon boldogok vagyunk, végre tudjuk, mi van a gyárral.

Éjjel végre jól tudtunk aludni, mert néhány tisztet szállásoltak be a házba, akik egészen rendesek voltak és megvédték minket a rablóktól. Az egyik az óvóhelyre is lejött, és beszélgetett Pogánnyal és Jászokyval, elég jól beszélt németül és nagyon intelligens volt. Kinézetre is egy fess ember volt és sok kitüntetése volt. Csak a másik helyiségből figyeltem meg, s mellette mentem el, amikor kijöttem. De nevetőgörcsöt kaptam, amikor a görlöket megpillantottam. Egészen a sarokban ültek az ágyukon, egy spanyolfalat húztak maguk elé, és mint a baglyok, úgy meredtek szegény oroszra. Láthatóan nagyon izgatottak voltak, hiszen egy elegáns és ápolt tiszt volt, talán voltak reményeik. Utána remegő hangon mesélték, hogy az orosz feltűnően mustrálta őket és rettenetesen féltek. Hát a megfigyelésről nekem egészen más tapasztalataim voltak, és ha a szegény orosz félt volna, azon sem csodálkoztam volna.

Nagyon reméltük, hogy ezek a rendes emberek tovább itt maradnak, de sajnos kora reggel már továbbálltak. De azt mondták, most már bezárhatjuk a kaput, és senkit sem kell beengednünk, csak a zöldsapkás katonákat, akik az NKVD-hez tartoznak és az embereket politikailag vizsgálják át. A szabadrablás ideje már lejárt, szigorúan tilos, tehát védjük meg magunkat, ahogy tudjuk, és a kapu mindig legyen zárva. Így valóban javult a helyzet, de borzasztó volt hallani, mikor lábbal és fegyverrel dörömböltek a kapun. Néha be is lőttek, úgy, hogy ki kellett nyitnunk a kaput, de nagyobb botrány már nem volt. Három nap múlva visszaköltöztünk keleties bunkerszobánkba, és már nyugodtan tudtunk aludni. Igazán szerencsénk volt, mert a harcoló alakulatok, amelyek ilyen szempontból a legveszélyesebbek voltak, mindjárt továbbvonultak, hogy megostromolják Buda utolsó részét, a Várat.

István naponta ment dolgozni, és csak este jött haza, hullafáradtan, de mindennap külön boldogságot jelentett, amikor épségben hazaért. Mert néha a legjobb iratok ellenére is elhurcoltak embereket, és még jó volt, ha csak azért, hogy valahol dolgoztassák, és utána hazaengedték.

Máig egészen békésen éltünk, de délelőtt megint nagy izgalom volt. Hallottam, hogy a kapun megint erősen kopognak, ennek ellenére nyugodtan ültem a kisszobában. Egyszerre a nevünket hallottam kiáltani és az egyik lakó hozta a hírt, hogy néhány orosz a rettegett zöld sapkások közül a férjemet keresi, de ne féljek, egy tolmácsnő is van velük.

Mindenesetre felvettem az „orosz” öltözékemet, bekötöttem a fejemet, egy rémes öreg szemüveget vettem fel, amit egy fiókban találtam. Ez utóbbit hamar le kellett tennem, mert olyan erős volt, hogy semmit sem láttam,

csak a fejem fájdult meg. Alig voltam kész, máris hallottam a trappolást a kislépcsőn, és egy kis kövér orosz lépett be egy fekete zsidónővel. Egy céduláról a férjem nevét olvasta és kérdőleg nézett rám. A tolmácsnő igazán kedves volt, mindjárt megnyugtatóan közölte, hogy ne féljek, ez egy rendes ember. Közben még két katona tűnt fel a háttérben, akik sokkal kevésbé voltak rokonszenvesek. Nagymama és a sógornője, aki látogatóban volt, szintén a szobában volt, és Pistike is mellettem játszott. Először is az orosz kiadta a parancsot, hogy a szobát senki sem hagyhatja el, míg nem ad rá engedélyt.

Megkérdezte, hogy István hol van, én pedig elmondtam, hogy már tíz napja az oroszoknak dolgozik. Ezzel nagyon meg volt elégedve és azt mondta, ha hazajön, rögtön menjen át hozzájuk és ideadta a címet. Megkérdeztem, hogy este megfelelő lesz-e, mert hét óra tájban szokott megjönni. Amikor jön, akkor azonnal jelentkezzen, volt a válasz, és azt hittem, hogy ezzel el is megy. De tévedtem, mert kényelmesen elhelyezkedett, szemben velem leült, mellette a tolmácsnő. Így a kiszoba teljesen tele lett. A kicsi hamar megbarátkozott a látogatókkal, így a hangulat szinte kellemes volt. Az orosz hosszú előadásokat tartott, amit csak a tolmácsnő értett, de látszólag nem volt neki fontos, hogy mi is megtudjuk a véleményét a háborúról és a németekről. Közben a két katona elment, és a bunkerekben át- és kipakoltak mindent. Rövidesen visszajöttek, és jelentettek valamit, amitől a főnök nagyon ideges lett. A beszélgetés egyre hevesebb lett, és hiába hegyeztem nagyon a fülem, hogy valamit is megértsek, csak ugatást hallottam. Végre hozzám fordult a tolmácsnő és megkérdezte, hogy mi lett befallazva, mert majd kibontják a falat és megnézik, hogy mit rejtettünk el. Jobb lenne, ha előre megmondanám, hogy mit fognak ott találni.

Ugyanis még a háború előtt azt az ajtót, amely a mosókonyhába vezetett, befallazták, amikor az óvóhelyet kialakították. Most megtalálták az ajtót a fal mögött és rögtön azt hitték, hogy ott egy rakás fegyvert fognak találni. Talán arra gondoltak, hogy egy ágyút vagy egy Királytigris harckocsit fognak ott megpillantani. Megpróbáltam a dolgot megmagyarázni, de meglehetősen reménytelenül, mindenképpen át akarták törni a falat. Amikor már nem tudtam, miképpen mentsem meg a falat, utolsó reménységként azt az ötletet adtam nekik, hogy az egyik menjen át a másik oldalra, és kopogjon át, akkor meghallják, hogy csak egy vékony falról van szó. Hála Istennek, megfogadták az ajánlatomat, és így kiderült, hogy ott valóban nincs mit keresni, nem található ott semmi.

Nagymama feltétlenül beszélgetést akart kezdeményezni az orosz tiszttel és bevezetőül azt a megjegyzést tette, hogy nagyon jóindulatú arca van. Ez persze nem felelt meg a valóságnak, mert inkább egy mérges kutyára hasonlított. Láthatóan nem ringatta magát illúziókban szelíd kinézetét illetően, mert dühös lett és azt mondta, hogy nem kell neki hízelegni. Gondoltam, ilyen ostobaságokkal többet ártunk, mint használunk, és mondtam nagymamának, hogy jobb lesz, ha nem szól. Ez ment egy

ideig, de akkor a sógornő türelmetlen lett, mert a férje betegen feküdt otthon, és már régen haza kellett volna mennie. Hiába figyelmeztettem, és nagymama sem tudott persze nyugodtan maradni és csak megkérte a tolmácsnőt, hogy mesélje el az oroszoknak ezt az egész dolgot a beteg férjjel, s kérje meg, hogy a hölgyet engedje el. Na, a „tiszt úr”, ahogy a nagymama nevezte, most lett igazán dühös és magából kikelve rikácsolt:

- Ha azt mondom, hogy senki sem távozzon, akkor mindenki ehhez tartsa magát, és maradjon nyugton, amíg itt vagyok.

Na, kellett ez nekünk? Így tovább ültünk a kis díványon, mint a fecskék a dróton, és még mindig nem tudtam, hogy tulajdonképpen mit akarnak. De gondoltam, hogy majd időben megtudom, és türelmesen vártam.

Végre megint jött két katona és jelentették, hogy készen vannak, nem találtak semmit. Hát tulajdonképpen mit akartak találni? Azt a parancsot kapták, hogy itt a szobában is mindent nézzenek meg. Kezdtem unni a dolgot, és megkértem a tolmácsnőt, kérdezze már meg, mit keresnek, hátha tudok abban segíteni, hogy megtalálják, inkább odaadom, mint hogy mindent felforgassanak. Lefordította, amit mondtam, akkor először nagyon komolyan, de nem barátságosan rám nézett, majd egy grimaszt vágott, amivel úgy látszik, meg akart ijeszteni és fenyegető hangon azt mondta:

- Puska! - és várta a hatást, mint egy színész.

Ja, ha te színházat játszol, azt én is tudok, gondoltam, és mivel több oldalról hallottam, hogy az oroszoknak a szemébe kell nézni, különben azt hiszik, hogy hazudok, olyan tágra nyitottam a szememet, amennyire tudtam, és olyan ártatlanul néztem rá, mint egy ma született bárány, és szelíd, de határozott hangon azt mondtam:

- Az, nincs.

Erre még feljebb húzta a szemöldökét, és úgy nézett rám, mintha a szívem legmélyebb csücskébe látna:

- És, ha mégis találunk?

A szemem még nagyobb lett és a hangom a kishangra átcsendült:

- Amit itt találnak, azzal nyugodtan agyonlőhetnek.

Kicsit meghökkent, de úgy látszik, biztos fellépésem jó benyomást tett rá, mert felszedelőzködött, a katonák is abbahagyták a keresést. De azért az orosz legalább még háromszor elmagyarázta, ha a férjem hazajön, rögtön menjen az NKVD parancsnokságra, és azonnal jelentkezzen azzal a cédulával, amit itt megírt. Mindent megígértem, és így végre elmentek. Alig lélegeztem fel, amikor az ajtó felpattant, és a tiszt lélekszakadva berobbant. Mielőtt a számat kinyithattam volna, odaszaladt az asztalhoz, ami mellett az előbb ült, és látható megkönnyebbüléssel felvett egy darab papírt, amit úgy látszik, ott felejtett. Meglepve néztem rá, de ő barátságosan nézett rám, megfogta az orrom hegyét és elismerően azt mondta:

- Szép asszony.

És elszaladt. Úgy meg voltam lepve, hogy pár másodpercig némán álltam, de aztán hangosan felnevettem, úgy, hogy mindenki csodálkozva beszaladt, hogy talán megbolondultam az ijedtségtől. A nevetéstől megkönnyebbültem, hiszen alapos feszültség volt bennem, mert végig arra gondoltam, hogy valóban nem találhatnak-e semmit, hiszen nem tudhattam, hogy Viki nem dugott-e el mégis valamit, amit a mi számlánkra írhattak volna.

Akkor eszembe jutott az orosz bókja, és odamentem a tükörhöz. Ezt nevezi szépnek? Kétségbe voltam esve és egyúttal büszke is, mert arra gondoltam, milyen vagyok, ha rendesen vagyok felöltözve és kikészítve, mit mondana akkor? Hát igen, ez olyan tipikusan női dolog volt.

Mikor István hazajött, mindent elmeséltem neki, és miután evett valamit, elment. Már annyi rémes dolgot hallottunk erről a társaságról, de én meglehetősen nyugodt voltam, a tiszt nem nézett ki olyan gonosznak, és reméltem, hogy Istvánnal is rendesen bánik majd. Mindenesetre ideadta az orosz kapitány címét, aki olyan barátságos volt vele, és aki az iratokat adta. Ha nem jönne vissza, csak küldjek neki Károlyllyal egy levelet, és ő biztosan segíteni fog. De erre hála Istennek nem volt szükség. Pár perccel ezelőtt érkezett haza, de holnap reggel megint vissza kell mennie. A gyárról kérdezték és érdeklődtek apáról is. A kihallgatást az én „ismerősöm” vezette, és néhány kivételtől eltekintve – amikor megint színészi képességeit csillogtatta – nagyon rendes volt.

Na, úgy hiszem, mára eleget dolgoztam, végre aludni térek, megérdemlem a pihenést. Remélhetőleg a holnapi nap sem hoz semmi rosszat, bár a vasárnaphoz már semmi bizodalمام nincsen.

1945. február 18. vasárnap

Mondtam, hogy a vasárnap ritkán hoz valami jót, és valóban, István eddig még nem jött vissza. Reggel hét órakor megint átment az NKVD-hez, most este tíz van, és még nincs itt. Károly már nagyon ideges, főleg a gyár miatt, de remélem, hogy csak nem akart olyan késő éjjel az utcán járni és reggelre itt lesz.

Ma megtettem első sétámat, nagymamával és Pistikével. Olyan furcsa volt megint az utcán járni, a nap gyönyörűen sütött, az emberek sereggestül vonultak, batyuikkal jöttek-mentek – a koffereket az oroszok rögtön elvették –, nagy volt a forgalom. Elmentünk a Gellért térig, ahonnan egykor a Ferenc József híd átívelt a Dunán, de amikor a roncsokat láttam, elment a kedvem a sétától. És kicsit a továbbéléstől is. Amikor a szép, öreg híd romjait megláttam, ami már gyermekkoromtól a szívemhez nőtt, a szívemet olyan fájdalom fogta el, hogy nem tudtam a könnyeimet visszatartani. De nem voltam egyedül ezzel az érzéssel, asszonyok és nagy erős férfiak álltak némán a parton, átnéztek a másik oldalra, ha a könnyeiktől még láttak valamit. Kezük önkénytelenül ökölbe szorult, és az ajkuk néma átkokat szórt. Odaát is százával álltak az emberek, valószínűleg ugyan-ilyen érzésekkel. Apára gondoltam, akiről csak annyit tudtunk, hogy a magyar politikai rendőrség elfogta, és még

sosem éreztem magam ennyire távol tőle, mint most, amikor kb. 100 méter távolságban voltunk egymástól, amely 100 méter azonban átléphetetlen volt. Borzasztó érzés volt, és egész nap teljesen levert voltam.

A Horthy hídnak a végei is a vízben vannak, az Erzsébet híd és a Lánchíd is teljesen tönkrement. A legszebbek persze. Ezt sosem fogjuk tudni megbocsátani a németeknek. Ha még lett volna valami értelme, de ez már teljesen felesleges volt, csak megnehezítették visszatérésünket a rendes életbe.

Útközben találkoztunk Gál Péter apjával, annyira le van fogyva, hogy alig ismertem meg. Ők is sok mindenben mentek keresztül. A lakásuk a Dunaparton volt, és az óvóhelyüket is elöntötte a víz. Élelmiszerük semmi sincsen, amit küldtünk nekik, már rég elfogyott.

Péter otthon van, a németek az utolsó pillanatban elengedték őket, és fedezték a visszavonulásukat. Kötélen ereszkedtek le a Gellért-hegyről, a sebesülteket is meg tudták menteni a fogságtól, és Péter is szerencsésen hazatért. Nagyon szeretne már a gyárban dolgozni, már csak a dokumentum miatt is, ami a szabad közlekedést biztosítja. Mondtam, hogy menjen ki és jelentkezzen, itt nem tudunk neki ilyet szerezni.

Furcsa volt megint az utcán lenni, természetesen sok orosz is jött-ment, akikre nem mertem ránézni. Csak magam elé néztem és Pistikét vezettem kézen fogva. Mikor jön el az idő, amikor rendszeren felöltözve és megfésülködve sétálhatok az utcán?

1945. február 19. hétfő

István ma sem jött meg, már írtam a kapitánynak egy szép levelet, amit Károly elvitt. Most várom, hogy meglesz-e a hatása.

1945. február 20. kedd

Ma óriási volt az öröm.

Mind a konyhában voltunk - én az ágyon ültem, és István pulóverét kötöttem - amikor az udvar felől felpattant az ajtó, és a lépcsőn egy hatalmas orosz jelent meg. Először azt hittem, megint az NKVD-től jöttek - talán engem akarnak elvinni -, de a következő pillanatban megláttam a háttérben Károlyt, aki mint egy egérke, úgy nézett ki a hatalmas orosz mellett. Mindig jó detektív voltam, így igen hamar rájöttem, hogy a rokonszenves tiszt csak K. kapitány lehet. Hozzám lépett - én legfeljebb a válláig értem - és megkérdezte, hogy én én vagyok-e és beszélek-e németül. Nagy bizalmat éreztem ez iránt az ember iránt, és a szemem ragyogott, amikor igent mondtam. Akkor röviden, de láthatóan nyugodtan közölte, hogy István két-három órán belül itthon lesz. Az örömtől szinte szóhoz sem jutottam, csak dadogni tudtam:

- Köszönöm. Nagyon köszönöm... - és legszívesebben a nyakába ugrottam volna.

Lenevetett rám és vidáman azt mondta:

- Ezért egy csókot kell adnia.

De nem várta meg a választ, csak erősen megszorította a kezemet és már itt se volt. Károly nevetve búcsút intett és rohant a kapitány után.

Akkora ordítást, amit kieresztettem, nem igen hallottak ezek a falak, örömkialtást mindenesetre nem. Mindnyájan végtelen boldogok voltunk, a lányok pedig teljesen szerelmesek voltak. Most, ne mosolyogj gúnyosan, hogy nekem hasonló érzéseim voltak, nem, ő igazán szimpatikus és impozáns jelenség, de egy kissé testes ahhoz, hogy a zsánerem legyen.

Nagy főzésbe kezdtünk, hogy a szegény foglyot jó étellel várjuk, aligha hiszem, hogy ott ünnepi lakomában volt része.

Persze, sajnos megint hiába vártunk, de én azt már megtanultam, hogy az oroszoknál az idő nem játszik szerepet. Hogy ma vagy holnap, vagy egy hét, az igazán nem számít, persze csak akkor, ha nem róluk van szó. De most már teljesen nyugodt vagyok, hiszen van egy barátunk, akihez fordulhatok, de holnap biztosan hazajön István.

1945. február 21. szerda

Végre! A férjem megint itthon van. Tíz óra felé jött meg, de hogy nézett ki! Természetesen nem vitt magával toalettszereket, nem is lett volna alkalma használni ezeket, és ez látható is volt.

A szakálla már szépen megnőtt, a keze piszkos, a kabátja tele foltokkal, valóban úgy nézett ki, ahogy a szabaduló rabokat elképzeli az ember. Nagyon piszkosnak és gusztustalannak érezhette magát, mert nem akart azonnal enni, hanem meleg vizet kért, hogy mosakodni tudjon. Úgy gondolta, hogy a ruhájában tetűk is lehetnek, s azt a jó tanácsot adta, hogy a sütőbe kell dugni, mert a „partizánok” - a katonák használták ezt a kifejezést - csak hatvan foknál pusztulnak el. Úgy gondoltam, hogy alaposan átvasalhatnánk jó forró vasalóval, de azt mondta, hogy ez biztosabb. Így teljesítettük kívánságát, a ruhája a kínzókamrába vándorolt, ő pedig tisztálkodni ment.

Közben elkészült az ebédje, mert ő olyan gyorsan, ahogy csak lehetett, a gyárban akart lenni. Közben természetesen mellette voltam, ő pedig gyorsan elmesélte élményeit, de csak nagyon röviden, talán este valamivel több ideje lesz erre, ha nem fog elaludni. Ezen nem is csodálkoznék.

Nagyon jó étvággal evett, és mi nagyon elégedettek voltunk, amikor hirtelen különös szag csapta meg az orrunkat.

- A ruha!

És Viki máris feltépte a sütő ajtaját. De már késő volt. Nagy füst csapott felénk, és az elégett öltöny darabjai hullottak a lábunk elé. Csak némán néztem Istvánra, ő sem szólt, de tudtam, hogy most már igazat ad nekem. Igen, az ilyesmire többnyire megkésve kerül sor. De minden örömben van egy csepp ürm, de mit lehet egy megsült ruhával kezdeni?

1945. február 22. csütörtök

Tegnap István már kora délután hazajött. K. olyan rendes volt és úgy gondolta, először aludja ki magát, és holnap frissen és kipihenten álljon munkába.

Így egy kis sétát tettünk, először is az apját akarta felkeresni, aki már szintén nagyon ideges volt a fiacskája miatt. A szegény öreg elég sok rémtörténetet hallott és azt hitte, hogy Istvánt verik és kínozzák, és akármit is mondtam, egy szót sem hitt el. Gyűlölöm ezeket a jó ismerősöket és barátokat, akik ilyen esetben azonnal megjelennek és „egészen hiteles forrásoktól” származó híreket mesélnek, amelyek persze csak arra jók, hogy a szegény rokont teljesen elkeserítsék.

Először hozzá mentünk, nem lakik messze. A kapu persze zárva volt - mint most mindenhol -, órákig kell kopogni és kiabálni, míg végre kinyitják. De már szinte mindenütt bevezették, hogy egy ór áll kint és rögtön kinyitja. Bocsánat, egy hibát vétettem. Természetesen nem kint áll, hanem bent a lépcsőházban. De mivel az írásnál a pincében ülök, az is „kintnek” számít. Tehát nemsokára kinyitották a kaput, először persze jól körülnéztünk, hogy ne legyen egy orosz sem a közelben, különben ők is rögtön benyomulnak, és mi mint az egerek surrantunk be az ajtón.

Az öreg könnyekig meg volt hatódva, amikor a fiát meglátta és István-nak minduntalan meg kellett nyugtatnia, hogy még él és nem hiányzik sem a feje, sem más értékes testrésze.

Innen az unokatestvérét mentünk meglátogatni, aki feleségestül és gyerekestül szintén a közelben lakik. Ő szintén fogoly volt az NKVD-nél, de csak úgy az utcáról hurcolták el. De nagyon türelmetlen volt, és amikor még a 4. napon sem volt szó kihallgatásról, egyszerűen megszökött, és azóta nyugodtan (vagy kevésbé nyugodtan) otthon ül. Ők már a lakásban laknak, mint minden más olyan ember, akinek van olyan szerencséje, hogy megmaradt a lakása. Mi is elhatároztuk, hogy amilyen hamar csak lehet, fel fogunk költözni.

Azt kérdezed - hova? Van még egy kis manzárdszobánk a harmadik emeleten, de a ház másik oldalán, amelyik épségben maradt. Ott fogok lakni a nagymamával és Pistikével, a férfiaknak a cselédszoba - ami még a legjobb állapotban maradt - lesz berendezve. Holnap el akarom kezdeni a munkát.

Nem tettünk meg hosszú utat, de mindenhol lépcsőkön kellett fölmenünk, és mivel egészen elszoktam a sétától, így hullafáradtan értem haza.

István sok vidám dolgot mesélt, amit az NKVD-nél tapasztalt. Igazán egészen rendesek voltak vele, hiszen ő sem párttag, sem más hasonló nem volt, így csak a gyár iránt érdeklődtek. Közben persze voltak kellemetlen kérdések is, pl. amikor a nyilasokat kellett volna megneveznie, de azt mondta, hogy már nem emlékszik. Akkor az én „ismerősöm”, aki a kihallgatást vezette, megint színházat játszott és fenyegető hangon azt mondta:

- Na, mi majd felfrissítjük az emlékezetét. Idehozatom a feleségét és a gyereket és maga előtt fogom őket kínozni, akkor talán könnyebben fog menni az emlékezés.

De látni lehetett, mondta István, hogy nem gondolja komolyan. Különből nem volt semmi ijesztő és a végén egész jó barátságba keveredtek.

Nagyon büszkék voltak a „kultúrájukra”, amit minden eszközzel be akartak mutatni. Az íróasztalon egy nagy üveg parfüm állt. Az altiszt néha levette a prémsapkáját - nem tudom, hogy az is a nagy kultúrához tartozik, hogy a szobában is fennhagyják a kucsmájukat - és elismerően szólt a férjemhez:

- Dobro kölni.

És öntött belőle a fejére és a kucsmájába, aztán visszatette a sapkát a fejére és nagyon megnyugodott.

Egyébként is nagyon ügyelnek a jó hírekre, az ajtót a kezükkel csukják be és lehetőleg halkán, csak amikor úgy vélik, hogy senki sincs a közeliükben, akkor rúgják be a lábukkal. Ez ellen igazán nem szólhatunk semmit, igazán láthattuk és hallhattuk, ahogy a német, de még a magyar katonáknál is csak úgy repültek az ajtók. Be kell vallanom, vannak esetek, mikor én is így csinállok.

Nem is köpködtek szanaszét a szobában, nem. Először a lábujjakkal felemelték egy kicsit a szőnyeg sarkát, odaköptek, aztán visszaigazították a szőnyeget. Ilyen apróságokkal vidították föl időnként a foglyokat.

A foglyok elhelyezése természetesen nem felelt meg egy Ritz Hotel színvonalának, és a túlzabálástól is gondosan óvták őket. Olyan helyiségben helyezték el őket, ahol minden kényelmet a négy fal és a padló szolgáltatott, fűtésről természetesen szó sem volt. Egy ajtó azonban egy elhagyott irodába vezetett. Hogy ezt biztosan megtudják, fel kellett törniük az ajtót és nagyon meg voltak elégedve, mikor ezt a felfedezést tették. Akkor átcipeltek egy szekrényt, lefektették a földre és kinevezték ágyának. De ez három személynek egy kicsit keskeny volt, és csak úgy fértek el rajta, ha mind az oldalukra fordultak. Ha az egyik már nem érezte a tagjait, felébresztette a többieket és így szólt:

- Forduljatok!

És az egész társaság a másik oldalára fordult és tovább aludtak. István szerint a mi matracaink valamivel kényelmesebbek, ezt el is hiszem neki.

Hogy milyen ott az étkezés, azt nem tudja pontosan, mert nem volt lehetősége tapasztalatokat szerezni. A három nap alatt kapott egy levest, ami meleg vízből és néhány babszemből állt, mást nem. A libasült bizonyára holnap lett volna az étlapon.

Nagyon jó társaságban volt, csupa mérnök, gyárigazgató és alkalmazott volt a társa. És egy zsidó. Jól olvasod, egy zsidó. Példa arra, hogy ilyen szerencsétlen flótások is akadnak még manapság.

A náci időkben munkaszolgálatra osztották be, az első vonalba is vezényelték, onnan szerencsésen meg tudott szökni. Természetesen katonaruhában. Svájci menlevele volt - természetesen német nyelven -, amit gondosan őrzött és eddig egy pincében bújt meg. Amikor az oroszok az ő környékét is felszabadították, boldogan jött elő, és haza akart menni, kb. 200 km-re. El is indult, természetesen katonaruhában, és az országúton az oroszok nemsokára feltartóztatták, az egyenruha nem igazán tetszett nekik. Megmutatta nekik a menlevelet - más dokumentuma nem volt - és gondolta, hogy láthatják, hogy ő zsidó, majd továbbengedik. De nem így az oroszok. A menlevélből nem sokat értettek, talán csak pár szót, azt mindenesetre látták, hogy az általuk gyűlölt nyelven íródott, és nem akartak hinni sem a göndör fekete hajnak, sem az elálló füleknek, sem a jellegzetes orrnak.

- Nyemecki. - volt a rövid vélemény, és idevezették.

Már három hete itt ül, egyszer sem vitték kihallgatásra, és dühöng a méregtől.

A fő az, hogy István megint szabad és Pistikének nem kell hiába a Papi után kiabálnia.

1945.februát 23. péntek

A mai nap alapos munkával telt, hullafáradt vagyok, de nagyon boldog.

Először a lakásban akartam az egyetlen, félig-meddig épen maradt szobát István részére rendbe hozni. Na igen, először a falat kellett levennem, mert az egyik oldalon tönkrement, és fennállt a veszély, hogy a házban történő legkisebb rázkódásra jókora vakolatdarabok hullanak a fejére.

Ha valaki pár hete vagy hónapja azt mondta volna, hogy mi egy ilyen lyukban fogunk lakni, ahol az ablak deszkából van és a fal csak itt-ott ép, minden fűtés és világítás nélkül, és ragyogunk a boldogságtól, hogy ilyen szállásunk van, akkor az illetőt bolondnak tartottam volna. Sose tudtam volna elképzelni, hogy így is lehet élni és a megelégedettségtől énekelni tudnék, miközben ezt a nem könnyű munkát végzem, és a kezem majdnem lefagy.

Az „ablak” természetesen nyitva volt, különben nem láttam volna és a fény kedvéért a hideget is el kellett viselnem.

Néha óriási lárma hangzott fel a szomszédságban, és meg tudtam figyelni a szokásos jelenetet. Az oroszok rabolni akartak, a háziak el akarták őket kergetni. Hogy? Hát ez a legtisztább cirkusz.

Minden házban vannak néhányan, akik a környéket figyelik, és ha az oroszok közelednek, riadót jeleznek. Éppúgy, mint annak idején, légi veszély esetén. Akkor a többiek előszaladnak, dübörögnek, zörögnek, csörömpölnek, mindenfélével lármáznak és hangosan ordítanak:

- Kapitány! - Kapitány!...

De természetesen egy kapitány sincs a közelben. Ezt azonban a katonák nem tudhatják, hiszen lehet, hogy egy be van ide kvártélyozva, és legtöbbször le is lépnek. De néhányan már rájöttek, hogy ez egy nagy átverés, és nem zavartatják magukat. Ezek ellen tette Viki a napokban azt a javaslatot, hogy ne az elhasznált Kapitányt kiabálják, hanem „Major”, őrnagyot. Abból sokkal kevesebb van, és így nagyobb tekintélye van. Így is történt. Mi lármáztunk és kiabáltunk, mint a vadak egy esküvői táncnál és ordítottunk teli torokból:

- Major! - Major!...

De ettől az orosz nagyon dühbe gurult, hogy öt olyan bolondnak tartjuk, aki elhiszi, hogy itt van egy őrnagy. A kapitányt talán elhitte volna, de egy őrnagyról egyáltalán nem lehet feltételezni, hogy egy ilyen házban lakik.

- Hol az őrnagy?

- kérdezte üvöltve és megragadta Vikit a karjánál, és húzta be a házba, mutassa meg, hol lakik a „Major”. Persze a major nem volt sehol.

De szerencsére Viki egészen más módszert talált arra, hogy kiengesztelje a katonát, így nem lett belőle nagyobb botrány.

Na, de most már végre szeretnék aludni menni, és holnap megint korán hozzáfogni a munkához, hiszen ma akarunk utoljára itt lent aludni.

Károly hozott üveget a manzárdszobához, az ablakokat délelőtt megcsinálják és remélhetőleg estére készen is lesznek.

1945. február 24. szombat

Hát tegnap igazán nem hittem volna, hogy naplóm a mai napon Pesten folytatom. Még most sem hiszem el, pedig igaz, itt ül három nő körülöttem, akik nevetnek és sírnak az örömtől. De talán előlről kezdem...

Kora reggel hozzáfogtam a munkához, és délig el is készültem vele, úgy, hogy már a bútorokat cipeltük fel, amikor a lépcsőházban egy ismerőssel találkoztam. Ő is a gyárban volt, és ügyvéd, most svéd menlevéllel rohangászik, a karján kék-sárga zászlóval. Híreket hozott apától és közölte azt az óhaját, hogy menjek át Évához, őt is meglátogatni.

Mi már terveztünk egy csónakos átkelést, de csak holnap reggel akartuk megtenni, amikor a férfiak is ráérnek. Több helyen vannak ilyen átkelések, eleinte nagyon sokba került, a taksa egy karóra volt, és visszafelé szintén. Sajnos nem vagyunk abban a helyzetben, hogy fejenként egy aranyórát fizessünk. Most már valamivel jobb, száz pengő a tarifa fejenként, de sokan vannak, sokszor órákig kell ott várakozni.

Alig vezetem be a vendéget a szobámba, amikor a férfiak megjöttek, és mivel a legfontosabb dolgokban mindig másodpercek alatt döntünk, egy félóra múlva útrakészek voltunk és elindultunk. Közben a gyár portása is megérkezett, Éva anyjának üzenetével, hogy azonnal menjek át, mert valami borzasztó történt. Persze, halottsápadt lettem az ijedtségtől, arra

gondoltam, hogy csakis apával történhetett valami. De Némery nagyon dühös lett, hogy milyen ostoba vicc akar ez lenni, és becsületszavára megnyugtatót, hogy nem történt semmi. Tehát becsomagoltam némi fehérneműt és néhány szükséges dolgot egy-két napra. Erős szél fújt, nagyon fel kellett öltöznöm, hogy a vízen ne fázzak. Ilyen időben eddig még nem mentem a Dunára csónakázni... Nagyon jól és biztonságban éreztem magam négy erős férfi társaságában, és főleg a svéd zászló Némery karján adott sok bátorságot.

Útközben találok egy osztálytársnőm és barátnőm édesanyjával, akinek röviddel karácsony előtt született kisbabája, és nagyon boldogan élt a férjével. Nagyon örültem, hogy hírt hallhatok róluk, de amikor Anna nénit megpillantottam, könnyekben tört ki és már tudta, hogy szeretett Annácskám nem fogom többé látni. Egy bomba oltotta ki fiatal életét, és a kisbaba anya nélkül maradt... Mélyen megrázott a hír, és nagyon rossz érzésekkel mentem tovább. Milyen borzasztó lehetett Anna néninek, amikor engem egészségesen és boldogan látott sétálni, aki olyan sokat voltam együtt a lányával, és igazán szép és boldog időket töltöttünk együtt. A szívem nagyon elnehezült, de nem tudtam a bánatommal foglalkozni, mert arra kellett ügyelnem, hogy lépést tartsak a férfiakkal. Ezeknek a férfiakkal olyan hosszú lábaik vannak.

Néha találkoztunk munkáscsapatokkal, csupa civilt tereltek az orosz munkára, ilyenkor még gyorsabban mentünk és nem néztünk az oroszokra, hát, ez tiszta struccpolitika volt. De dobogott a szívünk, miközben azt füleltük, mikor hangzik fel mögöttünk a „Sztój!”, de szerencsésen megérkeztünk egy helyre, ahol a portás bátyja állítólag egy csónakkal ideoda evez, és minket sokkal olcsóbban fog átszállítani. Ez már nagyon messze volt, egészen a vasúti híd mögött, és mire odaértünk, a szél egyre erősebb lett és a báty sehol sem volt látható, mindenhol csak oroszok és oroszok, akik lassan megunták a dolgot, hogy mi ott ácsorgunk és elkergettek onnan, mert ott az átkelés csak nekik jár. Nem tudtunk mást tenni, mint visszamenni egészen a Horthy hídig (*ma Petőfi híd – a szerk.*), ahol két ilyen jármű állt az emberek rendelkezésére. Ott meglehetősen sokan voltak, az idő egyre barátságtalanabb lett, és már minden reményünket elvesztettük, hogy még aznap átjutunk a másik oldalra. Nagyon hideg volt, és a víz vadul ostromolta a híd roncsait. Végre jött egy kis csónak, de meglehetősen távol ért partot, így Károly gyorsan odaszaladt, és megbeszélte a tulajdonossal, hogy most minket fuvarozzon a túlsó partra. Segíteni is akart, a csónakot feljebb húzni, figyeltem, ahogy húzza a kötelet, de aztán hirtelen elengedi és a földre vetve magát hánykolódni kezd.

Megőrült ez az ember? – gondoltam, de aztán valami tréfára gondoltam. Az idő azonban túl drága volt az ilyen viccekre, úgyhogy odafutottunk hozzá. Károly közben felállt, de alig tudott járni, és a veríték gyöngyözött a homlokán. A jobb karja a vállnál kiugrott és nem akart visszamenni a helyére. Borzasztó fájdalmai voltak, szerettünk volna segíteni neki, de

nem sok sikerrel. Aztán valamivel jobban lett, és mi végre helyet foglalhattunk a meglehetősen ingatag és már vízzel némileg telt csónakban.

- Ki tud evezni? - kérdezte a tulajdonos -, valakinek még dolgoznia kell rajtam kívül, különben sosem érünk át.

- Én. - mondta azonnal Némery, olyan hangon, mint akinek otthon számtalan érme és serlege van, amelyeket az evezős sportban elért sikereiért kapott.

Leült a második pár evezőhöz, engem az elejére küldtek, ott, ahol csak a földön lehetett ülni. Ez csak azért volt kellemetlen, mert nem rajongtam a jéghideg ülőfürdőért. De ez mind nem volt fontos, csak legyünk már odaát.

Start! Elindultunk, és én vízen még sosem féltem ennyire. Nem tudtam igazán eldönteni, hogy az evezőknél ki mutatkozott ügyetlenebbnek, de, hogy a két hős közül egyik sem értett hozzá, az nemsokára világos lett előttem. Máskor itt a Duna nem olyan veszélyes, de a híd roncsai egy vad folyót csináltak belőle és a szél magasba korbácsolta a hullámokat. Az volt az érzésem, hogy sosem fogunk átérni, és borzongva gondoltam arra, hogy milyen kellemetlen halálnem a megfulladás, ettől mindig féltem. És ebben a ruházatban és cipőben azonnal lent lennék a folyó alján. Úgy éreztem, hogy órák teltek el, míg végre kikötöttünk. De ez nem volt valami egyszerű. A part ott egy kőfal volt, amelybe bizonyos távolságokra vaslétrák voltak erősítve. Egy ilyen létránál akartunk kikötni, ott néhány drót is lelógott, a manőverezést megkönnyítendő. Károlynak kellett volna egy drótot elkapni, de a karja mozgásképtelen volt, én nem értem el, mozogni nem lehetett, már úgylis többször voltunk a felborulás közelében.

Végre! István kinyújtotta hosszú karját és meg voltunk mentve. Elsőnek Némery mászott fel, aztán következett volna Károly, de mivel ehhez mindkét karjára és lábára szükség lett volna, ez nagy gondnak mutatkozott. Végre is István segített neki letről, Némery fent hasra feküdt, én a lábait fogtam - ilyen óriási bokákat még nem láttam -, és Némery a karjait lenyújtotta, amennyire bírta és így húzta fel szegény barátunkat. Na, ez nem volt egy könnyű feladat! De mi boldogok voltunk, hogy szilárd talajt érzünk a talpunk alatt, és hogy végre a túlsó oldalon vagyunk.

Az orosz őrség nem akart minket továbbengedni, de miután kis koffereket alaposan átkutatták, és sem ágyút, sem nyemecki szoldátot nem találtak benne, végre tovább mehettünk. A Boráros téren elbúcsúztunk Istvántól és Károlytól, akik anyósomhoz mentek, és én Némeryvel gyalogoltam tovább. Közben egészen besötétedett, senki nem járt az utcán, sehol egy fény, egy lámpa, csak a hold világított a sötét házakra, ahonnan bádogg tetőrészek és csatornadarabok lógtak le és kísértetiesen zörögtek. A vízen nagyon fáztam, most szinte izzadtam a sietéstől, de mi csak siettünk tovább.

- Ez nem lehet igaz! - gondoltam, amikor a kapuban álltunk és Némery mint egy oroszlán, házmesterért ordított. Még néhány lépcső,

és Éva lakása előtt álltam. Három nő borult a nyakamba hangosan zokogva. Amikor a síró alakokat láttam, megint elkapott a félsz, hogy itt mégiscsak valami borzalmas történt, és valószínűleg csak Némery nem akarta még nehezebbé tenni az idevezető utat.

- De az Istenért, mi történt? Mi van apával? - kérdeztem kétségbeesetten és végre leültem.

- Letartóztatták!

- Na, és? Ott olyan rosszul megy a sora, beteg, vagy éhezik?

- Nem, jól van, egészséges is, és minden nap vihetünk neki enni-valót...

- Hát akkor, miért sírtok ennyire? - kérdeztem csodálkozva.

- Ó, hát az olyan borzalmas, hogy ott kell lennie! - és megint hangosan felzokogtak.

Egy óriási kő hengeredett le a szívemről, és a megkönnyebbüléstől hangosan felnevettem.

- Hála Istennek, ha csak ennyi az egész, hát majd megint hazajön, hiszen nem csinált semmit. És ti itt ne gyászoljátok úgy, mintha már meghalt volna, és milyen dolog egész nap sírni, mikor semmi ok sincs rá. Hiszen saját magatokat teszitek tönkre. Biztosan nagyon elkeseredne, ha ezt látná... - mondtam majdnem dühösen.

- Nagyon okos beszéd! Én is ezt mondom mindig. De maga most éjjel-nappal itt lesz, és a jó kedvével jó hangulatot kell teremtenie... Tehát, holnap tízkor magáért jövök, és megyünk az apját meglátogatni. - mondta Némery, aki eddig csendben a háttérben állt, aztán a többiekhez fordult. - Kérem, szedjék össze magukat hölgyeim, vegyenek példát. Tehát, jó éjszakát, a viszontlátásra, holnap 10-kor.

- Nagyon, nagyon köszönöm kedves Némery, hogy Esztert idehozta, így mégis jobb lesz. Jó éjszakát! - és ő már el is tűnt.

Kaptam egy jó vacsorát, és nagyon elégedett voltam, hogy végre ülhettem és ehettem. Közben elmeséltem élményeinket, olyan vidám voltam, amennyire csak tudtam, úgy, hogy nemsokára hangos nevetés töltötte be a szobát. Nagyon meg voltam elégedve, amikor a kisírt szemeket nevetni láttam.

És most végre szeretnék lefeküdni, hiszen a lábaim remegnek a fáradtságtól.

Vajon milyen állapotban találom majd apát?

1945. február 25. vasárnap, Pest

Remekül aludtam, olyan mélyen, hogy nem álmodtam semmit. Ez csak azért érdekes, mert van egy olyan babonánk, ha az ember olyan szobában alszik, ahol még nem volt, meg kell a sarkokat számolnia, és amit álmodik, az valóra válik. Nem egészen értem a dolgot, s nem egészen értem az össze-

függést, és mivel semmit se álmodtam, nem áll fenn a veszélye annak, hogy kívánságaim odafenn meghallgatásra találnak.

Nagyon szép idő van, vidáman ébredtünk, most türelmetlenül várom Istvánt és Némeryt. Egészen furcsa, rendesen felöltözve lenni, sőt, egy kicsit ki is készítettem magam. Éva azt mondja, itt már lehet egy egészen kicsit - nem feltűnően - festenie magát az embernek, főleg, ha két olyan óriási kísérője van az embernek, mint nekem. És én nem akarok úgy kinézni, mint egy kifacsart citrom, ha végre apámhoz mehetek.

Míg azok megjönnek, fel akarom egy kicsit vázolni az itteni helyzetet, ahogy Éva itt az anyjával és nénjével él. Valószínűleg hosszabb ideig kell itt maradnom, mint ahogy számítottam. Eredetileg négy szép szobájuk volt, de most egyben laknak, a konyhát sem tudják használni, a házmesternénél kell főzniük. Van ugyanis egy bérlőjük, vagy, minek nevezem, aki a személyzeti szobát lakja a konyha mellett, és mivel arról az oldalról külön bejárata van, a lakás úgy lett elosztva, hogy innen lezárták az ajtót, egy szekrényt is toltak eléje. De mivel a szomszédszobát használjuk, csak itt maradtak épségben az ablakok és itt lehet fűteni, de nem tudunk hangosan beszélni, ez a bérlő ugyanis egy zsidóasszony, és mi nem vagyunk - úgy gondolom - mindenről egy véleményen. Az én hangommal csendesen beszélni!? El tudod ezt képzelni? Nehéz, ugye? Amikor Pest felszabadult, a négyéves fiával kijött a gettóból, és Lizi nénit könnyek között kérlelte, hogy legalább egy-két napra adjon neki helyet, mert egyelőre nem tud a lakásába visszamenni. Lizi néninek nagyon jó szíve van, átadta a kisszobát a konyha mellett és a konyhát, de most a kedves hölgynek esze ágában sincs innen elmenni, sőt, az egész lakást meg akarja szerezni. Ez tehát nem a legkellemesebb helyzet itt.

Végre megjöttek mind a ketten, nagyon izgatott vagyok!

Így hát egyelőre itt kell maradnom Pesten, és nagymamát is bejelentjük ide, különben elveszik a lakást, azaz, olyan „bérlőket” tesznek be, mint ez a Blumné. Odaát úgyszintén már lakásunk, a kisszoba sem felel meg hosszútávra.

De miért fecsegek ilyen dolgokról, mikor a legfontosabbról még nem is szóltam: most jövök apától!

Elindultunk és csak járás közben vettem észre, hogy milyen izomlázam van. De hát ez egyáltalán nem érdekelt. Az utca különös képet mutat. Néhány ember olyan elegánsan jár, mint a legnagyobb békeidőben, mások egészen kopottasan, rongyosan, de olyanok, akik régebben éppen olyan jól öltözöttek voltak, mint a többiek. A nők egy része ki van készítve, selyemharisnyát és kalapot hord, más részük kendővel bekötött fejjel és rossz ruhában jár. Még drága bundákat is láttam. Igazán nem volt egyértelmű, melyik a helyes út.

A közlekedés normális - persze gyalogosan -, de azért itt is lehet néha „Kapitány!” és „Örség!” kiáltásokat hallani, sőt azt is láttam, hogy egy orosz leveszi egy elegáns nő bundáját. És nem egy elhagyott utcában! Még

most sem mertem az oroszokra ránézni, gyors léptekkel mentem el mellettük, és láttam, hogy a kísérőim is szaporázzák lépteiket, ha eggyel találkoztunk.

A szívem hevesen dobogott a gyors meneteléstől és az izgalomtól, amikor egy nagy és barátságtalan épület előtt végre megálltunk. Az őrszem kinyitotta a nagy, vészjóslóan nyikorgó kaput és beléptünk.

Érdekes - véltem elgondolkozva. A megszállás előtt, jobban mondva ez előtt a politikai bukás előtt biztosan borzasztóan szégyelltem volna magam, ha valakit itt kellett volna meglátogatnom. És most... Nem, szégyenről szó sincs, de különös érzés, az biztos. Némery megy elől, és láthattuk, hogy nem először van itt.

Kint kell várakoznunk, míg az engedélyt elintézi. Körülnézek. A kőpadlón messziről hallatszanak a léptek, az örök fontoskodva jönnek-mennek, mást nem lehet látni. A folyosón, ahol állunk, sok ajtó van különböző felirattal. Minden olyan sötétnek tűnik, a kinti ragyogó napsütés után egy barátságtalan, félhomályos lyukba érkeztünk. Ahogy visszaemlékszem, nagyon hasonlított az első iskolám, ahová jártam, erre az épületre. Most jövök rá, hogy mindkettő „állami”, és ezért olyan egyformák. Itt az ajtók sötétbarnák, ott sötétzöldek voltak, vagy inkább szürkék, mindenesetre az embernek elment az életkedve. És a kőkockákon a kis gyerekléptek épp olyan hangosak voltak, mint itt a nehéz katonai csizmák...

Körülbelül eddig értem gondolataimban, amikor Némery megint feltűnt és a felügyelőhöz vezetett minket. Erdélyi úr nagyon udvarias volt, és rögtön apáért küldött. Egy kanapén ültem István mellett, Némery a felügyelővel beszélgetett, én pedig egyre izgatottabb lettem, ahogy arra gondoltam, hogy tulajdonképpen milyen közel is vagyok apához.

És egyszerre léptek hallatszottak, az ajtóra néztem... felpattant...

- Papi! - és már a nyakában voltam.
- Ez tilos! - hangzott egy nyers hang.

Most értettem meg, hogy tulajdonképpen hol vagyunk.

- Hiszen a lánya! - mondta a felügyelő jóakaratóan.
- Még akkor sem! - válaszolta élesen az őr, és nem tudtam magamon tovább uralkodni, könnyek peregtek az arcomon.

Igazán nem vagyunk egy szentimentális család, de most apának is nedves volt a szeme, amikor azt kérdezte, hogy az oroszok nem bántottak-e?

- Nem... nem... nem történt semmi... - dadogtam a feltörő könnyeim között, amiket mindenképp vissza akartam tartani, és többet nem is tudtam mondani.

Csak ültem mellette, fogtam a kezét, olyan szívesen kisírtam volna magam a mellén, az idegeim teljesen feszültek voltak. Minden, minden, az izgalmak, az érted és apáért érzett eltitkolt aggodásaim, az ostrom alatti

örökös feszültség, az óriási rettegés az oroszoktól, minden most akart kitörni belőlem, de nem akartam jelenetet. Csak ültem csendben és némán és szomjasan ittam a szavait. Gyorsan elteltek a drága percek, aztán apa elbúcsúzott, mert nem akart a felügyelőnek kellemetlenséget szerezni az elhúzó látogatás miatt. Amikor tőle is elbúcsúzott, a hátamra ütött a szokásos mozdulattal, Erdélyihez fordult és azt mondta:

- Azt hiszem, most már nem csodálkozik, hogy annyira féltettem a lányomat.

- Nem, valóban nem - válaszolta udvariasan a megkérdezett, és én bolond módra a fülemig elvörösödtem. Apától ritkán hallani ilyesmit.

Mi is elbúcsúztunk és együtt elhagytuk a szobát. Én apa után néztem, míg el nem tűnt egy ajtó mögött és nem igazán tudtam, sírjak-e, vagy nevessek.

- Csak nevetni - gondoltam, ezzel a többieknek is tudok segíteni, de sírással biztosan nem.

Így gyorsan letöröltem utolsó könnyeimet, és mikor a nehéz kapu nyikorogva újra kinyílt előttünk, könnyű szívvel léptem az utcára. Apától mindig megnyugszik az ember, és mindjárt másképp lát mindent, a nehéz problémák is könnyűvé válnak.

István velünk evett, de hamarosan mennie kellett, hogy még idejében átkelhessen csónakon. Nem örülök annak, hogy ezt a kirándulást nekem is újra meg kell majd tennem, de ha Pistikére gondolok, nehéz lesz a szívem. Remélhetőleg a Ferenc József hidat, legalábbis ideiglenesen hamarosan helyreállítják, akkor őt is mindjárt áthozom, csónakkal ezt nem merném megtenni.

Délután aztán Éva elmesélte, hogy fogták el apát először az oroszok, aztán a magyarok. Február 3-án vitte el az NKVD, de miután a tolmács másnap jelentkezett és Évától különféle aranytárgyakat és valutát átvett, megígérte, elintézi apa szabadon bocsátását. Másnap valóban hazajött, ott sem bántak vele rosszul, csak a gyár iránt érdeklődtek.

Amikor Pestet feladták, rögtön jelentkezett, hiszen nem a saját lakásában volt, de nem az oroszok elől bújt el, inkább a nyilasok elől. Ezért aztán az oroszok mindjárt be is fejezték ellene a vizsgálatot.

Alig jött haza szombaton, vasárnap már jött érte a politikai rendőrség, és az Andrassy út 60-ba vitték. Ez korábban Szálasiék pártháza volt, és a pincében nagyon sok zsidót és kommunistát kínoztak és gyilkoltak meg. Most a „testvéreket” hozzák ide, és meg kell lakolniuk tetteikért. Az Oktogon téren három nyilas lógott a lámpaoszlopokon, akiket a nép gyorsan elintézett, és a kis csapat, akik között apám is volt, alattuk volt kénytelen elmenni. Az emberek, akik a közelben voltak, elkezdtek ordítani:

- Le a nyilas bandával! - Ezeket is mind fel kellene itt húzni!

Apám szerint ez nem volt valami kellemes érzés. Az Andrássy út 60-ban a III. emeleten helyezték el, itt is természetesen a padló szolgált asztalként, székként és ágyként. De mivel beteg volt, szabad volt neki takarót és párnát beadni, és naponta meleg ételt.

Ez persze nem volt olyan egyszerű, mint ahogy ez itt most olvasható. Budán még a legnagyobb harcok dúltak, és Pestet szorgalmasan lőtték. Az utcán járkalni nem volt életbiztosítás, legkevésbé egy nőnek. Ezért erre a feladatra Lénit jelölték ki, aki máskor nagyon félénk szokott lenni, de most nagy bátorságról tett tanúbizonyságot. Valóban nem lehetett kellemes szórakozás, akasztott emberek alatt sétálni a legnagyobb lövöldözés közben. És ahol apát fogva tartották, ott sem volt valami könnyű dolga, legtöbbször nem akarták átvenni tőle, amit vitt, csak egy rendes rendőr volt, aki átvette és felvitte apának.

Apa különben azt mondja, hogy ott nem is volt olyan rossz dolga. De azt hiszem, ismerni kell az ő mindig elégedett természetét, hogy elképzelhessük, milyen élete lehetett ott. Nekünk csak annyit említett, hogyha egy magasabb személyiség jött ellenőrizni, egy kilencvenszeres gyilkossal együtt mutogatták őt, mint akik a legérdekesebb foglyok közé tartoznak. Együtt egy kilencvenszeres rablógyilkossal, ez igazán megtisztelő! Hogy tudott ilyen pozíciót elérni? Én mindig tudtam, hogy apa nincs még karrierje csúcsán, de azt hiszem, most megérkezett. Magasabbra már nem juthat.

De igazán szerencséje volt, mert azon a napon, amikor mindenkit a pincébe vittek, őt a Conti (*ma: Tolnai Lajos – a szerk.*) utcába vitték, igazán megfelelő körülmények közé, ahol most is van. A felügyelő nagyon rendes ember, mindent megtesz, amit lehet. Apám egy fűtött irodában dolgozik, és most nincs semmi nehézség az étkezéssel sem. Ott mindenestre nagyobb biztonságban van, mint a többi férfi a városban, akiknek egy nyugodt percük sem lehet, nem tudván, mikor hurcolják el őket munkára, ahonnan sokan nem jönnek vissza.

Azért reméljük, hogy itt sem kell sokáig maradnia, Németry mindent megtesz, ami tőle telik.

Közben érdekes felfedezéseket tettem, hogyan váltanak át emberek nemes egyszerűséggel zöldről vörösre. Miután minden oldalról hallottuk, milyen erőbevetéssel vette át Déri a gyár vezetését, elhatároztuk, hogy felkeresjük és megkérjük, segítsen apának. Bizonyára jó kapcsolatai vannak, ha ilyen könnyen megy neki minden.

Éppen havat lapátolt, mikor a háza elé értünk, de rögtön jött, és bevezetett a lakásába. Felesége éppen főzött a konyhában, ahonnan olyan illatok szálltostak, hogy a gyomrunk rögtön jelzett. Nagyon udvarias volt, de túlon túl sokat beszélt, ami nem arra utal, hogy tiszta lenne a lelkiismerete. Ennyi öndicséretet egyhuzamban még nem hallottam, és azt hiszem, igaza van a közmondásnak: „Öndicséret bűdös!” -, mert az illat

egyre kellemetlenebb lett, és egyre inkább undort éreztem, ahogy ezt az embert hallgattam.

Amikor egy pillanatra meg tudtam szakítani a beszédfolyamot, és kissé türelmetlenül kérdeztem, hogy miért nem segít apámon, ha most ilyen nagy és befolyásos ember lett, ő lett türelmetlen és azt mondta:

- Ez most nem olyan fontos. A gyár az első! A gyárat meg kell menteni! - és úgy nézett ránk, mint egy hős, aki éppen ezeket mentett meg.

De közben mindig az volt az érzésem, hogy valójában azt mondja: Én vagyok az első! Engem kell megmenteni! - És azt hiszem, nem tévedtem.

Ahogy most olyan nyugodtan ül itt, rejtély előttem, hiszen őt törzskari tisztként nyugdíjazták, mert túlságosan fasiszta és harcias előadásokat tartott. Ez persze még a háború előtt volt, amikor a németek egyre nagyobb befolyást szereztek a politikánkban, a reaktiválást felkínálták neki, de akkor a gyárban jobb helye volt. Ott egyáltalán nem volt közkedvelt, de sok mindent el tudott intézni, mert minden vezetőemberrel jó viszonyban volt. És 1943-ban és 1944-ben, amikor már nagyon nehezen lehetett nyersanyaghoz jutni és minden különféle minisztériumokon ment keresztül, ezen a vonalon Déri nagyon hasznos volt. De sokszor ordította az udvaron átmenőben, ha a rádió német győzelemről számolt be:

- A németek majd megmutatják, majd elintézik az orosz disznókat!
- és így tovább.

Hogyha apa titkárnőjénél nem talált senkit, rögtön elmesélte neki a legújabb híreket, amit a legfelsőbb parancsnokságon hallott. Nem sokkal karácsony előtt, amikor az ágyúk már egészen közel ugattak, megint ott találtam, amikor a „Duna-vonalról” és a „Balaton-vonalról” tartott előadást.

- A Duna-vonalat fogjuk tartani, ameddig csak lehet, és ehhez talán Budapestet is fel kell áldozni, úgy, hogy Pestet az oroszok kapják, de Budát minden áron megtartjuk. De ha ez a vonal mégis elesik, akkor a Balaton-vonalat fogjuk tartani, míg a németek teljesen felszabadítanak... - és már rajzolta is fel a terveket egy térképre.

Aztán mesélt a csodafegyverekről és a végső győzelemről. Engem viszont előntött a pulykaméreg, és szelíden, de nem minden gúny nélkül megkérdeztem:

- És melyik vonalat tartják, ha nyugatról közben egész Németországot elfoglalják?

- Ne destruáljon, nagyságos asszony!!! - kiáltott rám, vörösén a méregtől.

És ez az ember akarja most a gyárat megmenteni és apát cserbenhagyni. Eléggé le voltam törve, amikor végre megint az utcán voltunk, és a szívem

a torkomban dobogott a dühtől és a gyűlölettől. Ha mindaz beteljesedne, amit most kívántam neki?!

Kíváncsi vagyok, hogy miképpen fog viselkedni, ha apám mégis kijön. Azt hiszem, a mai napra mind a kettőnknek elege van.

1945. február 28. szerda

Ma volt az első nap, hogy egyedül mentem az utcára, de még most sem volt valami kellemes érzés. Még a svájci követségre is tettem egy kis kirándulást, ami egészen kint van a Stefánia úton. Az Andrássy úton mentem végig, nagy volt a forgalom, de nagyon respektáltam az oroszokat, ha egyet megláttam, átmentem a másik oldalra. De ez lassan unalmas lett és reménytelen, mert mind a két oldalon nagy számban közlekedtek. Ezért olyan gyorsan mentem, hogy már akár futásnak lehetett nevezni, és eléggé kimelegedtem, mire megérkeztem. A legjobban a Városligetben féltem, ami egy meglehetősen elhagyott környék, sok oroszral is találkoztam, de sok ember is volt ott, akik fát gyűjtöttek. Így végül minden kellemetlenség nélkül átértem.

Curt láthatóan kellemesen meg volt lepve, amikor meglátott, és elkezdtek egymásnak mesélni az élményeinket. Érdeklődtem a szülei iránt, tudtam, hogy Szálasi hatalomátvétele után hamarosan Svájcba menekültek. De, hogy szerencsésen megérkeztek-e, azt nem tudtam. A mostohaapja ugyanis egy eléggé exponált személyiség volt itt, de nem a német vonalon. A nyilasok többször le akarták tartóztatni, akkor elbújt a fia lakásán, aki svájci állampolgár. A felesége szintén svájci volt, így - habár a legnagyobb nehézségek árán -, de kijutottak.

Curt nagyon lefogyott és az idegei is nagyon rossz állapotban vannak. Ő is gyűlölte a németeket, teljes szívből, és március 19. után már egészen magán kívül volt. A hatalomátvétel után alig lehetett vele beszélni, és amikor a felrobbantásra előkészített hidakon át vezetett az útja, a keze ökölbe szorult. Ő szívében sokkal jobb magyar, mint sok itt született ember, akik büszkén verik a mellüket, hogy milyen jó hazafiak.

Azt hittem, egy követségen még ilyen helyzetben sem történhet semmi, de ő egészen más dolgokat mesélt. Az oroszok itt is éppen úgy kiraboltak mindent, mint máshol, és most szinte semmi enivalójuk sincs. Az első éjszaka is borzalmas volt, mert találtak egy hatalmas üvegedényt 96 %-os alkohollal, ami télre az autókhoz lett félretéve. Hosszú gumicsöveken szívták ki és itták a tiszta alkoholt. Az eredményt elképzelheted magadnak. Rövid időn belül teljesen kikészültek, azután hullaként feküdtek a földön, vagy a pisztolyukkal randalíroztak, és az egész házat ki akarták rámolni. Végre jött egy tiszt, aki nagyon rendes volt, és amikor Curt a dolgot elmagyarázta neki, hogy ez egy követség, visszakapták az óráikat, de az élelmiszert, amit korábban autókkal elvittek, nem tudta visszaadni. Később javult a helyzet, orosz őrséget is kaptak, de azok gyakran elsétáltak, és sehol sem lehetett őket megtalálni.

A másik titkárt orosz tiszték autóval egy megbeszélésre magukkal vették, és azóta eltűnt. Curt egyik hatóságtól a másikig szaladgál, de még nem akadtak a nyomára. Már teljesen kétségbe van esve.

Tehát itt sem könnyebb az élet, mint máshol.

Mire hazaértem, már egészen sötét lett, nagyon jól szórakoztunk a mécsesekkel. A gyertyák már régen elfogytak, és mindenki úgy igyekszik fényt csinálni, ahogy tud. Lizi és Léni néni egy edényt olajjal töltöttek meg és vattát tettek bele, amit egy dugón húztak át. Ez nem volt egészen jó, mert a vatta nagyon gyorsan elégett, és lehúzta a dugót. Amikor a vattát megpróbáltuk megint feljebb húzni, az egész elsüllyedt, és mi sötétben maradtunk. Akkor nagy nevetés harsant fel, mert középút nem volt. Mert, vagy egy hatalmas láng csapott fel, ami majdnem a hajunkat is leégette, vagy hirtelen elsüllyedt, amit előzőleg meggyújtottunk. Hát, ha nem tart nagyon sokáig, akkor elég jól el lehet ezen szórakozni, de ha hetekig tart, akkor már türelmetlen lesz az ember, a szeme égni kezd a rossz világítástól. Ma éppen jó hangulatban voltunk, de néha már majdnem sírtunk a méregtől. Már el sem tudom képzelni, milyen az, ha van áram és egy rendes lámpa ég.

Én mindenesetre megpróbáltam egy jobbat fabrikálni, vatta helyett cipőfűzőt használtam, és áthúztam egy borotvapengén, aminek sarkait kis dugókba erősítettem. Így az egész a felszínen úszott, és a zsinór is jobban égett. Most emellett a kolosszális találmány mellett ülünk, és én egyre jobban elhízom a sok dicsérettől, amit ezért kapok.

Biztosan nem tudod elképzelni, mit csinálok egész nap, ezért leírom a napi időbeosztást.

Először is addig alszunk, amíg csak lehet. Akkor reggelit kapunk, és nem nagy lelkesedéssel, de felkelünk. Mivel itt nincs ismerősöm, egész nap itthon ülök, míg Éva, Lizi és Léni néni különböző irányban elindulnak, hogy valami élelmiszert szerezzenek be, vagy apa ügyében tegyenek valami lépést.

Tegnap is így volt. Begyújtottak a kályhába és mielőtt elindultak, a lelkemre kötötték, hogy vigyázzak a tűzre. Hát, a kályhával igazán nincs gyakorlatom, mivel mindig központi fűtéses lakásban laktunk, így a tűz kialudt, mire hazaértek. Kicsit csalódottak voltak, hogy a jó meleg szoba helyett jéghideg fogadta őket, de igazán nem szidtak meg, nagyon kedvesek hozzám. Ezt meg kell még tanulnom. Én ugyanis mindig a szomszédban lévő kályha pattogását hallottam, és azt hittem, ezek a hangok a mi kályhánk-ból jönnek. Nem vagyok nagy tehetség, ez vitathatatlan. De a kályha is igazán elég rossz, még apa és Léni néni, a két „fűtőzseni” sem járt mindig sikerrel, ez egy kicsit megnyugtató. Ez a szoba sosem volt igazán meleg.

Közben a szobát is rendbe hoztam, tehát megcsinálom a munkát, amit máskor a cselédlány szokott elvégezni. Ha mindenki itthon van, természetesen mindenki segít, és néha az is előfordul, hogy én megyek el,

természetesen nem akarok panaszkodni. Nagyon jól szórakozom ezzel, és igazán nem árt.

Egy óra felé van az ebéd, mert apának is egy óráig kell az ebédet bevenni. Természetesen minden jót megkap, amit manapság elő lehet teremteni, mi éppen azt esszük, ami van. Mindig Léni, de néha Lizi néni, aki a kosárral útnak indul, Évával mi is részt akarunk ebben venni, de ők nem akarnak minket elengedni ilyen hosszú útra.

Ebéd után beszélgetünk vagy olvasgatunk, azután nem sokára besötétedik, és akkor megkezdődik a napi szórakozás a világítással. Közben Évával kártyázunk, közben sokat nevetünk, hiszen ellenfélként kellene játszanunk, de mindig segítünk egymásnak. Az ellenségeskedésből már nagyon elegünk van, nem akarjuk a családba is bevezetni.

Utána sorban megmosakszunk egy nagy mosdótálban a kályha mellett, tetőtől talpig, és gyorsan bebújunk az ágyba, ahol még a legmelegebb van. Estére leginkább hideget eszünk, mert ilyen későn nem akarjuk a házmesternét zavarni.

Eddig körülbelül így telt el egy nap, de egyelőre még csak három napja vagyok itt. Közben persze, mindig jönnek emberek, akik apa után érdeklődnek - legtöbbször gyári munkások vagy alkalmazottak - és nagyon jó érzés, hogy ilyen nehéz időkben sem feledkeznek meg jótevőjükről. Mindenki segíteni akar, de persze nem igen tehetnek semmit. Némery naponta jön, néha kétszer is, ha fontos hírei vannak.

Ja, a legfontosabbat elfelejtettem. Tegnap hatalmas lármára ébredtem, hevesen csöngettek és zörögtek, egy erős hang különböző neveket kiabált.

- Már megint munka! - mormogta Lizi néni, és mi még mélyebbre bújunk a takaró alá.

Ugyanis szinte naponta visznek egy csapatot az oroszokhoz dolgozni, amihez senkinek sincs kedve, mert már előfordult, hogy fiatal lányok és asszonyok estére nem jöttek vissza, és csak pár nap múlva engedték haza őket. Jobbik eset, ha csak szemétfuvarozáshoz hívják őket, de Lizi ide sem akart minket elengedni, és mi igazán nem akarunk neki ellentmondani. Tegnap és ma sikerült megúsznunk, de még olyan sok nap van!

1945. március 1. csütörtök

Megint szerencsés napunk volt, meglátogathattuk apát. Évával mentünk, és Némeryvel úgy beszéltük meg, hogy a Nemzeti Színháznál találkozunk. Ő azonban még nem volt ott, mert mi attól félve, hogy elkésünk, és nem tudunk bejutni, húsz perccel korábban érkeztünk. Persze, nem akartunk a téren ácsorogni, hiszen nagyon hamar kellemetlen ajánlatot kaphat az ember, így egy kis körsétát tettünk a környéken és megcsodáltuk az új „üzleteket”. Mindenhol nyíltak már ilyen „boltok”, és szaporodnak, mint a gomba. Persze, ne gondolj a békebeli vagy akár hadiállapotra, amikor az ember egy ajtót kinyitott és besétált, és a kirakatban megcsodált árut közelebből szemügyre vette. Nem, erről szó sincs. Ezek a szép üzletek

eltűntek, a kirakatüvegek kirepültek, az ajtókat feltörték és a helyiségek tökéletesen üresek, még a berendezést is széthurcolták. A tulajdonos szintén eltűnt, mert vagy zsidó volt - ő még nem jött vissza -, vagy nyilas-keresztes - ő már nem jött vissza -, és ha volt néhány, aki sem egyik, sem másik csoporthoz sem tartozott, annak egyelőre nincs kedve újratekenni. Nem, ezek mindenféle ismeretlen emberek, akik a háború alatt valamit gyűjtöttek, amiről azt gondolták, hogy majd nem lehet kapni - bajusz-kötőtől a cellofánig -, és most így akarnak keresni. Reggel jönnek a bőröndjeikkel vagy hátizsákjaikkal, mindent kiraknak egy üres kirakatba, mellé ülnek, és igyekeznek estig annyit eladni, amennyit csak lehet. Akkor mindent összepakolnak és hazamennek. És mi nagyon örülünk, ha egy doboz gyufát vagy egy fogkrémet vehetünk. Az árak persze egészen különbözőek, jó, ha szerencséje van az embernek.

Jól öltözött lányok és asszonyok is sétálnak az utcán, nagy tálcákkal, és pékárut vagy süteményt árulnak, nagyon rövid időn belül elkel az árujuk és nagyon jól keresnek vele. Az emberek leginkább ilyesmire vannak kiéhezve, cukra szinte senkinek sincs már, és ilyesmit már nagyon kevés háziasszony tud otthon előállítani. Gáz sincs, és ha van olyan szerencsés, akinek tűzhelye van, akkor rendszerint nincs tűzifája hozzá.

Éva azt mondja, ezek az alakok már röviddel a felszabadulás után megjelentek, fogalmam sincs, hogy más városban, akár külföldön, egy ilyen fordulat után hogy történnek a dolgok, de ezt olyan tipikusan budapesti jelenségnek tartom. Egy ilyen nehéz ostrom után az emberek nem lógatják sokáig a fejüket, hanem mindjárt körülnéznek, hogy hol és hogyan tudnak a legtöbbet keresni. Az élet megy tovább, és minden nappal jobb lesz.

Még egy fodrászt is találtunk, ahol legfőképpen oroszok szépítkeztek. Nekem se pénzem se kedvem ilyen szórakozáshoz, hiszen haját mosni és rendben tartani otthon is tudok.

A fodrász mellett találtunk egy „eszpresszót”, ahol csodálatos dolgokat lehetne enni és inni, ha... Hát, persze, ehhez is pénz kell.

Hála Istennek megláttuk Némeryt a színház mellett, odaszaladtunk hozzá. Még a csodás virsliket, süteményeket és szendvicseket is elfelejtettük, amiket az előbb még epedve bámultunk.

Jókora menetelés után végre megérkeztünk, a felügyelő megint nagyon kedves volt. Most már nem voltam annyira izgatott, de még mindig furcsa érzés, hogy apát itt kell meglátogatnunk. Nemsokára meg is érkezett, és megbeszéltük, hogy mi a teendő.

Apának vannak mindig a legjobb ötletei, még ha nem is tud részt venni a mindennapi életben. Minket is megnyugtató, és mi jó hangulatban térünk megint haza. A Rákóczi útig Némeryvel mentünk, de ő ott elbúcsúzott tőlünk, mi pedig egyedül mentünk tovább. Lassan sötétedett, és mi igencsak szedtük a lábunkat, de szerencsére nem történt semmi.

Óriási szerencse, hogy apának ilyen remek természete van, s ehhez jó idegek is párosulnak, ilyen látogatás után Éva is sokkal nyugodtabb, legalább látta, hogy apát nem törték meg az események. De szeretnénk már itthon látni, és ez a vágyunk egyre erősebb. Némery azt mondja, most már nem tarthat sokáig, nagyon szeretnénk ezt el is hinni.

1945. március 2. péntek

Mit gondolsz, ki volt itt már kora reggel? Na persze, nem egy kellemes meglepetés! Mária néni miatt kellett reggel nyolckor kiugranom az ágyból. Természetesen a szokásosnál még jobban panaszkodott, de pillanatnyilag nem tudtam rajta segíteni. Legszívesebben apával beszélt volna, de némi türelemre kellett kérnem. Most hón szeretett fiacskájánál él, de úgy érzi, hogy ő ott nagy terhet jelent. Ilyen természettel ez nem nagy csoda... Nagyon szeretne nagymamával a tétényi villánkban lakni, ott dolgoznának a kertben és ezzel eltartanák magukat. Azt hiszem, már nincs egészen magánál, megpróbáltam neki elmagyarázni, hogy a házból csak a falak maradtak meg, az oroszok laknak benne és különben is, ez egy örült ötlet. Mit tudna ez a két öreg hölgy ott dolgozni, az egyik nyolcvan, a másik hetvenhét éves. Láttam rajta, hogy nem hisz nekem, mire feladtam a kilátástalan harcot. Szegény apa, hány ember számít máris a segítségére, amivel életét majd rendbe hozza. És főleg olyanok, akik sohasem segítettek neki, amikor neki lett volna rá szüksége, pedig ők megtehették volna. Végre elment, és nagyon remélem, hogy egyhamar nem tér vissza.

Csak azt szeretném tudni, honnan lenne apának annyi pénze, amennyit kinéznék belőle? Hiszen ő nem gyűjtött sem valutát, sem aranyat, és amennyi készpénzünk van, az is napról napra veszít az értékéből. De ezt senki sem akarja elhinni, és nem tudják elképzelni, hogy Juhász István nem tudja ezeket a fantasztikus összegeket kirázni a kabátujjából.

1945. március 4. vasárnap

Ma voltam először misén, és szintén ma hallottam először a himnuszunkat az ostrom óta. A mise nem tett rám olyan mély benyomást, de amikor az orgonán felcsendült a Himnusz, könnyek folytak végig az arcomon. Zavarosan néztem körül, hogy az emberek nem néznek-e csodálkozva rám, de azt láttam, hogy mindenki sír, sokan hangosan zokogtak, mások némán töröltették a szemüket. Sosem hallottam ennyire meghatónak a himnuszt, kétségbeesett segélykiáltás volt Istenhez. A hangok egybecsengtek az orgona hangjával, kavarogtak a nagy térségben és a kitört ablakokon ömlöttek könnyörögve a magasba. Igen, semmilyen más imádság nem tudná most az embereket így megrázni, és semmi mást nem tudnánk ennyire szívből énekelni, mint ezt. Öreg és fiatal arcokon a remény sugárzott, ami életre kelt bennük, hogy most már csak jobb lehet, hiszen éppen azt énekeltük, hogy megbűnhődte népünk a múltat és a jövőndőt.

Hirtelen csend lett. Az orgona elhallgatott, és az ének is. A dallam még felettünk keringett, néhányan még felzokogtak, az ajtókat kinyitották, vége tért a mise. Eltelt néhány másodperc, de senki sem mozdult, mintha

senki sem akart volna visszatérni a hétköznapi életbe, mintha szerettek volna itt maradni, tovább énekelni és sírni. Aztán a tömeg mégis megmozdult, néhányan a szemüket törülgették, és gondolatukba mélyedve elindultak. De senki sem nézett a másokra, mintha szégyellte volna a könnyeit és azt, hogy néhány percre lehull róla az álarc, és csupasz lélekkel állt a többiek között.

Este ünnepi vacsorát csináltunk fenn a lakásban, spirituszfőzőn, két mécses kíséretében. Léni csinálta a galuskát, mi tartottuk a lángot, Éva az egyik, én a másik oldalon, és annyira izgatottak voltunk a közelgő menyeyi vacsora reményétől, hogy majdnem meggyújtottuk a hajunkat. Olyan sokat neveltünk közben, és olyan jól éreztük magunkat a vacsora után, mintha libasültet és csokoládétortát ettünk volna. Nem emlékszem, hogy valaha is ennyire ízlett volna valami, mint ez a galuska, amit máskor meg nem ettem volna, csak ha hús is van mellette. Léni olyan mennyiséget készített, ami egy hadseregnek is elég lett volna, ki is neveltük és megkérdeztük, meddig akar a maradékból élni? Nemsokára ő is nevetett, mert néhány perc alatt el is fogyott az egész. Utána Lizi néni mazsolát hozott lánykáinak - amit szintén sosem ettem meg, még a kalácsból is kiszedegettem -, de most csodálatos volt. Régen voltunk ennyire megelégedettek és jókedvűek.

Olyan jól érzem magam itt, mintha anyánál és nővéremnél lennék, Lizi néni mindig azt mondja, most van egy szőke és egy barna lánya. Hiszen Éva csak másfél évvel idősebb nálam.

- Bár csak apám is itt lenne már!

1945. március 7. szerda

Éva már szorgalmasan jár az Operába. Délelőtt mindig próbálnak, így délig mindig egyedül vagyok. Éva azzal a jó hírrrel jött haza, hogy egy színésznél kolbászt lehet kapni, így délután elmentünk bevásárolni. A néni is hozott egy címet, ahol élelmiszert lehet beszerezni, ott is meg akartuk próbálni.

Először az Operába mentünk, ahol Éva különböző lépcsőkön és folyosókon keresztül vezetett, hogy már az volt az érzésem, Ariadné fonala nélkül sosem fogunk innen kikerülni. Akkor végre megérkeztünk egy szobába, ahol egy férfi fogadott minket, aki láthatólag maga sem vetette meg a saját áruját, fogadott. A kolbász sokkal szimpatikusabb volt, mint eladója, korgó gyomorral szagoltuk, és vettünk egy fél kilót. Aztán visszafelé végimentünk ugyanazon az úton, és végre újra a kapuban álltunk.

Most a Király utca felé vettük az irányt és megkerestük a megadott házat. A lakást a második emeleten találtuk. Sose hittem volna, hogy két kis szobában ilyen felfordulást lehet csinálni, mint amit itt találtunk. A család (négy zsidó) szorgalmasan dolgozott, mindenki kiszolgált valakit. Az asszony a mérlegnél állt, szorosán körülvéve szalonnával és kolbászszal, a lány egy nyitott rekamiéből vadonatúj női fehérneműt halászott elő, de mellette is kolbázkoszorúk heverték, ami nekem nem nagyon volt

étvágygerjesztő. Az apa vezette be a vevőket, és nagyon nyájasan óhajunk iránt érdeklődött. De közben a többi beszélgetésre is odafigyelt, és ha azt hallotta, hogy valaki sokallta az árakat, rögtön közbekiabált:

- Ilyen áru ezért a pénzért, ez magának drága? De nagyságos asszony, hol talál manapság ilyen kolbászt? Vagy ilyen bugyit? Kérem, kérem, nagyon sajnálom, de egy fillért sem engedhetek. Nem, Istenemre, nem tehetem! Hiszen így is ráfizetek! - és olyan arcot vágott, mintha már tönkre is ment volna. Úgy hangzott, mint egy lejárt lemez.

Nagyon kellett kiabálnia, hogy a lakásban lévő nagy lármát túlharogja, és mi úgy álltunk ott, mintha egy méhkasba tévedtünk volna. A fiú a szoba egy sötét sarkában tartózkodott, és egy kövér asszonnal való diskurzusba mélyedt el. Néha hallottunk valamit a suttogásból...

- ...gramm arany... dollár... Napóleon... korona...

Ezek a dolgok nekem egyelőre nagyon szokatlanok, hiszen sosem foglalkoztam valutával, de most mind egyre hétköznapivá válik. A pengőről egyre kevésbé hallani.

A gyomrunk sem volt a látványtól elragadtatva, és a kolbász nem lett csábítóbbá az asszony koszos kezétől, így minél előbb szabadulni akartunk ebből a környezetből. Azt mondtuk, hogy ez túl drága nekünk és nincs annyi pénzünk, és elszaladtunk. A zsidó persze, most már nem volt olyan kedves, de ez legkevésbé sem érdekelt.

Útközben elhatároztuk, hogy apának kekszet fogunk sütni. Így nagyon jó hangulatban tértünk haza. Curttal is találkoztam, aki éppen hozzánk igyekezett, így kellemes kíséretünk is akadt. Azt mondja, minden svájci állampolgár hazautazik és az egész követség. Nem maradt sokáig, és mi Évával hozzáfogtunk, hogy megsüssük a kekszet. Pechünkre megjött Némery, aki pillanatok alatt az egészet bekebelezte. Persze, mi is segítettünk, úgy, hogy apám részére alig néhány darabot tudtunk csak megmenteni. És még mennyit ettünk vacsorára! Az újonnan vett kolbász vészes gyorsasággal tűnt el, annak ellenére, hogy Lizi néni megállapította, hogy lóhúsból készült. Így barátságosan nyihogtunk, hogy a szegény feldolgozott állatnak egy utolsó üzenetet küldjünk, és nyugodtan tovább ettünk. Most már nem vagyunk olyan kényesek, az ostrom alatt ennél sokkal rosszabbakat láttunk.

1945. március 9. péntek

Megint voltunk apánál, és a felügyelő mamáját is megismertük, aki igazán kedves idős hölgy. Igazán úgy éreztük magunkat, mintha látogatásban lettünk volna nála, és nem lehetett érezni, hogy a társaságában egy fogoly is van. Természetesen megengedték, hogy hatszemközt is beszélhesünk, és apám azt az óhaját adta elő, hogy rendezzünk be egy Gamma-irodát és én dolgozzam ott. Már Némerynek is megmondta, és ő majd mindent elintéz. Mit fog ehhez a kedves Déri úr szólni? Nagyon örülök, mert így

egy olyan igazolványt fogok kapni, hogy nem kell közmunkára mennem, és az irodában igazán szívesen dolgozom.

Azt is közölte, hogy Évával házasságra akar lépni, és én nagyon elégedett vagyok. Ennél jobb feleséget nem is kaphatna, most lesz igazi otthona, amiben anyánk halála óta nem volt része.

Jó kilátások vannak az ő ügyében és arra kért, hogy keressük fel Z.-t, aki ismert író, aki sokat segíthetne neki, mert jó barátja.

Amikor elbúcsúztunk tőle, azonnal Z.-hez mentünk, de ő sajnos nem volt otthon. Minthogy azonban még sötétedés előtt haza akartunk érni, nem tudtuk megvárni, de ígértük, hogy holnap korán reggel ott leszünk, és hazamentünk. Ez egy jókora séta volt, hiszen sehol sincsen még villamos, és már nagyon éhesek és fáradtak voltunk, mire elértük az Andrássy utat. De ó jaj! Mit láttunk, ahogy a házunk közelébe értünk?! Éppen egy kocsit toltak ki szeméttel és törmelékkel megrakva, és csak két-három férfi volt mellette. Nem tudom, mondtam-e már, hogy lovakat már sehol sem lehetett látni, és a kocsikat az embereknek kellett tolni és húzni.

- Várjunk egy kicsit, amíg elmennek, különben nekünk is csatlakoznunk kell hozzájuk, s a házparancsnok boldog lesz, ha minket is elcsíphet - mondtam, és elbújtunk a sarok mögött egy kis mellékutcában, csak néha dugtuk ki a fejünket, hogy lássuk, elmentek-e már.

De csak nem akartak elindulni, az emberek pedig furcsán néztek ránk, úgy, hogy a helyzet kezdett lassan kellemetlenné válni ... A gyomrunk is S. O. S. jeleket adott le, és lassan el kellett szánnunk magunkat, hogy szembenézzünk a veszéllyel és besétálunk az oroszlán torkába. Óvatosan a kapuig osontunk és bekukucskáltunk, hogy van-e ott valaki. A kocsi már félig az utcán volt, és a másik oldalon beszélgettek és dohányoztak a férfiak. A kocsi remekül eltakart bennünket, és mi hamarosan a lépcsőházban voltunk.

- Hol van az oroszlán? - kérdeztem Évát, és nevetnünk kellett, ahogy a házparancsnokra gondoltunk, akit nehezen lehetett oroszlánként elképzelni.

Én legalábbis még sosem láttam az állatok királyát kopaszon és szemüvegesen. De lépteket hallottunk a fejünk felett és óvatosan kilestünk. Az oroszlán szuszogva kapaszkodott felfelé.

- Gyorsan! Előre! - vezényelte Éva, és mi óriási sebességgel rohantunk fel, anélkül, hogy a legkisebb zajt csapnánk, és a következő pillanatban már az ajtóban voltunk.

- Téglásiné! Kovácsné! Kérem, jöjjenek már! - hallottuk a fenyegető hangot.

- Miért mindig mi? Miért nem mennek egyszer a fiatal nők is az első emeletről (ezek mi vagyunk)? - hangoztatták a lehívottak.

- Nincsenek itthon, már kerestem őket - mondta dühösen, és mi megkönnyebbülten nevettünk.

Eléggé fáradtak voltunk, és a szoba sem volt valami meleg, így már hatkor ágyba bújtunk. Vendéget nem vártunk, ezért ezt nyugodtan megtehettük. Sötétben már senki sem jár az utcán, gondoltuk, de nem számoltunk Némeryvel, aki nemsokára megérkezett. Mi persze nem zavartattuk magunkat, legyen boldog, hogy szép fiatal nőket az ágyban láthat.

Azt mondta, hogy már csak pár napon múlik, és apa végre szabad lesz. A munkások is szeretnék már kint látni, mert az oroszok különféle dolgokat akarnak a gyárban megrendelni, de fej nélkül persze nem megy a munka. Végre belátják, hogy kell nekik valaki, aki a vezetést kézben tartja.

Elhatároztuk tehát, hogy mindig ágyban fekszünk, ha jó híreket akarunk hallani, mert ha reggel sokáig lustálkodunk, vagy este korán lefekszünk, akkor biztosan megjelenik Némery egy jó hírrel.

Ja, még elfelejtettem megemlíteni óriási örömünket: a „bérlőnk” végre végleg elment, így legalább van egy konyhánk, ahol tudunk főzni és vizet melegíteni. Ott is mosakszunk, szépen sorban, tetőtől-talpig, míg az egész helyiség úszik. De ez csodálatos, ha jól be van fűtve.

1945. március 10. szombat

Na, ma úgy megijedtem, hogy még most is hevesebben dobog a szívem. Egy orosz ezredestől vacsorameghívást kaptam. Azt hiszem, ez kissé különösen hangzik, hogy az ember egy meghívástól reszketni kezdjen, de ez manapság Budapesten igazán nem rendkívüli.

Tehát, venni akartam valamit Pistikének, mert holnap valaki átmegy Budára, és el akartam vele küldeni. A közelben semmit sem lehetett kapni, így kimentem az Erzsébet körútra, ahol a legtöbb holmi kapható. Békeidőben is kellemetlen környék volt ez, egy nő aligha tudott itt egyedül járni anélkül, hogy egyértelmű ajánlatot ne kapott volna, de most még rosszabb, mivel az oroszok is itt igyekeznek ismerkedni. Ezért minden smink nélkül mentem, a fejemen kendővel, és úgy siettem, ahogy csak tudtam.

A visszaúton egy nagyon szép autót láttam meg, egészen a járda szélénél, mellette egy orosz tisztet, rengeteg arannyal és sok kitüntetéssel, ő is úgy csillogott, mint az újonnan lakkozott fekete kocsi. Néhány férfi álldogált még körülötte, nem néztem oda, csak a kocsira vettem még egy pillantást, mert olyan szép volt. Tudod, mindig szerettem a kocsikat, és ez itt most olyan szokatlan és csodálatos volt, hogy a szívem elnehezült, amikor a mieinkre gondoltam, amelyek mind eltűntek. De siettem tovább. Pár perc múlva láttam, hogy a kocsi már előttem megy, megáll, egy civil száll ki belőle, a kocsi pedig lassan továbbhajt. Aztán nem figyeltem már se a kocsira, se az emberre, nyugodtan mentem tovább. De rövidesen mellém lépett egy férfi, nagyon udvariasan köszönt és bemutatkozott. Igen meglepődtem, és egy pillanatra megálltam, de láttam, hogy teljesen ismeretlen

és ezért továbbmentem, válasz nélkül. De ő jött mellettem és zavartalanul beszélt tovább.

- Bocsásson meg nagyságos asszony, tolmács vagyok, az orosz városparancsnokságon, és még emlékszem önre, hogy előző héten kihallgatáson járt ott. Sajnos nem tudtuk a címét, így az ezredes úr nagyon megörült, mikor önt az előbb megpillantotta. Meg akarja ugyanis hívni ma estére, vacsorára.

Hagytam beszélni, hogy egy kis erőt és bátorságot gyűjtsek, de nagyon ostobának és tehetetlennek éreztem magam, holott máskor eléggé fel van vágva a nyelvem. Már valami gorombaságot akartam a fejéhez vágni, és kétségbeesetten kutattam az emberek között egy ismerős után, amikor ismét megpillantottam a szép kocsit, amely egész lassan mellettünk ment, és az orosz csillogó szemekkel nézett ki az ablakon. Az ijedtségtől majdnem kővé dermedtem, és tudtam, hogy nincs mentség, ha ő valóban engem akar. Hiszen bedobhatnak az autóba és elhurcolhatnak, ahová csak akarnak, senki sem jöhetne a segítségemre. Tehát gondoltam, hogy gorombasággal nem érhetek el semmit, csupán mindent elrontanék, mert akkor csak dühösekké leszek. Így összeszedtem magam, megálltam, és mérgesen a férfi szemébe néztem. De a hangom nyugodt volt.

- Nézze uram, ha ön valóban a városparancsnokságon van, akkor tudnia kell, hogy én - hála Istennek - még sosem jártam ott. Különbösen sem akarom elhinni, ha valakit kihallgattak, annak ne tudnák a címét... - kissé csodálkozva nézett rám, ebből további bátorságot merítettem - és közölnöm kell önnek, hogy férjes asszony vagyok, és nem fogadok el sem vacsora-, sem más meghívásokat, még egy tábornoktól sem, bármennyire hízelgő ez rám nézve... És most eltávozhat, sietnem kell, a kisfiam vár otthon.

No, most hurcolnak el, gondoltam, és a szívem a torkomban dobogott.

- Bo... csásson... meg..., ezt... nem... tud... hattam... - dadogta, és fülig vörösödött.

Most én lepődtem meg, de nem akartam időt veszíteni, és elsiettem onnan.

Megpróbáltam nyugodtan és méltóságteljesen menni, de legszívesebben szaladtam volna. Nemsokára láttam az ezredest továbbhajtani és a tolmács is mellette ült már.

Hamarosan találkoztam egy ismerőssel, akinek mindjárt elmeséltem a kalandomat. Meg kell hagynom, hogy nem minden büszkeség nélkül.

- Most biztosan messziről követni fognak és felírják a címedet, és akkor nemsokára kihallgatásra visznek..., és akkor, valószínűleg nem vacsorára hívnak meg! - vigasztalt meg kedvesen és továbbsett.

Megint elfogott az ijedtség. Erre nem is gondoltam! Nem mertem körülnézni, hogy jönnek-e vagy sem, olyan gyorsan mentem, ahogy csak tudtam, úgyhogy alaposan leizzadtam, mire hazaértem.

Lizi néni gratulált a nagy sikeremhez, Léni kétségbeesett és már egy orosz kínzókamrában látott engem, Éva örült, hogy szerencsésen megúsztam.

Azt hiszem, egyhamar nem fogok egyedül sétálgatni...

Este remekül szórakoztunk, feltétlenül el kell mesélnem, biztosan jól fogsz rajta mulatni.

Éva már régen akart apának Pischinger-tortát csinálni, de nem volt vaj, a krémet pedig nem lehet zsírral vagy margarinnal elkészíteni. Mindenütt próbált vajat szerezni, de sikertelenül. Ma örömtől sugárzóan jött haza, mert valakitől kakaóvaját kapott, és azt mondta, ezt éppen úgy fel lehet használni, mint a közönséges vaját.

Körbeálltuk ezt a bizonyos valamit, és mindenkinek más volt a véleménye arról, hogy mire lehet ez jó. Éva szerint, ha a nevében a kakaó és a vaj benne van, akkor ez kitűnően megfelelelhet a célnak.

Lizi néni azt mondta, erről eddig még sosem hallott, csak bizonyos gyógyszerekkel kapcsolatban, és az meg nem a szájba való, hanem egészen máshová. Ez eléggé lehangoló volt, de én is csak ilyen vonatkozásban hallottam róla.

Léni azonban úgy vélte, hogy ez biztosan nagyon jó lesz, és mivel ő ért legjobban a főzéshez, így megnyugodtunk és elhatároztuk, hogy még ma este megalkotjuk a remekművet.

Amikor az izgalmaktól kissé magunkhoz tértünk, mindent előkészítettünk, és Éva elkezdte a krémet kikeverni. Először a cukorral akarta jól összekeverni, és a végén a kakaót hozzáadni. De a kakaóvaj túl kemény volt, ezért Lizi néni azt a tanácsot adta, hogy kissé fel kellene melegíteni. Meg is tette, és addig melegítette, míg az folyni kezdett. Kissé meglepőnek találtam, hiszen amikor krémet készítünk, nem olvasztjuk fel a vaját sem, de nem akartam belebeszélni, csak izgatottan vártam az eredményt.

Na, ez leverő volt! Olyan szaga volt, mint a zsírnak, se kakaóról, se vajról nem lehetett tovább szó. A cukor kisebb-nagyobb darabokban állt össze, és kissé karamell ízű volt. A melegtől persze az is kezdett átalakulni. Meg kellett kóstolnom, és meglehetősen rossznak találtam. Képzeld el magadnak megolvadt zsírt cukorral! Nem akartuk azonban feladni a reményt. Lizi néni úgy gondolta, majd ha kihűl, biztosan jobb lesz, és ehhez a különös masszához egy kis kakaót szórt. Ez megadta az egésznek a kegyelemdőfést! Szegény Éva kétségbe esve kevergette, de még mindig reménykedve.

Feláldoztam magam és megkíséreltem újra és újra megkóstolni, tényleg nem javul-e, végül csak meg kellett mondanom az igazat: az egész rémes és ehetetlen, apának ilyet nem adhatunk.

Így feladtuk a reménytelen küzdelmet, és elismertük, hogy Lizi néni megállapítása helyes volt.

Én már egészen rosszul voltam a sok kóstelástól, de egy kevés rumtól hamar rendbejöttem.

1945. március 11. hétfő

Ma jött két munkás a gyár vállalati tanácsától, akiknek apa elmondta óhaját az irodáról és az én munkámról.

Az egyik szőke volt, vizenyős halszemekkel és sápadt arccal, a másik magas és fekete, és vidáman nevetgélt. Látszólag a szőke volt a főnök, úgy beszélt hozzám, mint egy lelkész, aki a bányáit akarja jobbra tenni és így szólt:

- A vezérigazgató is azt óhajtja, hogy mi itt rendezzük be az irodát, és önt is alkalmazzuk. Egy igazolványt is adunk majd. De kérem, ha ezt használni óhajtja, akkor dolgoznia is kell.

- Igen, ez az én óhajom is, mióta feljöttünk az óvóhelyről. Olyan rémes ilyen tétlenül tölteni a napokat - mondtam, és igyekeztem barátságosan mosolyogni a feketére, akinek láthatóan tetszhettem, és aki sokkal kedvesebb volt.

- De én úgy gondolom, hogy a munkaidőt be kell tartania, és szorgalmasan dolgoznia kell... Tud ön gépírni?

- Igen, és azt is tudom, hogy kell egy irodában dolgozni. Hiszen voltam a gyárban, és megkérdezheti a munkatársnőimet, hogy pontos voltam-e... Tudom, ön mire gondol, amiért olyan sokat beszél az igazi munkáról! Nem akarom a vezérigazgató lányát játszani, sosem viselkedtem úgy. Én voltam az első, aki reggel megérkezett, és az utolsó, aki elhagyta az irodát. És annyit dolgoztam, amennyit csak tudtam, épp azért, hogy ne lehessen semmit a szememre vetni. És senki sem mondhatott rám egy rossz szót sem... Még a tisztelt nyilasok sem, akik az egyik szemüket mindig rajtam tartották... - kissé már kijöttem a sodromból.

- Ja, igen, emlékszem, ön az ellátó irodán volt - mondta a fekete megnyugtatóan - és valóban nagyon rendesen dolgozott.

Így a szőke is megnyugodott, és én mindjárt megkaptam az igazolványomat. Dérit is megemlítette, hogy milyen remekül dolgozik, amitől megint kissé ideges lettem.

De aztán megmondták, hogy apámat feltétlenül ki akarják hozni, a munkások maguk fognak odamenni, mert nélküle semmi sem megy.

Szívesen tettem volna ezzel kapcsolatban néhány megjegyzést Dérire, de nem akartam apám helyzetét rontani, így inkább befogtam a számat.

Holnap vagy holnapután el kell kezdenünk a munkát az irodában, nagyon elégedett vagyok.

1945. március 14. szerda

Nem tudom elhinni! Nem, ez igazán túl szép, hogy igaz legyen! Éppen itt volt Némery és elmondta, hogy apám holnap délelőtt hazajön!

Sírtunk és nevettünk örömükben.

Nem is tudok tovább írni, csak két szó kalapál a fejemben: apa jön... apa jön...

1945. március 15. csütörtök

Ez mindig nemzeti ünnep volt, a szabadság ünnepe, de nekünk ez most egészen bensőséges ünnep!

Nem sokat aludtunk az izgatottságtól, csak hánykolódtunk, mint a gyerekek karácsony előtt, és már nagyon korán felébredtünk. A lakást úgy rendbe hoztuk, ahogy csak lehetett, de amikor már nem volt mit tennünk, csak idegesen fel-alá jártunk, néha kinéztünk a balkonnál az utcára, de még túl korán volt, hogy apámat megpillantsuk. Végül elhatároztuk Évával, elmegyünk néhány dolgot elintézni. Így talán gyorsabban telik az idő.

Megpróbáltunk úgy beszélgetni, mint máskor, de mindig csend hullott közénk, az izgalomtól nem tudtunk mit mondani. Amikor már megint közeledtünk a házhoz, nem tudtuk, hogy siessünk vagy lassabban menjünk. Igyekeztük visszatartani magunkat és olyan lassan mentünk, ahogy csak lehetett, de ahogy a kapuhoz értünk, elfogyott a türelmünk egyszerre futni kezdtünk. Ez olyan mulatságos volt, hogy kitört belőlünk a nevetés. Ezzel valamelyest levezettük az idegességünket, és kissé megnyugodva értünk az ajtó elé.

Kopogtunk. A szívünk megint hevesen dobogott. Itt van már, vagy még nincs itt? Mindketten ugyanazt gondoltuk, de egyikünk sem szólt.

És ekkor megpillantottam apa szemét a kis függöny fölött az ajtó üvegében. Az ajtó kinyílt. Mielőtt bármit mondhattam volna...

- István! - hallottam Évát felkiáltani, és a apa nyakába borult.

Aztán én következtem. Amikor a karját magam körül éreztem, és az ajkát a hajamban, úgy éreztem, a szívem menten kiugrik örömében.

Minden hirtelen olyan könnyű lett, ami tegnap olyan nagy problémának tűnt, az most már nem volt érdekes, megint éreztem erős kezét a karomon.

Amikor körülnéztem, mindenki sírt, nekem is könnyek gördültek az arcomon.

- Nem gondoljátok, hogy most inkább nevetnünk kellene?

- Igazad van - mondta apa, és a hátamra vágott - hát még, ha Judit is itt lehetne!

- Remélhetőleg az az idő is eljön nemsokára... - mondtam halkán, de a szívem megint nehéz lett.

Igen, ismét egy felhő került a kék égre...

És most el szeretnék búcsúzni Tőled, Kedves Juditom, csak egy kis áttekintést akartam adni ezekről a nehéz időkről, amelyeket - szerencsére - nem gyakran élünk át.

Meg kell még mondanom, hogy nem bántam meg, hogy itt maradtam, és mindent ugyanúgy csinálnék, ahogy eddig csináltam. Ezt nem sokan mondhatják el, és elégedett vagyok, hogy azon kevesek közé tartozom, akik ezt elmondhatják. Egész idő alatt szentül meg voltam győződve, hogy mindent szerencsésen átvészelek, és optimizmusom nemcsak nekem, hanem környezetemnek is a segítségére volt.

Biztosan nagyon érdekes lesz, ha megint egyszer együtt leszünk, és élményeinket kölcsönösen elmondhatjuk egymásnak.

Reméljük, ez is nemsokára bekövetkezik...

Esztered

Vége

Utóirat

A levelek zavartalanul heverték a fiókomban, míg...

Egy hideg februári napon valaki csengetett, és Judit állt az ajtóban.

1946. február 7-ike életem legszebb dátumainak egyike.

Írásom így végre eljutott a címzetthez.

Nagyon gyorsan elolvasta, rövid időn belül. Azután egy este leültünk a meleg kályha mellé, a barátságos állólámpa alá és így szólt hozzám:

- Nagyon köszönöm leveleidet, nagyon érdekes volt ezeket az időket így látni. Persze, én is végigcsináltam egyet, s más... Sajnos nem írhattam, de elmesélhetem, ha akarsz...
- Természetesen, hiszen erre várok, amióta elutaztál!

Ivott egy keveset a forró teából és elkezdett mesélni.

- Tehát, amikor az utolsó vöröskeresztes vonat 1944. december 6-án kigördült az állomásról...

Kiegészítés, névjegyzék

- Gyár* Gamma Finommechanikai és Optikai Művek Rt., XI. Fehérvári út 81–85.
- Horthy-liget* 1930 előtt Szilágyi telep volt, 1930-tól Horthy-liget lett Szigethalom elődje.
- Iván* „az oroszok”; a szovjet katonák, alakulatok gyűjtőneve a közbeszédben.
- Katlan* a Vörös Hadsereg által bekerített, ostromolt budapesti terület.
- Öntöde* Gamma Öntöde és Fémárugyár Kft., Albertfalva, Hunyadi János út 1.
- Papen* Franz von Papen zu Köningen volt kancellár, Hitler későbbi egyik első embere, ekkor még a náci Németország nagykövete volt Ankarában. *Sch. úr* e kapcsolatáról tudni kell, hogy barátságban volt Horthy kormányzóval és testvérével, még versenylovas koruk óta. Családi magánbeszélgetésekből tudjuk, hogy erősen bírálta Ribbentrop külügyminisztert és még Hitlert is. Tisztségét nehéz ellátnia, de sok náci ballépést meg tud akadályozni Németország érdekében. A nürnbergi tárgyalásokon náciellenes ügyvéd fia védte, felmentették. Ezután még egy ideig levelezett Horthy Miklós kormányzóval. [Gróf Edelsheim Gyulai Ilona: *Becsület és kötelesség*, I. k. 215. o.]

Z. író Zilahy Lajos író. Villáját a II. Józsefhegyi úton, 1942-09-04-én szétbombázták, ezért Pesten lakhatott, ahová *Eszter* el tudott menni. A Györffy István Kollégium Pártfogó Testületében az író és Juhász István is tag volt, onnan eredt a barátság. [Borbándi Gyula: *A magyar népi mozgalom*, Püski Kiadó, Budapest, 1989, 316. o.]

Curt Carl Lutz (Walzenhausen, Svájc, 1895 – Bern, 1975) svájci diplomata, Svájc budapesti alkonzulja 1942-től 1945-ig. A háború alatt több tízezer zsidót mentett meg a deportálástól. [Vö. Gosztonyi Péter: *Légiveszély, Budapest!* Népszava, 1989, 92. o.]

Orlay u. 4. lakói a családból

Apa Juhász István (1894–1981), Juhász Andor fia, mérnök, a löelemképző világhírű feltalálója, a Gamma Rt. alapítója és vezérigazgatója. I. világháborús érdemeiért több kitüntetést kapott, a Vitézségi Érem, később a Commendatore dell'Ordine della Corona d'Italia olasz királyi kitüntetés (1942) viselője.

Eszter Juhász Eszter (1923–1994), az Ostromnapló írója [*német nyelven*], Juhász István idősebb leánya, vitorlázórepülő, fordító és tolmács német és francia nyelven.

István, férjem *id. Miklauzič István* (1917–2000), Eszter férje, gépészmérnök, repülőtiszt, vitorlázórepülő és oktató, a Gamma Öntöde és Fémárugyár Kft. igazgatója. Átélt a Kassa bombázását, az erdélyi bevonulást.

Istvánka, Pistike *ifj. Miklauzič István* (1942–), Eszter és István fia. Az Ostromnapló kiadója.

Judit Juhász Judit (1926–2008), az Ostromnapló fordítója, Juhász István fiatalabb leánya, önkéntes kórházi nővér, az ostrom előtt kórházvonaton szolgált.

Mária néni Fleischer Vilma, *nagymama* nővére. Markó Gusztáv műszaki főtanácsos neje. Lakhely 1913-ban: Budapest I. Orlay u. 9. – Az ő fia „*Ernő*”, valójában *Markó Elek*.

Nagymama Fleischer Etelka (1867–1949), dr. Juhász Andor (1864–1941) özvegye. Eszter apai nagyanyja. J. A. a Horthy-korszak igazságügyi politikájának egyik vezető alakja volt. A főrendiháznak (1916–18), ill. a felsőháznak (1927–40) is tagja, 1925–34 között a Kúria elnöke volt. 1917: Polgári Hadi Érdemkereszt.

Orlay u. 4. további lakói

Barlay *Bakay Lajos* dr. (1880–1959), sebészprofesszor, egyetemi tanár, gr. Teleki Pál és családjának kezelőorvosa, a miniszterelnök halálakor őt riasztották a helyszínre.* Leánya Margit „Gitti” (1911–2009). [L. Zakar András: *Gróf Teleki Pál halála*. Bécs, 1983.]

Frigyes Dr. Jeszenszky Ferenc (1932–2011), fizikus, id. dr. Jeszenszky Ferenc nagyobbik fia.

J. úr, Jászoky dr. Jeszenszky Ferenc (1905–1990) jogász, bíró, majd pénzügyminiszteri tanácsos, 1946-tól a MNB vezérigazgatója, később a bankjegyeken az ő aláírása szerepel. 1946-ban ő fogadta a Keleti pályaudvaron az „aranyvonatot”, és vette át az amerikai hadseregtől a banknak visszaszolgáltatót 30 tonnás aranykészletet.

János Dr. Jeszenszky Sándor (1935–), id. dr. *Jeszenszky* Ferenc kisebbik fia, aki villamosmérnök lett, majd a műszaki tudományok kandidátusa és egyetemi vendégtanár Páviában.

Mariska Papp Antalék cselédje lehetett, barátkozott a németekkel.

Mikes asszony Magyar Ernőné, dr. *Jeszenszky* anyósa.

Pogány *Papp Antal* dr. (1875–1948), gr. Teleki Pál főcserkésze. Korábban a kolozsvári pénzügyi igazgatóság vezetője, 1918-tól a miniszterelnökség államtitkára. Szerepel Zakar András: *Gróf Teleki Pál halála* c. (Bécs, 1983) könyvében. Ikerlányai a *Papp görölök*. Egyik fia Remig híres mérnök volt, a Csepeli szabad kikötő egyik építője, az ostrom alatt a ház bunkerét építette ki, később Angliába menekült. Ott lakott még fia Levente és Álmos külügyi megbízott is. Őt 1944-ben bátor viselkedése miatt elvitte a Gestapo, együtt volt fogságban Jávor Pál villájában a színésszel és Karádi Katalinnal, ahol csúnyán összeverték őket. A háború után kirúgták, és az egész családot kitelepítették.

Pogány lányok Papp Antal ikerleányai, Herta és Milica (sz. 1903), utóbbi szerepel Zakar András: *Gróf Teleki Pál halála* c. (Bécs, 1983) könyvében. Nem voltak idősek, de már vénkisasszonynak számítottak, ráadásul sötét, öreges ruhában jártak, pedig szívesen férjhez mentek volna, a szekrényeikben, toronyban állt a „stafírung”. Műveltek, zeneszeretők és Wagner-rajongók voltak, és kedvesek, „Ottókáról”, azaz Habsburg Ottóról is nagy szeretettel beszéltek. Egyikük bizalmasan elmondta, hogy ha az orosz katonák megerőszakolják, a születendő gyermeket szeretni fogja és felneveli. 1951-ben a két lányt és édesanyjukat kitelepítették, az 1960-as években a lakás egy részét visszakapták, ott laktak életük végéig.

Pogány görölök azonosak a *Papp lányokkal*. Szellemesnek gondolt elnevezés a kissé bigott lányokra.

Rohonczy asszony a III.8-ban lakó Rákóczy Parchetich Vincéné. Mostohalánya, Anikó, közepes szintű zongoraművésznő volt. **

S. asszony Sebesta Kolosné Roykó Szidónia, *V. doktorkisasszony* anyja. A felvidéki bankár papa annakidején megszöktette a helyi rabbi leányát. Szidonka fiatalon aranyszőke, közkedvelt hölgy volt, Svájcban Prinzessin Sidonie-nak hívták. Nem esett a zsidótörvények alá, de a nyilas időszakban érthetően egy kicsit várhatta az oroszokat, de félt is tőlük. Ezért kommunista érzelműnek vélték, valójában nem volt az.

Sz.-né Szedlák Ferencné, a házmester felesége. Két gyermekükkel az alagsorban laktak, ahol rendes konyha és tűzhely volt. Ostrom után nyilassággal gyanúsították, nagyon megverték és kirakták a lakásból, helyére egy kommunista csepeli vasmunkást, Krifaton Frerencet és várandós feleségét telepítették be.

V. doktorkisasszony dr. Sebesta Vilma (1910–1980) „Vilkó”: Miklauzič Pistike gyermekorvosa is volt. ill. *Ágnes* Áldozatkész, kiváló ember, aki a bombázás alatt is bátran ment a sebesülteket ellátni.

Viki Kovács Viktória, a németekkel kacérkodott, ostrom után nagyon megverték az új rendőrök, a – közben a frontról visszatért – barátja, a kommunista Ocsenás József szabadította ki. Utána lelkes kommunista lett.

Orlay u. 4. ostrom alatti látogatói

Apósom dr. Miklauzič Adolf (1880–1963) XI. Bartók Béla út 1., id. Miklauzič István apja, IV. Károly király miniszteri tanácsossá nevezte ki a Pénzügyminisztériumba. Később az általa alapított Magyar Köztisztviselők Fogyasztási Szövetkezetének vezérigazgatója.

(G.) Pali vitéz *Gecső Pál* (1917–199x), II. Margit rakpart 25/a., tűzértiszt, a Gamma gépészmérnöke, a Rongyos Gárda tagja, Felvidéken harcol a lengyel-magyar közös határig, ezért kapott 1939-ben nagyvezüst vitézségi érmet. „C” vizsgás vitorlázórepülő, 1943-ban az országos Gamma Repülőnap irányítója. Az ostrom alatt ő és id. Miklauzič István kimentek ellenőrizni a Gammát. Párizs nevű nyilas testvér jelentette: – A gyár aláaknázva, az oroszok előtt felrobbantjuk! – Nem engedem. – Miklauzics testvér, ha van golyója a számomra, magának is lesz! A folytatásra már nem maradt idő. 1945-03-tól 1947-09-ig szovjet fogságban volt.

Gál Péter Gamma alkalmazott.

K. kapitány *Kolesznyikov*.

Károly Gamma alkalmazott.

Némery dr. *Nedeczky László* (1913–2004), VIII. Kenyérmező u. 6., jogász, vívó. Mint cserkésztsiszt, közeli kapcsolatban állt gr. Teleki Pállal. A magyar királyi rendőrség kardbajnoka. Az 1939. Bécsi főiskolai világbajnokság kardcsapatának tagja. 1943-tól a Gamma Rt. kereskedelmi igazgatója. 1948-ban Juhász Istvánnal együtt letartóztatják, „az első gazdasági kirakatperben” 3 év fegyházra ítélik. 1949. kegyelemmel szabadul. [Vö.: Dr. Nedeczky László: *Az óra mutatta az utat*. A szerző kiadása, Budapest, 1992.]

Rák Rák bácsi egy nyomorult alak volt, afféle hajléktalan. A nyilas igazolványa miatt az

ostrom után állítólag nagyon megverték, de akkor már nem lakott itt.

Sch. úr *Schubert József* Gamma-igazgató XI. Bártfai u. 5/b. „Az 1943. évi Izmiri Vásáron, francia nyelven üdvözölte a török kormány kiküldöttjeit és bemutatta nekik a Gamma-kiállítás anyagát.” [L. Gamma Élet 1943, 34. o.] A híressé vált magyar színésznőnek, *Schubert Évának* volt az édesapja.

Tardos, Tordás Tatarek-Tardos Béla fizikus, a Gamma Műszaki szerkesztésben dolgozott, a Gamma Sportrepülő Egyesület főoktatója, Miklauzič István elődje.

XI. Bicskei u. 6.

Nagynéni *Karl Erzsébet*, Juhász István sógornője, Eszter nagynénje.

IX. Zsil u. 1.

Zsil utca a Gamma Rt. városi irodája; az ISZÉRT, Ipari Szabadalmakat Értékesítő Rt. székhelye.

VI. Andrássy út 17.

Éva *Géczy Éva* (1921–2007) az Operaház balettkarának magántáncosa, az ostrom után 1945-03-19-én feleségül vette Juhász István. Később Európa szerte híres balettmester lett, önálló balett-műveket, operabetéteket, mese baletteket is alkotott.

Léni néni *Géczy Éva* egyik nagynénje.

Lizi néni *Maffei Alíz*, Juhász Béláné, Eszter nagyapai nagynénje.

IV. Váci u. 78-80. [Fővám tér felőli vége]

anyósom, István anyja dr. Miklauzič Adolfné (1880–1960) és fia, *dr. Miklauzič Ferenc* lakott ott.

Helén *Nedelko Helén* (1850–1940), István nagyanyja. *Radulescu György* (1854–1920) gyógyszerész, udvari szállító, a várbeli Arany Sas patika tulajdonosának az özvegye.

Frigyes dr. Miklauzič Ferenc jogász, Miklauzič István 9 évvel idősebb bátyja.

Hanna *Kindl Hildegard*, dr. Miklauzič Ferenc későbbi felesége.

Gamma Rt., XI. Fehérvári út 81–85

S. igazgató *Sass István* őrnagy, a Gamma katonai parancsnoka. [L. Gamma-Élet 1942, 26. o.]

Farkasréti temető

Mami *Karl Margit* (1898–1937), *Eszter* édesanyja.

Péterke *Miklauzič Péter Márton* (1943–1944), Pistike néhai öccse.

* másik leánya Melánia, dr. Klimkó Dezsőhöz ment férjhez Kolozsvárra. [L. Zakar könyv, 41. o.]

** Rákóczy-Parchetich Húgó nemzetőr őrnagy megfestette fogolytársainak arcképét az aradi várbörtönben. Aradi Ereklyemúzeum, 1849.

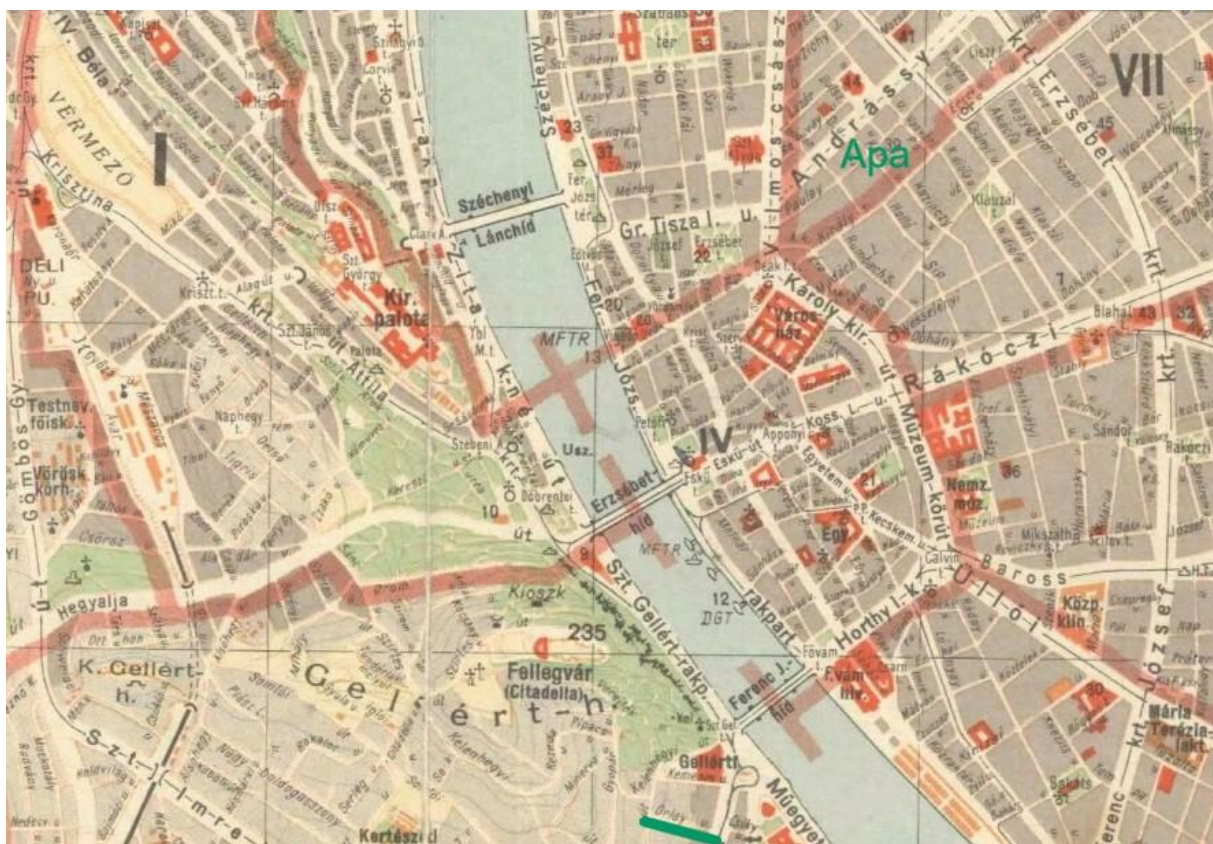
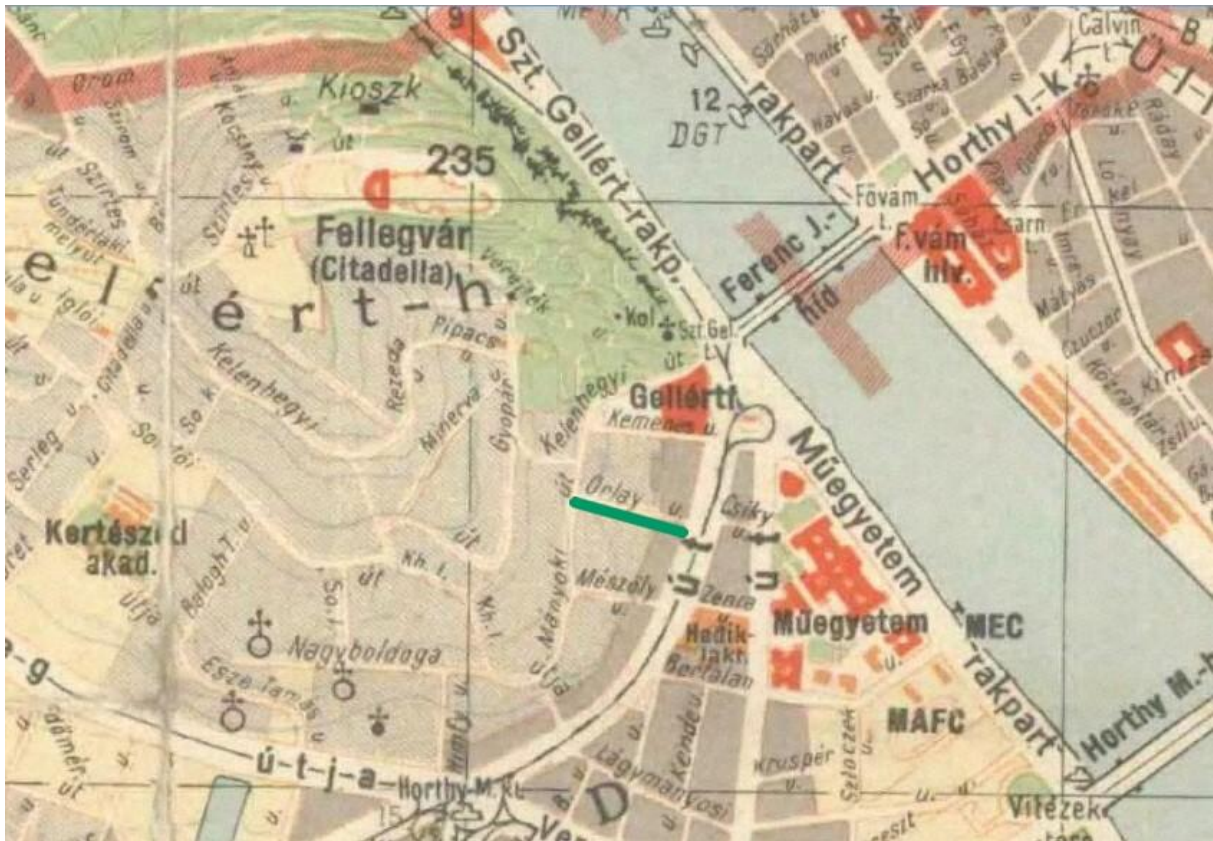
Orlay utca 4., az Ostromnapló helyszíne

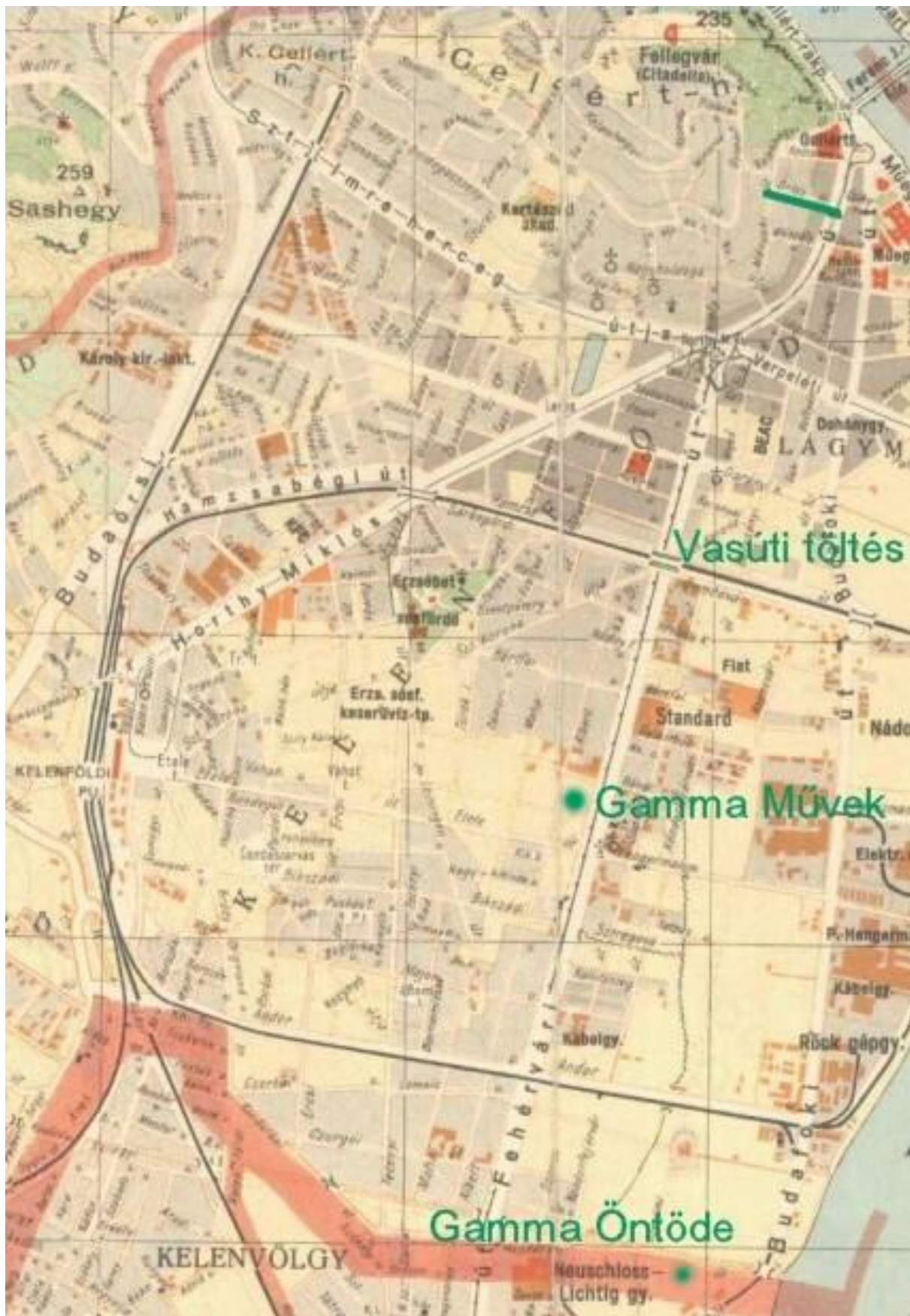
Juhász Eszter, az Ostromnapló írója

Juhász Judit önkéntes zöldkeresztes nővér, az Ostromnapló címzettje

Juhász Eszter útja az Orlay utcától az Andrassy útig

Az Ostromnapló további helyszínei